

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

**Η ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΕΙΔΙΚΩΝ
ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ. Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΣ ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ «ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ 2006»**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΙΟΣ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΦΟΙΤΗΤΗ: ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΒΟΛΟΣ, ΙΟΥΛΙΟΣ 2007

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 5551/1
Ημερ. Εισ.: 20-07-2007
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΜΧΠΠΑ
2007
ΚΑΡ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το αντικείμενο της διπλωματικής εργασίας είναι η διοργάνωση ειδικών γεγονότων και ο τρόπος με τον οποίο αυτά επηρεάζουν την πολεοδομική εξέλιξη των πόλεων που τα φιλοξενούν. Η μελέτη εστιάζει στο θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης και στο παράδειγμα της Πάτρας «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 2006».

Τα ειδικά γεγονότα, εκτός του ότι συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη και στη βελτίωση της διεθνούς εικόνας των πόλεων, γίνονται η αφορμή για την κατασκευή έργων που σχετίζονται με την επιτυχή διοργάνωσή τους. Τα έργα αυτά παράγουν μια σειρά από επιπτώσεις στις οποίες περιλαμβάνονται και αυτές με χωρικό-πολεοδομικό ενδιαφέρον.

Σκοπός της εργασίας είναι η εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με το ρόλο που επιτελούν, αν τελικά επιτελούν, τα ειδικά γεγονότα στις πολεοδομικές εξελίξεις των πόλεων που τα φιλοξενούν και από τι εξαρτάται τελικά η επιλογή και το εύρος των παρεμβάσεων που πραγματοποιείται στις αστικές περιοχές ενόψει της φιλοξενίας τέτοιων γεγονότων.

Λέξεις κλειδιά: Ειδικά Γεγονότα, Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, Πολεοδομικές Παρεμβάσεις, Πάτρα 2006.

SUMMARY

The object of this dissertation is the study of the organisation of special events and the way with which these events influence the urban development of cities. The study focuses in the institution of Cultural Capital of Europe and in the example of Patras "Cultural Capital of Europe 2006".

The special events, except that they contribute in the economic growth and in the improvement of international profile of cities, are the reason for the manufacture of work that is related with their successful organisation. This work produces a number of repercussions in which are included and these with territorial-urban interest.

The aim of this work is the export of conclusions with regard to the role that carries out, if finally they carry out, the special events in the urban developments of cities and from what depends finally the choice and the breadth of interventions that is realised in the urban regions on the occasion the hospitality of such makes.

Keywords: Special Events, Cultural Capital of Europe, Urban Interventions, Patras 2006.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
1. ΤΑ ΕΙΔΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΟΛΕΙΣ	8
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
1.2 ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ	8
1.3 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ: ΤΑ ΕΙΔΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ	10
1.4 “HALLMARK” ΚΑΙ “MEGA” ΕΙΔΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ: ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ	12
1.5 ΣΧΕΣΗ ΠΟΛΕΩΝ-ΕΙΔΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ	14
1.6 Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ	17
1.7 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΣΤΙΣ ΠΟΛΕΙΣ	18
1.8 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	20
2. Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	22
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	22
2.2 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ	24
2.3 ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ	29
2.4 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ	35
2.5 Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΜΗΝΑΣ	41
2.6 ΤΟ ΔΙΚΤΥΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΜΗΝΩΝ	42
2.7 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΣ ΣΤΙΣ ΔΙΟΡΓΑΝΩΤΡΙΕΣ ΠΟΛΕΙΣ	43
2.8 ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ	44
2.9 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	46
3. Η ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ: ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ	48
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	48
3.2 ΜΕΓΑΛΑ ΑΘΛΗΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ-ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ	50
3.3 ΜΕΓΑΛΑ ΕΜΠΟΡΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ-ΕΧΡΟΣ	55
3.4 ΑΛΛΑ ΔΙΕΘΝΗ ΓΕΓΟΝΟΤΑ	59
3.4.1 ΤΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ ΤΟΥ ΡΙΟ	59
3.4.2 Η ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΩΝ G8 ΣΤΗ ΓΕΝΟΒΑ	60
3.4.3 Ο ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΙΩΒΗΛΑΙΟΥ	61
3.5 Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ-ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	62
3.5.1 ΑΘΗΝΑ 1985-ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ 1986-ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ 1987-ΒΕΡΟΛΙΝΟ 1988-ΠΑΡΙΣΙ 1989	62
3.5.2 ΓΛΑΣΚΟΒΗ 1990	63
3.5.3 ΔΟΥΒΛΙΝΟ 1991-ΜΑΔΡΙΤΗ 1992	66
3.5.4 ΑΜΒΕΡΣΑ 1993-ΛΙΣΣΑΒΟΝΑ 1994	66
3.5.5 ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ 1995	68
3.5.6 ΚΟΠΕΓΧΑΓΗ 1996	69
3.5.7 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1997	71
3.5.8 ΣΤΟΚΧΟΛΜΗ 1998	74
3.5.9 ΒΑΪΜΑΡΗ 1999	74
3.5.10 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΕΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 2000	75
3.5.10.1 ΑΒΙΝΙΟΝ	75

3.5.10.2 ΜΠΕΡΓΚΕΝ	76
3.5.10.3 ΜΠΟΛΟΝΙΑ	76
3.5.10.4 ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ	77
3.5.10.5 ΚΡΑΚΟΒΙΑ	78
3.5.10.6 ΕΛΣΙΝΚΙ	78
3.5.10.7 ΠΡΑΓΑ	79
3.5.10.8 ΡΕΙΚΙΑΒΙΚ.....	79
3.5.10.9 ΣΑΝΤΙΑΓΟ ΝΤΕ ΚΟΜΠΟΣΤΕΛΛΑ.....	80
3.5.11 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΕΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 2001	80
3.5.11.1 ΠΟΡΤΟ	80
3.5.11.2 ΡΟΤΕΡΝΤΑΜ.....	82
3.5.12 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΕΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 2002	83
3.5.12.1 ΜΠΡΙΖ	83
3.5.12.2 ΣΑΛΑΜΑΝΚΑ	84
3.5.13 ΓΚΡΑΤΣ 2003	85
3.5.14 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΕΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 2004	86
3.5.14.1 ΓΕΝΟΒΑ	86
3.5.14.2 ΛΙΑ	87
3.5.15 ΚΟΡΚ 2005.....	88
3.6 Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΣ-ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	88
3.7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	92
4. Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ: Η ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ.....	94
4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	94
4.2 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	95
4.2.1 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ	95
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ.....	96
4.2.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	97
4.2.2.1 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	97
4.2.2.2 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ.....	97
4.2.2.3 ΑΝΕΡΓΙΑ.....	98
4.2.3 ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ.....	98
4.3 Η ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ.....	99
4.3.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ.....	99
4.3.2 Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ	104
4.3.2.1 ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΙΣΤΟΣ.....	104
4.3.2.2 ΚΤΙΡΙΑΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ	105
4.3.2.3 ΛΙΜΑΝΙ.....	105
4.3.2.4 ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ.....	108
4.3.2.5 ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΧΩΡΟΙ.....	109
4.3.3 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ.....	111
4.3.3.1 ΑΠΟΚΟΠΗ ΑΣΤΙΚΟΥ ΙΣΤΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΛΑΣΣΙΟ ΜΕΤΩΠΟ ...	111
4.3.3.2 ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ.....	112
4.3.3.3 ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	112
4.3.3.4 ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΤΙΡΙΑΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΥΠΟ ΑΔΡΑΝΕΙΑ	113
4.3.3.5 ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΕΖΟΔΡΟΜΩΝ ΚΑΙ ΧΩΡΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ.....	114
4.4 Η ΠΑΤΡΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΔΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ	115
4.5 Η ΠΑΤΡΑ ΩΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΠΟΛΗ	116

4.6 ΟΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ	117
4.7 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ	120
4.8 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	121
5. Η ΠΑΤΡΑ ΩΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ 2006 ΚΑΙ Η ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗΣ.....	122
5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	122
5.2 Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΑ	123
5.3 Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ	125
5.3.1 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ.....	125
5.3.2 ΜΟΥΣΕΙΑ	128
5.3.3 ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ	128
5.3.3.1 ΜΟΥΣΙΚΗ.....	128
5.3.3.2 ΘΕΑΤΡΟ.....	129
5.3.3.3 ΧΟΡΟΣ	130
5.3.3.4 ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ.....	131
5.3.3.5 ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ	132
5.3.3.6 ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ	132
5.4 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ	132
5.4.1 ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΠΑΤΡΑΣ	132
5.4.2 ΠΑΤΡΙΝΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ	133
5.4.3 ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΠΟΙΗΣΗΣ.....	134
5.4.4 ΠΡΩΤΟΚΛΗΤΕΙΑ.....	134
5.5 Η ΠΑΤΡΑ ΩΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΤΟ ΕΤΟΣ 2006.....	134
5.5.1 ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ	134
5.5.2 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ.....	136
5.5.3 ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ.....	138
5.5.4 ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	139
5.5.5 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗΣ	143
5.6 ΟΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΕΝΟΨΕΙ ΤΟΥ 2006	145
5.7 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ.....	148
ΘΕΑΤΡΑ.....	149
5.8 ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ	159
5.9 ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ	161
5.10 ΑΛΛΕΣ ΣΗΜΕΙΑΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	162
5.11 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ	164
5.12 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	168
6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	169
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	173
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ.....	180

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στο πλαίσιο εκπόνησης της συγκεκριμένης εργασίας, οφείλω πρώτα από όλα να ευχαριστήσω του γονείς μου, τον αδερφό μου και τη γιαγιά μου που με στήριξαν με οποιοδήποτε μέσο διέθεταν καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου. Επίσης θέλω να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Αλέξη Δέφνερ που δέχτηκε να συνεργαστεί μαζί μου και να με καθοδηγήσει κατά τη διάρκεια της προσπάθειάς μου. Ευχαριστώ ακόμη την Ελένη Αλεξοπούλου (Τοπογράφο Μηχανικό-Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Πολεοδομικού Σχεδιασμού και Εφαρμογών του Δήμου Πατρέων) και τη Γεωργία Δημητρακοπούλου (Βοηθό και Υπεύθυνη Γραμματείας της Διεύθυνσης Επικοινωνίας, Μάρκετινγκ και Χορηγιών του Οργανισμού «Πάτρα Πολιτιστική της Ευρώπης, Πάτρα 2006») για το χρόνο που μου διέθεσαν καθώς και για τα πολύτιμα στοιχεία που μου προσέφεραν. Τέλος θέλω να ευχαριστήσω όλους του ανθρώπους που γνώρισα κατά τη διάρκεια των σπουδών μου στο Βόλο και ιδιαίτερα τους καλούς μου φίλους Δημήτρη Γαλανόπουλο, Μιχάλη Γαλάτουλα, Δημήτρη Μπανούση, Δημήτρη Καρίκη, Χρήστο Τσαμαντάνη, Μπάμπη Τσιουμπρή και Ανδρέα Χάλαρη.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το σύγχρονο ολοκληρωμένο πλέον παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον είναι η βασική αιτία που δημιουργεί τον ανταγωνισμό των πόλεων. Ως αποτέλεσμα της συνεχιζόμενης παγκόσμιας οικονομικής ολοκλήρωσης ένας όλο και μεγαλύτερος αριθμός πόλεων εντάσσεται σε αυτό το ανταγωνιστικό περιβάλλον ενώ συγχρόνως το αστικό περιβάλλον, οι υποδομές, οι αγορές και τα ελκτικά στοιχεία σε διαφορετικές πόλεις τείνουν να γίνουν όμοια μεταξύ τους. Οι πόλεις επομένως, για να βρουν νέους τρόπους διάκρισης από τις ανταγωνίστριές τους, καταφεύγουν διαρκώς στην αναζήτηση νέων σχετικών μέσων και εργαλείων. Στην κατηγορία αυτών των μέσων εντάσσεται και η φιλοξενία μεγάλων ειδικών γεγονότων. Τα τελευταία μάλιστα χρόνια παρατηρείται μια συνεχής αύξηση στη διοργάνωση τέτοιων γεγονότων, δείγμα του ότι τα οφέλη των πόλεων από τη φιλοξενία ειδικών γεγονότων είναι αρκετά σημαντικά. Τελικό αποτέλεσμα είναι οι πόλεις να ανταγωνίζονται σε πολλές περιπτώσεις η μία την άλλη για το ποια θα αναλάβει τελικά το χρίσμα της διοργάνωσης ενός τέτοιου γεγονότος. Τα σημαντικότερα οφέλη που αποκομίζουν οι πόλεις από τη διοργάνωση ειδικών γεγονότων σχετίζονται κυρίως με την οικονομική τους ανάπτυξη και τη βελτίωση της διεθνούς εικόνας τους. Οι επιπτώσεις από τη φιλοξενία ειδικών γεγονότων επηρεάζουν και άλλους τομείς της αστικής ζωής εκτός από την οικονομία, όπως τη κοινωνική διάρθρωση, το πολιτισμό, το περιβάλλον και τα πολιτικά δρώμενα.

Η επιτυχής διοργάνωση ειδικών γεγονότων προϋποθέτει τις περισσότερες φορές, τη κατασκευή νέων υποδομών στις διοργανώτριες πόλεις. Το αποτέλεσμα είναι πως η φιλοξενία ειδικών γεγονότων συνεπάγεται χωρικές επιπτώσεις και θετικά ή αρνητικά αποτελέσματα στην πολεοδομική εικόνα των πόλεων που τα φιλοξενούν. Η πολεοδομική διάσταση της διοργάνωσης των ειδικών γεγονότων είναι σημαντική στο πλαίσιο που τα γεγονότα γίνονται η αιτία ή η αφορμή για την παραγωγή νέου ανθρωπογενούς περιβάλλοντος στις πόλεις και αποτελεί κρίσιμο ζήτημα του σχεδιασμού τους. Ένα από τα πλέον κρίσιμα θέματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι διοργανωτές ειδικών γεγονότων είναι τόσο ο σχεδιασμός όσο και ο αντίκτυπος των εγκαταστάσεων και των αστικών υποδομών, που απαιτούνται πολλές φορές για την επιτυχή διοργάνωσή τους. Το εύρος των παρεμβάσεων και των έργων που πραγματοποιούνται κάθε φορά διαφοροποιείται ανάλογα με το είδος του γεγονότος και τα χαρακτηριστικά του αστικού κέντρου που το φιλοξενεί.

Η διπλωματική αυτή εργασία εξετάζει αυτή ακριβώς τη διάσταση των ειδικών γεγονότων, τη πολεοδομική, δίνοντας έμφαση στο θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης. Ο θεσμός αυτός αποτελεί το σημαντικότερο πολιτιστικό γεγονός εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και ένα από τα σημαντικότερα διεθνώς. Η εφαρμογή του θεσμού ξεκίνησε αρχικά με αμιγώς πολιτιστικούς στόχους αλλά στην πορεία ανακαλύφθηκε η δυναμική που κρύβει για την αστική ανάπτυξη. Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος έγινε σε μια περίοδο όπου η Αθήνα μόλις είχε διοργανώσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 και οι συζητήσεις για τον πολεοδομικό αντίκτυπο του μεγάλου αυτού γεγονότος βρίσκονταν στην επικαιρότητα. Η βασική όμως αιτία της επιλογής αυτής έγκειται στο γεγονός, πως η Πάτρα, τόπος καταγωγής του συγγραφέα, είχε επιλεγεί να φιλοξενήσει το θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης για το έτος 2006 και οι προσδοκίες κατοίκων και φορέων της πόλης για μια ριζική αναμόρφωση της πόλης με άξονα το συγκεκριμένο γεγονός ήταν εξαιρετικά σημαντικές.

Η προσέγγιση του θέματος διαρθρώνεται σε επτά κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια παρουσίαση των τύπων και των κατηγοριών των γεγονότων και επιχειρείται μια γενικότερη προσέγγιση της ειδικής σχέσης που έχουν αναπτύξει με τις πόλεις στη σύγχρονη εποχή. Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζεται αναλυτικά ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης και τα βασικά χαρακτηριστικά του, μέσα από τη μελέτη των πόλεων που φιλοξένησαν το γεγονός από το παρελθόν έως τις μέρες μας. Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στην πολεοδομική διάσταση των ειδικών γεγονότων παρουσιάζοντας παραδείγματα από τη διεθνή εμπειρία δίνοντας έμφαση στο θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Επιχειρείται μέσα από μια αναδρομή στις πολεοδομικές παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν σε κάθε διοργανώτρια πόλη να αξιολογηθεί η πολεοδομική σημασία του συγκεκριμένου γεγονότος τόσο συνολικά όσο για κάθε πόλη ξεχωριστά.

Τα δύο επόμενα κεφάλαια επικεντρώνονται στη μελέτη του παραδείγματος της Πάτρας, η οποία φιλοξένησε το θεσμό τη χρονιά που μας πέρασε. Στο τέταρτο κεφάλαιο επιχειρείται μια παρουσίαση των βασικών χαρακτηριστικών του αστικού κέντρου της Πάτρας με έμφαση στα ιδιαίτερα πολεοδομικά του γνωρίσματα σε συνδυασμό με την επιρροή που άσκησαν στις πολεοδομικές εξελίξεις της πόλης κάποια μεγάλα ειδικά γεγονότα όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004. Το πέμπτο κατά σειρά κεφάλαιο περιλαμβάνει τη μελέτη της Πάτρας ως Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης για το έτος 2006. Παρουσιάζονται τα βασικά

χαρακτηριστικά του θεσμού (στόχοι, πρόγραμμα, οργάνωση, χρηματοδότηση) καθώς και το σύνολο των παρεμβάσεων που είτε είχε προγραμματιστεί να γίνει είτε έγινε τελικά στο πλαίσιο της διοργάνωσης και γίνεται μια προσπάθεια αξιολόγησης των παρεμβάσεων αυτών. Η όλη προσπάθεια της εργασίας αυτής αποσκοπεί στην εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με το ρόλο που επιτελούν, αν τελικά επιτελούν, τα ειδικά γεγονότα στις πολεοδομικές εξελίξεις των πόλεων που τα φιλοξενούν και από τι εξαρτάται τελικά η επιλογή και το εύρος των παρεμβάσεων που πραγματοποιείται στις αστικές περιοχές ενόψει της φιλοξενίας τέτοιων γεγονότων.

1. ΤΑ ΕΙΔΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΟΛΕΙΣ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι συναθροίσεις των ανθρώπων για ανταλλαγή απόψεων και διασκέδαση είναι ένας θεσμός τόσο παλιός όσο και ο ανθρώπινος πολιτισμός. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα που θα μπορούσε να επικαλεστεί κανείς, από τελετουργίες κυνηγιού μέχρι λαϊκά πανηγύρια και από θρησκευτικές τελετές μέχρι πολιτικές συγκεντρώσεις. Ο όρος «συμπόσιο», για παράδειγμα, ο οποίος προέρχεται από τις διαλεκτικές συζητήσεις με οίνο που γίνονταν στην αρχαία Ελλάδα, χρησιμοποιείται σήμερα για να περιγράψει μία εκδήλωση ακαδημαϊκού τύπου. Στον Μεσαίωνα οι βασιλικές γιορτές είχαν σκοπό να επιδειχθεί το κύρος και η αστραφτερή πολυτέλεια της αριστοκρατίας. Ο βασιλιάς Λουδοβίκος ο 14^{ος}, λόγω χάρη, το 1664 θέλησε να καταπλήξει τον λαό του διοργανώνοντας ένα πάρτι που κράτησε μία ολόκληρη εβδομάδα (www.el.wikipedia.org).

Σήμερα όλες οι ανθρώπινες συναθροίσεις-εκδηλώσεις, για οποιονδήποτε λόγο αυτές πραγματοποιούνται, χαρακτηρίζονται απλούστερα ως γεγονότα. Τα γεγονότα είναι προσωρινά συμβάντα, σχεδιασμένα ή μη. Έχουν συγκεκριμένη χρονική διάρκεια, η οποία για τα σχεδιασμένα κυρίως γεγονότα, είναι συνήθως καθορισμένη και γνωστή στο ευρύ κοινό. Στην πραγματικότητα βέβαια, πολλά από τα γεγονότα έχουν περιοδικό χαρακτήρα αλλά κάθε ένα έχει μία μοναδική ταυτότητα η οποία δημιουργείται ως ένας συνδυασμός της διάρκειας του γεγονότος, των ρυθμίσεων-επιπτώσεων που επιφέρει η διοργάνωσή του και του προγραμματισμού-σχεδιασμού του. Συνοψίζοντας σε μια πιο επιστημονική ερμηνεία, θεωρούμε ότι τα γεγονότα είναι παροδικά και κάθε γεγονός είναι ένας μοναδικός συνδυασμός της διάρκειάς του, των επιπτώσεών του και της διαχείρισής του (Getz, 1997).

1.2 ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

Ο κόσμος των γεγονότων είναι εκπληκτικά διαφοροποιημένος και όπως είναι φυσικό οποιαδήποτε προσπάθεια ταξινόμησης των γεγονότων είναι πιθανό να είναι ελλιπής. Ο πίνακας 1.1 κάνει μια προσπάθεια ταξινόμησης των προγραμματισμένων γεγονότων σε τυπολογικές κατηγορίες, οι οποίες διακρίνονται σε αυτές που αφορούν τις δημόσιες συναθροίσεις και σε εκείνες που σχετίζονται με εκδηλώσεις ατομικού

ενδιαφέροντος και αφορούν μικρές ιδιωτικές ομάδες. Ανάλογα με το σκοπό και τις περιστάσεις, ένα γεγονός μπορεί να εμπίσει σε περισσότερες από μια κατηγορίες (Getz, 1997).

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΓΙΟΡΤΕΣ	ΤΕΧΝΗ/ ΔΙΑΣΚΕΛΑΣΗ
Φεστιβάλ	Συναυλίες
Απόκριες	Εκθέματα
Θρησκευτικές πανηγύρεις	Απονομές βραβείων
Παρελάσεις	Άλλες αποδόσεις/ παρουσιάσεις
ΑΘΛΗΤΙΚΟΙ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ	ΨΥΧΑΓΩΓΙΚΑ
Επαγγελματικοί	Παιχνίδια
Ερασιτεχνικοί	Γεγονότα διασκέδασης
ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ	
ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΓΙΟΡΤΕΣ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ
Επέτειοι	Πάρτι
Οικογενειακές διακοπές	Επανενώσεις
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ/ ΕΜΠΟΡΙΚΑ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ/ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ
Εκθέσεις, Αγορές, Πωλήσεις	Σεμινάρια
Καταναλωτικές και Εμπορικές παρουσιάσεις	Συνέδρια
Συναντήσεις και Συνέδρια	Πειράματα

Πίνακας 1.1: Τυπολογία των προγραμματισμένων γεγονότων. (Πηγή: Getz, 1997)

Οι επτά παραπάνω κατηγορίες προγραμματισμένων δημόσιων εκδηλώσεων συναντώνται ουσιαστικά σε κάθε πολιτισμό και κοινότητα. Οι πολιτιστικοί εορτασμοί περιλαμβάνουν τα φεστιβάλ και τις αποκριές, τις θρησκευτικές γιορτές, τις παρελάσεις καθώς και τους ιστορικούς εορτασμούς όλων των ειδών. Ο εορτασμός μπορεί επίσης να είναι ένα σημαντικό στοιχείο σε οποιοδήποτε από τους άλλους τύπους γεγονότων (Getz, 1997).

Οι αθλητικοί διαγωνισμοί χαρακτηρίζονται με βάση το χαρακτήρα των συμμετεχόντων σε αυτούς, σε επαγγελματικούς και ερασιτεχνικούς. Υπάρχουν τόσες πολλές διαφορετικές εκδηλώσεις αθλητικών διαγωνισμών που η ταξινόμησή τους με οποιοδήποτε τρόπο φαντάζει εξαιρετικά δύσκολη. Σε αντίθεση, τα πολυάριθμα παιχνίδια και οι αθλητικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα για καθαρά ψυχαγωγικούς λόγους, αντιστοιχούν σε μια ξεχωριστή τυπολογία γεγονότων, στα ψυχαγωγικά γεγονότα (Getz, 1997).

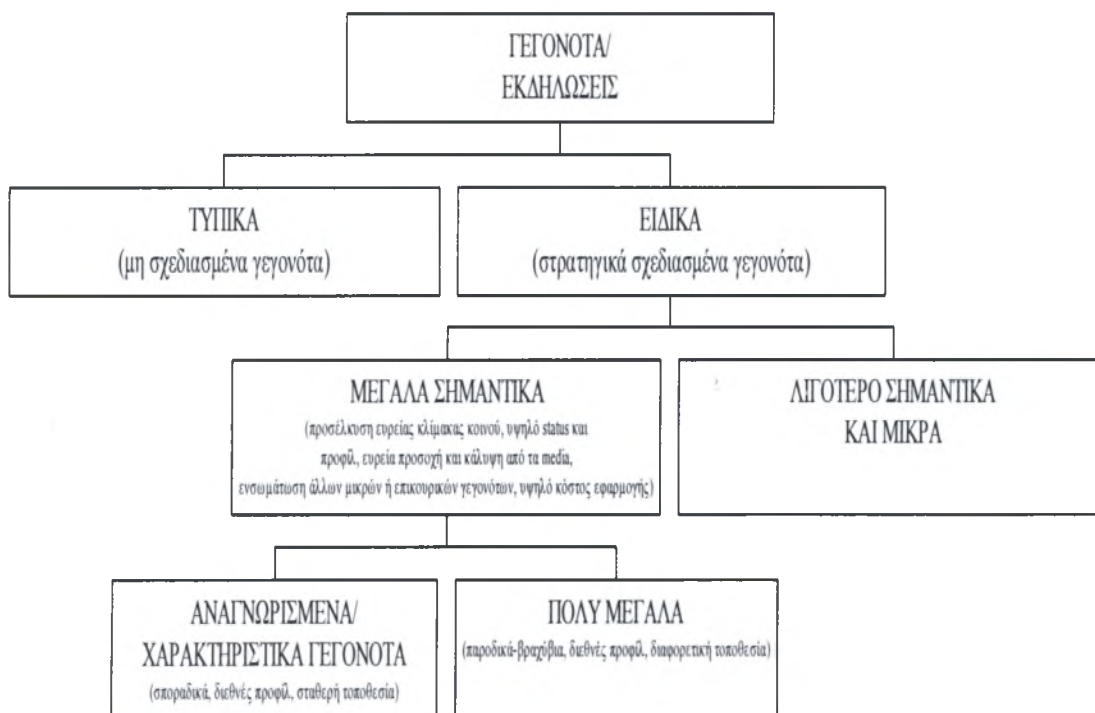
Τα γεγονότα τέχνης εμπεριέχουν συχνά το στοιχείο του εορτασμού, αλλά εμφανίζονται, επίσης συχνά και χωρίς αυτό, και με κερδοσκοπικό χαρακτήρα και

σκοπό. Η ευρεία κατηγορία των επαγγελματικών-εμπορικών γεγονότων, περιλαμβάνει διασκέψεις, συνεδριάσεις, εκθέσεις, πωλήσεις, αγορές, καταναλωτικές και εμπορικές παρουσιάσεις, και εκδηλώσεις δημοσιότητας (Getz, 1997).

Οι εκπαιδευτικές και επιστημονικές εκδηλώσεις αποτελούνται από τα σεμινάρια, τα πειράματα και τα συνέδρια. Όλες σχετίζονται με την εκμάθηση και την ανταλλαγή γνώσεων και πληροφοριών. Οι πολιτικές και κρατικές περιπτώσεις είναι ίσως η μικρότερη τυπολογική κατηγορία γεγονότων, αλλά έχουν συνήθως μεγάλο αντίκτυπο. Οι επισκέψεις από πολύ σημαντικούς ανθρώπους και οι πολιτικές συναθροίσεις προσελκύουν πάντα μεγάλο μέρος της προσοχής. Λιγότερο συχνές, αλλά πιο ζωνηρόχρωμες και φαντασμαγορικές είναι οι εγκαινιάσεις και οι τελετές απονομής βραβείων (Getz, 1997).

1.3 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ: ΤΑ ΕΙΔΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Χρησιμοποιώντας ως βασικές διαστάσεις την κλίμακα (τοπική ή διεθνή) και το μέγεθος των γεγονότων (ανάλογα με το κοινό στο οποίο απευθύνονται), τα γεγονότα χωρίζονται σε πρώτο επίπεδο σε «τυπικά» (ordinary events), τα οποία δεν σχεδιάζονται και στα «ειδικά» (special events), τα οποία σχεδιάζονται στρατηγικά όσον αφορά την υλοποίησή τους (Διάγραμμα 1.1) (Μεταξάς και Αυγερινού, 2004).

Διάγραμμα 1.1: Προσδιορισμός της έννοιας και του χαρακτήρα του γεγονότος. (Πηγή: Μεταξάς και Αυγερινού, 2004)

Η αναζήτηση πάντως ενός διεθνώς αναγνωρισμένου ορισμού για τα ειδικά γεγονότα ή μιας ευρέως αποδεκτής κατηγοριοποίησης των γεγονότων σε ειδικά και μη είναι εξαιρετικά δύσκολη. Θεωρώντας ότι στα πλαίσια της διοργάνωσης ενός γεγονότος, διαμορφώνονται δύο διαφορετικές οπτικές, του οργανωτή και του επισκέπτη, τα ειδικά γεγονότα λαμβάνουν τελικά έναν διπλό ορισμό:

1. Σπάνια ή μοναδικά συμβάντα εκτός του κανονικού προγράμματος και των προγραμματισμένων δραστηριοτήτων του υποστηρικτικού ή οργανωτικού σώματος
2. Ευκαιρίες του επισκέπτη-πελάτη για αναψυχή, κοινωνική συναναστροφή και πολιτιστική εμπειρία εκτός των καθορισμένων επιλογών του και της καθημερινότητάς του (Getz, 1997).

Η «ειδικότητα» που χαρακτηρίζει ένα γεγονός είναι και αυτή με τη σειρά της δύσκολα μετρήσιμη. Μια σύνθεση πολλών στοιχείων και παραγόντων που χαρακτηρίζουν ένα γεγονός δημιουργούν και αυξομειώνουν την «ειδικότητα» του:

- Η πολλαπλότητα των στόχων: Η «ειδικότητα» του γεγονότος σχετίζεται άμεσα με την ποικιλομορφία των στόχων που το γεγονός επιτυγχάνει τελικώς.
- Το πνεύμα του φεστιβάλ/ γεγονότος: Η «ειδικότητα» αυξάνεται ανάλογα με τη δυνατότητα του γεγονότος να δημιουργεί ένα αληθινά εορταστικό πνεύμα.
- Η ικανοποίηση βασικών αναγκών: Η «ειδικότητα» αυξάνεται όταν το γεγονός ικανοποιεί σε ικανό βαθμό τις ανάγκες των επισκεπτών για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου (πολιτισμός, αθλητισμός, τουρισμός).
- Η μοναδικότητα: Τα ειδικά γεγονότα στηρίζονται στην μοναδικότητά τους για να προσελκύσουν επισκέπτες. Όλα τα γεγονότα, σε ορισμένο βαθμό, μπορούν να διαχειριστούν και να προωθήσουν το προϊόν τους, ώστε να δημιουργήσουν την «ειδικότητα» τους, η οποία συνδέεται με τη μοναδικότητά τους.
- Η ποιότητα: Η κακή ποιότητα ενός γεγονότος ενδέχεται να αποκλείσει οποιαδήποτε προοπτική αύξησης της «ειδικότητάς» του. Τα υψηλής ποιότητας γεγονότα υπερβαίνουν τις προσδοκίες των επισκεπτών δημιουργώντας έτσι υψηλά επίπεδα ικανοποίησης.
- Η αυθεντικότητα: Συνδέεται άμεσα με το στοιχείο της μοναδικότητας, δεδομένου ότι τα γεγονότα που βασίζονται σε γηγενείς πολιτιστικές αξίες και παραδόσεις είναι κατά κανόνα μοναδικά. Η μετάδοση στους επισκέπτες ενός συναισθήματος συμμετοχής σε έναν αυθεντικό τοπικό εορτασμό, αυξάνει σαφώς την «ειδικότητα» του γεγονότος/ εορτασμού.

- Η παράδοση: Πολλά γεγονότα χαρακτηρίζονται ειδικά λόγω του ότι έχουν γίνει παραδοσιακά για τους τόπους διοργάνωσής τους. Ειδικότερα, τα «αναγνωρισμένα/ χαρακτηριστικά γεγονότα» (hallmark events), τα οποία είναι στενά συνδεδεμένα με τον τόπο διοργάνωσής τους, είναι από τη φύση τους παραδοσιακά.
- Η ευελιξία: Τα γεγονότα τα οποία μπορούν να αναπτυχθούν με την ελάχιστη υποδομή, να κινηθούν στο διάστημα και το χρόνο, και να προσαρμοστούν στις μεταβαλλόμενες αγορές και τις οργανωτικές ανάγκες, αποτελούν ειδικά προϊόντα τόσο για τους διοργανωτές τους όσο και για τους τόπους διοργάνωσής τους.
- Η φιλοξενία: Μερικά γεγονότα αναγνωρίζονται ως ειδικά για την ειδική υποδοχή και φιλοξενία που παρέχουν στους επισκέπτες.
- Ο συμβολισμός: Η ταυτόχρονη χρήση τελετουργικών και συμβόλων δημιουργεί εορταστική ατμόσφαιρα και μπορεί να προσδώσει σε ένα γεγονός ειδική σημασία, που δε σχετίζεται με τους σκοπούς και το θέμα του.
- Η δυνατότητα συμμετοχής: Τα γεγονότα που προσφέρουν προσιτή εκπαιδευτική, κοινωνική και πολιτιστική εμπειρία, είναι ειδικής σημασίας για τα μεγάλα τμήματα του πληθυσμού, που δεν διαθέτουν τα οικονομικά μέσα για να προσεγγίσουν εναλλακτικές λύσεις για τον ελεύθερο χρόνο τους.
- Η ευκολία συμμετοχής: Τα γεγονότα μπορούν να είναι ειδικές ευκαιρίες για τον αυθόρμητο μη σχεδιασμένο ελεύθερο χρόνο. Η πιο άνετη και βολική πρόσβαση σε αυτά, αυξάνει την «ειδικότητα» τους, ιδιαίτερα σε έναν ταραχώδη και εργασιομανή κόσμο, όπως τα αστικά περιβάλλοντα (Getz, 1997).

1.4 “HALLMARK” ΚΑΙ “MEGA” ΕΙΔΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ: ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Τα ειδικά γεγονότα υποδιαιρούνται σε δεύτερο επίπεδο σε «μεγάλα και σημαντικά» (major events) και σε «λιγότερο σημαντικά και μικρά» (minor events). Τέλος η τελευταία υποδιαίρεση είναι αυτή των «μεγάλων και σημαντικών γεγονότων» σε «αναγνωρισμένα/ χαρακτηριστικά γεγονότα» (hallmark events) και σε «πολύ μεγάλα γεγονότα» (mega events) (Μεταξάς και Αυγερινού, 2004).

Ο όρος «hallmark» χρησιμοποιείται για να περιγράψει σημαντικά μοναδικά ή επαναλαμβανόμενα γεγονότα περιορισμένης διάρκειας, που αναπτύσσονται πρώτιστα για να ενισχύσουν την αποδοτικότητα ενός τουριστικού προορισμού είτε βραχυπρόθεσμα είτε μακροπρόθεσμα. Τέτοια γεγονότα στηρίζονται για την επιτυχία τους στη μοναδικότητά τους, στη θέση της περιοχής όπου διοργανώνονται και στην

έγκαιρη σημασία τους, στοιχεία που είναι ικανά για να δημιουργήσουν το ενδιαφέρον και να προσελκύσουν την προσοχή (Getz, 1997).

Ετυμολογικά, ο όρος «hallmark», αναφέρεται ως ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα (στάμπα) της ποιότητας ή της αυθεντικότητας που διακρίνει μερικά αγαθά και προϊόντα από άλλα. Ένα «hallmark event» λοιπόν, μπορεί να αποτελέσει χαρακτηριστικό γνώρισμα της πόλης ή περιοχής στην οποία διοργανώνεται. Πράγματι, επαναλαμβανόμενα γεγονότα τέτοιου είδους, που έχουν μεγάλη σημασία από την άποψη της παράδοσης, της ελκυστικότητας και της δημοσιότητας, είναι δυνατόν να παρέχουν στον τόπο διοργάνωσής του ένα σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα. Μάλιστα, κατά τη διάρκεια του χρόνου, είναι δυνατόν το γεγονός και ο τόπος διοργάνωσής του να γίνουν αδιάσπαστα μεταξύ τους. Παραδείγματος χάρη, το φεστιβάλ Mardi Gras δίνει στη Νέα Ορλεάνη ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα εξαιτίας της μεγάλης ακτινοβολίας του. Επίσης, το Στράτφορντ του Οντάριο, έχει αναπτύξει τον τουρισμό του με βάση το επιτυχές φεστιβάλ Shakespearean (Getz, 1997).

Ο όρος «mega» σημαίνει μεγάλος ή τεράστιος, ή ακριβέστερα αντιστοιχεί σε πάνω από ένα εκατομμύριο μονάδες στο μετρικό σύστημα. Στη διάσκεψη της διεθνούς ένωσης των εμπειρογνομόνων τουρισμού, που πραγματοποιήθηκε στο Κάλγκαρι το 1987 και ήταν σχετική με το θέμα των «mega events» και την ελκυστικότητά τους, αναπτύχθηκε η άποψη ότι τα «mega events» θα μπορούσαν να οριστούν με βάση τον όγκο των επισκεπτών τους, το κόστος που απαιτεί η διοργάνωσή τους και τη δημοτικότητά τους. Συγκεκριμένα, υποστηρίχθηκε πως για να χαρακτηριστεί ένα γεγονός «mega» θα πρέπει οι επισκέπτες του να υπερβαίνουν το ένα εκατομμύριο, το κύριο κόστος τους να είναι τουλάχιστον 500 εκατομμύρια δολάρια και η φήμη τους πρέπει να είναι αρκετά σημαντική. Στο περιθώριο της ίδιας διάσκεψης, άλλοι ομιλητές προτίμησαν για τα «mega events» έναν ορισμό που στηρίζεται στις οικονομικές τους επιδράσεις παρά στις δαπάνες της διοργάνωσής τους, στον όγκο των επισκεπτών τους και στη δημοτικότητα τους, ενώ άλλοι υποστήριξαν πως ένα γεγονός μπορεί να κερδίσει το χαρακτηρισμό «mega» προσελκύοντας μέσω της κάλυψης από τα μέσα ενημέρωσης την παγκόσμια δημοσιότητα χωρίς ταυτόχρονα να παρουσιάζουν μεγάλους αριθμούς στους τομείς του κόστους και των επισκεπτών. Ο ορισμός των «mega events» επομένως είναι πάντα υποκειμενικός. Είναι περισσότερο σχετικός της σημασίας ενός γεγονότος παρά οποιουδήποτε ιδιαίτερου μέτρου του μεγέθους του (Getz, 1997).

Συμπερασματικά, ο όρος «mega events» αντιστοιχεί σε γεγονότα μεγάλης κλίμακας, που σχετίζονται με δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου (Roche, 1994), τα οποία διοργανώνονται και λαμβάνουν χώρα για μια μικρής διάρκειας χρονική περίοδο και μια φορά κατά τη διάρκεια ενός έτους (Παγκόσμιες Εμπορικές Εκθέσεις, Ολυμπιακοί Αγώνες, Fifa World Cup, Uefa European Championship κ.α.) με μακροπρόθεσμες όμως επιδράσεις για τις πόλεις που τα φιλοξενούν. Χαρακτηρίζονται ως «mega events» διότι απευθύνονται σε μία διεθνή τουριστική αγορά, έχουν υψηλή συμμετοχή της δημόσιας επένδυσης, έχουν σημαντικές οικονομικές και πολιτικές επιδράσεις στις διοργανώτριες πόλεις, καλύπτονται και υποστηρίζονται από διεθνή δίκτυα ενημέρωσης και παρουσίασης και απαιτούν υψηλό βαθμό ετοιμότητας και καταλληλότητας σε αστικές υποδομές (Μεταξάς και Αυγερινού, 2004).

Η ουσιαστική διαφοροποίηση παρατηρείται μεταξύ των hallmark events και των mega events, όπου τα πρώτα εμφανίζουν χαρακτήρα σποραδικό (λαμβάνουν χώρα σε αραιά χρονικά διαστήματα), και σε μία συγκεκριμένη τοποθεσία, ενώ τα δεύτερα έχουν χαρακτήρα παροδικό και βραχύβιο και λαμβάνουν χώρα σε διαφορετικές τοποθεσίες. Και οι δύο κατηγορίες των γεγονότων διακρίνονται από το διεθνές προφίλ που έχουν και την ευρεία διεθνή αγορά στην οποία απευθύνονται (Μεταξάς και Αυγερινού, 2004).

1.5 ΣΧΕΣΗ ΠΟΛΕΩΝ-ΕΙΔΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

Εξετάζοντας τη χωρική κατανομή των ειδικών γεγονότων, όταν αυτά λαμβάνουν το χαρακτήρα τουριστικού πόρου, παρατηρούμε μεγάλη ποικιλία οικισμών: α) καθιερωμένοι τουριστικοί σταθμοί (π.χ. Κινηματογραφικό Φεστιβάλ Καννών), β) πόλεις στις οποίες γίνεται προσπάθεια δημιουργίας τουριστικής βιομηχανίας (π.χ. Ολυμπιακοί Αγώνες στη Σεούλ το 1998) και γ) μικρά χωριά προβολής του τουρισμού σε αγροτικές περιοχές (π.χ. Διαγωνισμός Τραγουδιού Γιουροβίζιον στο χωριό Μίλστριτ στην Ιρλανδία) (Δέφνερ, 2002). Παρόλα αυτά, οι πόλεις είναι αυτές που αποτελούν ιδανικούς τόπους διοργάνωσης των ειδικών γεγονότων γιατί συγκεντρώνουν τα κατάλληλα πληθυσμιακά μεγέθη που δικαιολογούν την κατασκευή των αστικών υποδομών που απαιτούνται για τη διοργάνωση του γεγονότος, επιτρέπουν τη σύσταση φορέων χρηματοδότησης αυτών των κατασκευών και προσφέρουν έναν ικανό αριθμό θεατών για την παρακολούθηση και τη συμμετοχή στις δραστηριότητές του γεγονότος. Το μέγεθος ωστόσο των πόλεων που

φιλοξενεί το ίδιο ειδικό γεγονός, ενδέχεται κάθε φορά να διαφοροποιείται. Για την περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων, έχει παρατηρηθεί πως μικρού και μεσαίου μεγέθους πόλεις οργανώνουν συνήθως τους χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες, ενώ οι θερινοί αγώνες πραγματοποιούνται κατά κανόνα σε μεγάλες μητροπολιτικές περιοχές (Sjeholt, 1999).

Η αύξηση των ειδικών γεγονότων σε αριθμό, καθώς και η ποικιλομορφία και η δημοτικότητα τους είναι τεράστιες τα τελευταία χρόνια. Διάφορες κοινωνίες ανέπτυξαν ή έχουν αναπτύξει φεστιβάλ και γεγονότα με στόχο τη προσφορά δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου στους κατοίκους τους και την αποκόμιση οικονομικών και άλλου είδους οφελών από τη διοργάνωσή τους (Gursoy κ.α., 2004). Ειδικότερα, οι πόλεις έχουν χρησιμοποιήσει από καιρό τα «mega events» όπως οι παγκόσμιες εκθέσεις και τα μεγάλα αθλητικά γεγονότα ως μέσο για την αναζωογόνηση των οικονομιών τους, τη δημιουργία υποδομών και τη βελτίωση της εικόνας τους. Οι πρόσφατες μελέτες του μάρκετινγκ και του αστικού τουρισμού έχουν δείξει την αυξανόμενη χρήση των γεγονότων, φαινόμενο που μπορεί να συνδεθεί με την γενικότερη αύξηση του ανταγωνισμού μεταξύ των πόλεων. Ως αποτέλεσμα της συνεχιζόμενης παγκόσμιας οικονομικής ολοκλήρωσης ένας όλο και μεγαλύτερος αριθμός πόλεων εντάσσεται σε αυτό το ανταγωνιστικό περιβάλλον ενώ συγχρόνως το αστικό περιβάλλον, οι υποδομές, οι αγορές και τα ελκτικά στοιχεία σε διαφορετικές πόλεις τείνουν να γίνουν όμοια μεταξύ τους. Οι πόλεις επομένως, για να βρουν νέους τρόπους διάκρισης από τις ανταγωνίστριές τους, καταφεύγουν στη διοργάνωση ειδικών γεγονότων, για την ανάθεση της φιλοξενίας των οποίων ανταγωνίζονται εξίσου σκληρά σε ορισμένες περιπτώσεις (Παγκόσμιες Εμπορικές Εκθέσεις, Ολυμπιακοί Αγώνες, Fifa World Cup, Uefa European Championship) (Richards και Wilson, 2004).

Το γεγονός της ολοένα και αυξανόμενης οικονομικής ολοκλήρωσης, που αποτελεί πλέον χαρακτηριστικό του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο ανταγωνίζονται οι πόλεις για την οικονομική τους ανάπτυξη, σε συνδυασμό με τις αλλαγές στην ομοσπονδιακή πολιτική για τις αστικές περιοχές, αποτελεί για τις αμερικανικές πόλεις την αιτία προσανατολισμού τους στη διεκδίκηση και φιλοξενία ειδικών γεγονότων. Οι αλλαγές στην ομοσπονδιακή αστική πολιτική στα μέσα της δεκαετίας του 1980, σήμαναν τη σημαντική μείωση των ομοσπονδιακών ενισχύσεων στις αστικές περιοχές, οι οποίες αποτελούσαν από τη δεκαετία του 1950 σημαντικό μέρος χρηματοδότησης των δραστηριοτήτων ανάπτυξης στις αμερικανικές πόλεις. Έτσι,

ενώ ορισμένες τοπικές αστικές κυβερνήσεις ανταποκρίθηκαν στην απώλεια ομοσπονδιακών κεφαλαίων με περιορισμό των δραστηριοτήτων ανάπτυξης, άλλες προσπάθησαν να προσεγγίσουν με περισσότερο επιχειρησιακό τρόπο τη διαδικασία οικονομικής τους ανάπτυξης (Burhank κ.α., 2002).

Στο πλαίσιο αυτής της προσέγγισης, οι πολιτικές ανάπτυξης των αμερικανικών πόλεων διαφοροποιήθηκαν, με βασικό άξονα πλέον την υπογράμμιση της κατανάλωσης στον ελεύθερο χρόνο, τη ψυχαγωγία και τον αθλητισμό. Το αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής ήταν η ανάδειξη του τουρισμού σε αναπόσπαστο στοιχείο των προγραμμάτων ανάπτυξης και αναδιαμόρφωσης των περισσότερων αμερικανικών πόλεων. Η διοργάνωση ειδικών γεγονότων αποτέλεσε το μέσο προώθησης κατασκευής νέων αστικών υποδομών και δημιουργίας σύγχρονων δικτύων υπηρεσιών, με τελικό στόχο την προσέλκυση τουριστών και επιχειρήσεων. Η διοργάνωση μεγάλων αθλητικών γεγονότων και η ταυτόχρονη κατασκευή αθλητικών εγκαταστάσεων, συνδυάστηκαν σε πολλές περιπτώσεις με την επιθυμία των πόλεων να προσελκύσουν τις αθλητικές επαγγελματικές ομάδες, οι οποίες θεωρείται ότι προσθέτουν πολλά στην οικονομική βάση των αμερικανικών πόλεων (Burhank κ.α., 2002).

Λόγω λοιπόν, του ιδιαίτερου χαρακτήρα που λαμβάνουν τα ειδικά γεγονότα, συνδέονται άμεσα με την επίτευξη ενός υψηλού βαθμού ανταγωνιστικότητας για τις πόλεις που τα διοργανώνουν και τα φιλοξενούν. Η επίτευξη ενός υψηλού βαθμού ανταγωνιστικότητας αναφέρεται στην προσπάθεια των πόλεων να «χρησιμοποιήσουν» τα ειδικά αυτά γεγονότα ως «εργαλεία», προκειμένου να ενισχύσουν την εικόνα τους και να αναγνωριστούν διεθνώς ως πόλοι έλξης. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα πόλεων όπως η Γλασκόβη και η Λισσαβόνα, οι οποίες μέσα από τη διοργάνωση συγκεκριμένων εκδηλώσεων – κυρίως ειδικών και μεγάλων γεγονότων – υποστήριξαν την οικονομική τους ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητά τους διεθνώς (π.χ. η αναγνώριση του συγκριτικού πλεονεκτήματος στην Γλασκόβη, στο τομέα του πολιτισμού, το 1990, όπου ανακηρύχτηκε «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης», εκπλήρωσε το βασικό στόχο που δεν ήταν τόσο η διεθνής αναγνώριση αλλά η διασφάλιση του υψηλού βαθμού της ανταγωνιστικότητάς της μακροπρόθεσμα. Αντίστοιχο είναι το παράδειγμα της επιτυχημένης διοργάνωσης της EXPO 1998, από την πόλη της Λισσαβόνας) (Μεταξάς και Αυγερινού, 2004).

1.6 Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

Ο σχεδιασμός είναι προσανατολισμένος στο μέλλον και εστιάζει στη διατύπωση μέσων για την επίτευξη των στόχων. Ο στρατηγικός σχεδιασμός δε θέτει απλά στόχους και τους τρόπους για την επίτευξή τους, αλλά παρακολουθεί συνεχώς το περιβάλλον, προβλέπει τις δυνάμεις που μπορούν να επηρεάσουν το αντικείμενο του σχεδιασμού και αναδιοργανώνει τις στρατηγικές στα νέα δεδομένα (Getz, 1997).

Ο σχεδιασμός ενός γεγονότος πρέπει να είναι περιεκτικός και εύκαμπτος. Για το διοργανωτή το σχέδιο είναι ένας σημαντικός οδηγός και πρέπει να είναι σε θέση να προσαρμόσει την ευρεία ποικιλία των συνθηκών – μετεωρολογικών, πολιτιστικών, οικονομικών, πολιτικών, ανταγωνιστικών και δημογραφικών – που μπορεί να επηρεάσει ένα γεγονός. Οι κριτικοί της διαδικασίας προγραμματισμού υποστηρίζουν ότι ο προγραμματισμός είναι μία χρονοβόρα γραφειοκρατική πρακτική της οποίας τα οφέλη είναι αμφισβητήσιμα και ότι έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της ευελιξίας, η οποία μπορεί να είναι το κλειδί για την επιτυχία ενός γεγονότος. Αλλά χωρίς ένα σχέδιο δεν υπάρχουν ξεκάθαροι στόχοι και κανένας τρόπος ώστε να αξιολογηθεί η επιτυχής επίτευξή τους. Ένα αποτελεσματικό σχέδιο δε μειώνει την ευελιξία, αλλά αντίθετα παρέχει μία σαφή εικόνα του τρέχοντος λειτουργικού περιβάλλοντος και επιτρέπει μια ταχεία αντίδραση σε περίπτωση που το περιβάλλον αλλάξει. Τελικά, ο σχεδιασμός είναι σημαντικός όχι μόνο για τη βραχυπρόθεσμη επιτυχία του γεγονότος αλλά και για την επίτευξη των μακροπρόθεσμων ωφελειών για την περιοχή που το φιλοξενεί (Bowdin κ.α., 2001).

Η διαδικασία του σχεδιασμού των γεγονότων διαιρείται συχνά σε δύο τμήματα: τον στρατηγικό και τον επιχειρηματικό σχεδιασμό. Το στρατηγικό σχέδιο επικεντρώνεται στη διαμόρφωση του σκοπού, των επιδιώξεων, των πολιτικών, της δομής και της χρηματοδότησης και στην επιλογή των στρατηγικών που είναι απαραίτητες για την επίτευξη των παραπάνω. Το επιχειρηματικό σχέδιο περιγράφει τα συγκεκριμένα βήματα που απαιτούνται για την εφαρμογή των στρατηγικών και την καθιέρωση ποσοτικοποιημένων προϋπολογισμών εσόδων και εξόδων. Τα στρατηγικά σχέδια ασχολούνται με την αποτελεσματικότητα ενώ τα επιχειρηματικά με την αποδοτικότητα, τα πρώτα είναι συνήθως σχέδια για μια χρήση ενώ τα δεύτερα είναι μόνιμα σχέδια που μπορεί να ενεργοποιηθούν κάθε φορά που ένα περιοδικό γεγονός διοργανώνεται. Στο σχεδιασμό φεστιβάλ, εκθέσεων και άλλων γεγονότων χρησιμοποιούνται και οι δύο τύποι σχεδίων (Bowdin κ.α., 2001).

1.7 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΣΤΙΣ ΠΟΛΕΙΣ

Το ζήτημα της αιτιολογίας και των παραγωγής των γεγονότων, και τα σχετικά ζητήματα, όπως η λειτουργία των γεγονότων για τη σύγχρονη κοινωνία, σε ελάχιστες περιπτώσεις έχουν αποτελέσει αντικείμενο επιστημονικής έρευνας. Ο προσδιορισμός τους συνδέεται κυρίως με την αναδρομική εξέταση και τις ιστορικές μελέτες. Η επιστημονική έρευνα για τα ειδικά γεγονότα περισσότερο εστιάζει στα αποτελέσματα και τις επιδράσεις τους, παρά στις αιτίες (Roche, 1994).

Τα ειδικά γεγονότα θεωρείται ότι επιφέρουν επιπτώσεις σε πολλούς τομείς. Αυτό μπορεί να συμβεί σε διάφορα επίπεδα της διαδικασίας του γεγονότος, πριν, κατά τη διάρκεια ή και αρκετά αργότερα (Jones, 2001). Πιο συγκεκριμένα οι επιπτώσεις από τη διοργάνωση μεγάλης κλίμακας γεγονότων θα πρέπει να αναζητηθούν ως προς:

- Την κατασκευή της απαιτούμενης υποδομής και εγκαταστάσεων, οπότε εντάσσονται σε μια λογική εκτίμησης επιπτώσεων από μεγάλα έργα
- Τη συγκέντρωση (διαμονή, μετακινήσεις και άλλες εξυπηρετήσεις) μεγάλου αριθμού ατόμων για σχετικά μικρό χρονικό διάστημα σε έναν τόπο
- Τις μακροχρόνιες ενδεχόμενες επιπτώσεις λόγω της αναμενόμενης αύξησης της μόνιμης ζήτησης εξαιτίας της ανάπτυξης της υποδομής-εξυπηρετήσεων (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Ανεξάρτητα με τον χαρακτήρα που λαμβάνουν τα γεγονότα («hallmark» ή «mega») οι επιδράσεις που επιφέρουν τόσο σε οικονομικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο στις πόλεις που τα φιλοξενούν είναι πολύ σημαντικές. Οι συνήθειες επιπτώσεις των γεγονότων αυτών αφορούν: α) στην επίτευξη ενός υψηλού βαθμού οικονομικής και πολιτιστικής ανάπτυξης, β) στην συνολική βελτίωση της εικόνας της εκάστοτε πόλης και γ) στην ανάδειξη της σημαντικότητας της σχέσης του μάρκετινγκ με την αποτελεσματική προβολή και υποστήριξη της εικόνας των πόλεων (Μεταξάς και Αυγερινού, 2004).

Οι επιπτώσεις των ειδικών γεγονότων μπορούν να ταξινομηθούν σε τέσσερις γενικές κατηγορίες ανάλογα με τον τομέα επιρροής, ο οποίος μπορεί να είναι: ο κοινωνικός-πολιτιστικός, ο περιβαλλοντικός, ο πολιτικός και ο οικονομικός (Πίνακας 1.2) (Bowdin κ.α., 2001).

ΤΟΜΕΑΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ	ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ
Κοινωνικός/ Πολιτιστικός	Αναζωογόνηση παραδόσεων	Κοινωνική εκμετάλλευση
	Δημιουργία αισθήματος υπερηφάνειας στην τοπική κοινότητα	Εμπορευματοποίηση δραστηριοτήτων
	Αυξημένη συμμετοχή της κοινότητας	Αρνητική εικόνα κοινότητας
	Νέες ιδέες και προκλήσεις	Κατάχρηση ουσιών
	Επέκταση των πολιτιστικών προοπτικών	Κοινωνική αποδιοργάνωση
Περιβαλλοντικός	Παροχή μοντέλων για την καλύτερη πρακτική	Περιβαλλοντικές καταστροφές
	Αύξηση της περιβαλλοντικής επίγνωσης	Μόλυνση
	Κληρονομιά υποδομών	Καταστροφή της κληρονομιάς
	Βελτίωση μεταφορών και επικοινωνιών	Ενόχληση από θορύβους
	Αστική ανανέωση	Κυκλοφοριακή συμφόρηση
Πολιτικός	Διεθνές κύρος	Αποτυχία του γεγονότος
	Βελτιωμένο προφίλ	Έλλειψη υπευθυνότητας
	Προώθηση των επενδύσεων	Προπαγάνδα
	Κοινωνική συνοχή	Απώλεια του κοινωνικού ελέγχου
	Ανάπτυξη διοικητικών ικανοτήτων	Νομιμοποίηση ιδεολογιών
Οικονομικός	Προσέλκυση τουριστών	Απώλεια της αυθεντικότητας
	Υψηλότερα έσοδα	Καταστροφή της φήμης
	Αυξημένες επιστροφές φόρων	Αποτυχία προσέλκυσης τουριστών
	Νέες θέσεις εργασίας	Κερδοσκοπία
	Βελτίωση του βιοτικού επιπέδου	Πληθωριστικές τιμές

Πίνακας 1.2: Επιπτώσεις των ειδικών γεγονότων ανά τομέα επιρροής. (Πηγή: Γρηγορίου, 2003)

Οι περισσότερες εμπειρικές μελέτες εξετάζουν τις οικονομικές επιπτώσεις ξεκινώντας από την υπόθεση ότι τα οικονομικά οφέλη που προέρχονται από την οργάνωση και τη διεξαγωγή τέτοιων γεγονότων αποτελούν και το βασικότερο παράγοντα διεξαγωγής τους (Gursoy κ.α., 1994). Για παράδειγμα, ο Gelan (2003), εξετάζοντας τις οικονομικές επιπτώσεις από την διεξαγωγή του British Open το 1999,

στην πόλη Carnoustie, υποστήριξε ότι ο βασικότερος παράγοντας στη διαμόρφωση θετικών ή αρνητικών οικονομικών επιπτώσεων σε τοπικό επίπεδο, είναι η αναλογία των τοπικών αγαθών που αγοράζονται από τους τουρίστες-επισκέπτες επί της συνολικής αξίας των αγαθών και υπηρεσιών, ενώ ο Dertett (2004), αναφερόμενος στην σημαντικότητα του ρόλου των φεστιβάλ στην ανταγωνιστικότητα των πόλεων, υποστηρίζει ότι τα φεστιβάλ πλέον αποτελούν έναν πρωταρχικό παράγοντα στην ανάπτυξη στρατηγικών για την προσέλκυση τουριστών επειδή εισρέουν «νέο χρήμα» στην τοπική οικονομία.

Από την άλλη πλευρά υπάρχουν τοποθετήσεις, κυρίως κοινωνιολόγων, οι οποίοι υποστηρίζουν μέσω εμπειρικών διερευνήσεων, ότι οι επιπτώσεις των μεγάλων γεγονότων είναι και κοινωνικές. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Hafenors (2000) η οποία εξετάζει τις επιπτώσεις που είναι δυνατόν να έχει η διεξαγωγή ενός παραδοσιακού φεστιβάλ με ιστορία 20ετίας (το Choir Festival), στην αλλοίωση της τοπικής ταυτότητας και στην αποδυνάμωση της τοπικής κοινωνίας στην μικρή πόλη Skinnskatteberg της Σουηδίας. Επιπρόσθετα, ο May (1995), αναφερόμενος στους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες του 1992 στις Γαλλικές Άλπεις, κάνει λόγο και για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που μπορεί να επιφέρει στην εκάστοτε διοργανώτρια πόλη/ περιοχή, η διεξαγωγή τέτοιων μεγάλων γεγονότων. Τέλος, ο Μέντος (1997), εξετάζοντας τη διεξαγωγή των Θερινών Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην Αθήνα, τονίζει τις χωρικές-πολεοδομικές επιπτώσεις της διοργάνωσης για το πολεοδομικό συγκρότημα της ελληνικής πρωτεύουσας. Η μελέτη του, κάνει λόγο τόσο για τα θετικά όσο και για τα αρνητικά αποτελέσματα που αναμένεται να προκύψουν από τη χωροθέτηση εγκαταστάσεων και δραστηριοτήτων στο πλαίσιο των αγώνων.

1.8 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα γεγονότα διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη ζωή των ανθρώπων και εμφανίζονται με διάφορες μορφές καθ' όλη τη διάρκεια της ανθρώπινης ιστορίας. Μέσα από τις σύγχρονες ταξινομήσεις τους ξεχωρίζουν σίγουρα τα ειδικά γεγονότα, κυρίως λόγω της σημασίας τους για τους τόπους και τις περιοχές που είτε τα φιλοξενούν είτε τα διοργανώνουν. Ιδιαίτερα σήμερα, στην εποχή της παγκόσμιας οικονομικής ολοκλήρωσης, όπου οι πόλεις βρίσκονται σε διαρκή ανταγωνισμό, τα ειδικά γεγονότα συγκαταλέγονται πλέον στα μέσα εκείνα τα οποία χρησιμοποιούν οι πόλεις, με σκοπό να διακριθούν από τις ανταγωνίστριές τους. Επομένως, τόσο η συχνότητα διοργάνωσης ειδικών γεγονότων όσο και ο ανταγωνισμός των πόλεων για

τη φιλοξενία τους, είναι λογικό να αυξάνουν συνεχώς. Η διοργάνωση γεγονότων όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες, η Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, οι Παγκόσμιες Εμπορικές Εκθέσεις κ.α., θεωρείται σήμερα από τις πόλεις, ως μια μοναδική ευκαιρία για να βελτιώσουν το διεθνές προφίλ τους.

Οι πόλεις χρησιμοποιούν τα ειδικά γεγονότα για να διακριθούν από τις ανταγωνίστριές τους, κυρίως λόγω των οικονομικών οφελών που προκύπτουν από τη διοργάνωσή τους. Ο αντίκτυπος των ειδικών γεγονότων δεν περιορίζεται όμως μόνο στον οικονομικό τομέα. Οι περισσότερες μελέτες σήμερα επικεντρώνονται βέβαια στις οικονομικές επιπτώσεις των ειδικών γεγονότων αλλά τονίζουν και τις ενδεχόμενες κοινωνικές, πολιτιστικές, πολιτικές και χωρικές τους επιπτώσεις.

2. Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με την ευρεία του έννοια ο πολιτισμός αντιπροσωπεύει σήμερα το σύνολο των στοιχείων, πνευματικών και υλικών, διανοητικών και συναισθηματικών που χαρακτηρίζουν μία κοινωνία ή μία κοινωνική ομάδα. Συμπεριλαμβάνει, εκτός των γραμμάτων και των τεχνών, τον τρόπο ζωής, τα βασικά δικαιώματα του ανθρώπου, το σύστημα αξιών, τις παραδόσεις και τα δόγματα. Με την στενή του έννοια εννοεί κυρίως το σύνολο των αξιών καθώς και τις γνωστικές και αισθητικές συνήθειες μίας κοινότητας και υπό αυτό το πρίσμα περιλαμβάνει την πολιτιστική κληρονομιά, τις τέχνες, τη λογοτεχνία και τα κινήματα σκέψης (www.el.wikipedia.org).

Οι δραστηριότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον πολιτιστικό τομέα είναι σχετικά πρόσφατες. Επιδιώκουν ιδίως δύο στόχους: τη διάσωση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς και την ενίσχυση των εργαζομένων στον πολιτιστικό τομέα, οι οποίοι χρειάζονται κυρίως περισσότερη κοινωνική προστασία. Παρόλο που η συνθήκη της Ρώμης, είχε αφήσει τις πολιτιστικές δραστηριότητες εκτός του κοινοτικού πλαισίου, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Υπουργών με ορισμένα μη υποχρεωτικά ψηφίσματα είχε αναλάβει ήδη από τη δεκαετία του 1980 πολιτιστικές πρωτοβουλίες, όπως: η καλύτερη διανομή των κινηματογραφικών έργων και η ενθάρρυνση της προβολής ευρωπαϊκών οπτικοακουστικών προγραμμάτων, η ετήσια ανακήρυξη μιας ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, οι ειδικοί όροι εισόδου των νέων στα μουσεία και τις πολιτιστικές εκδηλώσεις και η δημιουργία διεθνικών πολιτιστικών διαδρομών (Μούσης, 2001).

Ο πολιτισμός εισήλθε πλήρως στο πεδίο δράσης της Κοινότητας με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Το άρθρο 151 της Συνθήκης δηλώνει, πράγματι, ότι η Κοινότητα συμβάλλει στην ανάπτυξη των πολιτισμών των κρατών μελών και σέβεται την εθνική και περιφερειακή πολυμορφία τους, ενώ ταυτόχρονα προβάλλει την κοινή πολιτιστική κληρονομιά. Η δράση της αποσκοπεί στην ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών, αν αυτό είναι αναγκαίο, υποστηρίζει και συμπληρώνει τη δράση τους στους εξής τομείς: βελτίωση της γνώσης και της διάδοσης του πολιτισμού και της ιστορίας των ευρωπαϊκών λαών, διατήρηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ευρωπαϊκής σημασίας, μη εμπορικές πολιτιστικές ανταλλαγές, καλλιτεχνική και λογοτεχνική δημιουργία, συμπεριλαμβανομένου του

οπτικοακουστικού τομέα. Για την επίτευξη αυτών των στόχων προβλέπονται τέσσερα μέσα: η συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών, η λήψη υπόψη των πολιτιστικών πτυχών στα πλαίσια των άλλων κοινοτικών πολιτικών, η συνεργασία με τις τρίτες χώρες και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς και ειδικότερα με το Συμβούλιο της Ευρώπης και η υιοθέτηση από το Συμβούλιο των Υπουργών ειδικών μέτρων και συστάσεων που αποσκοπούν στη στήριξη των δράσεων των κρατών μελών (Μούσης, 2001).

Η συνθήκη του Μάαστριχτ όχι μόνον αναδεικνύει τον πολιτισμό σε ολοκληρωμένο τομέα της ευρωπαϊκής δράσης, αλλά και θεσπίζει την υποχρέωση να συνεκτιμά η Ευρωπαϊκή Ένωση τις πολιτιστικές πτυχές σε όλες τις πολιτικές της. Οι ενισχύσεις που παρέχει η Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο των κοινοτικών ή των περιφερειακών πολιτικών κάνουν την Ευρώπη σπουδαιότατο παράγοντα της πολιτιστικής ανάπτυξης. Από το 2000 και μετά, ακολουθώντας πρωτοποριακά προγράμματα στους τομείς της πολιτιστικής κληρονομιάς, της μετάφρασης και της καλλιτεχνικής συνεργασίας, η Ευρωπαϊκή Ένωση έθεσε σε εφαρμογή ένα πρόγραμμα-πλαίσιο αφιερωμένο εξ ολοκλήρου στον πολιτισμό, το «Πολιτισμός 2000», το οποίο αποτελεί και τον ακρογωνιαίο λίθο της πολιτιστικής δράσης της (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2002).

Το πρόγραμμα «Πολιτισμός 2000», το οποίο επρόκειτο να ισχύσει από το 2000 έως το 2004 και πήρε παράταση έως το 2006, συγκεντρώνει τα παλαιά προγράμματα «Ραφαήλ», «Αριάδνη» και «Καλειδοσκόπιο» και αποσκοπεί στη δημιουργία κοινού πολιτιστικού χώρου μέσα από την προώθηση του πολιτιστικού διαλόγου και της γνώσης της ιστορίας, της δημιουργίας, της διάδοσης του πολιτισμού και της κινητικότητας των καλλιτεχνών και των έργων τους, της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς, των νέων μορφών πολιτιστικής έκφρασης καθώς και του κοινωνικού και οικονομικού ρόλου που διαδραματίζει ο πολιτισμός. Το πρόγραμμα «Πολιτισμός 2000» υποστηρίζει σχέδια διακρατικής συνεργασίας, τα οποία συνεπάγονται τη συνεργασία δημιουργών, πολιτιστικών παραγόντων και πολιτιστικών φορέων στις χώρες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα. Ο διατιθέμενος προϋπολογισμός για την εκτέλεση του προγράμματος για την περίοδο 2000-2006 ανέρχεται σε 236,5 εκατ. ευρώ, ενώ υπό συζήτηση στα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης βρίσκεται ήδη το πρόγραμμα που θα διαδεχτεί το «Πολιτισμός 2000», το πρόγραμμα «Πολιτισμός 2007», το οποίο θα ισχύσει από το 2007 έως το 2013 (www.europa.eu.int).

Η δράση «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης» μαζί με το πρόγραμμα «Πολιτισμός 2000» αποτελούν τα βασικότερα μέσα που χρησιμοποιεί η Ευρωπαϊκή Ένωση για την υποστήριξη των πολιτιστικών της πρωτοβουλιών. Ο θεσμός των Πολιτιστικών Πρωτευουσών αποτέλεσε, όπως προαναφέραμε, πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προτού καν ακόμη οι πολιτιστικές πτυχές της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης αποτελέσουν αντικείμενο ιδιαίτερης πολιτικής. Η Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης είναι μια πόλη που ορίζεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση για περίοδο ενός χρόνου στη διάρκεια του οποίου της δίνεται η ευκαιρία να επιδείξει την πολιτιστική της ζωή και την πολιτιστική της ανάπτυξη. Αρκετές Ευρωπαϊκές πόλεις έχουν χρησιμοποιήσει τη χρονιά Πολιτιστικής Πρωτεύουσας για να μεταμορφώσουν ολοκληρωτικά την πολιτιστική τους βάση και κατ' επέκταση την εικόνα τους στο διεθνή χώρο (www.el.wikipedia.org). Ο θεσμός σχεδιάστηκε και εγκαινιάστηκε, με πρωτοβουλία της ελληνίδας τέως υπουργού πολιτισμού Μελίνας Μερκούρη, από το Συμβούλιο Υπουργών στις 13 Ιουνίου 1985. Στόχος του είναι η ενίσχυση της επικοινωνίας των Ευρωπαίων πολιτών, η ανάδειξη της ευρωπαϊκής πολιτιστικής ταυτότητας, η ενίσχυση της λεγόμενης ευρωπαϊκής ιθαγένειας μέσα από την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και της σύγχρονης πολιτιστικής παραγωγής των επιμέρους πόλεων των κρατών μελών (ΤΕΕ, 1999).

Το μεγάλο αυτό ετήσιο γεγονός έχει σημειώσει έκτοτε σημαντική επιτυχία και έχει γίνει αφορμή για τη διεξαγωγή φεστιβάλ και πλήθους πολιτιστικών εκδηλώσεων. Μέχρι σήμερα τις εκδηλώσεις των Πολιτιστικών Πρωτευουσών έχουν παρακολουθήσει μερικά εκατομμύρια ευρωπαίων ενώ για την πραγματοποίησή τους έχουν συνεργαστεί χιλιάδες άτομα που απασχολούνται στον πολιτιστικό τομέα και προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση ή άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Οι εκδηλώσεις αυτές έχουν ασχοληθεί με τομείς όπως, το θέατρο, την πολιτιστική κληρονομιά, την αστική κουλτούρα, τις διάφορες μορφές τέχνης του δρόμου, καθώς και την καλλιτεχνική έκφραση με τη χρήση νέων τεχνολογιών (Τσεγενίδη, 2002).

2.2 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

Η εκδήλωση «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης» αποτελούσε μέχρι και το 1996 πρωτοβουλία διακυβερνητικού χαρακτήρα και η επιλογή της πόλης αποτελούσε πολιτική απόφαση των αντιπροσώπων των κρατών μελών. Αρχικά, κάθε κράτος μέλος με αλφαβητική σειρά φιλοξενούσε το θεσμό προτείνοντας μια πόλη του. Η επιλογή της πόλης, γινόταν δύο τουλάχιστον χρόνια πριν την ανακήρυξή της σε

Ευρωπαϊκή Πόλη Πολιτισμού, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ο απαραίτητος χρόνος για τις ανάλογες προετοιμασίες για τη φιλοξενία του θεσμού. Οι πολιτικές αρχές του κράτους μέλους, του οποίου μία πόλη αναλάμβανε να φιλοξενήσει το γεγονός, αποφάσιζαν τη δομή και το χαρακτήρα του οργανισμού που θα αναλάμβανε τη διοργάνωση και την οικονομική διαχείριση του γεγονότος (Official Journal of the European Communities, 1985).

Από το Νοέμβριο του 1992, η διαδικασία άλλαξε επιτρέποντας το διαγωνισμό πόλεων διαφορετικών κρατών και θέτοντας κριτήρια επιλογής. Η διαδικασία αυτή εφαρμόστηκε για πρώτη φορά το 1993, όταν και επελέγησαν οι πόλεις που θα φιλοξενούσαν το θεσμό για τα έτη 1998 και 1999. Στο εξής η επιλογή των πόλεων γινόταν ανά δύο χρόνια σύμφωνα με τα ακόλουθα κριτήρια:

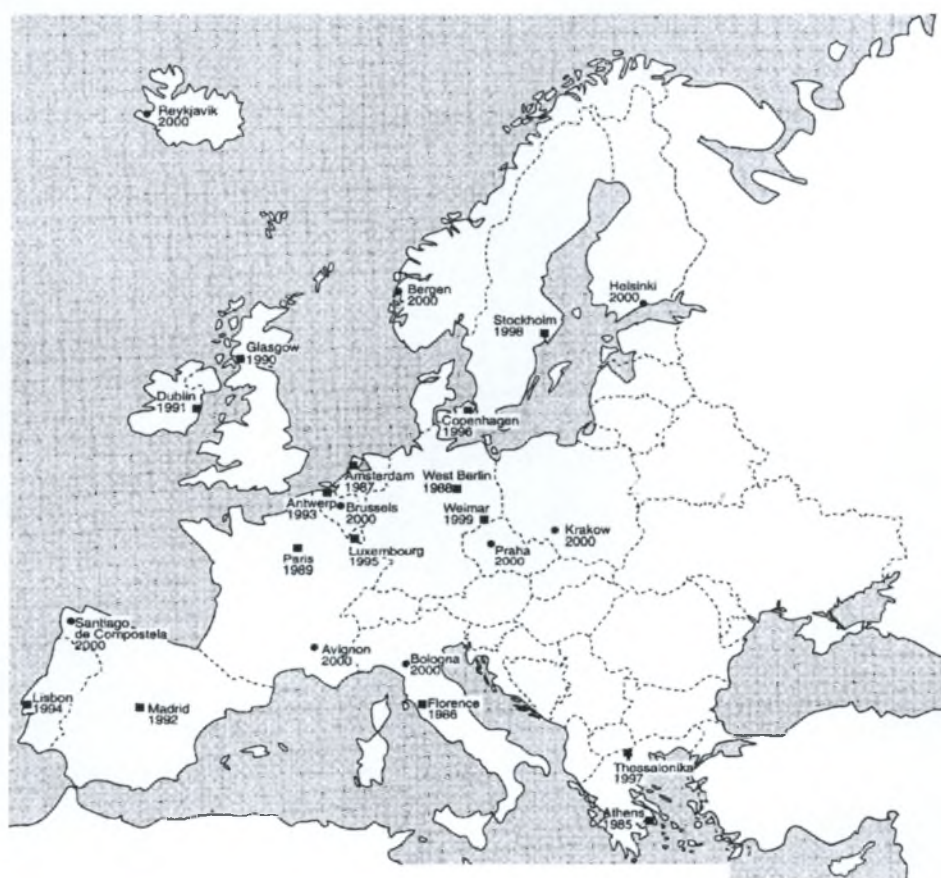
- Η υποψήφια πόλη πρέπει να ανήκει σε ευρωπαϊκό κράτος το οποίο θα διέπεται από δημοκρατικές αρχές και πλουραλισμό, θα σέβεται τους νόμους και τα ανθρώπινα δικαιώματα
- Δυνατότητα συμμετοχής στο διαγωνισμό έχουν πλέον και πόλεις που ανήκουν σε κράτη εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Να μην παρατηρείται το φαινόμενο σε διαδοχικές χρονιές να επιλέγονται πόλεις που βρίσκονται στην ίδια γεωγραφική περιοχή
- Να διασφαλίζεται μία ισορροπία, όσον αφορά την επιλογή, μεταξύ πρωτευουσών και επαρχιακών πόλεων
- Υπάρχει η δυνατότητα, για ένα συγκεκριμένο έτος, να επιλέγονται δύο πόλεις για τη φιλοξενία του θεσμού (Official Journal of the European Communities, 1992).

Σύμφωνα με τα παραπάνω επελέγησαν οι πόλεις που ανακηρύχθηκαν Πολιτιστικές Πρωτεύουσες μέχρι και το έτος 2004 (Πίνακας 2.1).

ΕΤΟΣ	ΠΟΛΗ	ΕΤΟΣ	ΠΟΛΗ
1985	Αθήνα	1995	Λουξεμβούργο
1986	Φλωρεντία	1996	Κοπεγχάγη
1987	Άμστερνταμ	1997	Θεσσαλονίκη
1988	Βερολίνο	1998	Στοκχόλμη
1989	Παρίσι	1999	Βαϊμάρη
1990	Γλασκόβη	2000	Ρέικιαβικ, Μπέργκεν, Ελσίνκι, Κρακοβία, Βρυξέλλες, Πράγα, Αβινιόν, Μπολόνια, Σαντιάγκο ντε Κομποστέλλα
1991	Δουβλίνο	2001	Πόρτο, Ρότερνταμ
1992	Μαδρίτη	2002	Μπριζ, Σαλαμάνκα
1993	Αμβέρσα	2003	Γκρατς
1994	Λισσαβόνα	2004	Λιλ, Γένοβα

Πίνακας 2.1: Πολιτιστικές Πρωτεύουσες 1985-2004. (Πηγή: www.europa.eu.int)

Ειδικότερα για το έτος 2000, όλες οι υποψήφιες πόλεις ανακηρύχθηκαν Πολιτιστικές Πρωτεύουσες και κλήθηκαν να συντονίσουν τα προγράμματά τους και να οργανώσουν κοινές δράσεις για τη από κοινού φιλοξενία του θεσμού (Εικόνα 2.1).

Εικόνα 2.1: Πολιτιστικές Πρωτεύουσες 1985-1999 και Πολιτιστικές Πρωτεύουσες για το έτος 2000.

(Πηγή: Sjiholt, 1999)

Μετά την αποδοχή πολιτισμικής δραστηριότητας στην Κοινότητα από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, η εκδήλωση «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης» έπρεπε να ενταχθεί στο κοινοτικό πλαίσιο. Αυτό συνέβη με την απόφαση 1419/1999/ΕΚ του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25^{ης} Μαΐου 1999, για τη θέσπιση κοινοτικής δράσης όσον αφορά την εκδήλωση «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης» για το διάστημα 2005 έως 2019 (ΤΕΕ, 1999).

Με βάση την παραπάνω απόφαση, η διαδικασία τροποποιείται ως εξής: Κάθε χρόνο ένα κράτος έχει δικαίωμα να προτείνει μία ή περισσότερες πόλεις του για Πολιτιστικές Πρωτεύουσες και γι' αυτό συντάσσει την πρότασή του και την αποστέλλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο των Υπουργών, στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, τουλάχιστον τέσσερα χρόνια πριν λάβει χώρα το γεγονός. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ορίζει κάθε χρόνο μία επταμελή επιτροπή που είναι υπεύθυνη για την αξιολόγηση των υποψηφιοτήτων και την τελική αναφορά στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Επιτροπή. Τα άτομα που την αποτελούν είναι ειδικοί στον τομέα του πολιτισμού. Δύο από αυτά προτείνονται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, δύο από το Συμβούλιο των Υπουργών, δύο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ένα από την Επιτροπή των Περιφερειών. Μετά την τελική αναφορά το Συμβούλιο ανακοινώνει την απόφασή του σχετικά με το ποια πόλη θα είναι η πολιτιστική πρωτεύουσα. Τέλος, κάθε χρόνο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συντάσσει μια αναλυτική αναφορά σχετικά με το γεγονός του προηγούμενου έτους και την παρουσιάζει στο Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο και στην Επιτροπή των Περιφερειών (Official Journal of the European Communities, 1999).

Η πόλη που προτίθεται να θέσει υποψηφιότητα οφείλει να προτείνει ένα πρόγραμμα πολιτιστικών εκδηλώσεων, που να αναδεικνύει την πολιτιστική της κληρονομιά και που θα ενσωματώνει άτομα από άλλες πόλεις της Ευρώπης με στόχο τη συνεχή μελλοντική συνεργασία. Η διάρκειά του θα είναι ένα έτος ή πιθανά και λιγότερο, ενώ οι εκδηλώσεις μπορούν να περιλαμβάνουν και την ευρύτερη περιοχή της. Το πρόγραμμα των εκδηλώσεων είναι δυνατό να περιλαμβάνει:

- Προώθηση καλλιτεχνικών τεχνοτροπιών, στην ανάπτυξη των οποίων συνέβαλε και η πόλη
- Οργάνωση πολιτιστικών γεγονότων (μουσική, χορός, θέατρο, κινηματογράφος κλπ.) και βελτίωση της προώθησης των τεχνών
- Προβολή στο ευρωπαϊκό κοινό των προσωπικοτήτων και των γεγονότων που έχουν σημαδέψει την ιστορία της πόλης

- Οργάνωση ειδικών δραστηριοτήτων που σκοπό έχουν να ενθαρρύνουν την καλλιτεχνική καινοτομία
- Οργάνωση ειδικών δραστηριοτήτων με στόχο την ενασχόληση των νέων με τις τέχνες
- Οργάνωση ειδικών δραστηριοτήτων που αυξάνουν την κοινωνική συνοχή
- Προβολή των δραστηριοτήτων στο ευρύτερο κοινό με χρήση πολυμέσων και οπτικοακουστικού υλικού (Official Journal of the European Communities, 1999).

Το πρόγραμμα μεταξύ άλλων θα:

- Συνεισφέρει στην οικονομική ανάπτυξη, την απασχόληση και τον τουρισμό
- Αναπτύσσει υψηλής ποιότητας και καινοτόμο πολιτιστικό τουρισμό, ο οποίος δε θα φέρνει σε αντίθεση τις επιθυμίες των ντόπιων με αυτές επισκεπτών
- Περιλαμβάνει έργα που θα αναδεικνύουν την αρχιτεκτονική κληρονομιά και θα περικλείουν στρατηγικές αστικής ανάπτυξης
- Προωθεί το διάλογο και την ανταλλαγή για τη γνωριμία της κουλτούρας άλλων χωρών τόσο της Ευρώπης όσο και του υπόλοιπου κόσμου (Official Journal of the European Communities, 1999).

Η τελευταία διεύρυνση της Ένωσης, που πραγματοποιήθηκε το 2004 και αφορά την είσοδο δέκα νέων χωρών στο περιβάλλον της Κοινότητας, οδήγησε σε τροποποίηση της πιο πάνω απόφασης. Με βάση την απόφαση 649/2005/EC του Συμβουλίου, στη διαδικασία επιλογής θα συμμετέχουν, από το 2009 και μετά, και οι χώρες της διεύρυνσης, προτείνοντας μία ή περισσότερες πόλεις τους για τη φιλοξενία του θεσμού, χωρίς να διαφοροποιείται η σειρά προτεραιότητας στην υποβολή υποψηφιότητας για τα παλαιά κράτη μέλη. Έτσι προέκυψαν οι πόλεις που φιλοξένησαν ή αναμένεται να φιλοξενήσουν το γεγονός μέχρι και το έτος 2010 (Πίνακας 2.2) καθώς και οι χώρες μέλη που θα προτείνουν πόλεις τους για Πολιτιστικές Πρωτεύουσες για τα έτη 2005 έως 2019 (Πίνακας 2.3) (Official Journal of the European Union, 2005).

ΕΤΟΣ	ΠΟΛΗ	ΕΤΟΣ	ΠΟΛΗ
2005	Κόρκ	2008	Λίβερπουλ, Σταβάνγκερ
2006	Πάτρα	2009	Λίντζ, Βίλνιους
2007	Λουξεμβούργο, Σιμπίου	2010	Έσσεν, Πεκς

Πίνακας 2.2: Πολιτιστικές Πρωτεύουσες 2005-2010. (Πηγή: www.europa.eu.int)

ΕΤΟΣ	ΧΩΡΑ	ΕΤΟΣ	ΧΩΡΑ
2005	Ιρλανδία	2013	Γαλλία-Σλοβακία
2006	Ελλάδα	2014	Σουηδία-Λετονία
2007	Λουξεμβούργο	2015	Βέλγιο-Τσεχία
2008	Ηνωμένο Βασίλειο	2016	Ισπανία-Πολωνία
2009	Αυστρία-Λιθουανία	2017	Δανία-Κύπρος
2010	Γερμανία-Ουγγαρία	2018	Ολλανδία-Μάλτα
2011	Φιλανδία-Εσθονία	2019	Ιταλία
2012	Πορτογαλία-Σλοβενία		

Πίνακας 2.3: Χώρες που πρότειναν ή θα προτείνουν πόλεις τους για Πολιτιστικές Πρωτεύουσες 2005-2019. (Πηγή: www.europa.eu.int)

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαπιστώνοντας μέσα από διάφορες μελέτες και εκθέσεις αξιολόγησης τη θετική αντιμετώπιση που έχει από το ευρύ κοινό ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, στοχεύει ήδη σε μία νέα τροποποίηση της απόφασης 1419/1999/ΕΚ. Η τροποποίηση αφορά τη διαδικασία προσδιορισμού που καθορίζεται από την παραπάνω απόφαση, η οποία παρουσιάζει διάφορες αδυναμίες, όσον αφορά τον ανταγωνισμό των υποψηφίων πόλεων, το ρόλο επιτροπής επιλογής, το θέμα και την ευρωπαϊκή διάσταση του προγράμματος, το συγχρονισμό-προγραμματισμό του γεγονότος και τη συμμετοχή τρίτων χωρών. Η πρόταση αυτή, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, θα αντικαταστήσει, εάν ψηφιστεί από το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, την απόφαση 1419/1999/ΕΚ και θα ισχύσει από το 2007 χωρίς καμία άμεση οικονομική επίπτωση για τη δράση «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης» (European Commission, 2005).

2.3 ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ

Οι αρχικοί στόχοι του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας ήταν αμιγώς πολιτιστικοί. Το γεγονός σχεδιάστηκε με την προοπτική, να φέρει τους πολίτες των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης πιο κοντά, μέσω της έκφρασης ενός κοινού

πολιτισμού, ο οποίος από τη στιγμή της ιστορικής του εμφάνισης και κατά τη διάρκεια της ανάπτυξής του, χαρακτηρίζεται τόσο από κοινά χαρακτηριστικά όσο και από μια άφθονη ποικιλομορφία. Ο στόχος του γεγονότος ήταν αρχικά διπλός: α) να κάνει γνωστή την ιδιαίτερη πολιτιστική παράδοση κάθε πόλης στο ευρύ ευρωπαϊκό κοινό και β) να δημιουργήσει μια συνολική εικόνα μιας κοινής ευρωπαϊκής πολιτιστικής ταυτότητας. Με την πάροδο του χρόνου και την ανάπτυξη του θεσμού, το γεγονός φέρεται να έχει χρησιμοποιηθεί με διαφορετικούς τρόπους από τις πόλεις, με στόχο είτε την υποστήριξη, είτε την επέκταση είτε την αναθεώρηση της αρχικής του σημασίας (Richards, 1996).

Από τα πρώτα κιόλας χρόνια της εφαρμογής του θεσμού, οι πόλεις μεταχειρίστηκαν με διαφορετικό τρόπο τη διοργάνωσή του. Παραδείγματος χάρη, η Αθήνα στήριξε το καλλιτεχνικό της πρόγραμμα στη συμμετοχή μεγάλων ξένων ονομάτων αγνοώντας την αρχαία ελληνική παράδοση, η Φλωρεντία υπογράμμισε τη μεγάλη ιστορική της σημασία, το Άμστερνταμ προέβαλε τον εαυτό του ως μια ευρωπαϊκή πόλη των τεχνών, το Βερολίνο επικρίθηκε για την ελιτιστική πολιτιστική του προσέγγιση ενώ το Παρίσι κατάφερε ελάχιστα να προβάλλει το γεγονός, δεδομένης και του ταυτόχρονου εορτασμού των 200 χρόνων από τη Γαλλική Επανάσταση. Κοινό χαρακτηριστικό γνώρισμα των παραπάνω πόλεων, ήταν ότι όλες τους ήταν ήδη καθιερωμένα ευρωπαϊκά πολιτιστικά κέντρα, έχοντας στην κατοχή τους πλήθος πολιτιστικών υποδομών και εγκαταστάσεων (Richards and Wilson, 2004).

Το σημείο καμπής, για τους στόχους και τη σημασία του θεσμού, ήταν η διοργάνωση του γεγονότος από τη Γλασκόβη το 1990, η οποία μέχρι τότε δεν ήταν ούτε εγχώριο πολιτιστικό κέντρο, ούτε κάποιος καθιερωμένος ευρωπαϊκός πολιτιστικός σταθμός. Η Γλασκόβη υπογράμμισε τη δυνατότητα χρησιμοποίησης του γεγονότος, ως μοχλού οικονομικής ανάπτυξης και αστικής αναζωογόνησης (Richards, 1996).

Η οικονομική κρίση που ξεκίνησε στην πόλη από τη δεκαετία του 1920 και συνεχίστηκε μέχρι τις δεκαετίες του 1960 και του 1970, έγινε η αιτία για την εμφάνιση μιας σειράς οικονομικών και άλλων προβλημάτων. Επίσης η βιομηχανική παρακμή που συνοδεύτηκε από δραματική πτώση της απασχόλησης, είχε ως συνέπεια τη δημιουργία έντονων κοινωνικών προβλημάτων και την υποβάθμιση του αστικού τοπίου της πόλης. Η ωρίμανση μιας σειράς από προγράμματα και εκδηλώσεις πολιτιστικού περιεχομένου, που δημιούργησαν μια κρίσιμη πολιτιστική

δραστηριότητα, καθώς και η ένταξη των πολιτιστικών πόρων της πόλης στη φιλολογία του μάρκετινγκ, είχαν ως αποτέλεσμα ο πολιτισμός να κατέχει κεντρική θέση στη ζωή και την προβολή της πόλης. Τελικά η πολιτιστική ανάπτυξη της Γλασκόβης μέσω της διοργάνωσης του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας βοήθησε στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που επέφερε η βιομηχανική κρίση και την καθιέρωσε, σε διεθνές επίπεδο, ως μεταβιομηχανική πόλη με αυξανόμενη ελκυστικότητα στον πολιτιστικό τουρισμό (Bouth and Boyle, 1994).

Στη συνέχεια, το Δουβλίνο, παρόλο το πρόσφατο επιτυχημένο παράδειγμα της Γλασκόβης, ανέπτυξε μια χαμηλής ανάλυσης προσέγγιση του γεγονότος ενώ στη Μαδρίτη η φιλοξενία του γεγονότος χρησιμοποιήθηκε στο πλαίσιο της ευρύτερης προβολής της Ισπανίας στο διεθνή χώρο, μαζί με άλλα ειδικά γεγονότα που φιλοξενήθηκαν στη χώρα την ίδια χρονική περίοδο, όπως η EXPO στη Σεβίλλη και οι Ολυμπιακοί Αγώνες στη Βαρκελώνη το 1992. Η Αμβέρσα και η Λισσαβόνα, προσπάθησαν να μιμηθούν το παράδειγμα της Γλασκόβης, χρησιμοποιώντας το γεγονός με στόχο την αστική, οικονομική και πολιτιστική τους αναμόρφωση και κατάφεραν να προσελκύσουν έναν αρκετά μεγάλο αριθμό τουριστών κατά τη διάρκεια του πολιτιστικού έτους (Richards, 1996).

Η Κοπεγχάγη, η οποία ήταν η τελευταία πόλη από τα τότε κράτη μέλη που φιλοξένησε το γεγονός στο πρώτο κύκλο του, ήταν σε θέση να αξιολογήσει την εμπειρίες από τις προηγούμενες διοργανώσεις, διαμορφώνοντας έτσι με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τους δικούς της στόχους και τις δικές της επιδιώξεις. Η ανάλυση που πραγματοποιήθηκε τότε, διέκρινε τέσσερα επίπεδα της φυσιογνωμίας του γεγονότος στα οποίες κατέταξε τις προηγούμενες Πολιτιστικές Πρωτεύουσες με βάση τα χαρακτηριστικά κάθε μίας και διαμόρφωσε ένα τελικό επίπεδο στόχων και πολιτικών το οποίο προτάθηκε να αποτελέσει τη βάση για τη διοργάνωση του γεγονότος από την Κοπεγχάγη το 1996 (Πίνακας 2.4) (Richards, 1996).

ΕΠΙΠΕΔΟ 1: "ΘΕΡΙΝΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ" (Αθήνα 1985, Φλωρεντία 1986, Παρίσι 1989)	ΕΠΙΠΕΔΟ 2 "ΕΤΗΣΙΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ" (Αμστερνταμ 1987, Δουβλίνο 1991, Μαδρίτη 1992)
Χαρακτηριστικά	Χαρακτηριστικά
Πλήθος καλλιτεχνικών εκδηλώσεων	Εστίαση σε εκδηλώσεις καλών τεχνών εθνικού κυρίως περιεχομένου
Απουσία διεθνούς διαφήμισης	Αρκετά καλή ποιότητα
Βραχυχρόνιος προγραμματισμός	Προγραμματικά κενά και έλλειψη διεθνούς διαφήμισης
Απουσία χορηγών και μακροχρόνιων επενδύσεων	Ελάχιστες επενδύσεις και χορηγοί τοπικής εμβέλειας
ΕΠΙΠΕΔΟ 3: "ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΤΕΧΝΩΝ" (Βερολίνο 1988, Αμβέρσα 1993)	ΕΠΙΠΕΔΟ 4 "ΕΤΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΣ" (Γλασκόβη 1990)
Χαρακτηριστικά	Χαρακτηριστικά
Καλά οργανωμένο καλλιτεχνικό πρόγραμμα διεθνούς χαρακτήρα με ετήσια διάρκεια	Σημαντικό πρόγραμμα βασισμένο σε μια ευρύτερη έννοια του πολιτισμού με πολλές εκδηλώσεις διεθνούς εμβέλειας
Στρατηγικές ενθάρρυνσης της καλλιτεχνικής δημιουργίας	Δημιουργία νέων κοινωνικών και οικονομικών με στόχο τη βελτίωση της εικόνας της πόλης
Επαγγελματική συγκεντρωτική διαχείριση	Μακροπρόθεσμος προγραμματισμός και διαχείριση με τη συμμετοχή των τοπικών ομάδων
Χρηματοδότηση από τις τοπικές αρχές σε συνδυασμό με ιδιωτικές χορηγίες	Χρηματοδότηση από ένα ευρύ φάσμα δημόσιων και ιδιωτικών πηγών
ΕΠΙΠΕΔΟ 5: "ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ" (Κοπεγχάγη 1996)	
Χαρακτηριστικά	
Ανάπτυξη μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής για την ανάπτυξη ενός πολιτιστικού κέντρου και τη βελτίωση της εικόνας της πόλης	
Συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού και της επιχειρησιακής κοινότητας	
Ενθάρρυνση εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών και δημιουργία πολιτιστικών δικτύων	
Ένταξη στο καλλιτεχνικό πρόγραμμα ολόκληρης της μητροπολιτικής περιοχής	
Εκτέλεση περιβαλλοντικών και τεχνικών προγραμμάτων	
Χρηματοδότηση από ευρύ φάσμα πηγών	

Πίνακας 2.4: Φυσιογνωμία του γεγονότος της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας 1985-1996. (Πηγή: Richards, 1996)

Σύμφωνα με τον Myerscough (1994), για την περίοδο 1985-1993 υπάρχουν τρεις βασικές ομάδες πόλεων, ανάλογα με το που εστίασαν αυτές τον προγραμματισμό τους όταν φιλοξένησαν το γεγονός. Αν και όλες σχεδόν οι πόλεις που υπήρξαν

Πολιτιστικές Πρωτεύουσες έθεσαν πολλαπλούς στόχους ενόψει της φιλοξενίας του θεσμού, διακρίνουμε πόλεις που έδωσαν προτεραιότητα:

➤ Στις υποδομές: Τρεις συνολικά πόλεις (Αθήνα, Γλασκόβη και Λισσαβόνα) περιέλαβαν τη δημιουργία πολιτιστικών και καλλιτεχνικών υποδομών στους βασικούς στόχους του προγραμματισμού τους. Στην περίπτωση της Γλασκόβης, η δημιουργία υποδομών, σχετιζόταν με τις γενικότερες οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιδιώξεις της διοργάνωσης, στην Αθήνα, με την προσπάθεια να διασκορπιστούν οι εκδηλώσεις στις νέες περιοχές της πόλης και στη Λισσαβόνα, με την επιχείρηση αναβάθμισης των χώρων πολιτιστικών εκδηλώσεων με απώτερο σκοπό την άνοδο της πολιτιστικής βιομηχανίας

➤ Στις εκδηλώσεις: Η Φλωρεντία και το Δουβλίνο έδωσαν έμφαση στο πρόγραμμα των εκδηλώσεων, προσδίδοντας ένα ιδιαίτερα εορταστικό πνεύμα και τονίζοντας τη συνεισφορά των τοπικών πολιτιστικών παραδόσεων στην ανάπτυξη ολόκληρου του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Ομοίως και το Παρίσι, το οποίο συνέδεσε το πρόγραμμα των εκδηλώσεων με τον εορτασμό των 200 ετών από τη Γαλλική Επανάσταση

➤ Στην καλλιτεχνική δημιουργία: Τέσσερις πόλεις (Άμστερνταμ, Βερολίνο, Μαδρίτη και Αμβέρσα) έδωσαν βαρύτητα, κατά τη διάρκεια του πολιτιστικού έτους, στα προγράμματα καλλιτεχνικής δημιουργίας και στην καλλιτεχνική συνεργασία, με διαφορετική κάθε φορά θεματολογία και διαφορετικούς στόχους.

Μελετώντας τις σύγχρονες Πολιτιστικές Πρωτεύουσες, παρατηρούμε ότι το κίνητρο για τη διεκδίκηση της φιλοξενίας του θεσμού, ήταν κυρίως η επιθυμία αυτών των πόλεων να προωθήσουν τον πολιτιστικό τουρισμό, να ανανεώσουν και να προβάλουν διεθνώς την εικόνα τους και να χρησιμοποιήσουν το γεγονός σαν ένα εργαλείο για την οικονομική τους ανάπτυξη. Υπήρξαν και πόλεις, των οποίων το κίνητρο ήταν αμιγώς πολιτιστικό και σχετιζόταν με τη βελτίωση των πολιτιστικών υποδομών και την άνοδο του πολιτιστικού επιπέδου των πολιτών, ωστόσο η μεγάλη πλειοψηφία εστίασε στα ζητήματα της διαφήμισης της πόλης και της επανατοποθέτησής της στον ευρωπαϊκό χάρτη (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Στην περίπτωση της Μπολόνια, ένα αρχικό κίνητρο πίσω από τη φιλοξενία του θεσμού, ήταν η διεθνής αναγνώριση της μακρόχρονης πολιτιστικής ιστορίας της και η ενίσχυση της εικόνας της στο εξωτερικό. Η Μπριζ θέλησε να προβάλει την ιστορική της εικόνα ως μεσαιωνικό κέντρο, καλύπτοντας έτσι την απουσία μιας σύγχρονης πολιτιστικής ταυτότητας για την πόλη ενώ στο Ελσίνκι, ύστερα από την παρακμή της βιομηχανίας σιδήρου και την οικονομική κρίση της δεκαετίας του 1990, ένα βασικό

κίνητρο ήταν η ανάκτηση της αυτοπεποίθησης ολόκληρης της Φινλανδίας. Σε έναν μικρό αριθμό πόλεων, το κίνητρο ήταν πολιτικό, όπως στη Θεσσαλονίκη, όπου η κυβέρνηση θέλησε να καταδείξει το ενδιαφέρον της για τη Μακεδονία μέσω μεγάλων επενδύσεων στην πόλη με τελικό στόχο την καθιέρωσή της σε πολιτιστικό κέντρο της περιοχής των Βαλκανίων και στην Πράγα, όπου ένα αρχικό κίνητρο ήταν να προβληθεί η Τσεχία λίγο πριν από την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Εξετάζοντας όλες τις πόλεις που φιλοξένησαν το θεσμό, προκύπτει μια ταξινόμηση των κοινών στόχων που τέθηκαν από τις πόλεις αυτές σε στόχους υψηλής, μέσης και χαμηλής προτεραιότητας (Πίνακας 2.5). Αν και πολλές πόλεις προσδιόρισαν παρόμοιους στόχους, υπήρξαν ευδιάκριτες διαφορές του βαθμού προτεραιότητάς τους κάθε φορά. Για ορισμένες πόλεις, οι στόχοι σχετικά με την κοινωνική συνοχή ήταν υψηλής προτεραιότητας (Ρότερνταμ, Βρυξέλλες) ενώ για άλλες πόλεις αυτοί καταλάμβαναν χαμηλότερη θέση στον κατάλογο προτεραιότητας. Αν και η πλειοψηφία των πόλεων θεώρησε την προσέλκυση επισκεπτών ως στόχο υψηλής προτεραιότητας, υπήρξαν άλλες πόλεις, με ενδεχομένως ήδη υψηλούς αριθμούς τουριστικής κίνησης, όπου αυτός ο στόχος ήταν λιγότερο σημαντικός (Μπριζ, Πράγα) (Palmer/ Rae Associates, 2004).

ΣΤΟΧΟΙ ΥΨΗΛΗΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	ΣΤΟΧΟΙ ΜΕΣΗΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	ΣΤΟΧΟΙ ΧΑΜΗΛΗΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ
Βελτίωση του διεθνούς προφίλ της πόλης	Βελτίωση των πολιτιστικών υποδομών	Οικοδόμηση κοινωνικής συνοχής
Εκτέλεση ενός επιτυχούς προγράμματος πολιτιστικών δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων τέχνης	Ανάπτυξη σχέσεων με άλλες ευρωπαϊκές πόλεις και προώθηση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής συνεργασίας	Οικονομική ανάπτυξη
Μακροπρόθεσμη πολιτιστική ανάπτυξη της πόλης	Προώθηση της δημιουργικότητας και της καινοτομίας	Ενθάρρυνση καλλιτεχνικής και φιλοσοφικής συζήτησης
Προσέλκυση τουριστών	Ανάπτυξη των ικανοτήτων των τοπικών καλλιτεχνών	Βελτίωση των μη-πολιτιστικών υποδομών
Ενίσχυση του συναισθήματος της υπερηφάνειας και της αυτοπεποίθησης		Εορτασμός μιας ιστορικής επετείου για την πόλη
Ανάπτυξη του πολιτιστικού επιπέδου των τοπικών πολιτών		
Δημιουργία εορταστικής ατμόσφαιρας		

Πίνακας 2.5: Ταξινόμηση των στόχων των Πολιτιστικών Πρωτεύουσών 1985-2004 σε επίπεδα προτεραιότητας. (Πηγή: Palmer/ Rae Associates, 2004)

Εντούτοις, όπως προαναφέρθηκε, υπήρξαν πόλεις στις οποίες η παραπάνω ταξινόμηση, παρουσιάζει σημαντικές ανακατατάξεις. Παραδείγματος χάρη, στις Βρυξέλλες, η οικοδόμηση κοινωνικής συνοχής ήταν μια υψηλή προτεραιότητα ενώ η προσέλκυση των επισκεπτών μια χαμηλή προτεραιότητα. Για τη Στοκχόλμη, η ενθάρρυνση της καλλιτεχνικής και φιλοσοφικής συζήτησης ήταν μια υψηλή προτεραιότητα και η ανάπτυξη της πολιτιστικής υποδομής ήταν χαμηλή. Τέλος στο Πόρτο η οικονομική ανάπτυξη και οι βελτιώσεις στην μη-πολιτιστική υποδομή ήταν σημαντικοί στόχοι σε αντίθεση με την εκτέλεση ενός προγράμματος πολιτιστικών εκδηλώσεων (Palmer/ Rae Associates, 2004).

2.4 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ

Η οργάνωση και η διαχείριση του γεγονότος αποτέλεσε κεντρικό ζήτημα για όλες τις πόλεις που ανακηρύχθηκαν Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης. Είτε κατά την περίοδο υποβολής υποψηφιότητας, είτε μετά την επιλογή της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, κάθε πόλη καλείται να αποφασίσει σχετικά με την οργανωτική δομή

του θεσμού. Από το 1985 μέχρι και σήμερα έχουν επικρατήσει τρία μοντέλα οργάνωσης των Πολιτιστικών Πρωτευουσών, τα οποία επιλέγονταν και καθορίζονταν είτε από τον τοπικό δήμο (Μπολόνια, Κοπεγχάγη, Ελσίνκι, Γκρατς), είτε από την εθνική κυβέρνηση (Θεσσαλονίκη), είτε με συνεργασία τοπικών και εθνικών αρχών (Ρέικιαβικ, Λουξεμβούργο):

- Άμεση διοίκηση από ήδη υπάρχουσες τοπικές-δημοτικές ή εθνικές-κυβερνητικές αρχές
- Αυτόνομη διοίκηση από ανεξάρτητη νομική δομή με επιχειρησιακό χαρακτήρα και συμπεριφορά
- Μεικτό πρότυπο διοίκησης που περιλαμβάνει και τα δύο παραπάνω οργανωτικά σχήματα (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Την περίοδο 1985-1990 κυριάρχησε το πρώτο μοντέλο διοίκησης. Ειδικότερα, η Αθήνα το 1985, αντιμετώπισε «κεντρικά» την οργάνωση του γεγονότος, μέσα από ένα αυτόνομο γραφείο που υπαγόταν στο ελληνικό Υπουργείο Πολιτισμού ενώ στη Φλωρεντία, στο Βερολίνο και στη Γλασκόβη ο θεσμός οργανώθηκε από τις τοπικές αρχές. Στο Άμστερνταμ το 1987 παρουσιάστηκε το πρώτο μοντέλο μεικτής διοίκησης ενώ από το 1991 μέχρι και σήμερα, σε όλες σχεδόν τις Πολιτιστικές Πρωτεύουσες, έχει επικρατήσει το μοντέλο της αυτόνομης διοίκησης (Cogliandro, 2001).

Τα οργανωτικά σχήματα που υπήρξαν υπεύθυνα για το θεσμό ποίκιλαν σε μέγεθος (αριθμός ατόμων). Όπου υπήρξαν ανεξάρτητες οργανωτικές δομές, το μέγεθος διαφοροποιούνταν σημαντικά (π.χ. από 6 σε Μπολόνια, Γένοβα σε 42 στη Λιλ). Μερικοί από τους μεγαλύτερους δήμους (Σαλαμάνκα, Πόρτο) δημιούργησαν τις μικρότερες σε μέγεθος οργανωτικές δομές ενώ στην περίπτωση της Λιλ, η οργανωτική επιτροπή διαιρέθηκε σε τρία μέρη, θεσμικό, οικονομικό και πολιτιστικό. Ο μέσος αριθμός μελών της οργανωτικής επιτροπής, σε όλες τις Πολιτιστικές Πρωτεύουσες μέχρι και σήμερα, υπολογίζεται σε 15 άτομα. Τα μικρότερα σε μέγεθος οργανωτικά σχήματα φαίνεται να έχουν λιγότερα προβλήματα σε σχέση με τη λειτουργία τους. Εντούτοις, η προτεραιότητα πολλών οργανωτικών δομών δεν ήταν η λειτουργική αποτελεσματικότητα τους αλλά η ισορροπία στο ζήτημα της πολιτικής αντιπροσώπευσης. Στο Μπέργκεν, η οργανωτική επιτροπή διπλασιάστηκε σε μέγεθος, από αυτό που ήταν προγραμματισμένο αρχικά, με στόχο να περιλάβει αντιπροσώπους από όλες τις πολιτικές ομάδες (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Η ιδιότητα των μελών της οργανωτικής δομής ποίκιλε επίσης και πολύ συχνά αυτή ήταν ένα μίγμα των πολιτικών από την πόλη και των περιφερειακών αρχών, και των

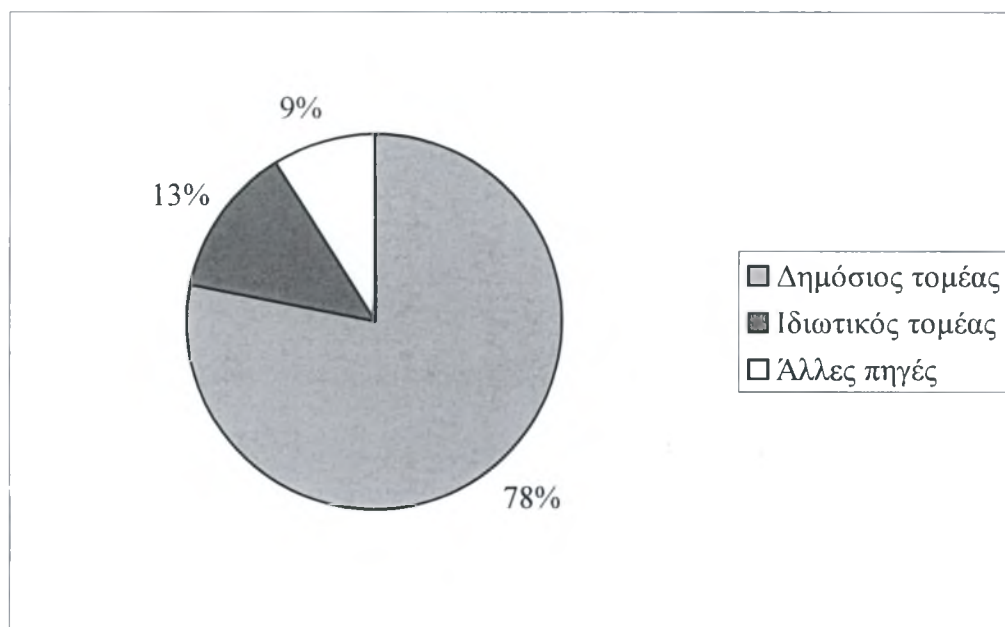
αντιπροσώπων από τις εθνικές αρχές, τα πολιτιστικά ιδρύματα και τα πανεπιστήμια . Η Λιλ είναι μία αρκετά χαρακτηριστική περίπτωση όσον αφορά την ιδιότητα των μελών της οργανωτικής επιτροπής, καθώς σε αυτήν συμμετείχαν αντιπρόσωποι από δήμους πέρα από την ευρύτερη περιοχή και από το γειτονικό Βέλγιο. Οι περισσότερες οργανωτικές επιτροπές είχαν ως Πρόεδρο το Δήμαρχο της σχετικής πόλης, αν και υπήρξαν εξαιρέσεις όπως στο Ρέικιαβικ το 2000, όπου Πρόεδρος ήταν ο Πρύτανης του πανεπιστημίου της Ισλανδίας και στο Ρότερνταμ το 2001, όπου ο Πρόεδρος προήλθε από τον ιδιωτικό τομέα (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Αν και υπήρξαν αρκετές διαφοροποιήσεις και παραλλαγές στον ακριβή ρόλο της οργανωτικής επιτροπής, οι συχνότερα αναφερόμενες ευθύνες τους ήταν:

- Η λήψη των χρηματοδοτικών αποφάσεων και ο γενικός οικονομικός έλεγχος της διοργάνωσης του γεγονότος
- Η ανάπτυξη πολιτικών και στρατηγικών
- Ο σχεδιασμός του καλλιτεχνικού προγράμματος
- Η συλλογή κεφαλαίων και χορηγιών (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Συμπερασματικά, δε φαίνεται να υπάρχει ένα ιδανικό μοντέλο οργάνωσης του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, αν και το πρότυπο της αυτόνομης διοίκησης παρουσιάζει τα περισσότερα πλεονεκτήματα όσον αφορά την ανάπτυξη συνεργασιών και τον προγραμματισμό του γεγονότος. Η πλειοψηφία των οργανωτικών σχημάτων διαλύθηκαν τελικά μετά από το πολιτιστικό έτος και απαλλάχθηκαν από τις νομικές και οικονομικές ευθύνες τους, ενώ κάποιες άλλες οργανωτικές επιτροπές μετασηματίστηκαν σε πολιτιστικούς οργανισμούς για να συνεχίσουν την εργασία τους (Palmer/ Rae Associates, 2004).

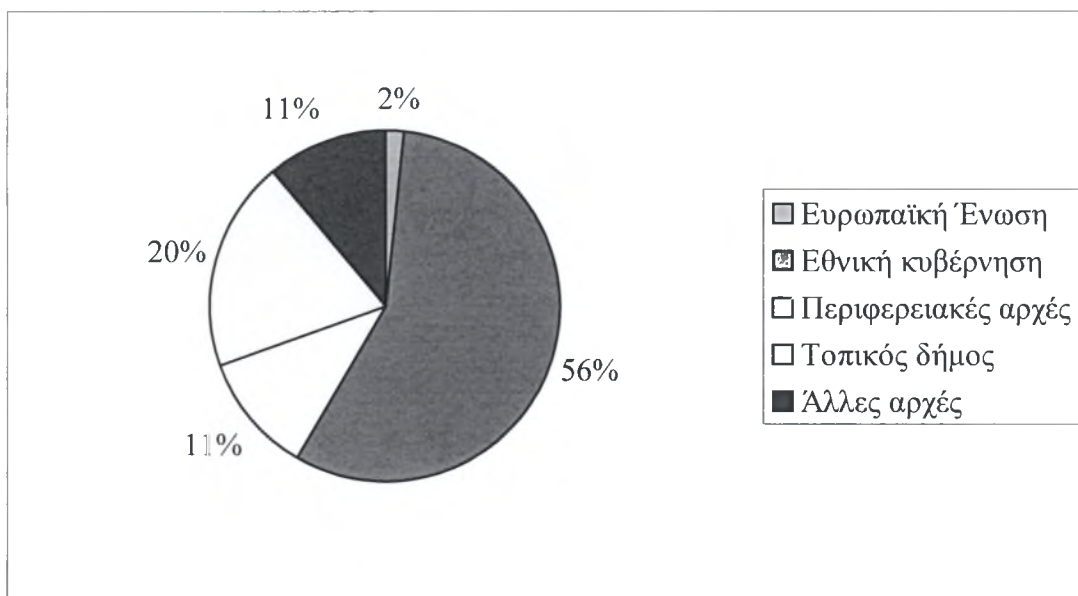
Όσον αφορά τη χρηματοδότηση του θεσμού, αυτή προέρχεται τόσο από δημόσιους πόρους όσο και από ιδιωτικά κεφάλαια και χορηγίες (Διάγραμμα 2.1). Η συμβολή του δημόσιου τομέα στη χρηματοδότηση του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας περιλαμβάνει τα κεφάλαια από τις εθνικές κυβερνήσεις, τις περιφερειακές αρχές, τον τοπικό δήμο και τις ενισχύσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Για την χρονική περίοδο 1985-2004, έχει υπολογιστεί πως ο δημόσιος τομέας πλήρωσε κατά μέσο όρο το 77,5% του προϋπολογισμού κάθε πολιτιστικής πρωτεύουσας, με το ποσοστό συμμετοχής του να διαφέρει σημαντικά από πόλη σε πόλη (Πίνακας 2.6 και Διάγραμμα 2.2) (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Διάγραμμα 2.1: Μέσος όρος (%) χρηματοδότησης των Πολιτιστικών Πρωτευουσών 1985-2004 από δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. (Πηγή: Palmer/ Rae Associates, 2004)

ΠΟΣΟΣΤΟ (%) ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΟΛΕΩΝ
0-50	2
50-69	4
70-89	11
90-100	4
ΧΑΜΗΛΟΤΕΡΟ ΠΟΣΟΣΤΟ	ΥΨΗΛΟΤΕΡΟ ΠΟΣΟΣΤΟ
Σαντιάγκο ντε Κομποστέλλα (31%)	Θεσσαλονίκη (99%)

Πίνακας 2.6: Ποσοστό συμμετοχής του δημοσίου τομέα στη χρηματοδότηση του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, σε 21 συνολικά πόλεις για την περίοδο 1985-2004. (Πηγή: Palmer/ Rae Associates, 2004)

Διάγραμμα 2.2: Ποσοστό συμμετοχής βασικών αρχών του δημοσίου τομέα στη χρηματοδότηση του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, σε 21 συνολικά πόλεις για την περίοδο 1985-2004. (Πηγή: Palmer/ Rae Associates, 2004)

Παρά το γεγονός, ότι ο θεσμός δε στηριζόταν από την αρχή από κάποιο ευρωπαϊκό χρηματοδοτικό πρόγραμμα, από το 1985 έως και το 1995 η Ευρωπαϊκή Ένωση χρηματοδότησε τις πόλεις, που ανέλαβαν να φιλοξενήσουν το γεγονός, με 2.241.000 ECU, ενώ την περίοδο 1996-1999, η χρηματοδότηση έγινε μέσω του προγράμματος «Καλειδοσκόπιο» (Πίνακας 2.7). Από το 2000 οι Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες χρηματοδοτούνται από το πρόγραμμα «Πολιτισμός 2000» και συγκεκριμένα μέσω της δράσης III «Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα». Γενικά, η χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν είναι μεγάλη, με αποτέλεσμα οι πόλεις να καλούνται να βρουν οικονομικούς πόρους από εγχώριες δημόσιες ή ιδιωτικές πηγές (Cogliandro, 2001).

ΕΤΟΣ	ΠΟΛΗ	ΕΥΡΩ	ΕΤΟΣ	ΠΟΛΗ	ΕΥΡΩ
1985	Αθήνα	108.000	1993	Αμβέρσα	300.000
1986	Φλωρεντία	136.000	1994	Λισσαβόνα	400.000
1987	Αμστερνταμ	137.000	1995	Λουξεμβούργο	400.000
1988	Βερολίνο	200.000	1996	Κοπεγχάγη	600.000
1989	Παρίσι	120.000	1997	Θεσσαλονίκη	400.000
1990	Γλασκόβη	120.000	1998	Στοκχόλμη	600.000
1991	Δουβλίνο	120.000	1999	Βαϊμάρη	600.000
1992	Μαδρίτη	200.000			

Πίνακας 2.7: Κοινοτικές χρηματοδοτήσεις του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, ανά πόλη, για την περίοδο 1985-1999. (Cogliandro, 2001)

Η σημαντική συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, μέσω χορηγιών, θεωρείται κρίσιμη για την επιτυχία του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στον προϋπολογισμό της διοργάνωσης του θεσμού, είναι κατά μέσο όρο 13%, σύμφωνα με στοιχεία που αφορούν 19 πόλεις που φιλοξένησαν το γεγονός κατά την περίοδο 1985-2004 (Πίνακας 2.8).

ΠΟΣΟΣΤΟ (%) ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΟΛΕΩΝ
0-15	6
15-19	5
20-24	4
25-100	4
ΧΑΜΗΛΟΤΕΡΟ ΠΟΣΟΣΤΟ	ΥΨΗΛΟΤΕΡΟ ΠΟΣΟΣΤΟ
Θεσσαλονίκη (0,05%)	Σαντιάγκο ντε Κομποστέλλα (68,7%)

Πίνακας 2.8: Ποσοστό συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στη χρηματοδότηση του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, σε 19 συνολικά πόλεις για την περίοδο 1985-2004. (Πηγή: Palmer/ Rae Associates, 2004)

Λόγω των κύριων στόχων και του τίτλου του γεγονότος, δεν προκαλεί εντύπωση το γεγονός, πως όταν συγκρίνονται με χορηγούς άλλων μεγάλων διεθνών γεγονότων (Ολυμπιακοί Αγώνες, EXPO), οι χορηγοί του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας είναι σχεδόν εξ ολοκλήρου ευρωπαϊκοί και πρωτίστως τοπικοί ή περιφερειακοί. Ο θεσμός, αν και έχει δυνατότητες προσέλκυσης μεγάλων χορηγιών, δεν έχει καταφέρει ακόμα να προσεγγίσει χορηγούς πανευρωπαϊκής ή παγκόσμιας εμβέλειας. Στις

περισσότερες πόλεις, οι στρατηγικές προσέλκυσης ιδιωτικών χορηγών είναι ανύπαρκτες ή επιφανειακές ενώ ταυτόχρονα παρατηρούνται σημαντικές διαφορές στις μεθόδους που χρησιμοποιούν οι διάφορες πόλεις για την προσέλκυση χορηγών, ενόψει της φιλοξενίας του γεγονότος (Palmer/ Rae Associates, 2004).

2.5 Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΜΗΝΑΣ

Ως απάντηση στον ολοένα και αυξανόμενο αριθμό πόλεων, εντός και εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που εξέφραζαν ενδιαφέρον να φιλοξενήσουν το γεγονός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, το Συμβούλιο Υπουργών επινόησε το θεσμό του Ευρωπαϊκού Πολιτιστικού Μήνα. Η διοργάνωση του θεσμού έλαβε χώρα από το 1992 έως και το 2003, με εξαίρεση τα έτη 2000 και 2002, είχε τους ίδιους στόχους με το θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας αλλά αφορούσε κυρίως πόλεις της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (Official Journal of the European Communities, 1990).

Οι πόλεις που έχουν φιλοξενήσει το θεσμό του Πολιτιστικού Μήνα (Πίνακας 2.9), περιλαμβάνουν τόσο πρωτεύουσες όσο και επαρχιακές πόλεις, καθώς και μικρές πόλεις όπως η Βαλέτα με πληθυσμό μόλις πάνω από 100.000 όσο και μεγαλύτεροι δήμοι όπως η Αγία Πετρούπολη με πληθυσμό 4,7 εκατομμυρίων (Palmer/ Rae Associates, 2004).

ΕΤΟΣ	ΠΟΛΗ	ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ
1992	Κρακοβία	30 μέρες
1993	Γκρατς	45 μέρες
1994	Βουδαπέστη	30 μέρες
1995	Λευκωσία	30 μέρες
1996	Αγία Πετρούπολη	37 μέρες
1997	Λιουμπλιάνα	120 μέρες
1998	Λιντς	37 μέρες
1998	Βαλέτα	30 μέρες
1999	Πλόβδιβ	60 μέρες
2001	Βασιλεία	30 μέρες
2001	Ρίγα	60 μέρες
2003	Αγία Πετρούπολη	30 μέρες

Πίνακας 2.9: Πόλεις που φιλοξένησαν τον Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Μήνα και χρονική διάρκεια του γεγονότος για κάθε διοργάνωση (Πηγή: Palmer/ Rae Associates, 2004)

Η αφορμή για την εφαρμογή του θεσμού ήταν η πτώση του τείχους του Βερολίνου και οι αλλαγές που ακολούθησαν, σε μια προσπάθεια να ανοιχτεί διάλογος με την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Αν και πολλές από τις χώρες που φιλοξένησαν το γεγονός έχουν πλέον ενταχτεί στο περιβάλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπάρχει ακόμα η ανάγκη να δημιουργηθούν συνδέσεις με τις εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης χώρες και για το λόγο αυτό η επαναφορά του θεσμού βρίσκεται υπό συζήτηση. Οι υποστηρικτές της παραπάνω άποψης, εστιάζουν στο γεγονός ότι το πρόγραμμα παρέχει τη δυνατότητα σε πόλεις εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης να ανοίξουν διάλογο με την Κοινότητα και παρέχει την ευκαιρία σε πόλεις που είναι ανίκανες να στηρίξουν ένα ετήσιο πρόγραμμα να επικεντρωθούν στον τομέα του πολιτισμού για ένα περίπου μήνα. Η αντίθετη άποψη στηρίζεται κυρίως στην ασάφεια της έννοιας του Πολιτιστικού Μήνα, στη σύντομη χρονική διάρκεια του γεγονότος, η οποία δεν προσφέρεται για την παραγωγή σημαντικών πολιτιστικών επιδράσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, και τονίζει την απουσία οποιασδήποτε σοβαρής συνεργασίας μεταξύ των Πολιτιστικών Πρωτευουσών και Πολιτιστικών Μηνών κατά το παρελθόν (Palmer/ Rae Associates, 2004).

2.6 ΤΟ ΔΙΚΤΥΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΜΗΝΩΝ

Το συγκεκριμένο δίκτυο ιδρύθηκε το 1990 με κύριο στόχο την προώθηση και συνέχιση της συνεργασίας μεταξύ των μελών πόλεων, των οργανισμών και των ατόμων που εργάζονται στον πολιτιστικό τομέα. Το 2001 ξεκίνησε το πρόγραμμα «Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες on line», με σκοπό τη μεταφορά εμπειριών από τις παλιές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες στις τωρινές και στις μελλοντικές. Ανάμεσα στις δράσεις του δικτύου περιλαμβάνονται:

- Η δημιουργία ενός λειτουργικού ηλεκτρονικού αρχείου
- Η παροχή κατάρτισης στις τοπικές αρχές και στους ειδικούς που εργάζονται στα πλαίσια του συγκεκριμένου προγράμματος
- Η δημιουργία ενός φόρουμ επικοινωνίας στο διαδίκτυο για τα μέλη του καθώς και για το κοινό
- Η βράβευση της καλύτερης πανεπιστημιακής έρευνας σχετικής με κάποιο θέμα του δικτύου
- Η έκδοση ενός εγχειριδίου των καλύτερων πρακτικών για τη βοήθεια των μελλοντικών μελών στη διαχείριση των πολιτιστικών τους προγραμμάτων (Cogliandro, 2001).

2.7 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΣ ΣΤΙΣ ΔΙΟΡΓΑΝΩΤΡΙΕΣ ΠΟΛΕΙΣ

Τα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα από τη διοργάνωση του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας έχουν αξιολογηθεί και καταταχθεί από τους ερευνητές σε δύο βασικές κατηγορίες. Σε αποτελέσματα που περιλαμβάνουν τα απτά, ορατά και μετρήσιμα στοιχεία που έχουν επιτευχθεί (κτίρια και υποδομές, εργασίες, τουρίστες, πολιτιστικές οργανώσεις, εκδηλώσεις) και σε αποτελέσματα που περιλαμβάνουν μη ορατά και μη μετρήσιμα στοιχεία (βελτίωση αστικού προφίλ, δημιουργία εορταστικής ατμόσφαιρας και αυξημένη αυτοπεποίθηση των πολιτών, απόκτηση νέων εμπειριών). Είναι γεγονός πως είναι ευκολότερο να μιλήσει κανείς για τα αποτελέσματα της πρώτης κατηγορίας, αφού μεγάλο μέρος των στοιχείων που συλλέγονται από την εκάστοτε Πολιτιστική Πρωτεύουσα, επικεντρώνεται σε αυτά (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Γενικότερα τα εκτιμώμενα ως θετικά μακροπρόθεσμα αποτελέσματα από τη διοργάνωση του γεγονότος, συνοψίζονται στα εξής:

- Βελτίωση των πολιτιστικών υποδομών
- Ανάπτυξη προγραμμάτων πολιτιστικών δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων
- Βελτίωση της διεθνούς εικόνας της πόλης
- Ενίσχυση της υπερηφάνειας και της αυτοπεποίθησης των πολιτών
- Δημιουργία δικτύων και αύξηση της συνεργασίας στον πολιτιστικό τομέα
- Δημιουργία νέων πολιτιστικών οργανώσεων
- Μακροπρόθεσμη πολιτιστική ανάπτυξη της πόλης
- Αύξηση των ξένων επισκεπτών
- Επέκταση του τοπικού κοινού για τον πολιτισμό (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Ο Myerscough (1994), στη μελέτη του για το Δίκτυο των Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Πρωτευουσών και Πολιτιστικών Μηνών, συνοψίζει τις θετικές συνέπειες που έχουν προκύψει από τις Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες στις εξής:

- Έντονη παρουσίαση από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης της πόλης ειδικά στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες και βελτίωση της εξωτερικής της εικόνας
- Ευρεία ικανοποίηση του κοινού και ιδιαίτερα των κατοίκων με κοινωνικές και εκπαιδευτικές προεκτάσεις
- Προσέλκυση τουριστών και ειδικά προερχόμενων από το εξωτερικό

- Σημαντικά οικονομικά οφέλη σε τομείς όπως ο τουρισμός, οι πολιτιστικές βιομηχανίες, η αλλαγή του προφίλ της πόλης
- Ανάπτυξη του καλλιτεχνικού τομέα και αναθεώρηση των δυνατοτήτων της πολιτιστικής προσφοράς της πόλης σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Τα παραπάνω πλεονεκτήματα σε σημαίνουν ότι δε μπορούν να υπάρξουν αρνητικές συνέπειες. Όταν το πρόγραμμα εκδηλώσεων δε λαμβάνει υπόψη τα ενδιαφέροντα των κατοίκων της πόλης και απευθύνεται σε πολύ συγκεκριμένη κατηγορία κοινού διατρέχει το κίνδυνο της μη συμμετοχής του τοπικού κοινού. Ένα τέτοιο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το Βερολίνο, του οποίου το πολιτιστικό πρόγραμμα κατηγορήθηκε για ελιτισμό. Επίσης, η εξασφάλιση νέων θέσεων εργασίας μέσω της πολιτιστικής ανάπτυξης δεν είναι δεδομένο ότι θα συμβεί, ενώ με έλλειψη σωστού σχεδιασμού η μείωση της ανεργίας και η πολιτιστική προσφορά μπορεί να μη διαρκέσουν περισσότερο από την περίοδο των πολιτιστικών εκδηλώσεων. Το ίδιο ισχύει και για τον αριθμό των τουριστών. Τέλος, χωρίς την ορθή οικονομική διαχείριση τα οφέλη είναι πιθανό να μην είναι τα αναμενόμενα (Τσεγενίδη, 2002).

2.8 ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ

Ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης υπήρξε το σημαντικότερο μέτρο άμεσης δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα του πολιτισμού, με μία διπλή διάσταση: πολιτιστική και οικονομική. Δηλώνει τόσο τη σπουδαιότητα του πολιτισμού στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης όσο και τη σημασία των πολιτιστικών δραστηριοτήτων στην αστική και οικονομική αναβίωση (Labrianidis and Deffner, 1999).

Η απήχηση του θεσμού είναι τόσο μεγάλη, με αποτέλεσμα την εξαγωγή του πέρα από τα ευρωπαϊκά σύνορα. Παραδείγματος χάρη, η οργάνωση των αμερικανικών κρατών (OAS), που περιλαμβάνει και τις 35 χώρες στην αμερικανική ήπειρο, αποφάσισε το 1997 να ξεκινήσει μία ετήσια μεγάλης κλίμακας πολιτιστική εκδήλωση αποκαλούμενη «Αμερικανική Πρωτεύουσα του Πολιτισμού». Η ομοσπονδιακή περιοχή του Βόλγα, στη Ρωσική Ομοσπονδία, ανήγγειλε επίσης το 2001 ένα γεγονός βασισμένο στο σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (www.europa.eu.int).

Σε σχέση με άλλα μεγάλα διεθνή πολιτιστικά γεγονότα, ο θεσμός της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, θεωρείται από τους πλέον ευεργετικούς για τις πόλεις. Σε έρευνα για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το 56% των ερωτηθέντων εκτίμησε το θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας ως το ευεργετικότερο μεγάλης

κλίμακας γεγονός για τις πόλεις ενώ ένα περαιτέρω 24% το εκτίμησε ως δεύτερο ευεργετικότερο γεγονός, ανάμεσα σε τέσσερις επιλογές (Πολιτιστική Πρωτεύουσα, Μεγάλα γεγονότα υπερπαραγωγής, Παγκόσμιες EXPO, Πολιτιστικές Ολυμπιάδες) (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Στη διαδρομή του χρόνου, οι Πολιτιστικές Πρωτεύουσες γνώρισαν επιτυχίες και αποτυχίες ανάλογα με το κατά πόσο κατάφεραν να ενσαρκώσουν το ρόλο που τους ανατέθηκε με συνέπεια και αποτελεσματικότητα. Υπήρξαν πόλεις που εκμεταλλεύθηκαν την ευκαιρία για αναβάθμιση της εικόνας τους σε διεθνές επίπεδο, την επανατοποθέτηση τους στον ευρωπαϊκό χάρτη και την απόπειρα δημιουργίας και εμφάνισης μιας εναλλακτικής και ελπιδοφόρας πρότασης για την πόλη του αύριο. Στην αντίπερα όχθη υπήρξαν και άλλες που αναλώθηκαν στη διοργάνωση μεγάλων φεστιβάλ και εκθέσεων που μόνο στόχο είχαν τον εντυπωσιασμό και την αφαιμάξη των πόρων που είχαν δεσμευτεί, δίχως τελικά να μπορέσουν να διατηρηθούν στην επιφάνεια του ενδιαφέροντος και μετά τη λήξη της θητείας τους ως Πολιτιστικές Πρωτεύουσες (Καραγάλιος, 2003).

Τα περισσότερα αρνητικά σχόλια επικεντρώνονται στο ότι τα πολιτιστικά προγράμματα σε ορισμένες πόλεις ήταν πρώτιστα εργαλεία για το μάρκετινγκ και την προώθηση των πόλεων, παρά για την ευρωπαϊκή πολιτιστική ολοκλήρωση. Το πρόγραμμα δεν πρέπει να είναι ένα μέσο ενίσχυσης του γοήτρου των πόλεων αλλά μάλλον μία έκφραση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής διάστασης. Σε κάθε Πολιτιστική Πρωτεύουσα, η τοπική κοινότητα πρέπει να χρησιμοποιήσει την ευκαιρία για να ενισχύσει την πολιτιστική της σκηνή αλλά πρωτίστως οφείλει να βρει τη ταυτότητά της σε ένα μεγαλύτερο ευρωπαϊκό τοπίο (Palmer/ Rae Associates, 2004). Είναι γεγονός πως σε πολλές περιπτώσεις το προσδιοριστικό επίθετο «ευρωπαϊκή» ελάχιστα απασχόλησε σαν βασικός άξονας ανάπτυξης της πολιτιστικής και καλλιτεχνικής θεματολογίας. Στην εκάστοτε Πολιτιστική Πρωτεύουσα πρέπει να γίνονται γεγονότα που να αφορούν όλους τους ευρωπαίους πολίτες, να συζητούνται, να ανοίγουν συζητήσεις για το παρελθόν και το μέλλον. Και αυτό δε μπορεί να είναι υπόθεση μόνο των εθνικών δυνάμεων της πόλης που αναλαμβάνει το θεσμό, αλλά αποτέλεσμα συνεργασίας καλλιτεχνικών δυνάμεων σε πανευρωπαϊκό επίπεδο (Μπασκόζος, 1997).

Η επιτυχία μιας Πολιτιστικής Πρωτεύουσας είναι πάντα σχετική και μπορεί μόνο να αξιολογηθεί με βάση του στόχους και τις επιδιώξεις της εκάστοτε διοργανώτριας πόλης. Δεν υπάρχει επομένως μια «συνταγή» για την επιτυχία μιας Πολιτιστικής

Πρωτεύουσας. Ωστόσο υπάρχουν διάφοροι παράγοντες που παρουσιάστηκαν σε επιτυχημένες διοργανώσεις του θεσμού, οι οποίοι μεταξύ άλλων είναι:

- Το χρονικό πλαίσιο: Η πόλη πρέπει να αναπτύξει ένα πρόγραμμα που είναι σωστό για την πόλη εκείνη τη δεδομένη περίοδο
- Η τοπική συμμετοχή
- Οι συνεργασίες: Η ανάπτυξη συνεργασιών με πολιτιστικά ιδρύματα, τοπικές ανεξάρτητες ομάδες τεχνών, επιχειρήσεις και κοινωνικές υπηρεσίες είναι αρχικής σημασίας
- Ο μακροπρόθεσμος προγραμματισμός
- Η πολιτική ανεξαρτησία: Το πολιτιστικό πρόγραμμα δεν πρέπει να επηρεάζεται από πολιτικά ενδιαφέροντα
- Η σαφήνεια των στόχων
- Η καλή επικοινωνία και το μάρκετινγκ
- Η ικανοποιητική χρηματοδότηση
- Η πολιτική θέληση
- Η δημιουργία ενός ισχυρού και ικανού οργανωτικού σχήματος (Palmer/ Rae Associates, 2004).

2.9 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας αποτελεί στις μέρες μας τη σημαντικότερη ίσως δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα του πολιτισμού. Η ανάθεση της φιλοξενίας του θεσμού στην εκάστοτε πόλη έγκειται στην αρμοδιότητα της Κοινότητας, η οποία τροποποιεί συνεχώς τη σχετική διαδικασία. Οι στόχοι του θεσμού, αν και αρχικά ήταν αμιγώς πολιτιστικοί, έχουν πλέον αποκτήσει και οικονομικό προσανατολισμό. Όπως όλα σχεδόν τα ειδικά γεγονότα, ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας αποτελεί μία μοναδική ευκαιρία για τις πόλεις που τον φιλοξενούν, για να βελτιώσουν την εικόνα τους και να αναγνωριστούν διεθνώς. Οι στόχοι για κάθε διοργάνωση είναι βέβαια διαφορετικοί, όπως και τα μοντέλα οργάνωσης και χρηματοδότησης, ανάλογα με τις επιδιώξεις, τις ανάγκες και τις ικανότητες της διοργανώτριας πόλης.

Η απήχηση του θεσμού είναι πλέον αρκετά μεγάλη και ήδη έχει εκπονηθεί ένας σημαντικός αριθμός μελετών, σχετικά με τον αντίκτυπο και τις επιπτώσεις της φιλοξενίας του γεγονότος, θετικές ή αρνητικές. Σε μια εποχή όπου η Ευρωπαϊκή Ένωση διευρύνεται γεωγραφικά συνεχώς και ο ανταγωνισμός των πόλεων μέσα στο

ευρωπαϊκό οικονομικό περιβάλλον διαρκώς οξύνεται, το μέλλον του θεσμού βρίσκεται στο πλαίσιο αρκετών συζητήσεων τόσο λόγω της ιδιαίτερης σημασίας του πολιτισμού στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης όσο και εξαιτίας της σημασίας των πολιτιστικών δραστηριοτήτων για την αστική ανάπτυξη.

3. Η ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ: ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συχνότητα διοργάνωσης ειδικών γεγονότων, είναι γεγονός πως αυξάνεται παγκοσμίως. Η διοργάνωση αυτών των γεγονότων απαιτεί πολύ συχνά την επινόηση από πλευράς πόλεων νέων λειτουργικών ρυθμίσεων, νέων μορφών διακυβέρνησης και νέων προσεγγίσεων στη συμμετοχή των πολιτών και στη συνεργασία των φορέων. Ένα πάντως από τα πλέον κρίσιμα θέματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι διοργανωτές ειδικών γεγονότων είναι τόσο ο σχεδιασμός όσο και ο αντίκτυπος των εγκαταστάσεων και των αστικών υποδομών, που απαιτούνται πολλές φορές για την επιτυχή διοργάνωσή τους. Η σύνδεση του πολεοδομικού προγραμματισμού με τη διοργάνωση ειδικών γεγονότων θεωρείται πλέον δεδομένη, από την άποψη πως οι ανάγκες των πόλεων για κάθε είδος αστική υποδομή ξαφνικά πολλαπλασιάζονται μέσω της διοργάνωσης τέτοιων γεγονότων. Με ποιο τρόπο όμως οι ανάγκες για έργα και παρεμβάσεις στις πόλεις ενόψει της διοργάνωσης ειδικών γεγονότων μπορούν να αντιμετωπιστούν από τους σχεδιαστές-οργανωτές από τη στιγμή που η περίοδος πριν ή και κατά τη διάρκεια του γεγονότος είναι δυνατόν να περιλαμβάνει στοιχεία όπως η χρονική πίεση, οι πολιτικές ανακατατάξεις, οι καιρικές αλλαγές, η οικονομική αστάθεια και άλλους αστάθμητους παράγοντες; Τα κρίσιμα ερωτήματα που γεννώνται πλέον είναι το κατά πόσο τα παραδοσιακά εργαλεία του πολεοδομικού σχεδιασμού μπορούν να αντιμετωπίσουν το παραπάνω ζήτημα και αν υπάρχουν άλλες διαθέσιμες εύκαμπτες λύσεις για να ρυθμιστούν οι ανάγκες αυτές. Τέλος, στα καθήκοντα των πολεοδόμων-σχεδιαστών προστίθεται επιπλέον τόσο η πρόβλεψη όσο και η αντιμετώπιση των επιπτώσεων στην εικόνα και στη ζωή των πόλεων, που προκύπτουν από την κατασκευή νέων υποδομών.

Πέρα από τις παραπάνω απορίες, θεωρείται δεδομένο πως η διοργάνωση ειδικών γεγονότων, εξαιτίας της κατασκευής νέων υποδομών που προϋποθέτουν την επιτυχία της, συνεπάγεται χωρικές επιπτώσεις και θετικά ή αρνητικά αποτελέσματα στην πολεοδομική εικόνα των πόλεων. Η περίπτωση της ιταλικής πόλης Γένοβα είναι αρκετά χαρακτηριστική. Η Γένοβα μια βιομηχανική πόλη σε περίοδο έντονης παρακμής στις αρχές του 1990, χρησιμοποίησε τα ειδικά γεγονότα σαν μια ευκαιρία για τη βελτίωση του αστικού της τοπίου (Πίνακας 3.1). Στην περίπτωση της, τα ειδικά γεγονότα διαδραμάτισαν ένα συμπληρωματικό ρόλο σε μια διαδικασία

πολεοδομικής ανασυγκρότησης η οποία βασιζόταν στην επέκταση και ανακατασκευή των λιμενικών εγκαταστάσεων και σε μια γενικότερη μετατροπή των τοπικών οικονομικών δραστηριοτήτων (Bisio and Bobbio, 2002).

ΓΕΓΟΝΟΣ	ΤΟΜΕΙΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ			
	ΑΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ	ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΨΥΧΗΣ	ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ
Παγκόσμιο Κύπελλο Ποδοσφαίρου 1990			Ανακατασκευή του σταδίου της πόλης	Χώρος στάθμευσης στο νέο στάδιο, νέες συνδέσεις μεταξύ των αυτοκινητοδρόμων
EXPO 1992		Επαναξιοποίηση προκυμαίας παλαιού λιμανιού	Βελτιώσεις στο σύστημα μουσείων της πόλης, κατασκευή του μουσείου θάλασσας και ναυσιπλοΐας, κατασκευή νέου ενυδρείου και νέου συνεδριακού κέντρου	
Ρωμαιοκαθολικό Ιωβηλαίο 2000		Αποκαταστάσεις μνημειακών κτιρίων		Κατασκευή υπόγειας σήραγγας για αυτοκίνητα στην περιοχή της EXPO
Σύνοδος των G-8 2001	Επαναφωτισμός και επανεπίστρωση κεντρικών δημοσίων χώρων	Αποκαταστάσεις προσώπων αρχαίων κτιρίων	Ανάπλαση της μαρίνας για τα σκάφη αναψυχής	Ποιοτικές βελτιώσεις στο οδικό δίκτυο
Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 2004	Ανάπτυξη πρασίνου σε δημόσιους χώρους	Αποκατάσταση του παλαιού φρουρίου	Βελτιώσεις στο σύστημα μουσείων της πόλης	Κατασκευή νέου δρόμου εντός του παλαιού λιμανιού

Πίνακας 3.1: Πολεοδομικές βελτιώσεις στη Γένοβα σχετικές με τη διοργάνωση ειδικών γεγονότων την περίοδο 1990-2004. (Πηγή: Bisio and Bobbio, 2002)

Στην περίπτωση της Ρώμης όμως τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά. Στην μεταπολεμική ιστορία της πόλης, τα αποτελέσματα από τη διοργάνωση ειδικών γεγονότων στην πόλη είναι σαφώς αισθητά. Εδώ όμως αντί για συμπληρωματικό ρόλο, τα ειδικά γεγονότα μάλλον αποτελούν τον πρωταγωνιστή στους αστικούς μετασχηματισμούς της πόλης. Από του Ολυμπιακούς Αγώνες του 1960 μέχρι και τον εορτασμό του Ιωβηλαίου το 2000, η διοργάνωση ειδικών γεγονότων αποτέλεσε καταλύτη για την κοινωνική συναίνεση και το συμβιβασμό των αντικρουόμενων συμφερόντων που στέκονταν εμπόδιο στην πρακτική του πολεοδομικού προγραμματισμού και σχεδιασμού. Είναι χαρακτηριστικό πως εξαιτίας των παραπάνω, από το 1870 όποτε και η Ρώμη έγινε πρωτεύουσα του ιταλικού κράτους ελάχιστα σχέδια κατάφεραν να εγκριθούν και τελικά να εφαρμοστούν (Malusardi κ.α., 2002).

Όπως θα δούμε παρακάτω, ο πολεοδομικός αντίκτυπος της διοργάνωσης των ειδικών γεγονότων, είναι διαφορετικός ανά περίπτωση ανάλογα με την κατηγορία του γεγονότος και τα χαρακτηριστικά του αστικού κέντρου που το φιλοξενεί. Στην περίπτωση του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης οι επενδύσεις σε πολεοδομικές παρεμβάσεις δε σχετίζονται με την θέση της πόλης στην εθνική ιεραρχία των αστικών κέντρων και το μέγεθος του πληθυσμού της αλλά με παράγοντες όπως οι ανάγκες της πόλης και η δυνατότητα συλλογής των απαραίτητων οικονομικών πόρων. Σε όλη τη διάρκεια του θεσμού, υπήρξαν πόλεις που παράλληλα με το πολιτιστικό τους πρόγραμμα, πραγματοποίησαν σημαντικά έργα υποδομής ενόψει της φιλοξενίας του γεγονότος, τα οποία ξεπερνούσαν τις ανάγκες της διοργάνωσης και εντάσσονταν στο γενικότερο σχεδιασμό της πόλης. Τα πιο κοινά από αυτά τα έργα αφορούσαν σε αναπλάσεις δημοσίων χώρων και βελτιώσεις πολιτιστικών υποδομών. Σε πολλές περιπτώσεις πολλά από αυτά τα έργα δεν έγιναν συγκεκριμένα για το γεγονός αλλά ήταν ήδη προγραμματισμένα ήδη με κάποια μορφή και δρομολογήθηκαν λόγω της καταλυτικής επίδρασης του γεγονότος (Palmer/Rae Associates, 2004).

3.2 ΜΕΓΑΛΑ ΑΘΛΗΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ-ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

Τα μεγάλα αθλητικά γεγονότα πραγματοποιούνται κάθε τέσσερα έτη και όχι αναγκαστικά στην ίδια χώρα κάθε φορά. Αποτελούν ένα είδος μάρκετινγκ για τις πόλεις και δίνουν στην πόλη ή χώρα που τα φιλοξενεί τη μοναδική δυνατότητα να πουλήσει με άμεσο τρόπο τον εαυτό της, την κουλτούρα της και τα ελκτικά της

στοιχεία σε ένα ευρύ διεθνές κοινό (Δέφνερ, 2002). Το μεγαλύτερο αθλητικό γεγονός του πλανήτη είναι αδιαμφισβήτητα οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Και αυτό γιατί ο αντίκτυπος των αγώνων δεν περιορίζεται στον αθλητισμό αλλά επεκτείνεται σε θέματα χωροταξίας-πολεοδομίας, περιβάλλοντος, οικονομίας, τεχνολογίας και πολιτισμού. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες λαμβάνουν χώρα κάθε τέσσερα χρόνια. Διακρίνονται σε θερινούς και χειμερινούς, με τους θερινούς αγώνες να παρουσιάζουν το μεγαλύτερο πολεοδομικό ενδιαφέρον. Συμμετέχουν τα περισσότερα κράτη στον κόσμο και φιλοξενείται ένας σημαντικά μεγάλος αριθμός αθλητών και δημοσιογράφων.

Η εξέταση των τάσεων που έχουν επικρατήσει στη χωροθέτηση των αθλητικών εγκαταστάσεων μέσα στην πόλη μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από την ανάλυση παραδειγμάτων από πόλεις που έχουν διοργανώσει μεγάλα αθλητικά γεγονότα. Ειδικότερα μέσα από τη μελέτη της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων προκύπτουν συμπεράσματα τόσο για το παραπάνω, όσο και για τις επιπτώσεις που μπορεί να προκαλέσει ο αθλητισμός, μέσω ενός ειδικού αθλητικού γεγονότος, στο αστικό περιβάλλον και στη διεθνή εικόνα της διοργανώτριας πόλης.

Η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή καλείται να αποφασίσει ποια πόλη θα αναλάβει τη διοργάνωση των αγώνων επτά χρόνια πριν τη τέλεσή τους και δίνει τις κατευθυντήριες οδηγίες για το σχεδιασμό τους. Έχει διαπιστωθεί πως η διεκδίκηση των Ολυμπιακών Αγώνων δημιουργεί έναν ισχυρό ανταγωνισμό μεταξύ πόλεων, που επιθυμούν μέσω αυτού του γεγονότος να αναγνωρισθούν διεθνώς και να ωφεληθούν κυρίως μακροπρόθεσμα σε τομείς όπως η οικονομία, η τεχνολογία και ο τουρισμός, δίνοντας παράλληλα κάποιες λύσεις σε μια σειρά από προβλήματα που αντιμετωπίζουν, όπως το κυκλοφοριακό, η μόλυνση του περιβάλλοντος και η κατοικία. Για τους παραπάνω λόγους οι πόλεις που αναλαμβάνουν τη διεξαγωγή των αγώνων, σχεδιάζουν και κατασκευάζουν έργα που ξεπερνούν τις ανάγκες της διοργάνωσης και αποτελούν μέρος ενός γενικότερου αναπτυξιακού σχεδίου της πόλης (Μέντος, 1997).

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες πραγματοποιούνται κάθε τέσσερα χρόνια σε διαφορετική κάθε φορά πόλη. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα ο σχεδιασμός των αγώνων και η χωροθέτηση των αθλητικών εγκαταστάσεων να διαφέρει από πόλη σε πόλη, αφού κάθε αστικό κέντρο που φιλοξενεί τους αγώνες έχει τα δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Σύμφωνα λοιπόν με την πολεοδομική διάσταση των Αγώνων μπορούμε να διακρίνουμε τρεις κατηγορίες πόλεων που έχουν διοργανώσει

Ολυμπιακούς Αγώνες: α) πόλεις στις οποίες οι πολεοδομικές, αρχιτεκτονικές ή άλλες επεμβάσεις ήταν μηδαμινές, β) πόλεις στις οποίες η διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων συνδυάστηκε με μακροχρόνια περιβαλλοντικά θέματα αναπλάσεων και παρεμβάσεων στην αστική περιοχή, με συνδυασμό κράτους και ιδιωτικού τομέα και με συμμετοχή των πανεπιστημίων και γ) πόλεις στις οποίες είχαμε σημειακού τύπου παρεμβάσεις για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, παρεμβάσεις οι οποίες δε σηματοδότησαν ριζικά την αλλαγή της όψης των πόλεων και δεν άφησαν σημαντικά ίχνη πίσω τους (ΤΕΕ, 1998).

Η πρώτη κατηγορία αναφέρεται κυρίως στις αμερικανικές πόλεις (Λος Άντζελες, Ατλάντα), όπου δεν είχαμε ιδιαίτερες επεμβάσεις στο φυσικό τοπίο, δεδομένης της ύπαρξης υποδομών είτε μέσα στις πανεπιστημιούπολεις, είτε στον αστικό ιστό (κυκλοφοριακή υποδομή, κτίρια πολιτισμού, εκθεσιακά κέντρα κλπ.). Ειδικότερα στους Ολυμπιακούς της Ατλάντας το 1996, επικράτησε στο σχεδιασμό η αντίληψη «η πόλη για τους αγώνες» με αποτέλεσμα έτσι την κατασκευή πρόχειρων αθλητικών εγκαταστάσεων οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν μόνο για τους αγώνες και στη συνέχεια απομακρύνθηκαν. Το παραπάνω γεγονός οφείλεται τόσο στη διαφορετική αντίληψη για την οικονομία που επικρατεί στις ΗΠΑ σε σχέση με την Ευρώπη όσο και στις επιδιώξεις των διοργανωτών οι οποίοι αποσκοπούσαν περισσότερο στα οικονομικά και τεχνολογικά οφέλη της διοργάνωσης, παρά στις ευκαιρίες πολεοδομικής αναδιοργάνωσης που αυτή προσφέρει (ΤΕΕ, 1998).

Η δεύτερη κατηγορία αφορά τα πλέον επιτυχημένα παραδείγματα πόλεων που διοργάνωσαν Ολυμπιακούς Αγώνες και στις οποίες η διοργάνωση των Αγώνων συνδυάζεται με μεγάλες παρεμβάσεις στην πόλη, με κατασκευή σύγχρονων κτιρίων και με έργα τεχνικής και κοινωνικής υποδομής. Τα έργα αυτά όλο και περισσότερο τον τελευταίο καιρό αφορούν σε προγράμματα ανάπλασης υποβαθμισμένων περιοχών (λιμάνια, βιομηχανικές εγκαταστάσεις, κλπ.) γεγονός που προκαλεί αντίκτυπο στην καθημερινή ζωή των κατοίκων. Η επιτυχία ή η αποτυχία αυτών των προγραμμάτων συνήθως κρίνεται σε σχέση με τα αποτελέσματα τους σε οικονομικό και περιβαλλοντικό επίπεδο, στην εναρμόνιση με μακροχρόνια εθνικά και τοπικά αναπτυξιακά προγράμματα και στην προβολή και ανάπτυξη των πόλεων. Τα σημαντικότερα παραδείγματα αυτής της κατηγορίας είναι το Μόναχο, η Σεούλ, η Βαρκελώνη και το Σίντνεϊ.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του Μονάχου το 1972, είναι το πρώτο επιτυχημένο παράδειγμα αυτής της κατηγορίας. Η ανάληψη τους από την πόλη το 1965, επιτάχυνε

τον προγραμματισμό που είχε ξεκινήσει το 1963 με την εκπόνηση ενός σχεδίου στρατηγικού χαρακτήρα με ορίζοντα εφαρμογής 30 έτη, το οποίο ουσιαστικά έθετε τις βάσεις για τη διοργάνωση των Αγώνων. Οι κυριότερες πολεοδομικές επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων του Μονάχου σχετίζονται με την αναβάθμιση των βορείων παραμελημένων τμημάτων της πόλης, στα οποία συγκεντρώνονταν μέχρι τότε στρατιωτικές και βιομηχανικές χρήσεις. Οι χρήσεις αυτές απομακρύνθηκαν και η περιοχή αποτέλεσε το βασικό ολυμπιακό πόλο της πόλης φιλοξενώντας το ολυμπιακό πάρκο και το ολυμπιακό χωριό (Albers κ.α., 2002).

Η Βαρκελώνη αποτελεί το πλέον επιτυχημένο παράδειγμα της σχετικής κατηγορίας και χαρακτηρίζεται από πολλούς ως πόλη-πρότυπο για τις μελλοντικές διοργανώτριες πόλεις των Ολυμπιακών Αγώνων. Ο σχεδιασμός των Αγώνων του 1992 εντασσόταν στο πλαίσιο μια μακροχρόνιας και συστηματικής πολεοδομικής πολιτικής η οποία βασιζόταν στις αξίες της αρχιτεκτονικής, τα βασικά σημεία της οποίας ήταν: η ανάκτηση του παραλιακού μετώπου της πόλης, ο εξορθολογισμός του οδικού δικτύου, η απόδοση μιας αστικότητας στις περιοχές της περιφέρειας ανάλογης αυτής του κέντρου, οι τηλεπικοινωνιακές επενδύσεις και οι πολιτισμικές επεμβάσεις. Κεντρικό ρόλο στο σχεδιασμό των αγώνων κατείχε η τοπική αυτοδιοίκηση, στην προκειμένη περίπτωση ο Δήμος της Βαρκελώνης, γεγονός του οποίου η σημασία αποδείχτηκε καταλυτική για την επιτυχία της παρέμβασης (ΤΕΕ, 1998).

Πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι αντίθετα από τόσες άλλες περιπτώσεις, η διοργάνωση των Αγώνων δε σήμανε για τη Βαρκελώνη την παράκαμψη των τακτικών πολεοδομικών εργαλείων, με τη δικαιολογία της βιασύνης ή της ανάγκης συντονισμού. Τα ολυμπιακά έργα εκπονήθηκαν στα πλαίσια του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου της Βαρκελώνης, το οποίο ήταν σε ισχύ από το 1976 και οι αναγκαίες τροποποιήσεις έγιναν με σεβασμό στις κανονικές διαδικασίες. Η προσφορά των Ολυμπιακών Αγώνων τόσο στη βελτίωση της εικόνας της πόλης όσο και στη διεθνή της προβολή είναι σήμερα αναμφισβήτητη. Η Βαρκελώνη από παραδοσιακή βιομηχανική πόλη έχει σήμερα μετατραπεί σε μια μεγάλη μητρόπολη τριτογενών υπηρεσιών, που εμπεριέχει ένα διαρθρωμένο δίκτυο υψηλά ειδικευμένων χώρων μεταξύ νέας και παλαιάς αστικής περιφέρειας, συνδεδεμένων με μητροπολιτικά δίκτυα μεταφορών. Επίσης ενώ πριν το 1992, η Βαρκελώνη βρισκόταν στη 16^η θέση των δημοφιλέστερων ευρωπαϊκών τουριστικών προορισμών, το 1999 είχε εκτοξευθεί στη 3^η θέση (ΤΕΕ, 1998).

Το πιο πρόσφατο παράδειγμα της συγκεκριμένης κατηγορίας αποτελεί η πόλη του Σίντνεϊ. Οι οργανωτές των Ολυμπιακών Αγώνων του 2000, είχαν σαφή και ξεκάθαρη άποψη: «Οι Αγώνες για την πόλη και όχι η πόλη για τους Αγώνες», που σημαίνει ότι σχεδίασαν και εκτέλεσαν τα πάντα, κατά τρόπο που να εξυπηρετήσουν τους Αγώνες, αλλά ουσιαστικά να εξυπηρετήσουν το μέλλον της πόλης τους. Σε αυτό το πλαίσιο οι περισσότερες από τις αθλητικές εγκαταστάσεις είχαν σαφέστατο χαρακτήρα, είχαν κατασκευαστεί με τη μέθοδο της συναρμολόγησης και αποσύρθηκαν από τους χώρους που καταλάμβαναν, οι οποίοι στη συνέχεια αποδόθηκαν στους κατοίκους, στις επιχειρήσεις, στην πόλη. Όσες εγκαταστάσεις είχαν μονιμότερη μορφή, χρησιμοποιήθηκαν στη συνέχεια με τρόπο διαφορετικό απ' ό τι στη διάρκεια των αγώνων, κυρίως ως πόλοι κοινωνικής και πολιτισμικής εξυπηρέτησης (ΤΕΕ, 2000).

Το Σίντνεϊ εξαιτίας των αγώνων κέρδισε και ορισμένες περιοχές, που άλλοτε ήταν απλησίαστες στους κατοίκους του. Το Ντάρλινγκ Χάρμπουρ στο κέντρο της πόλης αλλά και το Χόουμσμπας Μπέϊ, η περιοχή όπου δημιουργήθηκε η πλειονότητα των αθλητικών εγκαταστάσεων, είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστικές περιπτώσεις. Το πρώτο, πριν την ανάληψη των Αγώνων, ήταν ένα λιμάνι εμπορευματοκιβωτίων με ότι συνεπάγεται αυτή η χρήση σε ρύπανση, ενώ σήμερα αποτελεί το κατ' εξοχήν τουριστικό σημείο της πόλης αλλά και έναν πολυσύνθετο χώρο πολιτισμού και αναψυχής. Το δεύτερο, ενώ πριν την ανάληψη των Αγώνων ήταν ένας εκτεταμένος βαλτότοπος με γύρω του εγκατεστημένες μονάδες βαριάς βιομηχανίας, που προκαλούσαν τη σοβαρότερη ρύπανση στο περιβάλλον της πόλης, σήμερα αποτελεί έναν οργανωμένο χώρο εγκατάστασης εμπορικών και βιομηχανικών επιχειρήσεων. Είναι αμφίβολο αν ποτέ, χωρίς την αφορμή των αγώνων, θα γίνονταν έργα εξυγίανσης και απόδοσης τους στους κατοίκους της ή στις αναπτυξιακές λειτουργίες της πόλης του Σίντνεϊ (ΤΕΕ, 2000).

Η τρίτη περίπτωση περιλαμβάνει πόλεις όπως το Μεξικό, το Τόκιο, η Μόσχα και δεν παρουσιάζει ιδιαίτερο πολεοδομικό ενδιαφέρον, αφού η διεξαγωγή των αγώνων δεν αντιμετωπίστηκε ως μια ευκαιρία αστικής ανάπτυξης. Η περίπτωση του Μεξικού είναι αρκετά χαρακτηριστική. Χρησιμοποιήθηκαν υπάρχουσες ή προσαρμοσμένες αθλητικές εγκαταστάσεις για τη φιλοξενία των αγωνισμάτων και οι ολυμπιακές εγκαταστάσεις διασκορπίστηκαν σε όλη την πόλη με στόχο να μειωθούν οι αστικές επιδράσεις και αλλαγές που θα προέκυπταν από τη συγκέντρωσή τους σε μεμονωμένες περιοχές της πόλης (Castillo, 2002).

Η πολεοδομική διάσταση των τελευταίων Ολυμπιακών Αγώνων αποτέλεσε ένα σημαντικό ζήτημα που κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν οι διοργανωτές, δεδομένου του ότι η Αθήνα ήταν μια πόλη η οποία παρουσίαζε έντονα πολεοδομικά προβλήματα που οφείλονταν όχι τόσο στη πληθυσμιακή της συγκέντρωση όσο στις ανεπαρκείς πολεοδομικές πολιτικές προηγούμενων δεκαετιών. Με βάση την κατηγοριοποίηση των πόλεων που διοργάνωσαν Ολυμπιακούς Αγώνες κατά το παρελθόν, η Αθήνα αποτέλεσε μια ενδιάμεση περίπτωση μεταξύ 2^{ης} και 3^{ης} κατηγορίας, στο βαθμό που και σημαντικές σημειακές παρεμβάσεις πραγματοποιήθηκαν και εναρμονίστηκαν με το σχεδιασμό των Αγώνων τόσο τα μεγάλα έργα υποδομής στην πρωτεύουσα όσο και τα εν εξελίξει μεγάλα προγράμματα με κυριότερο το Ρυθμιστικό Σχέδιο.

3.3 ΜΕΓΑΛΑ ΕΜΠΟΡΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ-EXPOS

Η EXPO είναι μια παγκόσμια έκθεση που διοργανώνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα από τις χώρες μέλη του Διεθνούς Γραφείου Εκθέσεων, το οποίο εδρεύει μόνιμα στο Παρίσι. Υπάρχουν δύο κατηγορίες EXPO: α) οι «Καταχωρημένες» EXPO, οι οποίες διοργανώνονται κάθε πέντε χρόνια στα έτη που λήγουν σε 0 ή 5 και β) οι «Αναγνωρισμένες» EXPO, που διοργανώνονται μεταξύ δύο «Καταχωρημένων» σε έτη που λήγουν σε 2 ή 3 και σε 7 ή 8 (Γρηγορίου, 2003).

Σε μια EXPO περιλαμβάνονται τα περίπτερα των κρατικών συμμετοχών με εκθέματα τα οποία προσεγγίζουν το θέμα της διοργάνωσης. Επίσης περιλαμβάνονται περίπτερα μεγάλων ιδιωτικών επιχειρήσεων, οι οποίες είναι χορηγοί της διοργάνωσης ή και μεγάλων επιχειρήσεων του ευρύτερου δημοσίου τομέα (τράπεζες, τηλεπικοινωνίες, αερομεταφορές κλπ.). Σε κατάλληλα διαμορφωμένους συνεδριακούς χώρους διοργανώνονται συνέδρια κι εκδηλώσεις παγκόσμιου ενδιαφέροντος σχετικά με το θέμα της EXPO, ενώ συνήθως κατασκευάζεται κι ένα μνημειακής φύσεως περίπτερο, το οποίο μετά τη λήξη της EXPO παραμένει ως μουσείο ή μνημείο ή χώρος προσέλευσης τουριστών (ο Πύργος του Άιφελ στο Παρίσι, το Crystal στο Λονδίνο, το Aquarium στη Λισσαβόνα, το Space Needle στο Σιάτλ ή το Atomium στις Βρυξέλλες). Εννοείται ότι υπάρχουν κατάλληλα διαμορφωμένοι χώροι για συναυλίες, παραστάσεις κι άλλες πολιτιστικές και ψυχαγωγικές εκδηλώσεις καθώς και η απαραίτητη υποδομή σε εστιατόρια, κυλικεία και ότι άλλο απαιτείται για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών και των εκθετών. Στη διάρκεια των τελευταίων EXPO και για την καλύτερη εξυπηρέτηση των εκθετών κατασκευάζεται και ένα «χωριό» με μικρές κατοικίες όπου διαμένουν οι εκπρόσωποι

των κρατικών συμμετοχών και το οποίο μετά τη λήξη της EXPO αξιοποιείται αναλόγως (Γρηγορίου, 2003).

Οι EXPO έχουν άμεσες και προφανείς επιπτώσεις στις πόλεις που τις φιλοξενούν, γιατί παραδοσιακά οργανώνονται είτε σε κεντρικές περιοχές είτε σε μια αστική περιοχή όπου οι αρχές την προορίζουν για ζώνη οικονομικής ανάπτυξης, όπως στην περίπτωση των περισσότερων μεταπολεμικών εκθέσεων. Πολλοί θεώρησαν τις EXPO «εφήμερα γεγονότα» που ως αποτέλεσμα αφήνουν λίγα σημάδια στην πόλη που τις φιλοξενεί. Αν και πολλές EXPO έχουν αφήσει λίγα αρχιτεκτονικά ίχνη, υπάρχουν κι αρκετές που παρουσιάζουν ιδιαίτερο πολεοδομικό ενδιαφέρον καθώς άφησαν σημαντική και διακριτή κληρονομιά και αρχιτεκτονική και εγκαταστάσεων, όπως οι EXPO στο Λονδίνο, Παρίσι και Βαρκελώνη (Γρηγορίου, 2003).

Γενικά οι EXPO προσφέρουν τη δυνατότητα για συγκεντρωμένη ανανέωση σε μια συγκεκριμένη περιοχή που παρόλα αυτά μπορεί να αποτελέσει τον καταλύτη για την προοδευτική ανανέωση της ευρύτερης περιοχής. Μια EXPO μπορεί να επιφέρει άμεσα και βραχυπρόθεσμα οφέλη από το ίδιο το γεγονός και μακροπρόθεσμα την ευκαιρία για ανανέωση και αναδόμηση του αστικού ιστού. Αυτό μπορεί να αποτελεί μέρος μιας πιο ευρείας στρατηγικής να επανατοποθετηθεί η περιοχή παγκόσμια. Έτσι μια EXPO προσφέρει μοναδική ευκαιρία για τη δημιουργία νέας εικόνας και παρουσίασης μιας μητροπολιτικής περιοχής στον υπόλοιπο κόσμο. Η ανάπτυξη και η επένδυση σε υποδομές που απαιτείται για μια EXPO μπορεί επίσης να προσφέρει τη δυνατότητα για την αναδόμηση μιας μητροπολιτικής περιοχής. Η εξυγίανση των μεταφορικών δρομολογίων και των κόμβων μπορεί να απελευθερώσει πλεονάζον χώρο για ανάπτυξη και να αναδιατάξει σιδηροδρομικές γραμμές και δρόμους ή να τους οδηγήσει υπογείως απομακρύνοντας τα εμπόδια από τις αστικές περιοχές και βελτιώνοντας το περιβάλλον. Οι αστικές χρήσεις γης μπορούν να αναδιοργανωθούν ώστε να απελευθερώσουν νέες δυνατότητες για αστική ζωή μέσα στα κέντρα των πόλεων και σε παραθαλάσσια ή παραποτάμια μέτωπα και να απομακρυνθούν τα εμπόδια στη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη (Γρηγορίου, 2003).

Η EXPO 1998, που διοργανώθηκε στη Λισσαβόνα με θέμα «Ωκεανοί: Μια Κληρονομιά για το Μέλλον», ενήργησε ως καταλύτης για το μεγαλύτερο πρόγραμμα αστικής ανάπλασης που εφαρμόστηκε ποτέ στην Πορτογαλία. Η EXPO της Λισσαβόνας αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα ενός μεγάλου προγράμματος αστικής ανάπτυξης, μιας νέας πόλης ανατολικά της πορτογαλικής πρωτεύουσας, της EXPO URBE. Αστική ανάπλαση τέτοιας εμβέλειας, ισχυρίζονται οι Πορτογάλοι, είχε να

γνωρίσει η Λισσαβόνα, από τότε που ξαναχτίστηκε μετά το σεισμό του 1755 (Carriere and Demaziere, 2002).

Η EXPO της Λισσαβόνας χρησιμοποιήθηκε πρωτίστως ως μοχλός για τη βιώσιμη ανάπλαση-αναζωογόνηση του πιο ρυπαρού και παραμελημένου μέρους της Λισσαβόνας. Με την έννοια αυτή η φιλοξενία της παγκόσμιας έκθεσης προσαρμόστηκε στο στρατηγικό σχέδιο της πόλης έτσι όπως εκείνο είχε διατυπωθεί το 1992. Για την ανάπλαση της περιοχής που φιλοξένησε την έκθεση, η πορτογαλική κυβέρνηση ίδρυσε έναν οργανισμό με δημόσιο κεφάλαιο: τον Parque EXPO '98 S.A. Στον οργανισμό αυτό παρασχέθηκαν εκτεταμένες αρμοδιότητες μέσα στα όρια της περιοχής ανάπλασης, μέσω των οποίων παρακάμφθηκαν χρονοβόρες διαδικασίες (Μηλιώνης, 2004α).

Η αστική περιοχή που αναπλάστηκε βρίσκεται κοντά στο αεροδρόμιο της πόλης και στις αρχές της δεκαετίας του 1990 κυριαρχείτο από απαρχαιωμένες και εγκαταλελειμμένες βιομηχανικές ζώνες και περιοχές κοινωνικής κατοικίας. Σε συμφωνία με το θέμα της έκθεσης επιλέχθηκε μια λωρίδα γης μήκους 5 χιλιομέτρων κατά μήκος της όχθης του ποταμού Τάγου. Η ζώνη επέμβασης του Parque EXPO συμπεριλάμβανε μια περιοχή 340 εκταρίων. Μέσα στη ζώνη αυτή μια περιοχή 60 εκταρίων χρησιμοποιήθηκε για την παγκόσμια έκθεση. Η κεντρική θέση της περιοχής μέσα στην περιφέρεια καθώς και η φιλοδοξία να εξισορροπηθούν οι διαφορές μεταξύ ανατολικής και δυτικής Λισσαβόνας επηρέασαν την επιλογή. Πριν την έναρξη των εργασιών ανάπλασης, η περιοχή ήταν πέρα από κάθε αμφισβήτηση η περισσότερη ερειπωμένη και ρυπαρή βιομηχανική περιοχή της περιφέρειας. Ένα μικρό εγκαταλελειμμένο λιμάνι, ένα ημικατεστραμμένο διυλιστήριο πετρελαίου, δεξαμενές αποθήκευσης, ένας σκουπιδότοπος και μια εγκατάσταση επεξεργασίας λυμάτων «διακοσμούσαν» την περιοχή. Το έδαφος κάτω από την εγκατάσταση πετροχημικών ήταν βαρύτατα μολυσμένο από κατάλοιπα πετρελαίου και άλλων ειδών κατάλοιπα από το διυλιστήριο. Η Parque EXPO δαπάνησε συνολικά 1,3 δισεκατομμύρια δολάρια για τον καθαρισμό του εδάφους, την απομάκρυνση απαρχαιωμένων εγκαταστάσεων, την προσέλκυση κατοίκων και επιχειρήσεων, τη δημιουργία νέας υποδομής και την κατασκευή σταθμών λεωφορείων και τραίνων (Μηλιώνης, 2004α).

Η περιοχή που κάποτε ήταν το λιγότερο ελκυστικό μέρος της Λισσαβόνας τώρα παρουσιάζει μια εξολοκλήρου διαφορετική εικόνα. Το Master plan της νέας αστικής περιοχής προβλέπει ποικίλες υπηρεσίες και λειτουργίες, όπως εμπορικά κέντρα, σχολεία, ένα νοσοκομείο, σύγχρονες αθλητικές εγκαταστάσεις, αθλητικές

εγκαταστάσεις, περιοχές αναψυχής και πάρκα. Ακόμη προβλέπονται οι πιο σύγχρονες δυνατές υποδομές, για να δοθεί στις επιχειρήσεις ένα αποτελεσματικό, οικονομικό και ευχάριστο περιβάλλον εργασίας. Συμπερασματικά, η παγκόσμια έκθεση κατάφερε να βελτιώσει όχι μόνο το περιβάλλον διαβίωσης και χωροθέτησης της περιοχής επέμβασης, αλλά και εκείνο άλλων περιοχών της Λισσαβόνας καθώς και να αποτελέσει πρότυπο και πηγή έμπνευσης για μελλοντικά προγράμματα πολεοδομικής αναδιαμόρφωσης, αντίστοιχο με το παράδειγμα της ανάπτυξης της ολυμπιακής πόλης της Βαρκελώνης (Carriers and Demaziere, 2002).

Το Ανόβερο φιλοξένησε την πρώτη μεγάλη έκθεση της νέας χιλιετίας το έτος 2000, με θέμα «Άνθρωπος-Φύση-Τεχνολογία: Ένας νέος κόσμος δημιουργείται». Η παγκόσμια έκθεση του Ανοβέρου πραγματοποιήθηκε από 1 Ιουνίου 2000 έως 31 Οκτωβρίου 2000 και διήρκησε συνολικά 153 ημέρες. Η EXPO του Ανοβέρου ήταν μία από τις μεγαλύτερες με συμμετοχή 187 χωρών (Γρηγορίου, 2003).

Για πρώτη φορά στην ιστορία των 150 χρόνων της παγκόσμιας έκθεσης, η EXPO 2000 στο Ανόβερο για τη φιλοξενία της έκθεσης, έκανε χρήση ενός υπάρχοντος εκθεσιακού χώρου, σε περιοχή σχετικά αυτόνομη ως προς την πόλη. Χαρακτηριστικό της διοργάνωσης ήταν η προϋπάρχουσα-επάρκεια των γενικών υποδομών και η εξαιρετική χρήση των υποδομών πρόσβασης και των μέσων μαζικής μεταφοράς προς τον χώρο. Η διοργάνωση του Ανοβέρου πήρε το χαρακτήρα μεγέθυνσης του ετήσιου οικονομικού-εκθεσιακού γεγονότος της πόλης και μόνο περίπου το ένα τρίτο περίπου του συνολικού χώρου υποδοχής της έκθεσης αναπτύχθηκε εκ νέου (Μηλιώνης, 2004β).

Παρόλο που η EXPO του 2000 δεν αποτέλεσε εφαλτήριο για μεγάλη έκτασης πολεοδομική ανάπτυξη, όπως στην περίπτωση της Λισσαβόνας, έδωσε τη δυνατότητα να υλοποιηθούν στην πράξη οι προγραμματικοί στόχοι που τέθηκαν από το πρόγραμμα «Ανόβερο 2001» οι οποίοι συνδέονταν όχι τόσο με την υποδοχή της έκθεσης αλλά με τις γενικότερες ανάγκες της πόλης. Το πρόγραμμα «Ανόβερο 2001» ήταν ένα επενδυτικό σχέδιο στρατηγικού χαρακτήρα, που αποσκοπούσε στην εκμετάλλευση των θετικών επιπτώσεων της EXPO 2000 για τη βιώσιμη ανάπτυξη της πόλης. Το πρόγραμμα εμπεριείχε περισσότερα από 100 έργα, τα οποία ανεξάρτητα από την έκθεση ήταν αναγκαία για την ανάπτυξη της πόλης. Ωστόσο η χρηματοδότησή τους μπορούσε να γίνει μόνο μέσα στα πλαίσια της έκθεσης. Ανάμεσα στα έργα αυτά περιλαμβάνονταν και παρεμβάσεις πολεοδομικού και αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος, όπως:

- Βελτίωση του κέντρου της πόλης
- Επέκταση της δημόσιας συγκοινωνίας, των ποδηλατοδρόμων, κατασκευή πεζοδρομίων
- Δημιουργία περισσότερων χώρων πρασίνου στο κέντρο της πόλης
- Ανάπτυξη νέας περιοχής κατοικίας στην περιοχή Kronsberg
- Ανακαίνιση δημαρχείου και άλλες αισθητικές παρεμβάσεις.

Τα παραπάνω έργα θα ήταν πολύ δύσκολο να πραγματοποιηθούν αν δεν υπήρχε η EXPO η οποία αποτέλεσε το μέσο κινητοποίησης της πολιτικής βούλησης σε όλα τα κυβερνητικά επίπεδα και συνακόλουθα άνοιξε τις πύλες για τη χρηματοδότησή τους (Μηλιώνης, 2004β).

Τόσο στην περίπτωση της Λισσαβόνας όσο και στην περίπτωση του Ανοβέρου, η φιλοξενία ενός ειδικού εμπορικού γεγονότος – της EXPO – είχε και πολεοδομική διάσταση. Στην πρώτη περίπτωση συνδυάστηκε με την ανάπλαση μιας μεγάλης αστικής περιοχής με στόχο τη φιλοξενία της έκθεσης ενώ στη δεύτερη περίπτωση αποτέλεσε τον καταλύτη για την πραγματοποίηση και την επιτάχυνση έργων και παρεμβάσεων που σχετιζόνταν όχι τόσο με τη φιλοξενία της έκθεσης αλλά με τις γενικότερες ανάγκες και τα προβλήματα της πόλης.

3.4 ΑΛΛΑ ΔΙΕΘΝΗ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

3.4.1 ΤΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ ΤΟΥ ΡΙΟ

Παρά τη μεγάλη σημασία του συγκεκριμένου γεγονότος για την πόλη του Ρίο, ελάχιστες είναι μέχρι σήμερα οι πληροφορίες για τον αντίκτυπο του στην οικονομία, στον πολιτισμό και στην κοινωνική ζωή της πόλης. Η σημαντικότερη παρέμβαση που πραγματοποιήθηκε ποτέ στην πόλη με αφορμή το γεγονός και προκάλεσε σημαντικές επιπτώσεις στη λειτουργία και στη δομή της, είναι η κατασκευή του Sambodromo. Το Sambodromo είναι μια μόνιμη ανοικτή εγκατάσταση στο κέντρο της πόλης, στην οποία λαμβάνει χώρα από το 1984 η επίσημη παρέλαση του καρναβαλιού. Η κατασκευή ευθυγραμμίζεται πλήρως με το δρόμο ενώ σε κάθε πλευρά οριοθετείται από χώρους για θεατές. Κατά τη διάρκεια του υπόλοιπου χρόνου αυτοί οι χώροι μετατρέπονται σε ένα δημοτικό σχολείο, μια μετατροπή η οποία δε γίνεται χωρίς προβλήματα, ειδικότερα όσον αφορά το φωτισμό και τον εξαερισμό των τάξεων. Παρόλα αυτά, αυτή η προσαρμογή, προσφέρει μια σημαντική κοινωνική χρήση σε

μια περιοχή όπου λείπουν οι εκπαιδευτικές υποδομές και κατοικεί ο λιγότερο προνομιούχος τομέας του πληθυσμού (Magalhaes κ.α., 2002).

Η κατασκευή της συγκεκριμένης υποδομής δε φαίνεται να προσελκύει πληθυσμό επί μονίμου βάσεως στην περιοχή. Επιπλέον, τα ιδιαίτερα χωρικά χαρακτηριστικά και το μέγεθός του το απομονώνουν από την υπόλοιπη περιοχή, παρεμποδίζοντας συγχρόνως βελτιώσεις στην ποιότητα του τοπικού χτισμένου περιβάλλοντος. Στην πραγματικότητα, το Sambodromo είναι ένα σημαντικό εμπόδιο, που χωρίζει το δήμο στον οποίο βρίσκεται σε διαφορετικές ζώνες και κλείνει τη διέξοδο από αρκετούς δρόμους. Μόνο δύο δρόμοι το συνδέουν με τον υπάρχον πολεοδομικό ιστό αλλά και αυτοί είναι κλειστοί για την κυκλοφορία κατά την περίοδο του καρναβαλιού. Όλα τα παραπάνω τείνουν να καταστήσουν την περιοχή πιο τρωτή στο έγκλημα, να δημιουργήσουν δυσκολίες στην κίνηση των τοπικών κατοίκων και να οδηγήσουν τελικά στην αστική υποβάθμιση του συγκεκριμένου δήμου. Ιδιαίτερα την περίοδο του καρναβαλιού η κατάσταση γίνεται δυσκολότερη και πολλοί τοπικοί κάτοικοι εγκαταλείπουν προσωρινά τα σπίτια τους δεδομένων των δυσκολιών στην κίνηση και στην πρόσβαση στην περιοχή. Τελικά η κατασκευή του Sambodromo σε συνδυασμό με την απουσία μιας γενικότερη πολιτικής ανανέωσης της περιοχής, έχει οδηγήσει σε περισσότερα αρνητικά παρά θετικά αποτελέσματα, όσον αφορά τις ιδιωτικές επενδύσεις στην περιοχή και στη συνολική εικόνα ολόκληρου του δήμου (Magalhaes κ.α., 2002).

3.4.2 Η ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΩΝ G8 ΣΤΗ ΓΕΝΟΒΑ

Η Γένοβα μετά τη φιλοξενία της EXPO το 1992, συνέχιζε να εφαρμόζει σχέδια και προγράμματα αστικών αναπλάσεων που ήταν ήδη εγκεκριμένα από τη δεκαετία του 1950. Καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 όμως, παρόλο το εκτεταμένο πρόγραμμα δημοσίων έργων η κρατική χρηματοδότηση μειωνόταν. Η πόλη επομένως ήταν ιδιαίτερα δεκτική στην πρόταση της κυβέρνησης να φιλοξενήσει τη σύνοδο των G8 το 2001. Το γεγονός προσέφερε δύο ευκαιρίες. Αφενός τη χρησιμοποίηση των κρατικών κεφαλαίων για την ολοκλήρωση του προγράμματος δημοσίων έργων και αφετέρου την εκμετάλλευση της παρουσίας παγκοσμίων μέσων προκειμένου να προωθηθεί η Γένοβα ως διεθνής τουριστικός προορισμός. Σχεδόν 100 δημόσια έργα είτε προγραμματίστηκαν είτε επισπεύτηκαν ενόψει της συνόδου, με τα χρήματα να προέρχονται από το κράτος, τις δημοτικές, περιφερειακές και επαρχιακές αρχές, το

λιμενικό ταμείο, τον οργανισμό σιδηροδρόμων και την τοπική τράπεζα (Bisio and Bobbio, 2002).

Οι πολλές μικρές παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν, παρόλο που από μόνες τους η καθεμία δεν μπορούσαν να προκαλέσουν ορατές αστικές επιδράσεις, συνδέθηκαν μεταξύ τους σε ένα μωσαϊκό με ένα μοναδικό τρόπο. Οι εργασίες επικεντρώθηκαν κυρίως σε αναπλάσεις δημοσίων χώρων γύρω από το παλάτι Ducale, το κτίριο της όπερας και τον καθεδρικό ναό. Αυτή η περιοχή που πεζοδρομήθηκε κατά μεγάλο μέρος της, ήταν το πρώτο βήμα για τη συνολική αναδιοργάνωση του οδικού δικτύου. Ιστορικά κτίρια, αρχαιολογικοί χώροι, περιοχές λιανικού εμπορίου, το πολιτιστικό κέντρο και η προκουαία με έναν όμορφο πεζόδρομο μήκους τριών χιλιομέτρων, που διασχίζει το κέντρο της πόλης ξεκινώντας από το σιδηροδρομικό σταθμό και καταλήγοντας στη μαρίνα των σκαφών αναψυχής. Ως αποτέλεσμα, η πόλη πέτυχε έναν ανανεωμένο πυρήνα που παρουσίαζε έναν ομορφότερο και φιλικότερο αστικό περιβάλλον τόσο για τους τουρίστες όσο και για τους εργαζόμενους. Εκτός κέντρου, η σημαντικότερη παρέμβαση ήταν ο πεζόδρομος πρόσβασης στην περιοχή του αρχαίου φάρου και ιστορικού συμβόλου της πόλης, η οποία είχε γίνει απρόσιτη λόγω του ότι περιβάλλεται από το σύγχρονο εμπορικό λιμάνι. Μια άλλη σημαντική παρέμβαση ήταν ο επανασχεδιασμός της προκουαίας και της κεντρικής πλατείας του Pegli, ενός πρώην τουριστικού θέρετρου στα δυτικά προάστια της πόλης (Bisio and Bobbio, 2002).

3.4.3 Ο ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΙΩΒΗΛΑΙΟΥ

Ο εορτασμός του μεγάλου Ιωβηλαίου του 2000 στη Ρώμη, εκδηλώθηκε με τη μορφή ενός οικουμενικού προσκυνήματος που οργανώθηκε από την Εκκλησία του Βατικανού με σκοπό να τονίσει την οικουμενική σημασία αυτού του γεγονότος το οποίο σήμανε την αυγή της νέας χιλιετίας. Οι βασικότερες παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν ενόψει του γεγονότος αφορούσαν τους τομείς των πολιτιστικών υποδομών, των εγκαταστάσεων υποδοχής και των μεταφορικών δικτύων. Ωστόσο οι παρεμβάσεις αυτές, με εξαίρεση το τομέα των μεταφορών, δε συνέκλιναν με τις προτεραιότητες που έθετε το στρατηγικό σχέδιο της πόλης και το πρόγραμμα δημοσίων έργων που εκτελούνταν ταυτόχρονα από τη δημοτική αρχή. Εντούτοις η σημασία του γεγονότος από πολεοδομικής άποψης είναι σημαντική, γιατί οι όποιες ρυθμίσεις και αστικές αλλαγές ενόψει του 2000 προγραμματίστηκαν μέσω της ουσιαστικής συνεργασίας λαϊκών και θρησκευτικών αρχών της πόλης, η οποία

βασίστηκε σε μια σειρά επιλογών με συμπληρωματικά και συγκλίνοντα ενδιαφέροντα (Malusardi κ.α., 2002).

3.5 Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ-ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

3.5.1 ΑΘΗΝΑ 1985-ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ 1986-ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ 1987-ΒΕΡΟΛΙΝΟ 1988-ΠΑΡΙΣΙ 1989

Τα πρώτα χρόνια του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης, οι πολεοδομικές παρεμβάσεις και η κατασκευή έργων αστικής υποδομής φαίνεται να απασχόλησαν σε ελάχιστο βαθμό τους διοργανωτές. Ειδικότερα για τις περιπτώσεις της Αθήνας και της Φλωρεντίας, οι όποιες παρεμβάσεις πραγματοποιήθηκαν αφορούσαν αποκλειστικά πολιτιστικές υποδομές και πολιτιστικούς χώρους μέσα στην πόλη. Σχετικά με την Αθήνα οι κυριότερες παρεμβάσεις αφορούσαν: την κατασκευή νέου εκθεσιακού χώρου στο λιμάνι του Πειραιά, την ανακαίνιση και τον εκσυγχρονισμό του εθνικού αρχαιολογικού μουσείου, το ναυπηγείο Κυρήνεια, την αποκατάσταση διαφόρων θεάτρων στην Αθήνα και άλλων πολιτιστικών κτιρίων και χώρων στους δήμους που την περιβάλλουν. Ένα παράδειγμα της τελευταίας κατηγορίας παρεμβάσεων, η οποία αποτέλεσε μια σημαντική αφετηρία για την πολιτιστική διοικητική αποκέντρωση στην Ελλάδα και προετοίμασε το έδαφος για την ανάπτυξη της πολιτιστικής πολιτικής στους δήμους, ήταν η κατασκευή του θεάτρου των ανατολικών δήμων. Όλα τα παραπάνω έργα χρηματοδοτήθηκαν από το ελληνικό υπουργείο πολιτισμού ως τμήμα της πρωτοβουλίας «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης» (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Παρόμοιο παράδειγμα αποτελεί η Φλωρεντία, στην οποία οι εκθέσεις που διοργανώθηκαν στο πλαίσιο της φιλοξενίας του θεσμού αποτέλεσαν τον καταλύτη για την αποκατάσταση πολλών καλλιτεχνικών υποδομών και έργων τέχνης της πόλης. Σημαντικά παραδείγματα αποτελούν η αποκατάσταση και μεταφορά στο μουσείο των αρχαιολογικών υπολειμμάτων της πλατείας Della Signoria (Εικόνα 3.1), η ανακαίνιση του «ασημένιου» μουσείου και η ολοκλήρωση και αποκατάσταση δημοσίων στοών σε διάφορους χώρους της πόλης (Palmer/ Rae Associates, 2004). Στις περιπτώσεις του Άμστερνταμ, του Βερολίνου και του Παρισιού, δόθηκε μεγάλη έμφαση στο καλλιτεχνικό πρόγραμμα και η δημιουργία πολιτιστικών ή μη υποδομών

δεν περιλαμβανόταν στους βασικούς στόχους του προγραμματισμού της διοργάνωσης (Myerscough, 1994).

Εικόνα 3.1: Η πλατεία Della Signoria στη Φλωρεντία. (Πηγή: www.google.gr)

3.5.2 ΓΛΑΣΚΟΒΗ 1990

Η Γλασκόβη, μέχρι και τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, αποτελούσε μία από τις σημαντικότερες βιομηχανικές πόλεις παγκοσμίως, με κύρια εξειδίκευση στη μεταλλουργία και στις βιομηχανίες. Τα εργοστάσια της βαριάς βιομηχανίας και οι εργατικές πολυκατοικίες γύρω από αυτά, ήταν ουσιαστικά το επίκεντρο του τρόπου ζωής της πόλης. Η οικονομική κρίση όμως, που ξεκίνησε στην πόλη από τη δεκαετία του 1920 και συνεχίστηκε μέχρι τις δεκαετίες του 1960 και του 1970, έγινε η αιτία για την εμφάνιση μιας σειράς οικονομικών και άλλων προβλημάτων. Η βιομηχανική παρακμή που συνοδεύτηκε από δραματική πτώση της απασχόλησης, είχε ως συνέπεια τη δημιουργία έντονων κοινωνικών προβλημάτων και την υποβάθμιση του αστικού τοπίου της πόλης στο οποίο δέσποζαν οι πυκνοκατοικημένες και χαμηλής ποιότητας εργατικές πολυκατοικίες (Bouth and Boyle, 1994).

Οι αρχικές πολιτικές, που ακολούθησαν τη βιομηχανική παρακμή της πόλης, βασιζόνταν κυρίως σε πολεοδομικές αναπλάσεις. Οι αναπλάσεις αυτές με τη σειρά τους, εντάσσονταν στη γενικότερη φιλοσοφία του πολεοδομικού σχεδιασμού της πόλης ο οποίος στόχευε στην επαναστέγηση της εργατικής τάξης σε δημοτικές

κατοικίες. Παρόλα αυτά η ισχυρή αυτή πολεοδομική πολιτική, βασιζόμενη σε ασθενείς πολλές φορές μηχανισμούς, προσέφερε ένα χωροταξικά διχαστικό αποτέλεσμα το οποίο δεν κατάφερε να δώσει νέα πνοή στη ζωή της πόλης (Bouth and Boyle, 1994).

Το έναυσμα για την πολιτική της μεταβιομηχανικής ανάπτυξης της Γλασκόβης, ήταν η συνειδητοποίηση της οικονομικής βάσης της πόλης. Η ανακάλυψη ενός νέου ρόλου για την εαυτό της στις επιχειρήσεις υπηρεσιών, στην προηγμένη εκπαίδευση, στις εκδόσεις και στις τέχνες σε συνδυασμό με την εκστρατεία δημοτικού μάρκετινγκ και αυτοπροβολής που στις αρχές του 1980 εξαπόλυσε το Συμβούλιο Περιοχής της Γλασκόβης, απέφερε σημαντικά οφέλη για την πόλη. Η ωρίμανση μιας σειράς από προγράμματα και εκδηλώσεις πολιτιστικού περιεχομένου, που δημιούργησαν μια κρίσιμη πολιτιστική δραστηριότητα, καθώς και η ένταξη των πολιτιστικών πόρων της πόλης στη φιλολογία του μάρκετινγκ, είχαν ως αποτέλεσμα ο πολιτισμός να κατέχει κεντρική θέση στη ζωή και την προβολή της μεταβιομηχανικής Γλασκόβης (Bouth and Boyle, 1994).

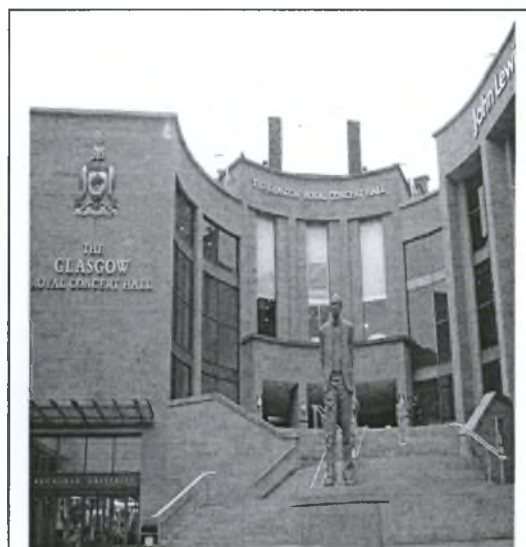
Η Γλασκόβη αποτελεί πλέον μια πόλη φημισμένη επάξια για το ότι πέτυχε να βελτιωθεί πολεοδομικά χρησιμοποιώντας τον πολιτισμό ως αναπόσπαστο τμήμα αυτής της αναζωογόνησης. Η διοργάνωση του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας το 1990, αναγνωρίζεται ευρέως ως η σημαντικότερη μετασχηματιστική δύναμη για την εικόνα της πόλης. Ο σημαντικότερος μακροπρόθεσμος αντίκτυπος του γεγονότος είναι ο δραματικός μετασχηματισμός της Γλασκόβης από μεταβιομηχανική πόλη σε ένα από τα δημιουργικότερα κέντρα πολιτισμού και ελεύθερου χρόνου της Μεγάλης Βρετανίας (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Οι παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της φιλοξενίας του θεσμού ήταν για πρώτη φορά αρκετά εκτεταμένες και μεταξύ άλλων περιελάμβαναν:

- Την μετατροπή χώρων, όπως πρώην σιδηροδρομικά εργαστήρια και αποθήκες, σε πρωτοποριακούς χώρους πολιτιστικών συναντήσεων
- Την αποκατάσταση των στοών McLellan, εκθεσιακό χώρο της πόλης για τις εικαστικές τέχνες (Εικόνα 3.2)
- Την κατασκευή της Βασιλικής αίθουσας συναυλιών, τα σχέδια της οποίας ήταν ήδη εν εξελίξει αλλά το γεγονός επιτάχυνε τις διαδικασίες εφαρμογής τους (Εικόνα 3.3)
- Την αποκατάσταση του Scotland Street School (Εικόνα 3.4)
- Την ανάπλαση δημοσίων χώρων στο κέντρο της πόλης.

Εικόνα 3.2: Οι στοές Mc Lellan στη Γλασκόβη. (Πηγή: www.google.gr)

Εικόνα 3.3: Η Βασιλική αίθουσα συναυλιών της Γλασκόβης. (Πηγή: www.google.gr)

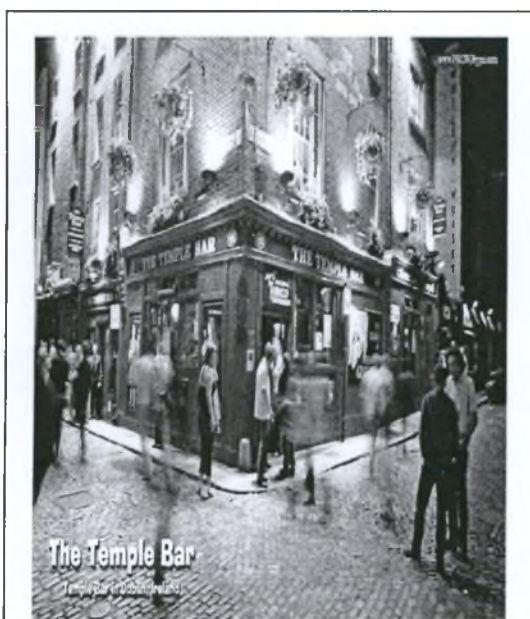

Εικόνα 3.4: Το Scotland Street School στη Γλασκόβη. (Πηγή: www.google.gr)

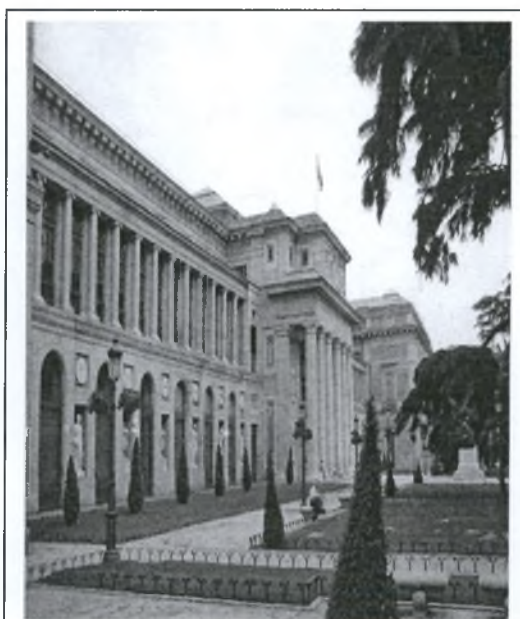
Εμμέσως, τέλος, το γεγονός του 1990 προκαλώντας αυξημένη προσέλκυση τουριστών στην πόλη, έγινε αφορμή για νέες επενδύσεις με χωρικά αποτελέσματα, όπως η κατασκευή ξενοδοχείων και η ανάπτυξη εμπορικών κέντρων και χώρων αναψυχής σε όλη την πόλη (Palmer/ Rae Associates, 2004).

3.5.3 ΔΟΥΒΛΙΝΟ 1991-ΜΑΔΡΙΤΗ 1992

Στις δύο παραπάνω πόλεις η φιλοξενία του γεγονότος συνέπεσε με την κατασκευή ουσιαστικών έργων, πολιτιστικού κυρίως χαρακτήρα. Στην περίπτωση του Δουβλίνου, ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας επιτάχυνε το σχεδιασμό του Temple Bar (Εικόνα 3.5) και την κατασκευή μουσείων όπως το ιρλανδικό μουσείο μοντέρνας τέχνης και το μουσείο συγγραφέων. Στη Μαδρίτη το 1992, ο θεσμός ταυτίστηκε με την ολοκλήρωση σημαντικών έργων υποδομής της πόλης, όπως το πάρκο του βασιλιά Juan Carlos, του θεάτρου της Μαδρίτης, του Casa de America, της επέκτασης του Prado (Εικόνα 3.6), του μουσείου Thyssen-Bornemisza και της μετατροπής του βασιλικού θεάτρου σε όπερα. Είναι σίγουρο πως ο προσδιορισμός της Μαδρίτης ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 1992 επηρέασε σημαντικά το συγχρονισμό των αποφάσεων κατά τη διάρκεια μιας περιόδου αύξησης των πολιτιστικών υποδομών και εγκαταστάσεων της πόλης (Myerscough, 1994).

Εικόνα 3.5: Το Temple Bar στο Δουβλίνο.
(Πηγή: www.google.gr)

Εικόνα 3.6: Το μουσείο Prado στη Μαδρίτη.
(Πηγή: www.google.gr)

3.5.4 ΑΜΒΕΡΣΑ 1993-ΛΙΣΣΑΒΟΝΑ 1994

Οι επενδύσεις σε πολιτιστική υποδομή στο πλαίσιο της διοργάνωσης του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας αυξήθηκαν σημαντικά μέχρι το 1995 και η Αμβέρσα αποτέλεσε σημείο αφετηρίας για το γεγονός αυτό. Στην περίπτωση της Αμβέρσας πραγματοποιήθηκαν ταυτόχρονα, σε αντιστοιχία με το παράδειγμα της Γλασκόβης, και σημαντικές επενδύσεις σε μη πολιτιστικές υποδομές όπως τα ξενοδοχεία στο

κέντρο της πόλης και ο επανασχεδιασμός σημαντικού δημοσίου χώρου σύμφωνα με διεθνή πρότυπα αρχιτεκτονικής (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Στην Αμβέρσα το 1993, με την ευκαιρία του γεγονότος, εκτελέστηκε ένα σημαντικό πρόγραμμα πολεοδομικών βελτιώσεων, στο οποίο υπήρξε συμμετοχή τόσο δημοσίου όσο και ιδιωτικού τομέα. Στα πλέον σημαντικά επιτεύγματα του προγράμματος αυτού συγκαταλέγονται οι αναμορφώσεις του κεντρικού σιδηροδρομικού σταθμού της πόλης (Εικόνα 3.6), του θεάτρου Bourla (Εικόνα 3.8) και του καθεδρικού ναού της Θεοτόκου. Επίσης μία σημαντική ζώνη ελεύθερης κυκλοφορίας δημιουργήθηκε στην πόλη και ένας μεγάλος αριθμός καταστημάτων, τραπεζών και κτιρίων ορόσημων για την πόλη, όπως το Grand Bazaar και ο πύργος KB, αποκαταστάθηκαν και ανακαινίστηκαν. Ο ζωολογικός κήπος της Αμβέρσας γιόρτασε την επέτειο των 150 χρόνων από την ίδρυσή του με ένα πρόγραμμα αποκατάστασης. Τέλος, σημαντικά πολιτιστικά έργα υποδομής εκτελέστηκαν όπως η επέκταση του μουσείου σύγχρονης τέχνης, η αποκατάσταση του ναού του Αγ. Παύλου και η μετατροπή του ναού του Αγ. Αυγουστίνου σε χώρο μουσικών εκδηλώσεων για τις ανάγκες του καλλιτεχνικού προγράμματος (Myerscough, 1994).

Εικόνα 3.6: Ο σιδηροδρομικός σταθμός της Αμβέρσας. (Πηγή: www.google.gr)

Εικόνα 3.7: Το θέατρο Bourla στην Αμβέρσα. (Πηγή: www.google.gr)

Η ανάπτυξη κτιριακής υποδομής ήταν από τα σημαντικότερα σημεία της στρατηγικής της Λισσαβόνας για το 1994, αν και πολλά έργα ήταν ήδη εν εξελίξει πριν το 1994 ως τμήμα ενός προγράμματος ανανέωσης των πολιτιστικών κτιρίων της πόλης. Μερικά παραδείγματα είναι: το Coliseum, πολλά μουσεία

συμπεριλαμβανομένων αυτών της αρχαίας τέχνης, ανθρωπολογίας και αρχαιολογίας, το μουσείο Chiado, τα νέα μουσεία θεάτρου και μουσικής, εκθεσιακοί χώροι εικαστικών τεχνών όπως το CCB (Εικόνα 3.9) και το Culturgest και ο κινηματογράφος Tivoli, η αποκατάσταση του οποίου ήταν συνεργασία δημοσίου με ιδιωτικό τομέα (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Εικόνα 3.9: Ο εκθεσιακός χώρος εικαστικών τεχνών CCB στη Λισσαβόνα. (Πηγή: www.google.gr)

3.5.5 ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ 1995

Το Λουξεμβούργο, στο πλαίσιο της φιλοξενίας του θεσμού το 1995, εκτέλεσε ένα λιτό πρόγραμμα τεχνικών έργων, με κόστος περίπου 16,4 εκατομμύρια ευρώ, το οποίο περιελάμβανε τη βελτίωση του δημοσίου χώρου της πόλης και του φωτισμού. Ένας σημαντικός αριθμός πολιτιστικών κτιρίων, είτε κατασκευάστηκε είτε αποκαταστάθηκε κατά τη διάρκεια του έτους, αν και ο προγραμματισμός για τα περισσότερα κτίρια ήταν ανεξάρτητος του γεγονότος. Οι σημαντικότερες επεμβάσεις σχετικά με τις πολιτιστικές υποδομές ήταν: η μετατροπή του καζίνο σε εκθεσιακό χώρο σύγχρονης τέχνης, το μουσείο μοντέρνας τέχνης, το πολιτιστικό πάρκο Wenzel και το μουσείο του Φρουρίου (Εικόνα 3.10), έργα υποδομής στενά συνδεδεμένα με την αρχιτεκτονική κληρονομιά και την ιστορία της πόλης, η επαναλειτουργία του παλατιού του Δούκα και η κατασκευή του Zeltstad, μιας προσωρινής εγκατάστασης στο κέντρο της πόλης που συμπεριλάμβανε μια αίθουσα συνεδριάσεων ειδικά

διαμορφωμένη για τις εκδηλώσεις του μουσικού προγράμματος και ένα κεντρικό γραφείο πώλησης εισιτηρίων. Στα πλαίσια του γεγονότος, πραγματοποιήθηκε επίσης και η ανάπλαση της πολεοδομικής ενότητας της πόλης που περιλαμβάνει την παλαιά συνοικία και τα τείχη, περιοχή η οποία από το Δεκέμβριο του 1994 είχε ενταχθεί στον κατάλογο της UNESCO για αξιοθέατα παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς (Palmer/ Rae Associates, 2004).

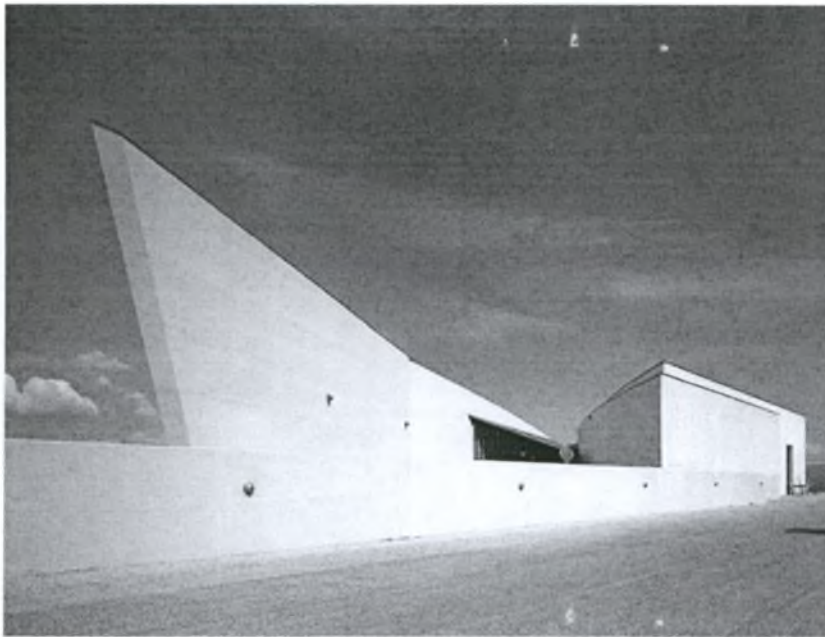
Εικόνα 3.10: Το μουσείο του Φρουρίου του Λουξεμβούργου. (Πηγή: www.google.gr)

3.5.6 ΚΟΠΕΓΧΑΓΗ 1996

Στην περίπτωση της Κοπεγχάγης οι παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν στην πόλη ενόψει της φιλοξενίας του θεσμού, εστιάστηκαν κυρίως στις πολιτιστικές υποδομές και εγκαταστάσεις αν και σημαντικό κομμάτι του προγραμματισμού αφορούσε έργα μη πολιτιστικού χαρακτήρα όπως η ανάπτυξη δημοσίων χώρων και πάρκων. Εφαρμόστηκε ένα εκτενές πρόγραμμα ανάπτυξης αστικών υποδομών, αξίας περίπου 219,7 εκατομμυρίων ευρώ και τα έργα που πραγματοποιήθηκαν ανανέωσαν σε μεγάλο βαθμό το ενδιαφέρον για την δανέζικη αρχιτεκτονική. Οι πλέον σημαντικές από τις παρεμβάσεις αυτές ήταν:

➤ Έργα του Υπουργείου Πολιτισμού στα οποία περιλαμβάνονταν μεταξύ άλλων ο επαναστέγαση 4 εθνικών σχολείων σε χώρο που χρησιμοποιούταν προηγουμένως για ναυπηγικές δραστηριότητες, η επαναστέγαση του Εθνικού Κέντρου Ταινιών και η κατασκευή ενός αρχιτεκτονικού εργαστηρίου και μιας εθνικής βιβλιοθήκης

➤ Έργα του δήμου και ανεξάρτητες πρωτοβουλίες συμπεριλαμβανομένων της κατασκευής του νέου μουσείου Arken (Εικόνα 3.11) για τη μοντέρνα τέχνη, του σχεδίου για την κατασκευή μιας νέας γειτονιάς στην περιοχή Ballerup, της κατασκευής του κέντρου «Άλλης Όπερας», της νέα αίθουσας συναυλιών Vega για τη ροκ και τζαζ μουσική, της μετατροπής μιας πρώην κρεαταγοράς του 19^{ου} αιώνα σε εκθεσιακό χώρο και της δημιουργίας ενός χώρου εκδηλώσεων σε πρώην εργοστάσιο παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας

Εικόνα 3.11: Το μουσείο Arken της Κοπεγχάγης. (Πηγή: www.google.gr)

- Νέοι χώροι για τον πολιτισμό όπως η μετατροπή σε θέατρο των μη χρησιμοποιούμενων εργαστηρίων τορπιλών στο Holmen, οι ανακαινισμένοι μπαρόκ κήποι στο κάστρο του Frederiksberg και η μετατροπή ενός μοναστηριού του 13^{ου} αιώνα σε πολιτιστικό κέντρο
- Αποκαταστάσεις πολιτιστικών κτιρίων όπως του κάστρου του Frederiksberg και του μουσείου της πόλης της Κοπεγχάγης
- Δημόσια έργα συμπεριλαμβανομένων του επανασχεδιασμού του οικοδομικού τετραγώνου του δημαρχείου της πόλης και της κατασκευής ενός νέου δημοσίου πάρκου στο κέντρο της πόλης
- Οικολογικές πρωτοβουλίες όπως η δημιουργία 16 οικολογικών κέντρων κατά τη διάρκεια του 1996 (Palmer/ Rae Associates, 2004).

3.5.7 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1997

Ο ιδρυτικός νόμος του Οργανισμού Πολιτιστικής Πρωτεύουσας Θεσσαλονίκης 1997 (ΟΠΠΕΘ '97) και το ολοκληρωμένο θεσμικό πλαίσιο για τη λειτουργία του, του είχαν αναθέσει, εκτός από την ευθύνη για την οργάνωση και την υλοποίηση των καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, τον προγραμματισμό και την υλοποίηση εκείνων των έργων υποδομής που ήταν απαραίτητα για την υποδοχή του καλλιτεχνικού προγράμματος. Το σύνολο των έργων του προγράμματος του ΟΠΠΕΘ '97 είχε περιληφθεί στο στρατηγικό πρόγραμμα «Η Θεσσαλονίκη τον 21^ο αιώνα» του Υπουργείου Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και του Οργανισμού Ρυθμιστικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης, ένα πρόγραμμα πνοής, που αποσκοπούσε στην κοινωνική και πολιτιστική αναβάθμιση της πόλης και της ευρύτερης περιοχής της. Ειδικότερα η στρατηγική χώρα του ΟΠΠΕΘ '97, μια στρατηγική ανάδειξης της ιδιαίτερης αστικότητας της Θεσσαλονίκης, περιγραφόταν από επτά κεφάλαια:

1. Η επέκταση του μητροπολιτικού χώρου
2. Οι πύλες της πόλης
3. Μείζονες αστικές αναπλάσεις
4. Ιστορική φυσιογνωμία της πόλης
5. Κτίρια πολιτιστικής υποδομής
6. Πανελλήνιοι αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί
7. Η Θεσσαλονίκη, ευρωπαϊκή υπόθεση (Αρχιτέκτονες, 1996).

Ο προϋπολογισμός των τεχνικών εργασιών αντιπροσώπευσε το 81,4% του συνολικού προϋπολογισμού της διοργάνωσης του θεσμού. Το τεχνικό πρόγραμμα του ΟΠΠΕΘ '97 αποτέλεσε μια μεγάλης κλίμακας επέμβαση στην πόλη. Περίπου 56,9% του προϋπολογισμού του προγράμματος χρηματοδότησε την πολιτιστική υποδομή ενώ το υπόλοιπο 43,1% ξοδεύτηκε στα διάφορα έργα πολεοδομικής αναγέννησης. Το κύριο χαρακτηριστικό του τεχνικού προγράμματος ήταν η διασπορά των κεφαλαίων του σε έναν μεγάλο αριθμό έργων (383), με εξαίρεση 10 μεγάλα έργα που απορρόφησαν το 45,6% του συνολικού προϋπολογισμού (Deffner and Labrianidis, 2005).

Στις σημαντικότερες παρεμβάσεις περιλαμβάνονται:

- Η ανακαίνιση πέντε θεάτρων και η κατασκευή οκτώ νέων, συμπεριλαμβανομένων και δύο υπαίθριων αμφιθεάτρων
- Η δημιουργία νέων χώρων στέγασης για τους προϋπάρχοντες πολιτιστικούς φορείς όπως το Εθνικό Φεστιβάλ Κινηματογράφου

- Η ανακαίνιση πέντε εμπορευματικών αποθηκευτικών χώρων του λιμανιού και η μετατροπή τους σε τόπους συνάντησης για μουσική, θέατρο και εκθέσεις
- Η ολοκλήρωση περίπου 15 δημοτικών πολιτιστικών κέντρων
- Η κατασκευή μιας σειράς νέων μουσείων για του πρόσφυγες, τη λαογραφία, τις προϊστορικές αρχαιότητες, την εβραϊκή ιστορία, το νερό και τη σύγχρονη τέχνη
- Η πολεοδομική αναδιαμόρφωση που περιελάμβανε την επέκταση του κέντρου της πόλης κατά μήκος της προκυμαίας, τις ανακαινίσεις σημαντικών οδών και οικοδομικών τετραγώνων, τις πεζοδρομήσεις και τα έργα ανάπλασης σε πάρκα και νεκροταφεία
- Οι ανακαινίσεις στο σιδηροδρομικό σταθμό και το αεροδρόμιο (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Το πρόγραμμα τεχνικών έργων ήταν ο τομέας στον οποίο εστίασε περισσότερο η Θεσσαλονίκη ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το έτος 1997. Μετά από διάφορες μελέτες σκοπιμότητας και αναθεωρήσεις των αρχικών σχεδίων, συντάχθηκε ένα πρόγραμμα 310 συνολικά έργων, το οποίο αφορούσε το δήμο Θεσσαλονίκης, άλλους 13 όμορους δήμους καθώς και απομακρυσμένες περιοχές ειδικής σημασίας (π.χ. Άγιο Όρος). Αυτό προϋπολογίστηκε αρχικά σε περίπου 190 εκατομμύρια ευρώ. Η ενδιάμεση αξιολόγηση το Μάιο του 1998 υπολόγισε τις δαπάνες μέχρι εκείνη τη στιγμή σε 156 εκατομμύρια ευρώ και υπολόγισε το ποσό που απαιτείται για την ολοκλήρωση του προγράμματος ανέρχεται σε 232,6 εκατομμύρια ευρώ. Το ποσοστό που απορροφήθηκε από το συνολικό προϋπολογισμό είναι διαφορετικό για κάθε κατηγορία έργων και παρεμβάσεων (Πίνακας 3.2) (Palmer/ Rae Associates, 2004).

ΕΙΔΟΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%) ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ
Κατασκευή νέας κτιριακής υποδομής	24,1
Επέκταση ή αποκατάσταση της υπάρχουσας κτιριακής υποδομής	25,4
Αναπλάσεις υπαίθριων και δημοσίων χώρων	23,4
Μνημεία	4,1
Πολιτιστική υποδομή για του δήμους	7,9
Άλλα (αποκαταστάσεις λιμενικών εγκαταστάσεων, αεροδρόμιο, μοναστήρια Αγίου Όρους κλπ.)	15,1

Πίνακας 3.2: Ποσοστιαία κατανομή του προϋπολογισμού του τεχνικού προγράμματος του ΟΠΠΕΘ '97 ανά είδος παρέμβασης. (Πηγή: Palmer/ Rae Associates, 2004)

Στην περίπτωση της Θεσσαλονίκης, το τεχνικό πρόγραμμα αποδείχθηκε τελικά ένας κατάλογος έργων που περιέλαβε όλα τα επείγοντα και χρόνια προβλήματα της πόλης που χρειάζονταν επίλυση. Το τεχνικό πρόγραμμα δεν ήταν πραγματικά ένα πρόγραμμα από την άποψη της μεθοδολογίας και της σαφήνειας των στόχων. Η έλλειψη προγραμματισμού, που αποτελεί ριζικό πρόβλημα στην ελληνική κοινωνία, ήταν εμφανής στην περίπτωση του ΟΠΠΕΘ '97, με αποτέλεσμα το πρόγραμμα να κρίνεται τελικά ως ανεπιτυχές αφού απέτυχε να τηρήσει τόσο τον προϋπολογισμό όσο και το χρονοδιάγραμμα (Deffner and Labrianidis, 2005). Τελικά ελάχιστα έργα ολοκληρώθηκαν εγκαίρως με επακόλουθες αρνητικές επιπτώσεις στη διεξαγωγή του πολιτιστικού προγράμματος. Τα περισσότερα έργα και παρεμβάσεις υλοποιήθηκαν αρκετά αργότερα ακόμα και κατά τη διάρκεια του 2002 και του 2003. Οι σημαντικότεροι λόγοι αυτής της καθυστέρησης είναι: η αργοπορία που παρατηρήθηκε στην υπογραφή των συμβάσεων για τα έργα, η αδυναμία σωστής διαχείρισης του προγράμματος και η απουσία αυστηρών συστημάτων ελέγχου και αξιολόγησης (Palmer/ Rae Associates, 2004).

3.5.8 ΣΤΟΚΧΟΛΜΗ 1998

Η Στοκχόλμη, σαν Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης το έτος 1998, πραγματοποίησε έργα που αφορούσαν, στη συντριπτική τους πλειοψηφία, πολιτιστικές υποδομές και εγκαταστάσεις, χωρίς να επικεντρωθεί σε παρεμβάσεις γενικότερης αστικής υποδομής. Τα σημαντικότερα έργα που χρηματοδοτήθηκαν ήταν η μετατροπή αποθηκευτικών χώρων, στα περίχωρα της πόλης, σε εκθεσιακά κέντρα και η ανακαίνιση του μουσείου γλυπτικής τέχνης, ενώ σημαντική θεωρείται και η δημιουργία του νέου μουσείου μοντέρνας τέχνης της πόλης εντός του 1998, αν και η κατασκευή του ήταν ήδη προγραμματισμένη και ανεξάρτητη της διοργάνωσης του γεγονότος (Palmer/ Rae Associates, 2004).

3.5.9 ΒΑΪΜΑΡΗ 1999

Η Βαϊμάρη αποτέλεσε τη δεύτερη πόλη της Γερμανίας που φιλοξένησε το θεσμό, μετά από το Βερολίνο. Η πόλη, ενόψει της φιλοξενίας του θεσμού, σχεδίασε και εκτέλεσε ένα αρκετά μεγάλο πρόγραμμα ανάπτυξης αστικών υποδομών κατά το χρονικό διάστημα 1996-1999, το οποίο μεταξύ άλλων περιελάμβανε: κατασκευή πολιτιστικών και μη πολιτιστικών κτιρίων, αποκαταστάσεις και ανακαινίσεις πολιτιστικών και μη πολιτιστικών εγκαταστάσεων, ανάπτυξη νέων δημοσίων χώρων και βελτιώσεις στην μεταφορική υποδομή της πόλης. Οι παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν κόστισαν συνολικά 220 εκατομμύρια ευρώ και χρηματοδοτήθηκαν κυρίως από το τοπικό ομόσπονδο κρατίδιο της Θουριγγίας ενώ η ομοσπονδιακή κυβέρνηση της Γερμανίας συνεισέφερε μόλις το 1/5 του προϋπολογισμού για τα έργα (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Οι σημαντικότερες αλλαγές στην όψη της πόλης προήλθαν τόσο από την κατασκευή νέων υποδομών, που κόστισαν 93 εκατομμύρια ευρώ, συμπεριλαμβανομένων μεταξύ άλλων συνεδριακών κέντρων, κέντρων νεότητας, δρόμων, οικοδομικών τετραγώνων και πλατειών, όσο και από αναμορφώσεις κόστους 318 εκατομμυρίων ευρώ, όπως αυτές του ιστορικού κέντρου της πόλης, του σιδηροδρομικού σταθμού, της τοπικής οδικής εθνικής παράκαμψης, του πανεπιστημίου, του νοσοκομείου και του εθνικού θεάτρου. Πολλοί παρατηρητές θεώρησαν ότι οι παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της διοργάνωσης, συγκεντρώθηκαν στο κέντρο της πόλης και στους τόπους πολιτιστικών συναντήσεων ενώ παραμελήθηκαν άλλοι τομείς και περιοχές της πόλης. Επίσης, σε πολλές περιπτώσεις προκάλεσαν την αντίδραση των κατοίκων, με χαρακτηριστικότερες την

πρόταση επανασχεδιασμού του Rollplatz, η οποία απορρίφθηκε τελικά από τις τοπικές αρχές εξαιτίας των δημοσίων διαμαρτυριών που προκάλεσε και τις εκτενείς οδικές εργασίες, που αναστάτωσαν τη ζωή στο κέντρο της πόλης (Palmer/ Rae Associates, 2004).

3.5.10 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΕΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 2000

3.5.10.1 ABINION

Στα έργα που έγιναν στην Αβινιόν ενόψει του 2000, συμπεριλαμβάνονται αποκαταστάσεις πολιτιστικών και μη πολιτιστικών εγκαταστάσεων, ανάπτυξη νέων δημοσίων χώρων και βελτιώσεις μεταφορικών υποδομών, συνολικής αξίας περίπου 8 εκατομμυρίων ευρώ. Ξεχωρίζουν μεταξύ άλλων:

- Η κατασκευή του μουσείου σύγχρονης τέχνης Yvon Lambert
- Η αναδιαμόρφωση του νησιού Barthelasse και η δημιουργία πορθμείου ανάμεσα στο νησί και στην αριστερή όχθη του Ροδανού
- Η δημιουργία δωρεάν χώρων στάθμευσης στην πόλη αποκλειστικά για τους επισκέπτες των μουσείων και των μνημείων
- Η ανάπλαση των υπαίθριων δημοσίων χώρων γύρω από τη γέφυρα του Saint Benezet (Εικόνα 3.12)
- Η ανακαίνιση ορισμένων ιστορικών κτιρίων της πόλης
- Η κατασκευή ενός νέου σιδηροδρομικού σταθμού, ο οποίος ολοκληρώθηκε το 2001 και εξυπηρετούσε δρομολόγια τρένων προς και από το Παρίσι.

Εικόνα 3.12: Η γέφυρα Saint Benezet στην Αβινιόν. (Πηγή: www.google.gr)

Στα αρχικά σχέδια των διοργανωτών, υπήρχε και ένα πρόγραμμα ανακαίνισης της διάσημης γέφυρας της Αβινιόν και η σύνδεσή της με το νησί Barthelasse. Η συγκεκριμένη πρόταση προκάλεσε πολλές συζητήσεις, δεδομένου ότι η γέφυρα αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα σύμβολα της πόλης, οδηγώντας τελικά στη διεξαγωγή ενός τοπικού δημοψηφίσματος με αρνητικό αποτέλεσμα. Πολλοί συνέδεσαν το αποτέλεσμα αυτό, με έλλειψη πολιτικής θέλησης από την πλευρά των τοπικών αρχών για ολοκλήρωση του όλου εγχειρήματος (Palmer/ Rae Associates, 2004).

3.5.10.2 ΜΠΕΡΓΚΕΝ

Το Μπέργκεν, η πρώτη νορβηγική πόλη που φιλοξένησε το θεσμό, δεν συμπεριέλαβε στους βασικούς του στόχους την ανάπτυξη αστικών υποδομών και για τις ανάγκες του καλλιτεχνικού προγράμματος χρησιμοποίησε εγκαταστάσεις που προϋπήρχαν από τη δεκαετία του 1990. Παρόλα αυτά, υπήρξαν και παρεμβάσεις που συνδέθηκαν με το γεγονός όπως: η ανακαίνιση του διεθνούς θεάτρου της πόλης, η κατασκευή ενός κτιρίου 6000 τ.μ. για τη στέγαση του μουσείου τέχνης και η μετατροπή παλαιών τελωνειακών εγκαταστάσεων σε ένα παράκτιο πολιτιστικό κέντρο 5000 τ.μ. (Palmer/ Rae Associates, 2004).

3.5.10.3 ΜΠΟΛΟΝΙΑ

Η Μπολόνια επικέντρωσε το τεχνικό της πρόγραμμα ενόψει του 2000 στην ανακαίνιση διάφορων παλαιών κτιρίων της πόλης με στόχο τη δημιουργία ικανής πολιτιστικής υποδομής, αδιαφορώντας για επενδύσεις με στόχο την αναγέννηση αστικών περιοχών. Συνολικά ξοδεύτηκαν περίπου 7,7 εκατομμύρια ευρώ για την ανάπτυξη πολιτιστικής υποδομής, τα οποία προήλθαν από το ιταλικό Υπουργείο Πολιτισμού, αλλά παρόλα αυτά σημειώθηκαν σημαντικές καθυστερήσεις στην ολοκλήρωση των έργων. Από τις υποδομές που δημιουργήθηκαν ξεχωρίζει η βιβλιοθήκη Sala Borsa (Εικόνα 3.13) σε κεντρικό σημείο της πόλης, η οποία όμως άνοιξε για το κοινό μόλις στο τέλος του 2001 και η ανάπλαση του παλατιού Re Enzo (Εικόνα 3.14) (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Εικόνα 3.13: Η βιβλιοθήκη Sala Borsa στο κέντρο της Μπολόνια.
(Πηγή: www.google.gr)

Εικόνα 3.14: Το παλάτι Re Enzo στη Μπολόνια.
(Πηγή: www.google.gr)

3.5.10.4 ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ

Ο οργανωτικός φορέας της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας στην περίπτωση των Βρυξελλών δεν προγραμματίσει τεχνικά έργα ενόψει του 2000 αλλά η φιλοξενία του θεσμού υποκίνησε και επιτάχυνε αρκετά προγράμματα ανάπτυξης αστικών υποδομών, αξίας 82 εκατομμυρίων ευρώ, η χρηματοδότηση των οποίων ήταν ανεξάρτητη από αυτήν του θεσμού και ο συντονισμός έγινε από ένα μέλος της οργανωτικής επιτροπής σε στενή συνεργασία με τις δημόσιες αρχές. Η αναγέννηση της αστικής περιοχής Mont des Arts (Εικόνα 3.15) και ο επαναπροσδιορισμός της ως πολιτιστικής συνοικίας της πόλης, για την οποία συνεργάστηκαν από κοινού διάφορα πολιτιστικά ιδρύματα, αποτελεί το σημαντικότερο επίτευγμα αυτής της πρωτοβουλίας (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Επίσης, μεταξύ άλλων, σημαντικές παρεμβάσεις θεωρούνται και: η αποκατάσταση των κήπων της Albertine, οι αστικές αναπλάσεις μέσα και γύρω από την περιοχή Grand Place (Εικόνα 3.16), η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων κάτω από τη Βασιλική Θέση και η ανακαίνιση του κτιρίου Vanderborghht στο κέντρο της πόλης. Συμπληρωματικά με τα παραπάνω, ένα τριετές πρόγραμμα για το οποίο συνεργάστηκαν ο οργανωτικός φορέας του θεσμού και η ομοσπονδιακή κυβέρνηση και το οποίο τιτλοφορήθηκε «Τέχνη στο δημόσιο χώρο», ήταν η αφορμή για εργασίες τέχνης για την κοινωνική κατοικία, τα νοσοκομεία, τα σχολεία, τις δημόσιες βιβλιοθήκες και τα πολιτιστικά κέντρα (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Εικόνα 3.15: Άποψη της περιοχής Mont des Arts των Βρυξελλών.
(Πηγή: www.google.gr)

Εικόνα 3.16: Το Grand Place στις Βρυξέλλες.
(Πηγή: www.google.gr)

3.5.10.5 ΚΡΑΚΟΒΙΑ

Η Κρακοβία ενόψει της φιλοξενίας του θεσμού, επένδυσε αποκλειστικά σε έργα ανακαίνισης της υπάρχουσας πολιτιστικής υποδομής. Οι σημαντικότερες παρεμβάσεις πραγματοποιήθηκαν στο κέντρο πολιτιστικής πληροφόρησης της πόλης, στο παλάτι Villa Decius και στο μουσείο αστικής μηχανικής. Ένα από τα βασικά σημεία της κριτικής που ασκήθηκε στους διοργανωτές ήταν το γεγονός πως ο θεσμός δεν στάθηκε αφορμή για τη δημιουργία νέας πολιτιστικής υποδομής για την πόλη (Palmer/ Rae Associates, 2004).

3.5.10.6 ΕΛΣΙΝΚΙ

Η οργανωτική επιτροπή του γεγονότος στο Ελσίνκι, αποφάσισε εξ αρχής πως η επένδυση σε έργα αστικής υποδομής δε θα ήταν ανάμεσα στις προτεραιότητές τους. Η πόλη είχε ήδη προχωρήσει σε ορισμένα έργα αναπλάσεων λόγω της 450^{ων} γενεθλίων της το 2000 και την ανάληψη, εκ μέρους της Φιλανδίας, της προεδρίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 1999. Η μεγαλύτερη παρέμβαση που πραγματοποιήθηκε ήταν η ανακαίνιση της σάουνας Kotiharju, της τελευταίας ξύλο-θερμαινόμενης σάουνας της πόλης, ενώ έγιναν και κάποιες βελτιώσεις σε πάρκα και τοποθετήθηκαν έργα τέχνης σε περίοπτη θέση κατά μήκος των οδικών αξόνων που οδηγούν στην πόλη. Στην εκ των υστέρων κριτική για τη διοργάνωση υποστηρίχθηκε από πολλούς ότι χάθηκε η ευκαιρία

να αποτελέσει η φιλοξενία του γεγονότος και ο πολιτισμός το βασικό άξονα πολεοδομικής παρέμβασης (Palmer/ Rae Associates, 2004).

3.5.10.7 ΠΡΑΓΑ

Το 2000 ήταν η χρονιά κατά την οποία πολλοί πολιτιστικοί χώροι άνοιξαν στην Πράγα και αρκετά κτίρια αποκαταστάθηκαν αν και το γεγονός αυτό ήταν αποτέλεσμα όχι πρωτοβουλιών ενόψει της φιλοξενίας του θεσμού αλλά προγραμμάτων που βρίσκονταν σε εξέλιξη από πολλά χρόνια πριν. Σημαντικές ανακαινίσεις έγιναν σε χώρους που συνδέονται με την αρχιτεκτονική κληρονομιά και την ιστορία της πόλης, όπως στον αστρονομικό πύργο της πόλης, στην αίθουσα μπαρόκ του Clementinum (Εικόνα 3.17) και στη βίλα Müller (Εικόνα 3.18). Επιπλέον, αναδημιουργήθηκαν οι κήποι στη Mala Strana, οργανώθηκε ένας ανοικτός αρχιτεκτονικός διαγωνισμός σχετικά με τη χρήση του μνημείου Vitkon και την οργάνωση του περιβάλλοντος χώρου και φυτεύτηκαν δένδρα κατά μήκος μεγάλων οδικών αξόνων της πόλης (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Εικόνα 3.17: Το κτίριο Clementinum στην Πράγα.
(Πηγή: www.google.gr)

Εικόνα 3.18: Η βίλα Müller στην Πράγα.
(Πηγή: www.google.gr)

3.5.10.8 ΡΕΙΚΙΑΒΙΚ

Οι διοργανωτές του γεγονότος και οι τοπικές αρχές στο Ρέικιαβικ, αποφάσισαν να μην προχωρήσουν σε έργα και παρεμβάσεις στην πόλη ενόψει του 2000. Εντούτοις μερικά έργα υποδομής, ανεξάρτητα από τον προγραμματισμό για το θεσμό, ολοκληρώθηκαν την ίδια χρονιά, όπως το νέο μουσείο τέχνης, σε ανακαινισμένο

χώρο λιμενικών εγκαταστάσεων και το «Σπίτι του Πολιτισμού», ένας χώρος που φιλοξενεί πλέον εκθέσεις σχετικές με την ισλανδική ιστορία και κουλτούρα. Τα επόμενα χρόνια αρκετοί θεώρησαν πως η φιλοξενία του θεσμού από την πόλη, αποτέλεσε μια χαμένη ευκαιρία για την ανάπτυξη πολιτιστικών υποδομών (Palmer/ Rae Associates, 2004).

3.5.10.9 ΣΑΝΤΙΑΓΟ ΝΤΕ ΚΟΜΠΟΣΤΕΛΛΑ

Οι αρχές της ισπανικής πόλης είχαν προχωρήσει ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, σε μεγάλες επενδύσεις στο κέντρο της πόλης σχετικές με την ανάπλαση όψεων ιστορικών κτιρίων και την αναδιοργάνωση του οδικού δικτύου. Το ίδιο διάστημα η πόλη ολοκλήρωσε την κατασκευή πλήθους πολιτιστικών υποδομών όπως το μουσείο σύγχρονης τέχνης, μια μεγάλη αίθουσα συναυλιών και ένα κέντρο διαλέξεων. Οι ενέργειες αυτές, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της θρησκευτικής γιορτής *Xacobeo*, αποσκοπούσαν στο να καταστεί η πόλη ένα σημαντικό τουριστικό κέντρο στην επαρχία της Γαλικίας. Επομένως η φιλοξενία του θεσμού δε συνοδεύτηκε από απαιτήσεις για επένδυση σε νέα πολιτιστική υποδομή αφού η ήδη υπάρχουσα ικανοποιούσε επαρκώς τις ανάγκες του προγράμματος εκδηλώσεων. Παρόλα αυτά κάποια κριτική για το γεγονός, επικεντρώθηκε στο ότι η πόλη δε χρησιμοποίησε το γεγονός ως καταλύτη για έργα κοινωνικής υποδομής στα οποία υστερούσε σημαντικά. Οι πρωτοβουλίες που αναπτύχθηκαν αφορούσαν κυρίως την αύξηση των χώρων αστικού πρασίνου ενώ κάποιες ιδέες για μετατροπή μεγάλων ελεύθερων χώρων κοντά στο κέντρο της πόλης σε πάρκα εγκαταλείφθηκαν γρήγορα λόγω έλλειψης χρημάτων (Palmer/ Rae Associates, 2004).

3.5.11 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΕΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 2001

3.5.11.1 ΠΟΡΤΟ

Δύο από του τέσσερις κυριότερους στόχους που έθεσε η οργανωτική επιτροπή του θεσμού στο Πόρτο το 2001, αφορούσαν τη δημιουργία νέων πολιτιστικών υποδομών και την αναγέννηση του αστικού περιβάλλοντος. Περισσότερο από το 60% του οικονομικού προϋπολογισμού της διοργάνωσης αφορούσε έργα πολιτιστικής υποδομής και αστικές αναπλάσεις (83,5 και 85 εκατομμύρια ευρώ αντίστοιχα). Οι σημαντικότερες παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν ήταν οι εξής:

- Η οικοδόμηση του Casa da Musica (Εικόνα 3.19), ενός νέου χώρου για τη μουσική με έκταση 24000 τ.μ., ο οποίος περιελάμβανε αίθουσες συναυλιών, στούντιο και άλλες εγκαταστάσεις. Η ολοκλήρωση της κατασκευής του προβλέφθηκε για το 2005 ενώ αποτελεί τη σημαντικότερη επένδυση στο τομέα της πολιτιστικής υποδομής για την πόλη τα τελευταία χρόνια
- Αναπλάσεις ιστορικών δημοσίων κτιρίων όπως, του εθνικού μουσείου Scares dos Reis που επαναλειτούργησε τον Ιούλιο του 2001, του εθνικού θεάτρου Carlos Alberto, της βιβλιοθήκης Almeida Garrett da Vitoria και της παλιάς φυλακής της πόλης η οποία στεγάζει πλέον το Εθνικό Κέντρο Φωτογραφίας της Πορτογαλίας
- Σημαντικά έργα μη πολιτιστικής υποδομής όπως, η ανάπλαση της κεντρικής περιοχής της πόλης Baixa Portuense με στόχο την ενίσχυση των εμπορικών χρήσεων και την προσέλκυση νέου και διαφορετικού πληθυσμού, αναπλάσεις δημοσίων υπαίθριων χώρων συμπεριλαμβανομένων του πάρκου της πόλης Caminhos do Romantico και άλλων χώρων αστικού πρασίνου, βελτιώσεις στην κυκλοφορία και στην προσβασιμότητα στο κέντρο της πόλης με την κατασκευή νέων δρόμων και χώρων στάθμευσης. Για όλες τις παραπάνω παρεμβάσεις απαιτήθηκε ο επανασχεδιασμός 35 συνολικά δρόμων και οικοδομικών τετραγώνων (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Εικόνα 3.19: Το Casa da Musica και ο περιβάλλον χώρος του. (Πηγή: www.google.gr)

Το πρόγραμμα τεχνικών έργων στην περίπτωση του Πόρτο, θεωρήθηκε από πολλούς αρκετά εκτενές και φιλόδοξο σε σχέση με το διαθέσιμο χρόνο και τους υπάρχοντες πόρους. Πράγματι πολλά από τα προγράμματα ακυρώθηκαν λόγω έλλειψης χρόνου και κεφαλαίων. Επίσης, οι έντονες βροχοπτώσεις που έπληξαν την περιοχή για έξι μήνες από το Σεπτέμβριο του 2000, καθυστέρησαν την πρόοδο των έργων και σε συνδυασμό με τις ταυτόχρονες οδικές εργασίες δημιούργησαν πολλά προβλήματα στη ζωή των κατοίκων. Τέλος η κακοδιαχείριση χρημάτων και ο ελλιπής προγραμματισμός προκάλεσαν σε αρκετές περιπτώσεις τον αρνητικό σχολιασμό των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα του Casa da Musica, που ολοκληρώθηκε τελικά το 2005 ύστερα από τρεις υπερβάσεις του αρχικού προϋπολογισμού, γεγονός που διερευνάται ακόμα και σήμερα από τον τοπικό Τύπο (Palmer/ Rae Associates, 2004).

3.5.11.2 ΡΟΤΕΡΝΤΑΜ

Η επένδυση σε πολιτιστική ή μη υποδομή δεν αποτέλεσε προτεραιότητα στην περίπτωση του Ρότερνταμ, δεδομένου του ότι η πόλη προερχόταν από μια δεκαετία συνεχιζόμενων επενδύσεων στους παραπάνω τομείς. Υπήρξαν εντούτοις διάφορα προγράμματα με αφορμή τη φιλοξενία του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, που περιελάμβαναν μεταξύ άλλων τη δημιουργία του πολιτιστικού κέντρου Las Palmas, την ανακαίνιση του θεάτρου Luxor (Εικόνα 3.20) και έναν μεγάλο αρχιτεκτονικό διαγωνισμό με αντικείμενο τον επανασχεδιασμό της προκουμιάς (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Εικόνα 3.20: Το θέατρο Luxor στο Ρότερνταμ. (Πηγή: www.google.gr)

3.5.12 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΕΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 2002

3.5.12.1 ΜΠΡΙΖ

Η βελγική πόλη Μπριζ στο πλαίσιο της φιλοξενίας του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης, εκτέλεσε ένα πρόγραμμα τεχνικών έργων προϋπολογισμού 68,8 εκατομμυρίων ευρώ το οποίο επικεντρωνόταν στην κατασκευή νέων πολιτιστικών υποδομών, στην αποκατάσταση παλαιών πολιτιστικών ή μη κτιρίων και στην ανάπλαση δημοσίων υπαιθρίων χώρων. Οι σημαντικότερες παρεμβάσεις αφορούσαν:

- Την κατασκευή μιας νέας αίθουσας συναυλιών, της Concertgebouw (Εικόνα 3.21), τη δημιουργία ενός σύγχρονου περιπτέρου για τις ανάγκες του γεγονότος στην κεντρική πλατεία της πόλης και την ανάθεση για την κατασκευή μιας νέας πεζογέφυρας μέσα στην παλαιά πόλη
- Τον επανασχεδιασμό της τουριστικής περιοχής Kanaaleiland, με πρόβλεψη χώρων στάθμευσης, νέων γεφυρών, καταφυγίων και εγκαταστάσεων αναψυχής
- Την αποκατάσταση παλαιών κτιρίων της πόλης συμπεριλαμβανομένων του καθεδρικού ναού, του θεάτρου, του δημαρχείου, της μουσικής ακαδημίας και της μεσαιωνικής νοσοκομειακής πτέρυγας (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Εικόνα 3.21: Η Concertgebouw στη Μπριζ. (Πηγή: www.google.gr)

3.5.12.2 ΣΑΛΑΜΑΝΚΑ

Η Σαλαμάνκα από τη στιγμή που έθεσε υποψηφιότητα για τη φιλοξενία του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας προώθησε μια διαδικασία βελτίωσης του αστικού τοπίου, η οποία περιελάμβανε ανακαινίσεις οδών, αναπλάσεις κτιριακών όψεων και μνημείων και πεζοδρομήσεις τμημάτων στο κέντρο της πόλης. Στο πλαίσιο επίσης της φιλοξενίας του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, η πόλη εκτέλεσε ένα πρόγραμμα τεχνικών έργων προϋπολογισμού 46,5 εκατομμυρίων ευρώ, με συμμετοχή 60% του κεντρικού κράτους και 40% των τοπικών αρχών, το οποίο επικεντρωνόταν στην κατασκευή νέων πολιτιστικών υποδομών, στην αποκατάσταση παλαιών πολιτιστικών ή μη κτιρίων και στην ανάπλαση δημοσίων υπαιθρίων χώρων. Οι σημαντικότερες παρεμβάσεις αφορούσαν τις πολιτιστικές υποδομές με χαρακτηριστικότερα παραδείγματα την ανακαίνιση του θεάτρου Liceo, την κατασκευή του Sanchez Parafso ενός συνεδριακού και αθλητικού κέντρου, τη δημιουργία του μουσείου σύγχρονης τέχνης και την μετατροπή ενός πρώην μοναστηριού σε εκθεσιακό χώρο. Σε πολλές από τις παραπάνω περιπτώσεις ο σχεδιασμός προέβλεπε και τη δημιουργία ζώνης δραστηριοτήτων αναψυχής γύρω από τα νέα κτίρια (Palmer/ Rae Associates, 2004).

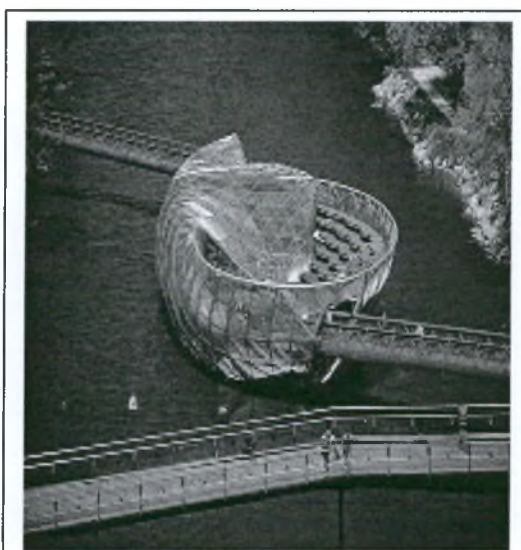
3.5.13 ΓΚΡΑΤΣ 2003

Στο Γκρατς πραγματοποιήθηκαν σημαντικές παρεμβάσεις ενόψει της φιλοξενίας του γεγονότος το 2003, συνολικού κόστους 56 εκατομμυρίων ευρώ. Οι παρεμβάσεις αφορούσαν την κατασκευή νέων πολιτιστικών ή μη υποδομών, την ανακαίνιση παλαιών πολιτιστικών ή μη κτιρίων, τις αναπλάσεις δημοσίων υπαιθρίων χώρων και τη βελτίωση των μεταφορικών υποδομών. Στις σημαντικότερες από αυτές συγκαταλέγονται:

- Η κατασκευή του Kunsthaus, περιελάμβανε το νέο μουσείο και το κέντρο για τη σύγχρονη τέχνη και σχεδιάστηκε από τους αρχιτέκτονες Peter Cook και Colin Fournier (Εικόνα 3.22)
- Η δημιουργία του τεχνητού νησιού στο ποταμό Mur, που σχεδιάστηκε από τον αρχιτέκτονα Vito Acconzi με μορφή κοχυλιού και περιλαμβάνει εστιατόριο και ένα υπαίθριο αμφιθέατρο. Η κατασκευή του νησιού, το οποίο προσέλκυσε πάνω από 900000 επισκέπτες το 2003, κόστισε συνολικά 5 εκατομμύρια ευρώ (Εικόνα 3.23)
- Ο επανασχεδιασμός του σιδηροδρομικού σταθμού της πόλης
- Η δημιουργία του κέντρου λογοτεχνίας
- Η κατασκευή του μουσείου για τα παιδιά
- Η ολοκλήρωση του νέου συνεδριακού κέντρου Stadthalle (Εικόνα 3.24)
- Η δημιουργία της νέας αίθουσας συναυλιών Helmut-List Halle (Εικόνα 3.25) (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Εικόνα 3.22: Το Kunsthaus στο Γκρατς.
(Πηγή: www.google.gr)

Εικόνα 3.23: Το τεχνητό νησί στον ποταμό Mur στο Γκρατς.
(Πηγή: www.google.gr)

Εικόνα 3.24: Το συνεδριακό κέντρο Stadthalle στο Γκρατς.
(Πηγή: www.google.gr)

Εικόνα 3.25: Η αίθουσα συναυλιών Helmut-List Halle στο Γκρατς.
(Πηγή: www.google.gr)

Από τις σημαντικότερες επιπτώσεις της διοργάνωσης με έντονο πολεοδομικό ενδιαφέρον, θεωρείται σήμερα η αναζωογόνηση της αστικής περιοχής Lend/Gries. Η περιοχή αυτή στην οποία χωροθετήθηκαν τόσο το Kunsthauσ όσο και το νησί του ποταμού Mur, ενώ αποτελούσε το πλέον παραμελημένο μέρος της πόλης έχει μετατραπεί πλέον σε περιοχή πολιτιστικών δραστηριοτήτων και ζώνη αναψυχής. Επιπλέον η κατασκευή του νησιού στον ποταμό Mur συνέβαλλε κατά πολύ στην ανανέωση του ενδιαφέροντος των κατοίκων και των φορέων της περιοχή για την παραμελημένη όχθη του εν λόγω ποταμού (Palmer/ Rae Associates, 2004).

3.5.14 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΕΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 2004

3.5.14.1 ΓΕΝΟΒΑ

Η Γένοβα ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, σχεδίασε ένα τεχνικό πρόγραμμα το οποίο περιελάμβανε 40 διαφορετικές παρεμβάσεις οι οποίες αφορούσαν την κατασκευή νέων πολιτιστικών ή μη υποδομών, την ανακαίνιση παλαιών πολιτιστικών ή μη κτιρίων, τις αναπλάσεις δημοσίων υπαιθρίων χώρων και τη βελτίωση των μεταφορικών υποδομών. Στα σημαντικότερα έργα συγκαταλέγονται η δημιουργία ενός δικτύου ιστορικών μουσείων στη via Garibaldi, μέσω της ανακαίνισης των μουσείων σε αυτή την οδό, η κατασκευή του Μουσείου Θάλασσας

και Ναυσιπλοΐας, η αποκατάσταση των παλατιών Rolli και ο επανασχεδιασμός δρόμων και οικοδομικών τετραγώνων με σημαντικότερα παραδείγματα τις Via Garibaldi (Εικόνα 3.26), Via Gramsci και Via Cairoli. Η πλειοψηφία των παρεμβάσεων σχετίστηκε με την ιστορία και την αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης και οδήγησε στην αναμόρφωση συγκεκριμένων περιοχών όπως το ιστορικό κέντρο και το θαλάσσιο μέτωπο. Συνολικά 200 εκατομμύρια ευρώ επενδύθηκαν στην ανάπτυξη αστικών υποδομών για το 2004 στη Γένοβα. Η χρηματοδότηση προήλθε από το κεντρικό κράτος, τις περιφερειακές, επαρχιακές και δημοτικές αρχές, από το πανεπιστήμιο της πόλης, από το λιμενικό ταμείο, από τραπεζικά κεφάλαια και από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω του προγράμματος Urban II (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Εικόνα 3.26: Η Via Garibaldi στη Γένοβα. (Πηγή: www.google.gr)

3.5.14.2 ΛΙΑ

Για το 2004 και ενόψει της φιλοξενίας του θεσμού, το γαλλικό κράτος και οι τοπικές αρχές της Λιλ, εκτέλεσαν διάφορα προγράμματα αστικών αναπλάσεων και αποκαταστάσεων δημοσίων χώρων και κτιρίων. Αρκετές σημαντικές ιστορικές υποδομές της πόλης ανακαινίστηκαν πλήρως όπως πολλές εκκλησίες της πόλης, το άσυλο Comtesse και το κτίριο της όπερας της πόλης. Επίσης πραγματοποιήθηκαν αναμορφώσεις σε πεζοδρόμια ενώ δημιουργήθηκαν νέοι δημόσιοι χώροι και εγκαταστάσεις. Συνολικά περισσότερα από 70 εκατομμύρια ευρώ επενδύθηκαν στην

ανάπτυξη αστικής υποδομής με τα χρήματα να προέρχονται από το κεντρικό κράτος, τον τοπικό δήμο και την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης και των προγραμμάτων Interreg (Palmer/ Rae Associates, 2004).

3.5.15 ΚΟΡΚ 2005

Η φιλοξενία του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης από το Κορκ το 2005, αποτέλεσε καταλύτη για την αλλαγή της όψης της πόλης. Το πρόγραμμα παρεμβάσεων των διοργανωτών διευκόλυνε το σχέδιο αστικής ανανέωσης της πόλης και σήμερα οι πολεοδομικές αναμορφώσεις θεωρούνται οι πλέον ορατές επιπτώσεις του θεσμού. Ο επανασχεδιασμός πολλών οδικών αρτηριών, με κορυφαίο το παράδειγμα του κεντρικού οδικού άξονα του Αγ. Πατρικίου (Εικόνα 3.27), οδήγησε και τους παρόδιους καταστηματάρχες σε ανάλογες επενδύσεις με αποτέλεσμα την ολική μεταμόρφωση του κέντρου της πόλης. Επιπλέον, ενισχύθηκε σημαντικά και η πολιτιστική ταυτότητα της πόλης με την επέκταση των πολιτιστικών εγκαταστάσεων όπως του εθνικού εργαστηρίου γλυπτικής, του μεγάρου της όπερας και του ινστιτούτου χορογραφίας (Meyer-Holtkamp, 2006).

Εικόνα 3.27: Η οδός Αγ. Πατρικίου στο Κορκ. (Πηγή: Meyer-Holtkamp, 2006)

3.6 Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΣ-ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Σε αρκετές πόλεις που φιλοξένησαν το θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας η ανάπτυξη και βελτίωση των αστικών υποδομών συμπεριλήφθηκαν ανάμεσα στους

στόχους του σχεδιασμού για το γεγονός. Συνήθως αναφέρονταν ως στόχοι χαμηλότερης προτεραιότητας σε σχέση με άλλους, όπως η τουριστική και πολιτιστική ανάπτυξη, αλλά σε αρκετές περιπτώσεις θεωρήθηκαν ως μέσα επίτευξης των παραπάνω. Σε τρεις περιπτώσεις η ανάπτυξη νέων αστικών υποδομών θεωρήθηκε βασική προτεραιότητα (Πόρτο, Θεσσαλονίκη, Γένοβα) και ενδεχομένως σημαντικότερη από την επιτυχία του πολιτιστικού προγράμματος ενώ μια μειοψηφία πόλεων δε συμπεριέλαβε σχεδόν καθόλου στον προγραμματισμό της για το γεγονός τεχνικά έργα και παρεμβάσεις (Μπέργκεν, Στοκχόλμη, Ελσίνκι). Πάντως όλες οι πόλεις που φιλοξένησαν το θεσμό ανέλαβαν να πραγματοποιήσουν έστω και κάποιες μικρές εργασίες σχετικές με την υποδομή τους (Palmer/ Rae Associates, 2004).

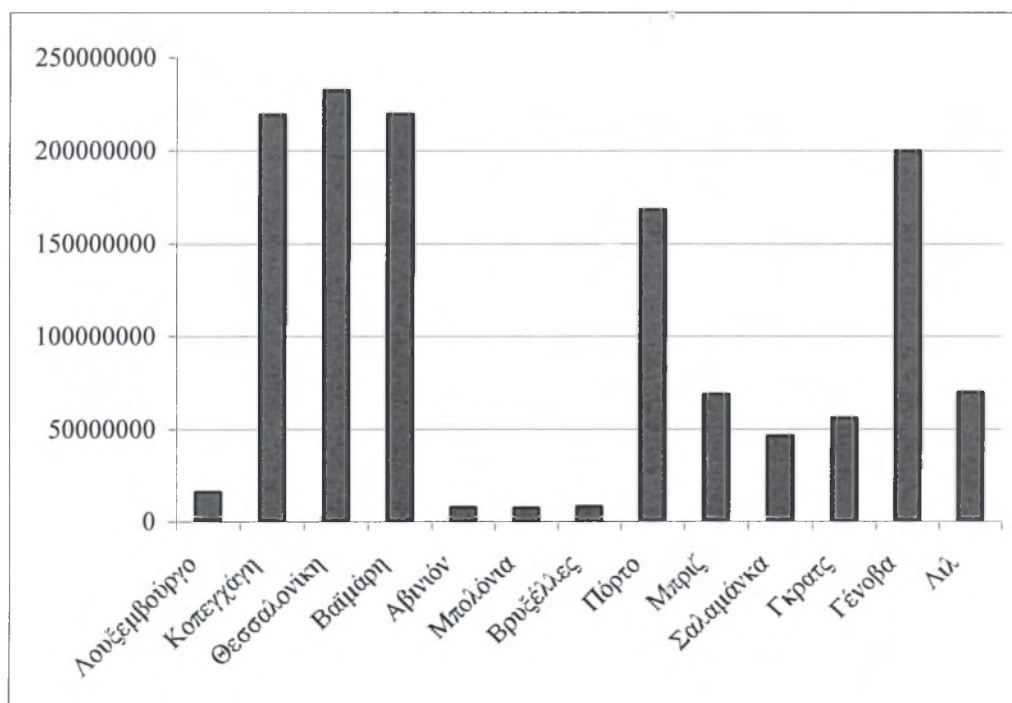
Οι πολεοδομικές παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν στις πόλεις που ανακηρύχθηκαν Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης, μπορούν να διακριθούν σε τρεις βασικές κατηγορίες:

- Σε παρεμβάσεις που αφορούν τις πολιτιστικές υποδομές και περιλαμβάνουν την κατασκευή και ανακαίνιση μουσείων, θεάτρων, συνεδριακών κέντρων, πολιτιστικών πάρκων, αποκαταστάσεις ιστορικών κτιρίων και μνημείων κ.λ.π.
- Σε παρεμβάσεις αστικής ανανέωσης που αφορούν αναπλάσεις αστικών περιοχών, ιστορικών κέντρων και δημοσιών χώρων, ανασχεδιασμούς οδών και οικοδομικών τετραγώνων, δημιουργία χώρων πρασίνου
- Σε παρεμβάσεις που αφορούν τις μεταφορικές υποδομές και περιλαμβάνουν έργα οδοποιίας, ανακαινίσεις σιδηροδρομικών σταθμών, λιμανιών και αεροδρομίων, πεζοδρομήσεις, κατασκευή χώρων στάθμευσης και ανακατασκευές πεζοδρομίων (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Οι σημαντικότεροι από τους παράγοντες που καθόρισαν σε κάθε περίπτωση το μέγεθος και τον όγκο των παραπάνω παρεμβάσεων είναι αφενός οι ανάγκες κάθε πόλης και αφετέρου η δυνατότητά της να πείσει τις κεντρικές αρχές να συμβάλλουν οικονομικά. Ορισμένες πόλεις οι οποίες θέλησαν να ενσωματώσουν σημαντικά τεχνικά προγράμματα στα σχέδια τους δε μπόρεσαν να εξασφαλίσουν είτε τη χρηματοδότηση είτε την πολιτική υποστήριξη. Σε αρκετές περιπτώσεις πολλά από τα έργα αν και συνδέθηκαν με το πολιτιστικό έτος δε ξεκίνησαν με αφορμή αυτό. Η προοπτική της ανακήρυξης σε Πολιτιστική Πρωτεύουσα ώθησε τις υποψήφιες πόλεις να επιταχύνουν πολλά από τα εν εξελίξει προγράμματα. Χαρακτηριστικό είναι επίσης το γεγονός, πως οι τρεις πόλεις που έδωσαν προτεραιότητα στην ανάπτυξη υποδομών ενόψει του γεγονότος είναι μη πρωτεύουσες πόλεις νοτίων ευρωπαϊκών χωρών.

Αντίθετα αξίζει να σημειωθεί η τάση των βορείων ευρωπαϊκών πόλεων (Στοκχόλμη, Ρέικιαβικ, Ελσίνκι) να μην επενδύουν σε νέες αστικές υποδομές ενόψει της φιλοξενίας του θεσμού (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Τα τεχνικά προγράμματα που εκτελέστηκαν από τις πόλεις που διετέλεσαν Πολιτιστικές Πρωτεύουσες απαιτήσαν μεγάλες επενδύσεις από τις δημόσιες αρχές που διαφοροποιήθηκαν σημαντικά από πόλη σε πόλη (Διάγραμμα 3.1), ακόμα και σε πόλεις που μοιράστηκαν τη φιλοξενία του θεσμού (Πόρτο-Ρότερνταμ). Η χρηματοδότηση δεν προήλθε συνήθως από το δήμο αλλά από το κράτος ή τις κεντρικές αρχές. Κάποια χρήματα προήλθαν επίσης από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω των προγραμμάτων Urban II και Interreg καθώς και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης ενώ στις περιπτώσεις των Θεσσαλονίκης, Πόρτο και Γένοβας χρήματα διοχετεύθηκαν έμμεσα από άλλα διαρθρωτικά ταμεία (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Διάγραμμα 3.1: Προϋπολογισμός τεχνικών προγραμμάτων σε ευρώ, δεκατριών Πολιτιστικών Πρωτευουσών για την περίοδο 1985-2004. (Πηγή: Palmer/ Rae Associates, 2004)

Παρά τις μεγάλες διαφοροποιήσεις στην οικονομική επένδυση, το μοντέλο οργάνωσης και διαχείρισης των τεχνικών προγραμμάτων ήταν στις περισσότερες περιπτώσεις το ίδιο. Ο δήμος σε συνεργασία με τις υπόλοιπες δημόσιες αρχές ανέλαβε τη διαχείριση και όχι η εκάστοτε οργανωτική επιτροπή του γεγονότος.

Υπάρχουν ωστόσο και εξαιρέσεις όπως η κατασκευή του νησιού στο ποταμό Mur του Γκρατς που ρυθμίστηκε από τον ανεξάρτητο οργανισμό που διαχειρίστηκε το γεγονός και στην περίπτωση της Βαϊμάρης όπου διάφορες παρεμβάσεις ήταν αποτέλεσμα της συνεργασίας της οργανωτικής ομάδας με πολιτιστικά ιδρύματα της πόλης. Επίσης στις περιπτώσεις του Πόρτο και της Θεσσαλονίκης όλο το τεχνικό πρόγραμμα ήταν ευθύνη των οργανωτικών σχημάτων του γεγονότος (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Η δημιουργία και η βελτίωση των αστικών υποδομών αποτελούν τα πλέον ορατά αποτελέσματα του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Σε ελάχιστες περιπτώσεις οι ανάγκες του θεσμού ικανοποιήθηκαν από προσωρινές εγκαταστάσεις που απομακρύνθηκαν μετά το πέρας του γεγονότος (Zeltstad-Λουξεμβούργο). Πολλές από τις παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν συνέβαλαν στην πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη των πόλεων ενώ άλλες αποτέλεσαν έργα σημαντικής αρχιτεκτονικής αξίας (Kunsthau-Gκρατς, Casa da Musica-Πόρτο, Concertgebouw-Μπριζ). Σε πολλές περιπτώσεις τα έργα που πραγματοποιήθηκαν είχαν συμβολική αξία για τις πόλεις. Όπως στη Θεσσαλονίκη όπου το τεχνικό πρόγραμμα προβλήθηκε ως η εκπλήρωση των δεσμεύσεων της κυβέρνησης για την αναγωγή της πόλης σε πολιτιστικό και οικονομικό κέντρο ολόκληρων των Βαλκανίων και στη Μπριζ όπου τα έργα που πραγματοποιήθηκαν θα μπορούσαν να θεωρηθούν σαν μια ανύψωση του κύρους της Φλαμανδικής κοινότητας του Βελγίου. Δεδομένου πάντως, ότι ένας από τους κοινούς στόχους όλων των πόλεων ήταν η βελτίωση της εικόνας τους η επένδυση σε πολεοδομικές αλλαγές και παρεμβάσεις αποτέλεσε ένα από τα ελκυστικότερα μέσα για την επίτευξή του (Palmer/ Rae Associates, 2004).

Σε όλες σχεδόν τις πόλεις, δεν έλειψαν και τα προβλήματα σχετικά με τα τεχνικά προγράμματα. Ένα κοινό πρόβλημα ήταν ο συγχρονισμός των προγραμμάτων και η μη έγκυρη ολοκλήρωση τους πριν την έναρξη του πολιτιστικού έτους, γεγονός που είχε αρνητικό αντίκτυπο στο πολιτιστικό πρόγραμμα της διοργάνωσης. Επίσης σε πολλές πόλεις, κάποια από τα προγραμματιζόμενα έργα προκάλεσαν σε ορισμένες περιπτώσεις διαμαρτυρίες και αντιδράσεις κατοίκων, πολιτικές διαφωνίες και συζητήσεις και οδήγησαν ακόμη και σε δημοψήφισμα, όπως στην περίπτωση του Rollplatz στη Βαϊμάρη. Ακόμη, σε περιπτώσεις πόλεων που εκτέλεσαν μεγάλα τεχνικά προγράμματα, οι εκτενείς εργασίες δημιούργησαν κινδύνους για το τουρισμό και τις επιχειρήσεις πριν την έναρξη του γεγονότος ενώ κατά τη διάρκειά του εμπόδισαν ορισμένες φορές την πρόσβαση σε κάποιους από τους τόπους πολιτιστικών συναντήσεων και εκδηλώσεων. Τέλος, υπήρξαν και πόλεις που

αντιμετώπισαν δυσκολίες στήριξης των νέων υποδομών, εξαιτίας της έλλειψης πόρων που απαιτούνταν για την κάλυψη των λειτουργικών δαπανών. Παρόλα τα παραπάνω προβλήματα, οι πολεοδομικές παρεμβάσεις και τα έργα αστικής υποδομής αποτέλεσαν συστατικό του μεγαλύτερου ποσοστού των πόλεων που φιλοξένησαν το θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας και στις περιπτώσεις που απουσίαζαν από τον προγραμματισμό των διοργανωτών διατυπώθηκε από πολλούς η άποψη πως χάθηκε η ευκαιρία να αποτελέσει το πολιτιστικό γεγονός τον άξονα της πολεοδομικής παρέμβασης (Palmer/ Rae Associates, 2004).

3.7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η διοργάνωση ειδικών γεγονότων από τις πόλεις, συνεπάγεται τις περισσότερες φορές τον προγραμματισμό και την περάτωση έργων και παρεμβάσεων πολεοδομικού ενδιαφέροντος. Τα έργα αυτά συνήθως ξεπερνούν τις ανάγκες της εκάστοτε διοργάνωσης, εντάσσονται σε ένα γενικότερο πλαίσιο σχεδιασμού και ανάπτυξης της πόλης και επιφέρουν σημαντικές χωρικές και μη επιπτώσεις στην εικόνα των πόλεων. Η έκταση των παρεμβάσεων και το εύρος των επιπτώσεων ποικίλει ανάλογα με την κατηγορία του γεγονότος και τα χαρακτηριστικά του αστικού κέντρου που το φιλοξενεί.

Ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης παρουσιάζει, εκτός των άλλων, και πολεοδομικό ενδιαφέρον από τη στιγμή που οι διοργανώτριες πόλεις προγραμματίζουν και κατασκευάζουν υποδομές ενόψει της φιλοξενίας του. Η κατασκευή αστικών υποδομών αποτελεί άλλοτε βασική προτεραιότητα των πόλεων που φιλοξενούν το γεγονός και άλλοτε όχι. Συνήθως οι παρεμβάσεις που πραγματοποιούνται δε συνδέονται μονάχα με τις απαιτήσεις της διοργάνωσης και το μέγεθός τους εξαρτάται από τις ανάγκες της διοργανώτριας πόλης και την ικανότητα των τοπικών αρχών και των διοργανωτών να εξασφαλίσουν τους απαραίτητους οικονομικούς πόρους. Τελικά, οι πολεοδομικές παρεμβάσεις που πραγματοποιούνται ενόψει της φιλοξενίας του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας καθορίζονται από τους στόχους και τις επιδιώξεις που θέτει η κάθε διοργανώτρια πόλη και όχι από κάποια προστακτική αρχή ή οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως συμβαίνει στην περίπτωση άλλων ειδικών γεγονότων (π.χ. Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή-Ολυμπιακοί Αγώνες). Η επιτυχία του τεχνικού προγράμματος που σχεδιάζεται σε τέτοιες περιπτώσεις εξαρτάται κυρίως από παράγοντες όπως η σαφήνεια όσον αφορά τις

ανάγκες της πόλης, ο ρεαλισμός του χρονοδιαγράμματος υλοποίησης και η ικανότητα εξεύρεσης των απαραίτητων κονδυλίων.

4. Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ: Η ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Πάτρα βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα της Πελοποννήσου και αποτελεί την πρωτεύουσα του νομού Αχαΐας. Η πόλη ιδρύθηκε το 1041 π.Χ. από τον Πατρέα, γιο του Πρευγένη, ο οποίος αποίκισε την Αρόη, την επέκτεινε και της έδωσε το όνομα του. Στους παλαιότερους χρόνους ανήκει στην Αχαϊκή Ομοσπονδία, με πολιτική και θρησκευτική έδρα το Αίγιο, ενώ στους ιστορικούς χρόνους δεν αναμιγνύεται στους Μηδικούς Πολέμους αλλά ούτε και στον περίφημο Πελοποννησιακό Πόλεμο. Το 280 π.Χ. πρωτοστατεί στη ίδρυση της Αχαϊκής Συμπολιτείας, γεγονός που της προσφέρει θρησκευτική και πολιτική δύναμη (Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1991).

Η περίοδος της Ρωμαϊκής κυριαρχίας, που ουσιαστικά σηματοδοτεί το τέλος του αρχαίου κόσμου, αποτελεί την χρυσή εποχή της Πάτρας. Ο Οκτάβιος Αύγουστος μετά την μάχη του Ακτίου, το 31 π.Χ., αξιολογεί την θέση της Πάτρας σαν ιδεώδη συνδετικό κρίκο Ανατολής-Δύσης και τη μετατρέπει σε στρατιωτικό και εμπορικό κέντρο, κύρια παρέχοντας της διοικητική αυτοτέλεια, καθώς την κήρυξε, μόνη αυτή από όλες τις άλλες πόλεις, ελεύθερη, αλλά και αυξάνοντας τον πληθυσμό της με αναγκαστική μετοίκηση του πληθυσμού μικρών οικισμών ή Ρωμαίων παλαιμάχων, και στολίζοντας την με καλαισθητα και μεγαλοπρεπή κτίρια. Ο Πausανίας, το 2^ο μ.Χ. αιώνα που επισκέπτεται την Πάτρα, βρίσκει την πόλη σε περίοδο μεγάλης ακμής. Σύμφωνα με την διήγηση του ο αστικός ιστός κατελάμβανε όλη την σημερινή παλιά πόλη και έφθανε μέχρι την θάλασσα (είχε προηγηθεί ή επέκταση που προαναφέρθηκε). Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της Πάτρας την εποχή του Pausanias είναι ο κοσμοπολίτικος χαρακτήρας της και η συνύπαρξη και διασταύρωση όχι μόνο διαφορετικών πολιτιστικών ροών αλλά και θρησκευτικών (Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1991).

Με τη μεταφορά της πρωτεύουσας του Ρωμαϊκού κράτους στην Κωνσταντινούπολη, το 330 μ.Χ., η Πάτρα άρχισε να παρακμάζει. Στα 807 μ.Χ., η πόλη πολιορκήθηκε από τους Σλάβους. Αργότερα έπεσε στα χέρια των Φράγκων, Ενετών και τέλος των Τούρκων. Είναι από τις πρώτες πόλεις που επαναστάτησαν εναντίον των Τούρκων το 1821 και κατά την διάρκεια του επαναστατικού αγώνα

καταστράφηκε σχεδόν ολοκληρωτικά. Η σύγχρονη πόλη κτίστηκε από τον Καποδίστρια στο χώρο της αρχαίας (www.el.wikipedia.org).

Η Πάτρα σήμερα είναι μια σύγχρονη μεγαλούπολη, πρωτεύουσα της Δυτικής Περιφέρειας Ελλάδος (περίπου 168000 κάτοικοι με την τελευταία απογραφή) και αποτελεί το τρίτο μεγαλύτερο αστικό κέντρο της χώρας (Εικόνα 4.1). Το πολεοδομικό συγκρότημα των Πατρών αποτελείται από τον αντίστοιχο δήμο, το δήμο του Ρίου, το δήμο Μεσσήτιδος, το δήμο Βραχυνείκων και το δήμο Παραλίας. Η γεωγραφική της θέση, η πολιτιστική της κληρονομιά και οι λειτουργίες-δραστηριότητες που συντελούνται σε αυτή είναι ο λόγος που η πόλη κατέχει αυτή την περίοπτη θέση στο σύνολο της χώρας. Το λιμάνι της αποτελεί ουσιαστικά τη μόνη πύλη της Ελλάδας προς τη Δύση.

Εικόνα 4.1: Πανοραμική άποψη τμήματος της πόλης των Πατρών. (Πηγή: www.google.gr)

4.2 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

4.2.1 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

Σύμφωνα με την απογραφή του 2001, ο δήμος Πατρέων έχει έκταση 125420 στρέμματα και πληθυσμό 167602 κατοίκους, ενώ το πολεοδομικό συγκρότημα Πατρών (Δήμοι Πατρέων, Ρίου, Μεσσήτιδος, Παραλίας και Βραχυνείκων) έχει έκταση 338908 στρέμματα και πληθυσμό 206341 κατοίκους. Στο δήμο της Πάτρας κατοικεί περισσότερο από το 1/2 του πληθυσμού του νομού Αχαΐας ενώ στο πολεοδομικό

συγκρότημα Πατρών είναι συγκεντρωμένα τα 2/3 σχεδόν των κατοίκων του νομού (Πίνακας 4.1).

	1961	1971	1981	1991	2001
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	240354	240854	275193	300078	326794
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ	96100	112228	142163	153344	167602
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ ΠΑΤΡΩΝ	103985	120847	154596	170452	206341

Πίνακας 4.1: Πληθυσμιακές απογραφές δήμου Πατρέων, νομού Αχαΐας και πολεοδομικού συγκροτήματος Πατρών. (Πηγή: www.statistics.gr)

Όσον αφορά την πληθυσμιακή εξέλιξη, σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, παρατηρείται στασιμότητα σε επίπεδο νομού, στη δεκαετία 1961-1971, την οποία συνοδεύει, με εσωτερική ανακατανομή, μια ισχυρή συγκέντρωση στην πόλη. Ακολουθεί μια υψηλή αύξηση στην πόλη, στην δεκαετία 1971-1981, που επιφέρει και την σημαντική άνοδο του πληθυσμού του νομού και πρέπει να αποδοθεί κατά κύριο λόγο στη μεγάλη ανάπτυξη των τοπικών βιομηχανιών και επιχειρήσεων καθώς και στην λειτουργία του Πανεπιστημίου. Στις δύο επόμενες δεκαετίες οι ρυθμοί της αύξησης μετριάζονται, ως συνέπεια της αποβιομηχάνισης της Πάτρας και εμφανίζεται μια, από πρώτη άποψη, υστέρηση της αύξησης του πληθυσμού της πόλης σε σχέση με αυτή του νομού. Η μεγαλύτερη, όμως, σε σχέση με το νομό αύξηση στον πληθυσμό του πολεοδομικού συγκροτήματος Πατρών, υποδεικνύει ότι αυτή η υστέρηση είναι πλασματική. Αποδίδει τη γνωστή και από άλλες μεγάλες πόλεις τάση του πληθυσμού, που ζει και εργάζεται στην πόλη να κατοικεί στην περιφέρειά της (Πίνακας 4.2) (Καραχάλιος, 2003).

	1961-1971	1971-1981	1981-1991	1991-2001
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	0.2	14.3	8.03	8.9
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ	16.8	26.7	7.82	7.6
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ ΠΑΤΡΩΝ	16.2	27.92	10.25	21.05

Πίνακας 4.2: Πληθυσμιακές μεταβολές (%) δήμου Πατρέων, νομού Αχαΐας και πολεοδομικού συγκροτήματος Πατρών. (Πηγή: www.statistics.gr)

4.2.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

4.2.2.1 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Το επίπεδο εκπαίδευσης του Δήμου Πατρέων χαρακτηρίζεται από υψηλό ποσοστό ατόμων που έχουν παραμείνει στην πρώτη βαθμίδα εκπαίδευσης, διαπίστωση βεβαίως που ισχύει και για το πολεοδομικό συγκρότημα Πατρών. Το ποσοστό των αποφοίτων πτυχιούχων της ανώτατης και ανώτερης εκπαίδευσης είναι επίσης αξιόλογο, ενώ το ποσοστό των αγράμματων ανέρχεται σε 4,5%. Σχετικά υψηλό είναι και το ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, συγκριτικά με τον μέσο όρο της χώρας (Καραχάλιος, 2003).

4.2.2.2 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 1991, το σύνολο των απασχολούμενων στο νομό Αχαΐας ήταν 100622 άτομα. Σε σύγκριση με τα στοιχεία του 1981, παρατηρείται μία μεταπήδηση απασχολούμενων από τον πρωτογενή και το δευτερογενή στο τριτογενή τομέα και μάλιστα με σημαντικά ποσοστά της τάξης του 25-30% περίπου. Η προφανής τάση μετατόπισης του ανθρώπινου δυναμικού προς το τριτογενή τομέα, εκτιμάται ότι συνεχίστηκε με τους ίδιους ρυθμούς τη δεκαετία 1991-2001 και θα συνεχιστεί, με μειωμένους ίσως ρυθμούς, τη δεκαετία 2001-2011 (Καραχάλιος, 2003).

4.2.2.3 ΑΝΕΡΓΙΑ

Η Πάτρα και η περιοχή της αποτελούσε τις προηγούμενες δεκαετίες έναν από τους σημαντικότερους πόλους ανάπτυξης του δευτερογενή τομέα. Η συρρίκνωση του επομένως, που κορυφώνεται στις αρχές της δεκαετίας του 1990, με το κλείσιμο βασικών μεταποιητικών μονάδων, έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία σημαντικού αριθμού ανέργων, που προέρχονται από τις βιομηχανίες αυτές και είναι στην πλειοψηφία τους όχι νέοι και όχι ηλικιωμένοι (Καραχάλιος, 2003).

Η ανάπτυξη δραστηριοτήτων του τριτογενή τομέα δεν φαίνεται ότι απορροφά την ανεργία που δημιουργήθηκε, λόγω της αναφερθείσας διάρθρωσής της (μεγάλη ηλικία, χαμηλή μόρφωση-εξειδίκευση) και η οποία συνεχίζει να αποτελεί σημαντικό πρόβλημα της πόλης. Η Πάτρα εμφανίζει εξαιρετικά υψηλά ποσοστά ανεργίας που υπερβαίνουν κατά πολύ τα εθνικά δεδομένα. Όλα τα διαθέσιμα στοιχεία καταδεικνύουν ότι η ύπαρξη ανεργίας είναι μάλλον το μεγαλύτερο πρόβλημα στο κοινωνικό περιβάλλον της πόλης (Καραχάλιος, 2003).

4.2.3 ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Η οικονομία της πόλης στηρίζεται πλέον στις δραστηριότητες του τριτογενή τομέα και κυρίως στους κλάδους της υγείας, της εκπαίδευσης και των μεταφορών. Οι δραστηριότητες του δευτερογενούς τομέα βρίσκονται σε ύφεση και η συμμετοχή τους στην οικονομία της πόλης συνεχώς φθίνει.

Ο πρωτογενής τομέας στην περιοχή της πόλης των Πατρών παρουσιάζει δραστηριότητα στην καλλιέργεια λαχανικών, κηπευτικών (Περιβόλα, Σούλι, κ.λ.π.), εσπεριδοειδών, ελιών, λοιπών οπωροφόρων δέντρων (κερασιά, ροδακινιά, κ.λ.π.), όπως επίσης την εκτροφή βοοειδών (λειτουργεί και εργοστάσιο παστερίωσης του παραγόμενου γάλακτος) και αιγοπροβάτων στην ορεινή της περιοχή. Σε επίπεδο ευρύτερης περιοχής και νομού ο ρόλος του πρωτογενή τομέα είναι σημαντικότερος (Καραχάλιος, 2003).

Ο δευτερογενής τομέας, ειδικά την περίοδο 1992-1995, έχει συνδεθεί με την έντονη βιομηχανική συρρίκνωση. Τότε διακόπτονται τη λειτουργία τους μονάδες ιστορικές, μεγάλου μεγέθους και με δεσπόζουσα θέση στην ελληνική αγορά, όπως η Πειραιϊκή-Πατραϊκή και η αλευροβιομηχανία «Μύλοι Αγίου Γεωργίου», η Lever Hellas και μεταφέρονται εκτός Ελλάδας η Pirelli Hellas και εκτός Πατρών η Misko. Επιπτώσεις υπήρξαν δυσμενέστερες, πρωτογενείς (αύξηση ανεργίας, υποαπασχόλησης και μείωσης εισοδημάτων) και δευτερογενείς (ύφεση,

υπολειτουργία ή και διακοπή «δορυφόρων» ή εξαρτημένων επιχειρήσεων). Στη θέση τους, ως μονάδες μεγάλου σχετικά μεγέθους, απομένουν κάποιες επιχειρήσεις που μετά το 1976 εγκαταστάθηκαν στο νομό. Οι νέες βιομηχανικές μονάδες που δημιουργήθηκαν στη βιομηχανική περιοχή δεν έχουν το μέγεθος της απασχόλησης καθώς και την τοπική οικονομική συνεισφορά που είχαν οι απενεργοποιημένες (Καραχάλιος, 2003).

Ο τριτογενής είναι ο τομέας που έχει απορροφήσει το μεγαλύτερο ποσοστό του ενεργού πληθυσμού, καθώς και ποσοστό από άτομα που απασχολούνταν στο δευτερογενή. Τα ιδρύματα που απασχολούν το μεγαλύτερο αριθμό κατοίκων ανήκουν στους κλάδους της υγείας και της εκπαίδευσης και είναι το Πανεπιστήμιο και το Περιφερειακό Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο. Σε αυτό προστίθενται και πλήθος περιφερειακών, νομαρχιακών και δημοτικών διευθύνσεων και υπηρεσιών (Τσεγενίδη, 2002).

4.3 Η ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ

4.3.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

Η Πάτρα είναι από τις πρώτες ελληνικές πόλεις που απέκτησε Πολεοδομικό Σχέδιο, το οποίο αποτέλεσε τη βάση για την εξέλιξη της μέχρι σήμερα. Την μελέτη εκπόνησε ο κερκυραίος γεωμέτρης-μηχανικός του γαλλικού στρατού και κύριος σύμβουλος του Ιωάννη Καποδίστρια στα πολεοδομικά θέματα, Σταμάτης Βούλγαρης. Στον Βούλγαρη ανατέθηκε η πολεοδομική αναμόρφωση της άνω πόλης, αλλά αυτός προχωρά περαιτέρω και προτείνει την δημιουργία ενός νέου τμήματος στο δυτικό παραθαλάσσιο χώρο. Αυτό ακριβώς είναι το νέο στοιχείο που καθορίζει το Σχέδιο της Πάτρας σαν την πιο ενδιαφέρουσα ίσως πολεοδομική σύνθεση, της πρώτης εκείνης περιόδου της ελληνικής πολεοδομίας (Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1991). Σημαντικό κίνητρο για αυτή του την πρόταση, αποτελεί ίσως το ότι η περιοχή αυτή ανήκε στο δημόσιο και δεν είχε κτίσματα, γεγονός που θα έδινε την δυνατότητα στον σχεδιαστή να εφαρμόσει χωρίς εμπόδια τις δικές του ιδέες. Επιπρόσθετα, ένα άλλο κίνητρο είναι ότι ίσως είχε προβλέψει τη μετέπειτα εξέλιξη της πόλης από τις πιέσεις που ασκούνταν και ήθελε να προλάβει την άναρχη δόμηση, σχεδιάζοντας εκ των προτέρων την περιοχή (Πετροπούλου, 1999).

Το σχέδιο του Βούλγαρη καταλαμβάνει έκταση 72,25 εκταρίων και αποτελείται από δύο διακριτά τμήματα: την Άνω και Κάτω πόλη (Εικόνα 4.2). Στην Άνω Πόλη,

κύριοι στόχοι του σχεδιασμού ήταν η ανάδειξη του φρουρίου και η διατήρηση του προσανατολισμού του παλαιού αρχαίου οικισμού. Τα οικοδομικά τετράγωνα τέμνονται όσο το δυνατό κατά ορθή γωνία, ενώ προτείνει και την δημιουργία τεσσάρων πλατειών. Στην Κάτω Πόλη, προτείνει ορθογώνια τεμνόμενους δρόμους και την δημιουργία πέντε συμμετρικά τοποθετημένων πλατειών. Ιδιαίτερη εντύπωση για τα δεδομένα της εποχής αποτελεί το γεγονός ότι ο Βούλγαρης δημιουργεί μία πλατιά παραθαλάσσια ζώνη στην οποία προτείνει δενδροφύτευση (Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1991). Επίσης, από το σχέδιο είναι φανερό ότι η πόλη είναι ανοικτή προς τη θάλασσα καθώς όλες οι μεγάλες κάθετες αρτηρίες οδηγούν στην παραλιακή ζώνη. Σκοπός λοιπόν του σχεδίου ήταν να υπάρχει μία διαλεκτική σχέση μεταξύ πόλης και λιμανιού και το λιμάνι να αποτελεί ένα οργανικό τμήμα της πόλης καθώς και φυσική της διέξοδο. Επιπλέον, το κομμάτι αυτό του σχεδίου παρουσιάζει μια σχετική ευελιξία και ελαστικότητα καθώς η απουσία αυστηρά καθορισμένων πολεοδομικών προτύπων δίνει τη δυνατότητα στην περιοχή αυτή να φιλοξενήσει στο μέλλον τις απαραίτητες ναυτικές, χερσαίες ή άλλες δραστηριότητες (Πετροπούλου, 1999).

Εικόνα 4.2: Το σχέδιο Βούλγαρη. (Πηγή: Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1991)

Παρά τον σχετικά μεγάλο βαθμό ευστοχίας της συγκεκριμένης πρότασης του Βούλγαρη, το αρχικό σχέδιο υπέστη σημαντικές αλλοιώσεις κυρίως λόγω των μεγάλων κοινωνικών πιέσεων, οπότε και προσαρμόστηκε σε αυτές. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα η κατάσταση που διαμορφώθηκε μερικές δεκαετίες αργότερα να απέχει αρκετά από αυτή του σχεδιασμού. Κατά αυτόν τον τρόπο, ο αριθμός των πλατειών μειώνεται αισθητά, ενώ όλοι σχεδόν οι χώροι πρασίνου οικοπεδοποιούνται. Ιδιαίτερης σημασίας είναι η οικοπεδοποίηση της παραλιακής ζώνης και αργότερα (1888) η χάραξη της σιδηροδρομικής γραμμής κατά μήκος της περιοχής αυτής. Το αρχικό όραμα του Βούλγαρη για μία πόλη ανοιχτή προς την θάλασσα καταστράφηκε οριστικά αφού μέχρι και σήμερα η πόλη είναι ουσιαστικά αποκομμένη από το θαλάσσιο μέτωπο λόγω της σιδηροδρομικής γραμμής αλλά και της ανάπτυξης του λιμανιού στην ίδια περιοχή. Επιπλέον, η κατάργηση της δόμησης κατά το σύστημα του ενεργού οικοδομικού τετραγώνου είχε σαν αποτέλεσμα τη διάσπαση πολλών οικοδομικών τετραγώνων σε άλλα μικρότερα και στην χειρότερη περίπτωση την κατάληψη όλου του κοινόχρηστου χώρου από κτίσματα. Τέλος, οι στοές καταργήθηκαν σε πολλές περιπτώσεις και μόνο στο κέντρο της πόλης γίνεται αντιληπτή αυτή η παράμετρος του σχεδιασμού (Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1991).

Στα χρόνια που ακολουθούν, η πόλη της Πάτρας ακολουθεί μία ενδιαφέρουσα εξελικτική πορεία η οποία αντικατοπτρίζει τόσο τις κοινωνικές πιέσεις, τις ανάγκες και τις αντιλήψεις της εποχής όσο και τις αδυναμίες της πολιτείας και του εκάστοτε συστήματος λήψης και εφαρμογής των αποφάσεων. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το 1828 «ξεφύτρωσαν» κυριολεκτικά 1000 περίπου πρόχειρες κατοικίες και 500 καταστήματα στην κάτω πόλη, ενώ το 1831 η κεντρική οδός της αγοράς, η σημερινή οδός Ερμού, είχε σχεδόν πλήρως οικοδομηθεί. Μέσα από τα παραπάνω παραδείγματα γίνεται εύκολα αντιληπτή η μεγέθυνση της πολυπλοκότητας των προβλημάτων, η προσθήκη νέων παραμέτρων, η υποβάθμιση των περιβαλλοντικών και αισθητικών αξιών και τελικά η αδυναμία εφαρμογής του σχεδίου αλλά και η ανεπάρκεια του ίδιου του σχεδιασμού (Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1991).

Ειδικεύοντας, η πόλη χτίζεται κατά το σχέδιο Βούλγαρη, το οποίο όμως υπέστη πολλές παραμορφώσεις. Σαν αποτέλεσμα των παραπάνω διαδικασιών και παρεμβάσεων προκύπτει το ρυμοτομικό σχέδιο του 1858 (το παλαιότερο ρυμοτομικό σχέδιο που υπάρχει στα αρχεία του δήμου Πατρέων) το οποίο αντιστοιχεί στον σημερινό πυρήνα της πόλης και καταλαμβάνει έκταση 64,44 εκταρίων (μικρότερη έκταση από το σχέδιο Βούλγαρη). Από το 1858 μέχρι το 1929 το αρχικό σχέδιο του

1858 επεκτάθηκε 12 φορές με αποτέλεσμα η έκταση της πόλης να φθάσει τα 400 εκτάρια (Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1991).

Πριν το 1971 και κατά τη δεκαετία 1955-1965, σημειώνεται πληθυσμιακή έκρηξη, γεγονός που εισάγει νέες παραμέτρους στο σχεδιασμό της πόλης. Η ανάγκη απόκτησης στέγης για τα χαμηλά εισοδήματα δεν μπορούσε να καλυφθεί εντός του τότε εγκεκριμένου Σχεδίου Πόλης, με αποτέλεσμα οι κοινωνικές αυτές τάξεις να στρέφονται στη φθηνή γεωργική γη που βρισκόταν περιφερειακά των ορίων της πόλης. Η παράνομη κατάτμηση γεωργικών γαιών αυξάνεται με έντονους ρυθμούς, ενώ η οικοδομική δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε αυτή την περιοχή είναι σημαντική και συνήθως αυθαίρετη (Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1991).

Η επόμενη μεγάλης κλίμακας θεσμοθετημένη επέκταση λαμβάνει χώρα επί δικτατορίας, το 1971. Μέσα από αυτόν τον νέο κύκλο επεκτάσεων και μέχρι το 1979 η έκταση του εγκεκριμένου σχεδίου υπερτετραπλασιάζεται και φθάνει τα 1720 εκτάρια. Παράλληλα, τροποποιούνται οι συντελεστές δόμησης του παλαιού σχεδίου και ορίζονται νέοι, οι οποίοι στο κέντρο φθάνουν το 4,9. Κατά αυτόν τον τρόπο η μεγέθυνση της πόλης συνοδεύεται από πύκνωση του κέντρου με την δημιουργία άμορφων πολυκατοικιών και παράλληλη υποβάθμιση του αστικού τοπίου (Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1991).

Τρίτος και τελευταίος κύκλος επεκτάσεων ξεκίνησε το 1983 στα πλαίσια του προγράμματος ΕΠΑ και έκλεισε το 1989 με τη θεσμοθέτηση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου και την έκταση της πόλης να ανέρχεται πλέον σε 2257 εκτάρια (Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1991). Στην ουσία, η σχετική με την Πάτρα μελέτη ΕΠΑ αποτελεί και σήμερα την βάση για την οργάνωση και ανάπτυξη του πολεοδομικού συγκροτήματος της Πάτρας σε όλους τους οικονομικούς τομείς (Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1991).

Από τότε έως σήμερα, θα μπορούσε κανείς να επισημάνει την αργοπορημένη αντίδραση των αρμόδιων φορέων ως προς τα αυξανόμενα προβλήματα λειτουργίας και επέκτασης της πόλης. Οι κοινωνικές πιέσεις και η δυσκαμψία της πολιτείας στα ζητήματα λήψης και εφαρμογής ουσιαστικών ρυθμίσεων και αποφάσεων που αποτυπώνεται είτε με απραξία είτε με νομικό πληθωρισμό (ειδικά για την Πάτρα έχουν εκδοθεί 580 κανονιστικές πράξεις που αφορούν σε πολεοδομικές ρυθμίσεις, 20 Προεδρικά Διατάγματα και 117 νομαρχιακές αποφάσεις τροποποιήσεων Σχεδίου Πόλης) είτε ακόμα με την μη εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου για την πολεοδομική ρύθμιση αγροτικών περιοχών, με σκοπό την διατήρηση του χαρακτήρα τους, συνεχίζουν να αφήνουν έντονα τα σημάδια τους στην προώθηση ορθού χωροταξικού

και πολεοδομικού πλαισίου ενώ φαίνεται να επηρεάζουν έντονα τις όποιες προσπάθειες για περιβαλλοντική διαχείριση και αναβάθμιση (Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1991).

Η σημερινή πόλη παρουσιάζει όλες τις αντινομίες, τα προβλήματα και τα παράδοξα ενός σύγχρονου ελληνικού αστικού κέντρου. Αναπτύχθηκε και εξακολουθεί να αναπτύσσεται κατά μήκος δύο αξόνων: του κυρίαρχου Β-Ν και του Δ-Α. Το πολεοδομικό συγκρότημα της Πάτρας διαθέτει ένα πυκνοδομημένο κέντρο (με πυκνότητες άνω των 300 ατόμων ανά εκτάριο), παρά το γεγονός ότι η έκταση που καταλαμβάνει το Σχέδιο Πόλης είναι δυσανάλογα μεγάλη σε σχέση με τον πληθυσμό της. Το ισχύον σήμερα Σχέδιο Πόλης αφορά έκταση 23000 στρεμμάτων, από τα οποία τα 19000 στρέμματα (82,6%) εντάχθηκαν στο Σχέδιο τα τελευταία 30 χρόνια (Εικόνα 4.3). Τέλος, εκτός των ορίων του πολεοδομικού συγκροτήματος της Πάτρας, στην ευρύτερη περιοχή που το περιβάλλει, εξακολουθεί να σημειώνεται σημαντική οικιστική ανάπτυξη ενώ μέχρι σήμερα παρατηρούνται φαινόμενα άναρχης και αυθαίρετης δόμησης ως αποτέλεσμα της ανυπαρξίας πολιτικής παρέμβασης στον ευαίσθητο αλλά μη διαμορφωμένο περιαστικό χώρο (Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1991).

Εικόνα 4.3: Το σημερινό Σχέδιο Πόλης της Πάτρας. (Πηγή: Διεύθυνση Πολεοδομικού Σχεδιασμού και Εφαρμογών Δήμου Πατρέων)

4.3.2 Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ

4.3.2.1 ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΙΣΤΟΣ

Η πόλη της Πάτρας είχε έναν αρχικό συνεκτικό ιστό, το παλιό σχέδιο Βούλγαρη, γύρω από τον οποίο, όπως έχει ήδη αναφερθεί, επεκτάθηκε προοδευτικά έως να απορροφήσει τελικά, σε έναν σχετικά χαλαρό οικιστικό ιστό, τους πυρήνες των αγροτικών οικισμών του περιαστικού χώρου. Πιο συγκεκριμένα, οι αγροτικοί οικισμοί που διατηρούσαν μία σχετική σύνδεση με την πόλη από τον περασμένο αιώνα, αφομοιώθηκαν, στην μεγάλη τους πλειοψηφία, και εντάχθηκαν στον αστικό ιστό εξαιτίας τόσο των διαδοχικών επεκτάσεων του σχεδίου όσο και της επέκτασης των ίδιων των οικισμών (Πολυδωρίδης, 1986).

Οι λόφοι που περιβάλλουν την πόλη αποτέλεσαν ένα φυσικό όριο στην ανάπτυξη της, που κατευθύνθηκε στα πεδινά τμήματα βόρεια και νότια του αρχικού σχεδίου, ακολουθώντας τους άξονες της εθνικής οδού Πατρών-Πύργου και της επαρχιακής οδού 111 προς Καλάβρυτα. Πόλος για την ανάπτυξη προς τα βόρεια ήταν τα τελευταία 20 χρόνια η Πανεπιστημιούπολη και για τον νότο οι βιομηχανικές εγκαταστάσεις στην Ακτή Δυμαίων. Ωστόσο, το έδαφος στο βόρειο πεδινό τμήμα της περιοχής είναι σχετικά ακατάλληλο για δόμηση. Η αποξήρανση, όμως, των τελμάτων ήδη από τον προηγούμενο αιώνα και τα έργα κάλυψης των ποταμών και των χειμάρρων και η χρήση τους ως οδικών αξόνων πρόσφατα, διαμόρφωσαν μία διαφορετική κατάσταση στην οποία αναπτύχθηκε σταδιακά έντονη οικοδομική δραστηριότητα (Πολυδωρίδης, 1986).

Το σύστημα δόμησης με το οποίο οικοδομήθηκε όλος σχεδόν ο κεντρικός πυρήνας της πόλης, είναι το συνεχές, με κύριο χαρακτηριστικό τους υψηλούς συντελεστές δόμησης και τους δρόμους μικρού πλάτους (Παπαδάτου-Γιαννοπούλου, 1991). Η σημερινή εικόνα της πόλης θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένας εκτεταμένος, άμορφος ιστός, με σχετικό πολεοδομικό και αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον που περιορίζεται σε μεμονωμένα στοιχεία ή ενότητες, αυξημένη πυκνότητα στις θέσεις όπου προϋπήρχαν οικισμοί και γραμμικά ανεπτυγμένους οδικούς άξονες. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι η πραγματική πόλη δεν συμπίπτει με το θεσμοθετημένο σχέδιο, ενώ αδόμητα παραμένουν στο μεγαλύτερο μέρος τους τα τμήματα των νεότερων επεκτάσεων, βόρεια και νοτιοανατολικά. Τα «κενά» που παρατηρούνται στον ιστό είναι κυρίως εύφορη αγροτική γη με περιβόλια, ελιές, σπωροκηπευτικά και κτηνοτροφία μικρών ζώων (Πολυδωρίδης, 1986).

4.3.2.2 ΚΤΙΡΙΑΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ

Μετά την εκπόνηση του πολεοδομικού σχεδίου του Βούλγαρη και την έγκρισή του από τον κυβερνήτη Καποδίστρια αρχίζει η συστηματική ανοικοδόμηση της πόλης. Στην Άνω Πόλη εγκαταστάθηκαν κατά κύριο λόγο οι χαμηλότερες εισοδηματικές τάξεις, όπου λόγω του γεωγραφικού ανάγλυφου και των μικρών οικοπέδων ανεγέρθηκαν σπίτια πιο απλά, πιο λαϊκά, από συμπαγές τούβλο ή πέτρα, διάροφα ή ισόγεια, με βυζαντινά κεραμίδια στη στέγη και απλές σιδεριές στο μπαλκόνι (Γατοπούλου, 2005).

Με την έκδοση του διατάγματος (1830) «Περί της ανεγέρσεως της πόλεως των Πατρών» δόθηκαν κίνητρα στους κατοίκους για τον αποικισμό της Κάτω Πόλης. Τα σπίτια που κτίζονται εκεί είναι πιο μεγάλωπρα και αντανακλούν την οικονομική ευμάρεια του ιδιοκτήτη, συνήθως εμπόρου, τσιφλικά και αργότερα επιστήμονα. Η συστηματική ανοικοδόμηση της πόλης περιλαμβάνει κατοικίες πέτρινες, εμπορικά αλλά και κτίρια υποδομής. Ο κυρίαρχος αρχιτεκτονικός ρυθμός στον οποίο κτίζονται τα σπίτια είναι ο νεοκλασικός (Γατοπούλου, 2005).

Σήμερα, όσον αφορά την κτιριακή υποδομή, στην Πάτρα διαμορφώθηκε μία ενδιαφέρουσα πολεοδομική και κτιριολογική μορφή με χωρική διαφοροποίηση που όμως απειλήθηκε πολύ έντονα από τις αυξήσεις του συντελεστή δόμησης και την καθιέρωση του συστήματος της αντιπαροχής. Οι άμορφες πολυκατοικίες που κατακλύζουν το κέντρο της πόλης και δημιουργούν μία αίσθηση ασφυξίας, διακόπτονται από κτίρια διάφορων αρχιτεκτονικών τάσεων, απομεινάρια προηγούμενων εποχών. Η Κάτω Πόλη (σημερινό κεντρικό τμήμα) σφραγίζεται από τα χαρακτηριστικά νεοκλασικά που παραπέμπουν σε αναγεννησιακή πόλη, ενώ η Άνω Πόλη, και συγκεκριμένα η νοτιοδυτική πλευρά του φρουρίου, χαρακτηρίζεται από δαιδαλώδη αστικό ιστό με μικρές κατοικίες και κοινές αυλές, στοιχεία που συναντά κανείς στην λαϊκή αρχιτεκτονική (Καραχάλιος, 2003).

4.3.2.3 ΛΙΜΑΝΙ

Το λιμάνι αποτελεί ακόμα ένα διαχρονικό σημείο για την πόλη με αυξημένο ειδικό βάρος και εξόχως σημαντική διαλεκτική σχέση με την πλειοψηφία των τομέων που απαρτίζουν την δομή και την λειτουργία της πόλης. Ο ρόλος του λιμανιού για την οικονομική, κοινωνική, πολεοδομική, αμυντική και εμποροναυτιλιακή ανάπτυξη της παραλιακής πόλης της Πάτρας αλλά και της ευρύτερης περιοχής, είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Η Πάτρα χάρη στο λιμάνι και στη στρατηγική της θέση, αναδείχθηκε

από την αρχή της ιστορίας της σε μια σπουδαία και ονομαστή πόλη, σε ένα σταυροδρόμι ανεφοδιασμού μεταξύ Ανατολής και Δύσης (Εικόνα 4.4).

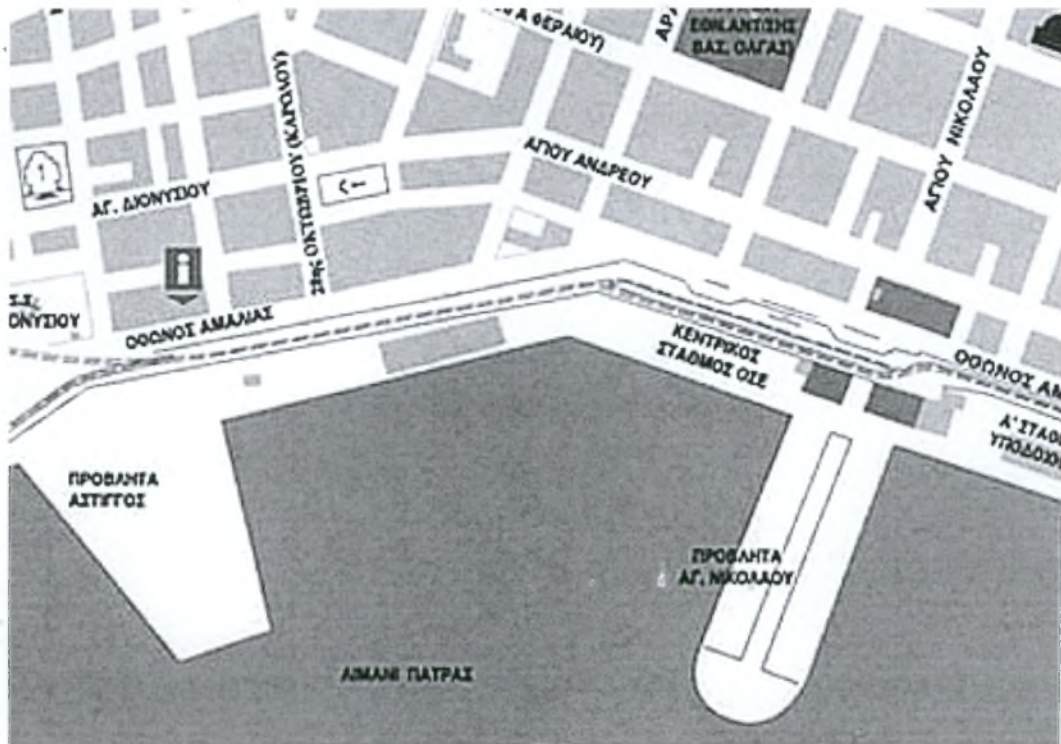

Εικόνα 4.4: Άποψη του λιμανιού της Πάτρας. (Πηγή: Καραχάλιος, 2003)

Στις διάφορες ιστορικές περιόδους, το λιμάνι αναπτύσσει αξιοσημείωτη δραστηριότητα που λειτουργεί σε μία αμφίδρομη και διαλεκτική σχέση με την πόλη και την ευρύτερη περιοχή. Επί Φραγκοκρατίας το λιμάνι αποτελεί μεγάλο κέντρο μεταφορών με έντονη δραστηριότητα, ενώ στην παραλιακή ζώνη, την εποχή αυτή, διαμορφώνεται κήπος και αμπελώνας. Στην τελευταία Ενετοκρατία, αποφασίστηκε η ίδρυση αποθηκών σιταριού για το ναυτικό και η κατασκευή λοιμοκαθαρηρίου κοντά στο τελωνείο. Στη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, η κίνηση του λιμανιού φαίνεται ιδιαίτερα αξιόλογη με πλοία αυστριακά, δανικά, ενετικά, τούρκικα, ουγγρικά, ολλανδικά, σουηδικά, γαλλικά και προπάντων μεσολογγίτικα, να φτάνουν στον λιμένα των Πατρών και να φορτώνουν για εξαγωγή σταφίδα, λάδι, σιτηρά τυρί, εσπεριδοειδή κ.α.. Η πλούσια ενδοχώρα και το αρκετά μεγάλο βάθος του λιμανιού ώστε να φιλοξενεί μεγάλα πλοία και φρεγάτες, προκύπτουν άμεσα από τις παραπάνω περιγραφές (Πετροπούλου, 1999). Επιπρόσθετα, κατά την διάρκεια της Τουρκοκρατίας και πριν από την έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα, ιδρύονται στην Πάτρα οι πρώτες βιομηχανίες και εξαγωγικοί οίκοι, ενώ την εποχή εκείνη το

λιμάνι της πόλης με το λιμάνι της Σύρου θεωρούνται τα σημαντικότερα λιμάνια της χώρας (Παπαδάτου- Γιαννοπούλου, 1991).

Το σημερινό λιμάνι περιλαμβάνεται μεταξύ της προβλήτας της Ιχθυόσκαλας (ΝΔ του λιμανιού), η οποία είναι προέκταση της οδού Τριών Ναυάρχων, και της προβλήτας της Γλυφάδας (ΒΑ του λιμανιού), η οποία είναι προέκταση των οδών Ναυμαχίας Έλλης, Θεσσαλονίκης και Πέντε Πηγαδίων. Μεταξύ των δύο αυτών προβλητών υπάρχουν οι προβλήτες Δημητρίου Γούναρη, Αγ. Νικολάου και Άστιγος, οι οποίες αποτελούν προεκτάσεις των ομώνυμων οδών (Εικόνα 4.5). Η Άστιγος είναι προέκταση της οδού Νόρμαν. Η προβλήτα της Ιχθυόσκαλας χρησιμεύει για τα ψαροκάικα, ενώ στην θέση αυτή τοποθετείται το αρχαίο λιμάνι. Κατά μήκος τους λιμανιού, στους δρόμους Όθωνος-Αμαλίας και Ηρώων Πολυτεχνείου υπάρχουν μεταξύ άλλων οι σχετικές υπηρεσίες με την λειτουργία του λιμανιού, αποθήκες εμπορευμάτων, ξενοδοχεία, τουριστικά γραφεία, ο σταθμός του ΟΣΕ και ο σταθμός υπεραστικών λεωφορείων (Καραχάλιος, 2003). Ήδη από το 1997, έχουν αρχίσει οι εργασίες επέκτασης του λιμανιού προς την Ακτή Δυμαίων (ΝΔ του υφιστάμενου λιμένα) και εκσυγχρονισμού των υφιστάμενων λιμενικών εγκαταστάσεων, με παράλληλη αναδιαμόρφωση της υπάρχουσας παραλιακής ζώνης (Πετροπούλου, 1999).

Εικόνα 4.5: Η περιοχή του σημερινού λιμανιού της Πάτρας. (Πηγή: Καραχάλιος, 2003)

4.3.2.4 ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ

Οι βασικές δραστηριότητες της πόλης συγκεντρώνονται στην περιοχή που περικλείεται από τις οδούς Καρόλου, Κορίνθου, Αράτου, Κανακάρη, Αγ. Νικολάου, Αγ. Γεωργίου, Δημητρίου Υψηλάντου και την παραλιακή λεωφόρο (κεντρικό τμήμα), ενώ οι περισσότερες περιοχές έξω από το κέντρο του οικισμού αποτελούν αμιγείς περιοχές κατοικίας με μικρές εξυπηρετήσεις λιανικού εμπορίου για καθημερινές ανάγκες στα τοπικά κέντρα των συνοικιών. Η κεντρική περιοχή διατηρεί όλες τις αστικές λειτουργίες από τον προηγούμενο αιώνα, φορτισμένη με όλη την ένταση που προκάλεσε η ανάπτυξη της πόλης μετά το 1960 και την τάση για επέκταση στους παράλληλους κεντρικούς δρόμους και τον άξονα της οδού Γούναρη που ουσιαστικά κατάργησε τις έννοιες της Άνω και Κάτω Πόλης. Χαρακτηριστικό γνώρισμα της κεντρικής περιοχής είναι η υπερσυγκέντρωση των λειτουργιών καθώς εκτός από την διοίκηση και το εμπόριο, οι πολιτιστικές λειτουργίες, η αναψυχή, ο τουρισμός βρίσκονται κύρια στην περιοχή του παλαιού σχεδίου (Πολυδωρίδης, 1986).

Είναι γεγονός ότι η επέκταση της πόλης προς βορρά και νότο δημιούργησε δύο τμήματα με σημαντική διαφοροποίηση στο είδος των χρήσεων και τις αξίες γης. Η διαφοροποίηση αυτή εκφράζεται έντονα μέσα από την θεματική ανάλυση των βασικών κατηγοριών χρήσεων και ιδιαίτερα μέσα από τις διακρινόμενες κατηγορίες περιοχών κατοικίας. Είτε ως παραδοσιακή χρήση είτε ως μερικώς εκτοπισμένη, είτε ακόμα αναμεμιγμένη με άλλες χρήσεις, η κατοικία συναντάται στο σύνολο των ενοτήτων της πόλης σε σημαντικά ποσοστά, απευθυνόμενη κάθε φορά σε διαφορετικά κοινωνικά στρώματα και καλύπτοντας διαφορετικές προδιαγραφές (Καραχάλιος, 2003).

Η αναψυχή αποτελεί μία λειτουργία που συναντάται σε πολλά και διάσπαρτα σημεία της πόλης. Ωστόσο θα μπορούσαμε να διακρίνουμε κάποιες ζώνες με τις μεγαλύτερες συγκεντρώσεις τέτοιων δραστηριοτήτων, οι οποίες διαφοροποιούνται μεταξύ τους ως προς το είδος της προσφερόμενης αναψυχής αλλά και ως προς τον κόσμο στον οποίο απευθύνονται. Όσον αφορά την εμπλοκή της βιομηχανίας στον ιστό της πόλης, οι μεγάλες και οχλούσες βιοτεχνικές και βιομηχανικές εγκαταστάσεις συγκεντρώνονται στο νότιο τμήμα της παραλιακής ζώνης ως τον Γλαύκο και περιβάλλονται από περιοχές κατοικίας. Εκτός από τις βιομηχανίες ετοιμών ενδυμάτων που βρίσκονται στην κεντρική περιοχή οι υπόλοιπες βιομηχανικές εγκαταστάσεις αναπτύχθηκαν προς τον βορρά, κατά μήκος του άξονα της νέας

Εθνικής Οδού, προς την περιοχή του Πανεπιστημίου, και νότια στον δρόμο για την Οβρυά (Πολυδωρίδης, 1986).

4.3.2.5 ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΧΩΡΟΙ

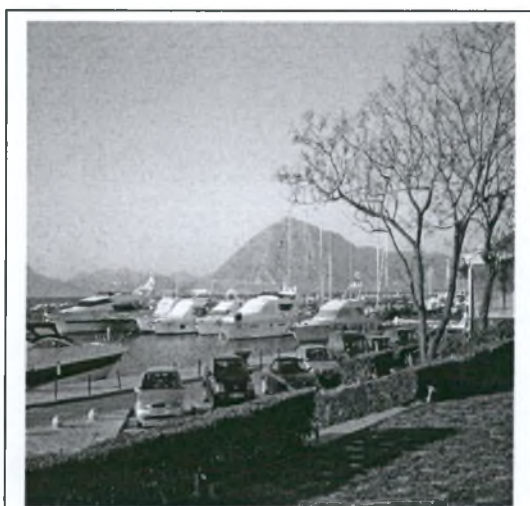
Η Πάτρα αποτελεί ένα μεγάλο αστικό κέντρο με σαφείς ελλείψεις χώρων πρασίνου και ανοικτών χώρων. Το πυκνοδομημένο κέντρο, οι δυσλειτουργίες στην κυκλοφορία των πεζών και η έλλειψη πεζοδρόμων στο κέντρο της πόλης, η κυκλοφοριακή συμφόρηση, ιδιαίτερα κατά τις ώρες αιχμής, και τα αυξημένα ποσοστά ρύπανσης, αποτελούν χαρακτηριστικά της πόλης που καθιστούν αναγκαίες τις παρεμβάσεις των αρμόδιων φορέων προς την κατεύθυνση της ανάπλασης περιοχών και της δημιουργίας χώρων πρασίνου. Στην υφιστάμενη κατάσταση, οι σημαντικότεροι χώροι πρασίνου και οι κεντρικότερες πλατείες που απαντώνται στον αστικό ιστό, είναι οι εξής:

- Δασύλλιο: Πρόκειται για έναν πευκόφυτο λόφο που γειτνιάζει με τον λόφο της Ακρόπολης. Είναι η «βεράντα» του Πατραϊκού κόλπου, αφού προσφέρει άριστη θέα και ο σημαντικότερος πνεύμονας πρασίνου με ζωτική σημασία για την πόλη της Πάτρας
- Μαρίνα: (περιοχή Πελεκάνου): Πρόκειται για την παραλιακή ζώνη που παρεμβάλλεται ανάμεσα στις λιμενικές εγκαταστάσεις και την μαρίνα της πόλης (Εικόνα 4.6)
- Πλατεία 25^{ης} Μαρτίου (πρώην Αγ. Γεωργίου): Στο σημείο όπου βρίσκεται σήμερα η συγκεκριμένη πλατεία, την ώρα του εθνικού ξεσηκωμού όρκισε τους αγωνιστές της ελευθερίας ο επίσκοπος Γερμανός και σε αυτήν οι Αχαιοί πρόκριτοι διακήρυξαν επίσημα την απόφαση τους για ελευθερία ή θάνατο. Εκτός από κοινόχρηστος χώρος και πνεύμονας πρασίνου, η συγκεκριμένη πλατεία αποτελεί μνημείο ιστορικής και πολιτιστικής αξίας
- Πλατεία Υψηλών Αλωνιών: Στο κέντρο της Πάτρας, 800 περίπου μέτρα ΝΑ του κεντρικού λιμανιού, βρίσκεται η μεγαλύτερη και γραφικότερη πλατεία της πόλης, τα Υψηλά Αλώνια. Εκτός από την ιστορική της αξία και τις προτομές και τα αγάλματα που φιλοξενεί, η πλατεία στο σύνολο της αποτελεί μια πραγματική όαση σε ένα έντονα επιφορτισμένο αστικό κέντρο (Εικόνα 4.7)
- Πλατεία Γεωργίου Α': Η Πλατεία Γεωργίου είναι το κέντρο του σημερινού πολεοδομικού συγκροτήματος και το αναμφισβήτητο κέντρο της νεοκλασικής

Πάτρας. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η πλατεία τα τελευταία τριάντα χρόνια είναι ο χώρος των κεντρικών εκδηλώσεων του Πατρινού Καρναβαλιού (Εικόνα 4.8)

➤ Πλατεία Εθνικής Αντίστασης (πρώην Πλατεία Όλγας): Πρόκειται για την τρίτο μεγάλο ανοικτό χώρο στο κέντρο της πόλης με σημαντική δενδροφύτευση και αξιόλογη διαμόρφωση (Εικόνα 4.9)

➤ Πλατεία Τριών Συμμάχων: Βρίσκεται κοντά στο λιμάνι, στη συνέχεια του πεζόδρομου της Αγίου Νικολάου. Στην ουσία αποτελεί τον συνδετήριο κρίκο ανάμεσα στον μόλο Αγ. Νικολάου, δηλαδή τον βασικό «διάδρομο» της πόλης προς την θάλασσα, και τον αστικό ιστό (Καραχάλιος, 2003).

Εικόνα 4.6: Η μαρίνα της Πάτρας
(Πηγή: Ιδία επεξεργασία)

Εικόνα 4.7: Πλατεία Υψηλών Αλωνιών
(Πηγή: Ιδία επεξεργασία)

Εικόνα 4.8: Πλατεία Γεωργίου Α΄
(Πηγή: Καραχάλιος, 2003)

Εικόνα 4.9: Πλατεία Εθνικής Αντίστασης
(Πηγή: Ιδία επεξεργασία)

4.3.3 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

4.3.3.1 ΑΠΟΚΟΠΗ ΑΣΤΙΚΟΥ ΙΣΤΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΛΑΣΣΙΟ ΜΕΤΩΠΙΟ

Ένα σημαντικό πρόβλημα που προέκυψε από τη συνύπαρξη και την παράλληλη ανάπτυξη της πόλης της Πάτρας με το λιμάνι είναι η σταδιακή αποκοπή του αστικού ιστού από τη θάλασσα. Από πολεοδομική άποψη, η πόλη έχει μια διαλεκτική σχέση με τη θάλασσα καθώς προσανατολίζεται προς αυτή και επιπλέον το λιμάνι αποτελούσε τα προπολεμικά χρόνια το κέντρο τόσο της επιχειρηματικής όσο και της κοινωνικής ζωής της πόλης, με αποτέλεσμα να δημιουργείται μια πολύ ισχυρή σχέση μεταξύ τους. Τις τελευταίες δεκαετίες όμως η σχέση αυτή χάθηκε για μια σειρά από λόγους (Πετροπούλου, 1999).

Τα βασικότερα αίτια αποκοπής της πόλης από τη θάλασσα είναι τα εμπόδια που αναπτύχθηκαν στην παραλιακή ζώνη. Ένα σημαντικό εμπόδιο είναι οι μεγάλης κλίμακας λιμενικές εγκαταστάσεις, οι οποίες καταλαμβάνουν όλο σχεδόν το λιμενικό χώρο, με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν μεγάλα περιθώρια για ανάπτυξη δραστηριοτήτων αναψυχής. Η διέλευση της σιδηροδρομικής γραμμής κατά μήκος της παραλίας και ο παραλιακός οδικός άξονας, ο οποίος παρουσιάζει υψηλούς κυκλοφοριακούς φόρτους, αποτελούν με τη σειρά τους σημαντικά εμπόδια στην πρόσβαση του κοινού στο υδάτινο στοιχείο. Τέλος, το σύνολο όλων αυτών των στοιχείων αποκόπτουν την πόλη από τη θάλασσα όχι μόνο λειτουργικά, αλλά και οπτικά, καθώς η διέλευση των αυτοκινήτων, του τρένου και ο φράκτης του λιμανιού αποστερούν από τους κατοίκους της πόλης τη θέα της θάλασσας (Πετροπούλου, 1999).

Είναι, λοιπόν φανερό τα τελευταία χρόνια η στροφή της πόλης προς τα μέσα με την ανάπτυξη δραστηριοτήτων αναψυχής και ψυχαγωγίας στους εσωτερικούς δρόμους και πλατείες της πόλης. Η ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της, δε δίνει την εικόνα μιας παραλιακής πόλης, στην οποία θα ανέμενε κανείς την παράλληλη προς την παραλία ανάπτυξη δραστηριοτήτων αναψυχής, αλλά την εικόνα μιας ηπειρωτικής πόλης, όπου η πλειονότητα αυτών των δραστηριοτήτων συγκεντρώνεται στις κεντρικές πλατείες (Πετροπούλου, 1999). Εξαιρέσεις σε αυτή την οπτική και λειτουργική αποκοπή, αποτελεί ο προβλήτας της Αγίου Νικολάου ο οποίος περιλαμβάνει κάποιες χρήσεις αναψυχής, οι οποίες ωστόσο δεν οφείλονται στην μορφή και την οργάνωση του αλλά κυρίως στην ιστορική του αξία, και η περιοχή της

Μαρίνας, η οποία ύστερα από την πρόσφατη ανάπλασή της φιλοξενεί πλέον αρκετούς χώρους αναψυχής σε άμεση επαφή με τη θάλασσα.

4.3.3.2 ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ

Η περιοχή του θαλασσίου μετώπου, βρίσκεται στα όρια της κεντρικής περιοχής από τη μια μεριά και του λιμανιού από την άλλη. Το γεγονός αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να αναπτύσσονται στη συγκεκριμένη περιοχή χρήσεις που ανταποκρίνονται στις ανάγκες και των δύο περιοχών. Επιπλέον, τα διαχωριστικά στοιχεία δημιουργούν μια ουδετερότητα στην περιοχή αυτή, η οποία δεν παρουσιάζει κάποιο ιδιαίτερο χαρακτήρα καθώς συγκεντρώνονται σε αυτή πολλές και συχνά συγκρουόμενες χρήσεις. Στην εξωτερική αυτή ζώνη συναντάμε δηλαδή τόσο χρήσεις εμπορίου όσο και χρήσεις που σχετίζονται με το λιμάνι. Πολύ συχνά, οι χρήσεις αυτές δεν είναι συμβατές μεταξύ τους, καθώς παρατηρείται χωροθέτηση στο ίδιο οικοδομικό τετράγωνο χρήσεων αναψυχής και κατοικίας με βιοτεχνία (Πετροπούλου, 1999).

Επίσης, από την μερική ανάμιξη ή γειτνίαση της βιομηχανίας με τις άλλες αστικές χρήσεις, προκύπτει μία ανελαστική κατάσταση μέσα στην πόλη, με έντονα τα χαρακτηριστικά της υποβάθμισης. Η μεγάλη δυσκολία στην εκδοχή μεταφοράς των βιομηχανιών, η ρύπανση του περιβάλλοντος (ατμόσφαιρα, θάλασσα), οι μεγάλες ακαλαιίσθητες εγκαταστάσεις που δεσμεύουν σημαντικές εκτάσεις (την στιγμή που αυτοί οι χώροι θα μπορούσαν να ανακουφίσουν όχι μόνο την περιοχή αλλά και ολόκληρη την πόλη) αλλά και ο ανοργάνωτος τρόπος ανάπτυξης αυτών των περιοχών και κύρια της νότιας ζώνης βιομηχανικής δραστηριότητας, συνθέτουν μια δυσμενή κατάσταση για τους κατοίκους της περιοχής. Εκτός από θύλακες ρύπανσης και υποβάθμισης του αστικού τοπίου, η παραπάνω διαμορφωμένη κατάσταση μετρά επιπτώσεις και στην κοινωνική διαστρωμάτωση της πόλης (Καραχάλιος, 2003).

4.3.3.3 ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Η πόλη της Πάτρας και ιδιαίτερα η κεντρική περιοχή, αντιμετωπίζει σημαντικά κυκλοφοριακά προβλήματα, από τα οποία τα σημαντικότερα είναι η κυκλοφοριακή συμφόρηση και η ανεπάρκεια χώρων στάθμευσης. Το κέντρο της πόλης είναι μια στενή αστική λωρίδα, η οποία συμπιέζεται από τη μια μεριά από τη θάλασσα και από την άλλη από το λόφο Δασυλλίου με τρία μόνο ζεύγη μονόδρομων παράλληλα με την παραλία, τα οποία καλούνται να εξυπηρετήσουν τη διερχόμενη κίνηση, την

κίνηση του λιμανιού και την αυξημένη εσωτερική κίνηση, καθώς στο σημείο αυτό είναι συγκεντρωμένες οι περισσότερες κεντρικές λειτουργίες (Πετροπούλου, 1999). Η κατασκευή της ευρείας παράκαμψης της πόλης, αποτέλεσε έργο εξαιρετικής σημασίας για την επίλυση του παραπάνω προβλήματος και σε συνδυασμό με την αναμενόμενη ολοκλήρωση της Μικρής Περιμετρικής, αναμένεται να μειώσει σε περαιτέρω βαθμό τη κίνηση στο κέντρο της πόλης.

Σημαντικό είναι επίσης το πρόβλημα της στάθμευσης στην κεντρική περιοχή, κυρίως λόγω της μεγάλης ανεπάρκειας τόσο σε δημόσιους όσο και σε ιδιωτικούς χώρους στάθμευσης. Παρουσιάζεται κατά συνέπεια μεγάλο ποσοστό παρόδιας στάθμευσης – νόμιμης και παράνομης – σε όλες σχεδόν τις οδούς του κέντρου, με αποτέλεσμα να μειώνεται σημαντικά η κυκλοφοριακή ικανότητα τους και να εντείνεται το κυκλοφοριακό πρόβλημα. Επιπρόσθετα, κοντά στις πύλες του λιμένα παρατηρείται και το φαινόμενο της στάθμευσης βαρέων οχημάτων λόγω κορεσμού των θέσεων στο λιμένα, γεγονός που επιδεινώνει την κατάσταση (Πετροπούλου, 1999).

Τέλος, πρέπει να αναφερθεί ότι στην παραλιακή ζώνη βρίσκονται οι σταθμοί των αστικών και υπεραστικών λεωφορείων και ο σιδηροδρομικός σταθμός. Οι σταθμοί αυτοί είναι ξεπερασμένης υποδομής και συγκεκριμένα δε διαθέτουν επαρκείς χώρους στάθμευσης και ελιγμών, με αποτέλεσμα αφενός να εντείνουν το πρόβλημα της στάθμευσης και αφετέρου τα λεωφορεία να εμπλέκονται στην ήδη κορεσμένη αστική κυκλοφορία (Πετροπούλου, 1999).

4.3.3.4 ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΤΙΡΙΑΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΥΠΟ ΑΔΡΑΝΕΙΑ

Η υποβάθμιση και η μείωση της παραγωγής του δευτερογενούς τομέα σαν κοινωνικοοικονομικό φαινόμενο, επηρέασε βαθύτατα την βιομηχανική πόλη της Πάτρας. Σε πολεοδομικό επίπεδο, η παρακμή του συγκεκριμένου τομέα παραγωγής άφησε πίσω της μια σειρά από εγκαταλελειμμένες εγκαταστάσεις, συνήθως μεγάλων εκτάσεων, που στις περιπτώσεις μη αξιοποίησης και εκμετάλλευσης, με ίδια ή διαφορετική χρήση, αποτέλεσαν θύλακες υποβάθμισης του αστικού τοπίου με επιπτώσεις στην μορφή, τη δομή αλλά και την κοινωνική διαστρωμάτωση της πόλης. Οι σημαντικότερες από αυτές είναι:

➤ ΒΕΣΟ: Η βιομηχανία οίνου και οινοπνεύματος ΒΕΣΟ σταμάτησε να λειτουργεί το 1986, αφήνοντας πίσω της δύο βιομηχανοστάσια στην Ακτή Δυμαίων, ένα πλησίον της ΔΕΗ στην περιοχή του Αγ. Ανδρέα και ένα στην περιοχή Κρύα Ιτεών.

Το πρώτο από τα δύο εργοστάσια, μόλις το 2002 μεταμορφώθηκε σε ένα μεγάλο υπερσύγχρονο συγκρότημα κινηματογράφων και άλλων δραστηριοτήτων αναψυχής, σημαντικό πόλο έλξης για τους κατοίκους και τους τουρίστες της πόλης

➤ Χαρτοποιία Δυτικής Ελλάδας (πρώην Λαδόπουλος): Η Χαρτοποιία Δυτικής Ελλάδας Α.Ε. ιδρύθηκε το 1988, με εγκαταστάσεις στην Πάτρα και στο Αίγιο, ενώ σταμάτησε να λειτουργεί το 1991. Το εργοστάσιο της Πάτρας βρίσκεται σε οικόπεδο 48 στρεμμάτων περίπου, στη θέση Άγιοι Απόστολοι (Κρύα), δίπλα στην θάλασσα, εφαιπόμενο της σιδηροδρομικής γραμμής και της Εθνικής Οδού Πατρών-Πύργου. Η καλυμμένη του επιφάνεια ανέρχεται σε 20606 τ.μ. και περιλαμβάνει 6 χαρτοποιητικές μηχανές, που μπορούν να παράγουν χαρτί διαφόρων ποιοτήτων. Επίσης υπάρχει πλήρες συγκρότημα προετοιμασίας χαρτοπολτού, λεβητοστάσιο καθώς και λοιπές βοηθητικές εγκαταστάσεις και λοιπός βοηθητικός εξοπλισμός

➤ PIRELLI: Η βιομηχανία ελαστικών PIRELLI έχει εγκαταστάσεις στην περιοχή της παραλίας Πατρών σε οικόπεδα συνολικής έκτασης 168 στρέμματα. Τα κτίρια καταλαμβάνουν συνολική έκταση 38 στρεμμάτων, ενώ ο μηχανολογικός εξοπλισμός εξ ολοκλήρου σχεδόν έχει μεταφερθεί. Η εταιρεία σταμάτησε να λειτουργεί το 1991, ενώ η ιδιοκτησία του χώρου παραμένει στην ομώνυμη εταιρεία

➤ Πειραϊκή Πατραϊκή: Η εταιρεία σταμάτησε να λειτουργεί το 1992, ενώ οι εγκαταστάσεις βρίσκονται σε έκταση 207 στρεμμάτων στην περιοχή Κρύα Ιτεών, σε επαφή με την σιδηροδρομική γραμμή Πατρών-Πύργου και εντός του Σχεδίου Πόλης. Περιλαμβάνει κτιριακά συγκροτήματα επιφάνειας 100000 τ.μ. και πλήρη βιομηχανικά συγκροτήματα. Όλος ο εξοπλισμός είναι προγενέστερος του 1990, έχει όμως πρόσφατα συντηρηθεί το 1995 (Καραχάλιος, 2003).

4.3.3.5 ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΕΖΟΔΡΟΜΩΝ ΚΑΙ ΧΩΡΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ

Η κατάσταση στην πόλη της Πάτρας από την από την άποψη της ύπαρξης των πεζοδρόμων είναι τραγική. Παρά την επιθυμία του δήμου για βελτίωση των συνθηκών κυκλοφορίας πεζών με την δημιουργία πεζοδρόμων στην κεντρική περιοχή της Πάτρας, τα αποτελέσματα μέχρι σήμερα είναι περιορισμένα. Αυτό οφείλεται κυρίως στην αδυναμία επιλογής κατάλληλων οδών ή τμημάτων του οδικού δικτύου που θα μπορούσαν να αποδοθούν στους πεζούς χωρίς σημαντικές επιπτώσεις στην κυκλοφορία των οχημάτων. Οι σημαντικότερες πεζοδρομήσεις που έχουν γίνει μέχρι σήμερα στην κεντρική περιοχή είναι αυτές των οδών Τριών Ναυάρχων και Γεροκωστοπούλου.

Παρά την ανεπάρκεια των χώρων πρασίνου για το μέγεθος της πόλης και τον ελλιπή σχεδιασμό, είναι γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια έχουν αρχίσει κάποιες προσπάθειες αισθητικής και περιβαλλοντικής αναβάθμισης που εκφράζονται με πολλαπλές μορφές. Η διαπλάτυνση κεντρικών αρτηριών, η ορθότερη διαχείριση και συντήρηση των υφιστάμενων χώρων πρασίνου, οι αναδιαμορφώσεις και αναπλάσεις που έχουν λάβει χώρα την τελευταία πενταετία (Μαρίνα, περιοχή Πελεκάνου, πλατεία Τριών Συμμάχων), η διεκδίκηση της κυριότητας δασικών ή άλλων περιοχών από τις δημοτικές αρχές με στόχο την αποκατάσταση και προστασία τους, ο προγραμματισμός για τη φύτευση δενδροστοιχιών κατά μήκος των πεζοδρομιών των περισσότερων οδών της πόλης που βρίσκεται σε εξέλιξη και εφαρμογή τα τελευταία δύο χρόνια, αποτελούν ορισμένες μόνο εκφράσεις των παραπάνω προσπαθειών (Καραχάλιος, 2003).

4.4 Η ΠΑΤΡΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΔΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Η Ελλάδα πρόκειται για μια χώρα ασφαλή με γερές υποδομές που έχει αποδείξει πολλές φορές στο παρελθόν τις δυνατότητες της για επιτυχία, όσον αφορά τη διοργάνωση μεγάλων γεγονότων, με πιο τρανταχτό παράδειγμα, τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004. Η Πάτρα είχε ενεργή εμπλοκή στους Ολυμπιακούς Αγώνες μιας και φιλοξένησε έναν από τους ομίλους του τουρνουά ποδοσφαίρου. Επίσης, μετά από μια αμοιβαία ανταλλαγή με την Ολλανδία, η Ελλάδα ανέλαβε να προτείνει μία ή περισσότερες πόλεις της για να φιλοξενήσουν το θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης. Η Πάτρα ήταν εκείνη που επικράτησε ανάμεσα στις άλλες υποψηφιότητες (Ρόδο, Ηράκλειο), παρουσιάζοντας έναν ολοκληρωμένο φάκελο εκδηλώσεων αλλά και αναγκαίων έργων, και ανακηρύχθηκε Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 2006. Τέλος, η Πάτρα και η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας είχαν πάρει το χρίσμα από την Ελληνική Ολυμπιακή Επιτροπή για τη διεκδίκηση των Μεσογειακών Αγώνων του 2009. Ο νομός Αχαΐας, λόγω της γεωγραφικής του θέσης και των κλιματολογικών συνθηκών, διαθέτει ένα από τα αντιπροσωπευτικότερα παραδείγματα μεσογειακής ποικιλίας και από την άποψη αυτή τις ιδεώδεις συνθήκες για την τέλεση Μεσογειακών Αγώνων το 2009. Παρόλα αυτά, η απόφαση από τη Διεθνή Επιτροπή Μεσογειακών Αγώνων που λήφθηκε στη σύνοδο που έγινε τον Οκτώβριο του 2003 ήταν τελικά αρνητική για την πόλη.

Η φιλοξενία τέτοιων μεγάλων ειδικών γεγονότων δίνει μια σημαντική ευκαιρία στην πόλη να διαμορφώσει ένα νέο προφίλ, βελτιώνοντας τα αδύνατα σημεία της και

αναδεικνύοντας μια εικόνα πιο ελκυστική στους τουρίστες, στους κατοίκους και στις επιχειρήσεις. Η Πάτρα μπορεί μέσω αυτών των ειδικών γεγονότων, να αποκτήσει νέες υποδομές, να βελτιώσει την ποιότητα του αστικού της περιβάλλοντος και κυρίως να κερδίσει την αναγνωρισιμότητα εκείνη που θα την εκτινάξει στην ιεραρχία του ευρωπαϊκού αστικού συστήματος πόλεων.

4.5 Η ΠΑΤΡΑ ΩΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΠΟΛΗ

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας αποτέλεσαν μια σημαντική πρόκληση για την Πάτρα, όπως και για ολόκληρη την χώρα. Είναι αυτονόητες οι επιπτώσεις που είχαν για το λιμάνι της Πάτρας, το οποίο κατέστη σημαντικός κόμβος διακίνησης ενός αυξημένου όγκου επισκεπτών. Η θέση της πόλης και η σχέση της με όλες τις περιοχές που περιλαμβάνονται στο τρίγωνο Ολυμπίας-Επιδάου-Δελφών, που αποτελεί συμβολική απεικόνιση του ελληνικού πνεύματος, νοητό και πραγματικό ταξίδι στις ρίζες του πολιτισμού και της ιστορίας και ιδεατό πρότυπο για όλη την ανθρωπότητα, έδωσε στη Πάτρα την δυνατότητα να διαμορφώσει, με αφορμή το μεγάλο αυτό γεγονός παγκόσμιας προβολής, τη δική της πολιτιστική πρόταση για το παρόν και το μέλλον. Επιπλέον, το πρόγραμμα χορηγών των Αγώνων παρείχε μια μοναδική δυνατότητα προβολής στον επιχειρηματικό κόσμο του νομού και τεράστιες δυνατότητες πρόσβασης στις διεθνείς αγορές με ταυτόχρονη προσέλκυση νέων επενδύσεων που θα βοηθήσουν σημαντικά στην ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής (Καραχάλιος, 2003).

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004, στο πλαίσιο των οποίων η Πάτρα ήταν από τις Ολυμπιακές Πόλεις, άφησαν μια πολύτιμη εμπειρία. Άφησε υποδομές πολιτιστικού και αθλητικού χαρακτήρα που θα αποτελέσουν προίκα για την Πάτρα έτσι ώστε να βρουν οι μελλοντικοί, βάση για εκμετάλλευση και αξιοποίηση. Στα θετικά σημεία της Αγώνων περιλαμβάνονται ακόμα: η άψογη οργάνωση, ο εθελοντισμός, η σημαντική αισθητική αναβάθμιση της πόλης και η άψογη εξυπηρέτηση από τις ξενοδοχειακές εστιασείς, τα αεροδρόμια, τις τηλεπικοινωνίες και τα στάδια. Η επιτυχία των Ολυμπιακών Αγώνων δεν θα πρέπει όμως να μας εφησυχάζει αλλά να αποτελέσει πηγή προβολής και ανάπτυξης. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτέλεσαν την βάση για πολυετή ανάπτυξη που προέρχεται από τον πολιτισμό, την οικονομία και τον τουρισμό εσωτερικό και εξωτερικό. Στις αδυναμίες των Αγώνων που καλείται η πόλη να αποφύγει σε μελλοντικές διοργανώσεις συγκαταλέγονται το γεγονός της απουσίας αυτοχρηματοδότησης στα προγράμματα και στα έργα καθώς και η

απουσία ενός μεταολυμπιακού πλάνου αξιοποίησης για αρκετές από τις υποδομές (Γκοβάτσου και Παπανικολάου, 2006).

4.6 ΟΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

Στο φάκελο υποψηφιότητας της Αθήνας για του Ολυμπιακούς Αγώνες του 1996 υπήρχε σχεδιασμός που επηρέαζε την περιοχή σε τέσσερις τομείς: τον αθλητισμό, τον πολιτισμό, τον τουρισμό και τις υποδομές. Σύμφωνα με τους τότε υπολογισμούς στο Εθνικό Στάδιο Πατρών, όπου θα γίνονταν οι προκριματικοί αγώνες ποδοσφαίρου, προβλέπονταν επενδύσεις ολοκλήρωσης και βελτίωσης των εγκαταστάσεων ύψους 400 εκατομμυρίων δραχμών ενώ είναι προφανές ότι από τα κονδύλια ολυμπιακής προετοιμασίας θα δινόταν η δυνατότητα ολοκλήρωσης αρκετών έργων υποδομής στην περιοχή (Συναδινός, 1990).

Όσον αφορά τους Αγώνες του 2004, το πρόγραμμα «Ελλάδα 2004», αποτέλεσε το βασικό πυλώνα της Ολυμπιακής προετοιμασίας, συνολικού προϋπολογισμού 458,1 δισεκατομμυρίων δραχμών. Επρόκειτο για μια παρέμβαση στις εκτός Αττικής περιοχές, που είχε και έχει σημαντική συμβολή στην περιφερειακή ανάπτυξη, μιας και αποσκοπούσε στη διάχυση των θετικών επιπτώσεων από την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε όλη τη χώρα και στην υπογράμμιση της εθνικής διάστασης των Αγώνων, εντάσσοντας την περιφέρεια στο Ολυμπιακό γίγνεσθαι. Αξίζει να σημειωθεί ότι για πρώτη φορά μια διοργανώτρια έλαβε αντισταθμιστικά μέτρα που να ενισχύουν και να ευνοούν άμεσα την υπόλοιπη χώρα. Συγκεκριμένα, το πρόγραμμα στόχευε στο να αντισταθμίσει την πιθανή εύνοια της πρωτεύουσας, κυρίως στον τομέα των υποδομών, επιδιώκοντας η διοργάνωση των Αγώνων να ωφελήσει σημαντικά όχι μόνο την χώρα συνολικά αλλά και κάθε νομό της ξεχωριστά (Υπουργείο Πολιτισμού, 2001).

Το πρόγραμμα «Ελλάδα 2004» περιελάμβανε δώδεκα διαφορετικά και συμπληρωματικά υποπρογράμματα, διαφορετικής βαρύτητας. Οι παρεμβάσεις πολεοδομικού χαρακτήρα που πραγματοποιήθηκαν στην Πάτρα (Πίνακας 4.3), εντάσσονταν κυρίως στα υποπρογράμματα «Έργα υποδομής στις Ολυμπιακές Πόλεις που θα φιλοξενήσουν τους προκριματικούς αγώνες ποδοσφαίρου», «Έργα υποδομής και ανάπλασης των πυλών εισόδου της χώρας», «Δίκτυο προπονητηρίων» και «Δίκτυο προολυμπιακών προπονητηρίων». Οι παρεμβάσεις αυτές είχαν διπλό στόχο, ολυμπιακό και μεταολυμπιακό: Αφενός, την υποστήριξη της διεξαγωγής των αγώνων,

κάτι που προϋποθέτει την ικανοποίηση προδιαγραφών και απαιτήσεων που απορρέουν από συμβατικές υποχρεώσεις της χώρας και διεθνείς κανονισμούς και αφετέρου, την κάλυψη γενικότερων αναγκών και την βελτίωση των υποδομών, της λειτουργίας και της εικόνας των πόλεων που θα φιλοξενήσουν τους αγώνες. Τα παραπάνω έργα αφορούσαν τρεις βασικές κατηγορίες:

- Έργα οδικής υποδομής που εξυπηρετούν την υπερτοπική ή τοπική προσπέλαση στο «Ολυμπιακό δίκτυο», και αφορούν την είσοδο στην πόλη ως περιοχής διεξαγωγής των αγωνισμάτων ποδοσφαίρου και λοιπά έργα μεταφορικής υποδομής, υποστηρικτικού χαρακτήρα που βελτιώνουν την εικόνα και τη λειτουργία των σταθμών διαφόρων μέσων μαζικής μεταφοράς
- Έργα αστικών αναπλάσεων που αφορούν μεγάλους δημόσιους χώρους, οι οποίοι θα λειτουργήσουν κατά τη διάρκεια των Αγώνων ως εστίες συγκέντρωσης μεγάλου αριθμού επισκεπτών, με υποδομές ενημέρωσης, οργανωμένα συμβάντα και δυνατότητες αναψυχής. Παράλληλα, ένα δεύτερο υποσύνολο της κατηγορίας των αστικών αναπλάσεων, περιλαμβάνει την αισθητική βελτίωση καθώς και τη λειτουργική αναβάθμιση του δημόσιου χώρου κατά μήκος οδικών αξόνων που θα εξυπηρετήσουν μείζονες κυκλοφοριακές ροές κατά τη διάρκεια των αγώνων
- Έργα αθλητικής υποδομής που περιλαμβάνουν τόσο προπονητήρια που θα χρησιμοποιήσουν οι ομάδες ποδοσφαίρου που θα συμμετάσχουν στην προκριματική και την ημιτελική φάση, κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 όσο και παρεμβάσεις υποστηρικτικού χαρακτήρα γύρω από αυτά όπως οδοί πρόσβασης, χώροι στάθμευσης κ.λ.π. (Υπουργείο Πολιτισμού, 2001).

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΕΡΓΟ	ΦΟΡΕΑΣ
ΟΔΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ	Απαλλοτριώσεις και κατασκευή περιμετρικών οδών Εθνικού Σταδίου Πατρών (οδοί Ρίτσου και Σεφέρη)	Δήμος Πατρέων
	Αστικές προσβάσεις στο Στάδιο και αναπλάσεις. Αναβάθμιση και βελτίωση οδού Εθνικό Στάδιο -Κλάους	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αχαΐας
	Αρτηρία εισόδου Πατρών με κάλυψη χειμάρρου Διακονιάρη	Δήμος Πατρέων
ΑΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ	Αστικές προσβάσεις στο Εθνικό Στάδιο και αναπλάσεις (Οδοί Καλαβρύτων- Πατρών Κλάους-οδικές προσβάσεις στις εισόδους της Πάτρας) και έργα αντιπλημμυρικής προστασίας στη Νότια είσοδο της Πάτρας στα διοικητικά όρια του Δήμου Παραλίας	Δήμος Πατρέων
	Ανάπλαση κεντρικής πλατείας Δημοκρατίας (Βασ. Γεωργίου Α') και πεζοδρόμηση Οδού Γεροκωστοπούλου	Δήμος Πατρέων
	Απαλλοτριώσεις και διαμορφώσεις κοιν. χώρων πέριξ του γηπέδου Παναχαϊκής και διαμόρφωση των προβλεπόμενων από το εγκεκριμένο σχέδιο πόλης κοινόχρηστων χώρων	Δήμος Πατρέων
	Ανάπλαση θαλάσσιου μετώπου ανάμεσα στο παλιό και το νέο λιμάνι (από την οδό Τριών Ναυάρχων μέχρι την οδό Παπαφλέσσα)	ΥΕΝ-Λιμενικό Ταμείο
ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ	Ανακατασκευή Εθνικού Σταδίου	ΓΓΑ
	Γήπεδο Παναχαϊκής	ΓΓΑ
	Βοηθητικά γήπεδα Εθνικού Σταδίου Πατρών	ΓΓΑ

Πίνακας 4.3: Ολυμπιακές παρεμβάσεις στην Πάτρα. (Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού, 2001)

Στους συνολικούς πόρους που κατευθύνθηκαν προς την Πάτρα πρέπει να προστεθούν και οι δαπάνες μεγάλων αθλητικών έργων (σταδίων), οδικής υποδομής και αστικών αναπλάσεων που χρηματοδοτήθηκαν από άλλα προγράμματα, πέραν του

«Ελλάδα 2004». Επιπλέον, με αφορμή τους αγώνες δρομολογήθηκε η ολοκλήρωση συμπληρωματικών έργων (διανοίξεις και κατασκευές κεντρικών οδών, ανακατασκευές πεζοδρομίων, κατασκευή μικρής περιμετρικής οδού) που θα αναβάθμιζαν συνολικά τις υποδομές και τις αστικές υπηρεσίες της πόλης (Υπουργείο Πολιτισμού, 2001).

4.7 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ

Η διοργάνωση ενός μεγάλου αθλητικού γεγονότος όπως είναι οι Ολυμπιακοί Αγώνες σε μια περιοχή συνεπάγεται μια σημαντική παρέμβαση με πολλαπλές επιπτώσεις. Η εικόνα της Πάτρας, ως Ολυμπιακής πόλης της περιφέρειας βελτιώθηκε σημαντικά. Οι παρεμβάσεις και τα έργα στην Πάτρα βελτίωσαν το επίπεδο των αστικών υποδομών και ήρθαν να απαντήσουν σε χρόνιες και σημαντικές ανάγκες. Οι ανάγκες αυτές ήταν, σε ορισμένες περιπτώσεις σχεδόν αδύνατον να αντιμετωπιστούν τόσο άμεσα και γρήγορα στα πλαίσια των συμβατικών προγραμμάτων χρηματοδότησης. Με αυτή την έννοια, το πρόγραμμα «Ελλάδα 2004» λειτούργησε συμπληρωματικά ως προς τα Περιφερειακά και Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και προσέφερε διεξόδους για την υλοποίηση σημαντικών έργων. Τα έργα αυτά συνέβαλαν στην αναβάθμιση του προφίλ της πόλης και προσέφεραν σημαντικές ευκαιρίες αξιοποίησης προς όφελος της τοπικής οικονομίας (Εργαστήριο Περιφερειακών Οικονομικών Αναλύσεων και Προβλέψεων, 2002).

Οι μεταφορικές υποδομές στην Πάτρα επίσης αναβαθμίστηκαν. Μια σύγχρονη πόλη είναι αδύνατο να ανταποκριθεί στο εθνικό και διεθνή ρόλο της εάν δεν διαθέτει σύγχρονες μεταφορικές υποδομές. Στην περίπτωση της Πάτρας, με αφορμή τους αγώνες, δημιουργήθηκαν ή βελτιώθηκαν σημαντικά οι εν λόγω υποδομές. Επίσης, οι νέοι χώροι στάθμευσης βελτίωσαν τις συνθήκες κυκλοφορίας οχημάτων. Όλες αυτές οι παρεμβάσεις σημαίνουν μείωση του χρόνου στις μετακινήσεις, μείωση στις περιβαλλοντικές επιβαρύνσεις και μείωση του κόστους των επισκεπτών (Εργαστήριο Περιφερειακών Οικονομικών Αναλύσεων και Προβλέψεων, 2002).

Όλες οι παρεμβάσεις στην Πάτρα αναμένεται να έχουν πολλαπλές μακροπρόθεσμες θετικές επιδράσεις στις συνθήκες παραγωγής και απασχόλησης αλλά και στην ποιότητα ζωής των κατοίκων. Για παράδειγμα η βελτίωση ή κατασκευή οδικών έργων θα συμβάλλει στην ταχύτερη μετακίνηση των πολιτών αλλά και στην

καλυτέρευση του αστικού περιβάλλοντος ενώ η δημιουργία αθλητικών εγκαταστάσεων διευρύνει τις επιλογές των νέων αλλά και του λοιπού τοπικού πληθυσμού για ποιοτικές δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου (Εργαστήριο Περιφερειακών Οικονομικών Αναλύσεων και Προβλέψεων, 2002).

4.8 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η πολεοδομική εξέλιξη της Πάτρας ακολούθησε ιστορικά την πορεία πολλών άλλων αστικών κέντρων μέσα σε ένα συντηρητικά άναρχο κοινωνικοοικονομικό και πολιτικό πλαίσιο. Μοιραία λοιπόν, δεν αντιμετωπίστηκαν καθοριστικής σημασίας παράγοντες για την πορεία της πόλης, όπως ο εξελισσόμενος και μεταβαλλόμενος ιστορικά οικονομικός της ρόλος σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο και η συνεχής πληθυσμιακή αύξηση. Η ανυπαρξία προγραμματισμού για την ορθολογική χωροθέτηση των παραγωγικών δραστηριοτήτων και της υποδομής στο χώρο καθώς και η παντελής έλλειψη πολιτικής για τη γη και την κατοικία έφεραν τα προβλήματα του πολεοδομικού ιστού που προαναφέρθηκαν.

Η φιλοξενία των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 από την Ελλάδα, ήταν η αφορμή για μια σειρά από σημαντικές παρεμβάσεις στην πόλη της Πάτρας. Ήταν η πρώτη φορά που η Πάτρα φιλοξένησε εκδηλώσεις στο πλαίσιο ενός τέτοιου μεγάλου γεγονότος. Οι παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν βελτίωσαν το επίπεδο των αστικών υποδομών και ήρθαν να απαντήσουν σε χρόνιες και σημαντικές ανάγκες. Οι ανάγκες αυτές ήταν, σε ορισμένες περιπτώσεις σχεδόν αδύνατον να αντιμετωπιστούν τόσο άμεσα και γρήγορα στα πλαίσια των συμβατικών προγραμμάτων χρηματοδότησης. Επιπλέον, άφησαν στην πόλη μια σημαντική κληρονομιά από υποδομές και εγκαταστάσεις η οποία μπορεί είτε να αξιοποιηθεί είτε να επεκταθεί στο μέλλον. Η φιλοξενία ενός άλλου ειδικού γεγονότος, όπως η Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 2006, είναι σίγουρα μια ευκαιρία για την Πάτρα να προσαρμόσει τον πολεοδομικό της προγραμματισμό στη διοργάνωση ειδικών γεγονότων, έτσι ώστε να βελτιώσει την αισθητική της εικόνα και να επιταχύνει την επίλυση χρόνιων πολεοδομικών προβλημάτων.

5. Η ΠΑΤΡΑ ΩΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ 2006 ΚΑΙ Η ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Πάτρα, λόγω της προνομιακής γεωγραφικής της θέσης στο μεταίχμιο Ανατολής και Δύσης, υπήρξε από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας το σταυροδρόμι συνάντησης και το πεδίο γνωριμίας και αλληλεπίδρασης διαφόρων πολιτισμών. Η όσμωση στη περιοχή εκφράστηκε με μια ποικιλία καλλιτεχνικών εκφάνσεων, οι οποίες συντέλεσαν σημαντικά στη πνευματική και καλλιτεχνική ανάπτυξη του τόπου. Η πολιτιστική αυτή πραγματικότητα αποτυπώθηκε με το ποιο δυναμικό τρόπο κατά τη ρωμαϊκή περίοδο, τη Φραγκοκρατία και το «χρυσό» 19^ο αιώνα της εμπορικής ανάπτυξης, που αντιπροσωπεύουν τα χρονικά σημεία της μέγιστης ακμής της πόλης. Σήμερα η Πάτρα, παρότι κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα βίωσε πολλαπλές φάσεις οικονομικής μετεξέλιξης, διατηρεί έντονη τη πολιτιστική δυναμική, εκπέμποντας ένα ευκρινές πολιτιστικό στίγμα. Ως εκ τούτου, η διεκδίκηση από την πόλη ενός μείζονος ευρωπαϊκού πολιτιστικού θεσμού, αποτελεί μια φυσική συνέπεια αυτής της αδιάλειπτης πορείας της μέσα στο χρόνο.

Μετά από μια αμοιβαία ανταλλαγή με την Ολλανδία, η Ελλάδα ανέλαβε να προτείνει μία ή περισσότερες πόλεις της για να φιλοξενήσουν το θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης. Η Πάτρα ήταν εκείνη που επικράτησε ανάμεσα στις άλλες υποψηφιότητες (Ρόδος, Ηράκλειο) παρουσιάζοντας έναν ολοκληρωμένο φάκελο εκδηλώσεων αλλά και αναγκαίων έργων. Ύστερα και από την υπ' αριθμό 2003/399/ΕΚ απόφαση του Συμβουλίου της 6^{ης} Μαΐου 2003, για τον καθορισμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης, η Πάτρα ανακηρύχθηκε Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 2006. Η φιλοξενία ενός τέτοιου μεγάλου γεγονότος δίνει μια σημαντική ευκαιρία στην πόλη να διαμορφώσει ένα νέο προφίλ, βελτιώνοντας τα αδύνατα σημεία της και αναδεικνύοντας μια εικόνα πιο ελκυστική στους τουρίστες, στους κατοίκους και στις επιχειρήσεις.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναθεώρησε την πολιτική της στο θεσμό των Πολιτιστικών Πρωτευουσών βάσει της λεγόμενης Έκθεσης Μισέλ Ροκάρ, Προέδρου μέχρι το 2005 της Επιτροπής Πολιτισμού και Παιδείας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Η νέα πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης αξιώνει από κάθε διοργανώτρια πόλη να προσδίδει στις εκδηλώσεις της εντονότερα ευρωπαϊκή διάσταση, πράγμα που δεν γινόταν παντού μέχρι σήμερα. Η ανάθεση του θεσμού στην Πάτρα έγινε επομένως σε μια περίοδο

που η ευρωπαϊκή οικογένεια προβληματιζόταν σε βάθος για το μέλλον αυτού του σημαντικού θεσμού και προκειμένου λοιπόν ο θεσμός να αναζωογονηθεί και να επικαιροποιηθεί με βάση τα σημερινά στοιχεία του περιβάλλοντος της Ενωμένης Ευρώπης επανήλθε στην κοιτίδα του.

Η χωροθέτηση της πόλης στο κέντρο μιας περιοχής που αποτελεί, διαχρονικά, ένα τεράστιο παγκόσμιο πολιτιστικό απόθεμα, η ύπαρξη ισχυρών πολιτιστικών θεσμών, το μικροκλίμα και οι συγκοινωνιακές υποδομές, η σύνθεση του πληθυσμού, η οινική παράδοση, το μυθολογικό και ιστορικό φορτίο, αποτέλεσαν πολύ ισχυρά σημεία στην υποψηφιότητα της Πάτρας, όπως επίσης και η παρουσίαση από την πλευρά της πόλης ενός αρκετά φιλόδοξου προγράμματος από την άποψη της χρηματοδότησης, της οργάνωσης και της ανάπτυξης υποδομής, η σύνδεση του γεγονότος με σχέδια μιας μακροπρόθεσμης προοπτικής και ανάπτυξης για την πόλη καθώς και η εμπειρία της πόλης από τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004.

5.2 Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΑ

Η Πάτρα παρουσιάζει σε επίπεδο πολιτιστικών υποδομών, λειτουργιών και θεσμών την τυπική εικόνα μιας μεγάλης ελληνικής πόλης της περιφέρειας. Στην πόλη έχουν θεσμοθετηθεί και λειτουργούν μια σειρά θεσμών που εκπορεύονται από το δήμο στους κυριότερους τομείς της πολιτιστικής κληρονομιάς και της σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας, ενώ παράλληλα αναπτύσσεται, περιορισμένα προς το παρόν, μια σειρά δραστηριοτήτων από ιδιώτες. Η εικόνα αυτή διαμορφώθηκε εν πολλοίς τα τελευταία 15 χρόνια, κατά τα οποία παρατηρήθηκε μια έντονη και σημαντική ενεργοποίηση για την ανάπτυξη πολιτιστικών πρωτοβουλιών. Η ανάπτυξη αυτή αποτέλεσε ευτυχή σύμπτωση τριών παραγόντων:

- Της ενεργοποίησης του Δήμου Πατρέων σε ένα ευρύ φάσμα πολιτιστικών τομέων
- Της λειτουργίας ενός πρότυπου θεσμού, που έπαιξε ρόλο καταλύτη στα πολιτιστικά δρώμενα της πόλης, του Διεθνούς Φεστιβάλ Πάτρας από το 1986 και
- Της ανάπτυξης του Πατρινού Καρναβαλιού.

Έχοντας ως στόχο την δημιουργία ενός πρωτοποριακού για τα τότε ελληνικά δεδομένα θεσμού, δημιουργού καλλιτεχνικών γεγονότων και όχι απλώς καταναλωτή καλλιτεχνικών προϊόντων, το Διεθνές Φεστιβάλ Πάτρας, υπό την εμπνευσμένη διεύθυνση του Θάνου Μικρούτσικου, έθεσε ψηλά τον πήχη των καλλιτεχνικών απαιτήσεων. Το Διεθνές Φεστιβάλ, εκτός από την ποιότητα των παραγωγών και των μετακλήσεών του, επέφερε ριζική ανατροπή και υπέρβαση της υπάρχουσας

αντίληψης που κυριαρχούσε μέχρι τότε στην πόλη για τον πολιτισμό. Το Διεθνές Φεστιβάλ ανέδειξε δημιουργικά τους πολιτιστικούς πόρους της Πάτρας, συνδέοντας την πόλη με το διεθνές πολιτισμικό γίγνεσθαι, τόσο σε επίπεδο δημιουργών, όσο και προς μια κατεύθυνση ευρύτερης διάχυσης του πολιτισμού, αξιοποιώντας εναλλακτικούς χώρους και αναδεικνύοντας τον αρχιτεκτονικό-πολεοδομικό της πλούτο. Η απήχηση του Φεστιβάλ τόσο στο ευρύ κοινό, όσο και στους διαμορφωτές της πολιτιστικής φυσιογνωμίας της πόλης, τις πολιτικές και διοικητικές αρχές, τον τύπο, τους κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες, υπήρξε τεράστια και η λειτουργία του θεσμού παραμένει έκτοτε σημείο αναφοράς για όποια πρωτοβουλία αναπτύσσεται στα πλαίσια του πολιτισμού (Δήμος Πατρέων, 2000).

Το 1987 ο Δήμος Πατρέων σύστησε αντιδημαρχία πολιτισμού και αργότερα δημιούργησε τη Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού και Ανάπτυξης Πάτρας (Δ.Ε.ΠΑ.Π), διαθέτοντας το 7% του προϋπολογισμού του για τον πολιτισμό (όταν το Υπουργείο Πολιτισμού διαχειρίζεται μόλις το 0.4% του κρατικού προϋπολογισμού). Η δημοτική αρχή έθεσε ως στόχο τη δημιουργία πολιτιστικών θεσμών που να παράγουν πολιτιστικές δραστηριότητες ποιότητας και να απευθύνονται στην ευρύτερη περιφέρεια της δυτικής Ελλάδας και όχι περιορισμένα στην πόλη. Ιδρύθηκαν έτσι και λειτούργησαν στη πόλη μια σειρά θεσμών που απέκτησαν γρήγορα πανελλαδική αναγνωρισιμότητα, όπως η ανάληψη από το 1987 του Διεθνούς Φεστιβάλ Πάτρας, η Δημοτική Πινακοθήκη, η αναβάθμιση του Δημοτικού Ωδείου, το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο, η Ορχήστρα Εγχόρδων «Σολίστ της Πάτρας», το Ινστιτούτο Μεσογειακού Θεάτρου και η διεύρυνση των εκδηλώσεων και διεθνοποίηση του πατρινού Καρναβαλιού (Δήμος Πατρέων, 2000).

Με δεδομένη την κρατική πολιτική στο τομέα του πολιτισμού, που περιορίστηκε από γενέσεως του ελληνικού κράτους, σε μεγάλο βαθμό, στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, η δυναμική πολιτιστική παρουσία πόλεων όπως η Πάτρα, και για κάποια περίοδο και η Καλαμάτα, ώθησαν την κεντρική εξουσία να ξεκινήσει την αποκέντρωση πόρων και αρμοδιοτήτων, ενισχύοντας ανάλογες δραστηριότητες ανά την επικράτεια. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η Πάτρα βρέθηκε στην ακμή της πολιτιστικής ανάπτυξης της περιφέρειας, αποτελώντας ταυτόχρονα πρότυπο για πολλές ελληνικές πόλεις, αφού οι νέοι θεσμοί που δημιούργησε, μαζί με τους δημοτικούς που προϋπήρχαν (βιβλιοθήκη, καρναβάλι, πνευματικό κέντρο, μπάντα) αναδεικνύουν το δήμο της σε ένα πολυσύνθετο πολιτιστικό οργανισμό σε πανελλαδική κλίμακα (Δήμος Πατρέων, 2000).

Επιπλέον, το Διεθνές Φεστιβάλ Πάτρας, με τις εκδηλώσεις του που αρθρώνονται γύρω από ένα θεματικό άξονα κάθε φορά, πέτυχε πανελλήνια αναγνώριση, η οποία αποτυπώθηκε στην προβολή του από πανελλήνια κυκλοφορίας τύπο, αναγνώριση που ενέπνευσε την έκρηξη των τοπικών φεστιβάλ κατά τη δεκαετία του '90 σε ολόκληρη την Ελλάδα. Παράλληλα, παρατηρήθηκε και μια ανάλογη ανάπτυξη καρναβαλικών εκδηλώσεων από πολλούς, μεγάλους και μικρούς, δήμους της χώρας. Τα περισσότερα από αυτά τα τοπικά καρναβάλια ακολούθησαν τον τύπο και την μορφή του ευρέως γνωστού Πατρινού Καρναβαλιού. Ανακεφαλαιώνοντας, ενώ δεν έχει διερευνηθεί ακόμα συστηματικά κατά πόσο η έξαρση των πολιτιστικών δραστηριοτήτων κατά την τελευταία 15ετία επηρέασε ουσιαστικά και βαθύτερα την πολιτιστικά παιδεία των πατρινών, φαίνεται να είναι πιο εύκολα αντιληπτή η επιρροή που άσκησε πέρα από τα όρια της πόλης και της περιφέρειας (Δήμος Πατρέων, 2000).

5.3 Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ

5.3.1 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ

Η Πάτρα και η περιοχή της, με ιστορία αιώνων, διαθέτουν σημαντικά αρχαιολογικά μνημεία που αντιπροσωπεύουν τις διαφορετικές εποχές και περιόδους, κατά τις οποίες η πόλη ήκμασε και αποτελούν ζωντανά σημάδια της ιστορίας της. Την αναγέννηση και ακμή της πόλης κατά τη ρωμαϊκή περίοδο, κατά την οποία λειτούργησε ως ρωμαϊκή αποικία, μαρτυρούν τα σπουδαία μνημεία της εποχής:

- Το Ρωμαϊκό Ωδείο, στη νότια πλευρά του λόφου της ακρόπολης, χωρητικότητας 2200 θεατών, που είναι το καλύτερο διατηρημένο σήμερα μνημείο και φιλοξενεί σήμερα ποικίλες εκδηλώσεις και παραστάσεις αρχαίου δράματος (Εικόνα 5.1)
- Το Ρωμαϊκό Αμφιθέατρο ή Στάδιο, που βρίσκεται στο ιστορικό κέντρο της πόλης και κατασκευάστηκε το 86 μ.Χ., με την ευκαιρία συμπλήρωσης εκατό χρόνων από την ίδρυση της ρωμαϊκής αποικίας
- Το Ρωμαϊκό Υδραγωγείο, που ξεκινά από τον οικισμό του Ρωμανού και φθάνει ως το λόφο του δασυλλίου, στο κάστρο της Πάτρας
- Η σημαντικότερη Ρωμαϊκή Γέφυρα στην οδό Αρέθα, πάνω στην οποία περνά ο ρωμαϊκός δρόμος, ο ίδιος που συνέδεε στην αρχαιότητα την Αθήνα με την Ολυμπία, μέσω Πατρών (Δήμος Πατρέων, 2000).

Εικόνα 5.1: Το Ρωμαϊκό Ωδείο της Πάτρας. (Πηγή: www.google.gr)

Τα εντονότατα ρωμαϊκά στοιχεία της πόλης και της ευρύτερης περιοχής έχουν φέρει στο φως εκατοντάδες ανασκαφές. Σημαντικά μνημεία των βυζαντινών χρόνων βρίσκονται διάσπαρτα στην Πάτρα, όπως το κάστρο, που χτίστηκε το 551 μ.Χ. από τον Ιουστινιανό, πάνω στα θεμέλια της αρχαίας ακρόπολης, στο χαμηλό λόφο που δεσπόζει της πόλης, για την άμυνα της περιοχής (Εικόνα 5.2). Από την νεότερη ιστορική περίοδο της πόλης, σώζονται βιομηχανικά κτήρια, χαρακτηριστικά δείγματα βιομηχανικής αρχιτεκτονικής, συγκεντρωμένα κυρίως στην Ακτή Δυμαίων, καθώς και νεοκλασικά οικοδομήματα (Θέατρο Απόλλων, Παλαιό Δημοτικό Νοσοκομείο κ.λ.π.) (Εικόνα 5.3). Ένα πλήθος νεωτέρων μνημείων, χαρακτηριστικών και μη, διατρέχει όλο το πολεοδομικό ιστό. Χαρακτηριστικά, αναφέρονται:

- Τα κτήρια των πρώην Δημοτικών Σφαγείων και τα κτήρια που σήμερα στεγάζουν τη Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης και Αποχέτευσης (Δ.Ε.Υ.ΑΠ). Πρόκειται για πέτρινα κτήρια, ιδιαίτερου αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος, που βρίσκονται στη παραλία, σε μικρή απόσταση μεταξύ τους
- Το Υδροηλεκτρικό εργοστάσιο του Γλαύκου που είναι το πρώτο υδροηλεκτρικό εργοστάσιο της χώρας, το οποίο συνεχίζει να λειτουργεί. Βρίσκεται στην ομώνυμη περιοχή λίγα χιλιόμετρα έξω από την πόλη (Δήμος Πατρέων, 2000).

Εικόνα 5.2: Το Κάστρο της Πάτρας. (Πηγή: www.google.gr)

Εικόνα 5.3: Το θέατρο Απόλλων. (Πηγή: www.google.gr)

Η Πάτρα και η Αχαΐα αποτέλεσαν σημαντικό κέντρο σε όλες τις περιόδους της μακρόχρονης ιστορίας τους. Τα περισσότερα μνημεία της περιοχής δεν έχουν αποκαλυφθεί ή δεν έχουν αναδειχθεί όσο θα έπρεπε. Όσα έχουν ήδη αποκαλυφθεί, αποτελούν μνημεία που τεκμηριώνουν την ιστορία της και της συμβολή της στον

ελληνικό πολιτισμό και δίνουν την απαραίτητη συνέχεια στα μεγάλα μνημεία της ελληνικής αρχαιότητας.

5.3.2 ΜΟΥΣΕΙΑ

Στην πόλη της Πάτρας λειτουργούν τα ακόλουθα μουσεία:

- Αρχαιολογικό: Η πόλη διαθέτει ένα σημαντικό αρχαιολογικό μουσείο, που στεγάζεται σε νεοκλασικό κτήριο στο κέντρο της πόλης. Στις περιορισμένες σε έκταση αίθουσες του εκτίθενται ενδιαφέρουσες αρχαιότητες που βρέθηκαν στη πόλη και τη περιοχή, κυρίως της ρωμαϊκής περιόδου
- Εθνολογικό-Ιστορικό: Ιδρύθηκε το 1969 και λειτουργεί από την Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία Πελοποννήσου. Εδώ εκτίθενται όπλα της προεπαναστατικής περιόδου και του αγώνα του 1821, έγγραφα και πίνακες σχετικά με τα γεγονότα και τα πρόσωπα του απελευθερωτικού Αγώνα
- Μουσείο Τύπου: Λειτουργεί από την Ένωση Συνακτών από το 1952. Διαθέτει πατρινές εφημερίδες από το 1875 μέχρι σήμερα, τοπικά περιοδικά, έγγραφα και βιβλία
- Μουσείο Λαϊκής Τέχνης: Ιδρύθηκε το 1977 και λειτουργεί από το Πολιτιστικό Κέντρο Πάτρας. Σε αυτό εκτίθενται αντικείμενα που παρουσιάζουν την καθημερινή ζωή και παραγωγή κατά τη προβιομηχανική κοινωνία
- Ζωολογικό Μουσείο του Πανεπιστημίου: Ιδρύθηκε το 1973. Διαθέτει 3000 εκθέματα από 450 είδη του ζωολογικού πλούτου της χώρας
- Βοτανικό Μουσείο του Πανεπιστημίου: Ιδρύθηκε και αυτό το 1973 και διαθέτει 90000 αποξηραμένα δείγματα της ελληνικής και ευρωπαϊκής χλωρίδας (Δήμος Πατρέων, 2000).

5.3.3 ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

5.3.3.1 ΜΟΥΣΙΚΗ

Στο χώρο της μουσικής παιδείας λειτουργούν στη πόλη 16 ωδεία και 11 μουσικές σχολές. Επιπρόσθετα, υπάρχει μια σχολή αποκλειστικά βυζαντινής μουσικής καθώς και Μουσικό Γυμνάσιο-Λύκειο όπου φοιτούν περίπου 130 παιδιά. Στη πόλη λειτουργούν πληθώρα ωδείων και μουσικών σχολών όπου στην πλειονότητά τους διδάσκονται θεωρητικά, πιάνο και κιθάρα. Το πιο γνωστό ωδείο αποτελεί το Δημοτικό Ωδείο Πατρών που ιδρύθηκε το 1986 και συγκαταλέγεται στη πρώτη

τριάδα των ωδείων της χώρας σε ότι αφορά την πληρότητα των διδασκομένων μαθημάτων και οργάνων. Στη μουσική παιδεία που παρέχεται στη πόλη, πρέπει να αναφερθούν οι ορχήστρες της Πάτρας, που είναι: η Ορχήστρα Εγχόρδων, το Κουαρτέτο Πατρών, η Μαθητική Ορχήστρα Δωματίου, η Ορχήστρα Νυκτών Εγχόρδων, η Πατραϊκή Μαντολινάτα, η Ορχήστρα Πολυφωνικής Χορωδίας η Ορχήστρα Μουσικού Γυμνασίου και η Δημοτική Μπάντα. Αρκετές είναι και οι χορωδίες που λειτουργούν στη πόλη με τη πιο σημαντική από αυτές να είναι η Πολυφωνική Χορωδία της Πάτρας που έχει κερδίσει πολλούς διεθνείς διαγωνισμούς τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εθνικό χώρο (Δήμος Πατρέων, 2000).

Σε επίπεδο μουσικών εκδηλώσεων, το κυρίαρχο γεγονός κατά την χειμερινή περίοδο είναι από το 1991 η τακτική μηνιαία συναυλία της Ορχήστρας Πατρών στο θέατρο Απόλλων. Η ορχήστρα έχει αποδώσει περίπου 320 έργα για ορχήστρα δωματίου κλασσικών, προκλασσικών, σύγχρονων και Ελλήνων συνθετών κλασσικής μουσικής. Πραγματοποιούνται επίσης έκτατες συναυλίες των άλλων ορχηστρών και χορωδιών που προαναφέρθηκαν και ορισμένα ρεσιτάλ τοπικών ή γνωστών ελλήνων μουσικών. Τη θερινή περίοδο η μουσική κίνηση είναι ιδιαίτερα έντονη. Δεσπόζουν οι μουσικές εκδηλώσεις του Διεθνούς Φεστιβάλ Πάτρας που αφορούν όλα σχεδόν τα μουσικά είδη (Δήμος Πατρέων, 2000).

5.3.3.2 ΘΕΑΤΡΟ

Τον τομέα της θεατρικής παιδείας στην πόλη καλύπτει το Πανεπιστήμιο Πατρών με το Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του ιδρύθηκε το 1988, στη Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών. Ο προσανατολισμός του είναι περισσότερο πρακτικός με έμφαση στη μελέτη του αρχαίου ελληνικού θεάτρου. Εκπαιδευτικά σεμινάρια, κυρίως για τους ασχολούμενους ερασιτεχνικά με το θέατρο, οργανώνει συχνά και το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Πάτρας. Στο τομέα των θεατρικών εκδηλώσεων, όπως γίνεται και με τις μουσικές εκδηλώσεις, η χειμερινή περίοδος, καλύπτεται αποκλειστικά σχεδόν, από τις παραστάσεις τοπικών θεατρικών σχημάτων, ενώ κατά τη θερινή περίοδο εμφανίζονται σε ολιγοήμερες παραστάσεις παραγωγές από την Αθήνα και την υπόλοιπη Ελλάδα (Δήμος Πατρέων, 2000).

Το Δημοτικό Θέατρο Πάτρας ιδρύθηκε το 1987 και τον επόμενο χρόνο μετεξελίχθηκε σε Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Πάτρας, ως νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, καθιερώνοντας μια μόνιμη θεατρική σκηνή στη πόλη. Το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Πάτρας από το πρώτο χρόνο λειτουργίας του, θα

καθιερώσει ένα προγραμματισμένο, πλούσιο και με ισορροπίες ρεπερτόριο. Στα 13 χρόνια λειτουργίας του, θα πετύχει να δημιουργήσει ένα κατά το μάλλον ή ήττον σταθερό πατρινό θεατρικό κοινό και θα επεκταθεί, προσθέτοντας στις σκηνές του, εκτός από την κεντρική του Δημοτικού Θεάτρου, την πειραματική σκηνή της αίθουσας Επίκεντρο (1996) και το θέατρο Αγορά (1999) (Δήμος Πατρέων, 2000).

Η Εταιρεία Θεάτρου και Τέχνης ιδρύθηκε το 1989 από μια ευρεία ομάδα πατρινών φιλότεχνων. Οι θιασώτες αυτοί του θεάτρου έθεσαν τότε ως πρωταρχικό στόχο την απόκτηση θεατρικής στέγης και τη δημιουργία ενός ακόμα μόνιμου θεατρικού σχήματος στην πόλη. Στόχοι που θα εκπληρωθούν, με την παραχώρηση από το Υπουργείο Πολιτισμού ενός εγκαταλειμμένου κτηρίου, που μετά από προσωπική εργασία και την ενίσχυση και τοπικών φορέων, θα εγκαινιασθεί το Μάρτιο του 1990, του θεάτρου Αγορά, χωρητικότητας 100 θέσεων. Αξιόλογες προσπάθειες στο χώρο αυτό καταλαμβάνουν τόσο η θεατρική ομάδα του Πανεπιστημίου Πατρών όσο και το Ερασιτεχνικό Τμήμα του Πολιτιστικού Καλλιτεχνικού Κέντρου του Δήμου Πατρέων (Δήμος Πατρέων, 2000).

Κλείνοντας την καταγραφή των θεατρικών φορέων της πόλης θα πρέπει να αναφερθούμε σε μια σημαντική και φιλόδοξη προσπάθεια, στο Διεθνές Ινστιτούτο Μεσογειακού Θεάτρου, που ιδρύθηκε το 1991, ξεκίνησε δυναμικά τις εκδηλώσεις του τον ίδιο χρόνο, και έκτοτε, συνέπεια οικονομικών κυρίως αδυναμιών, βρίσκεται σε αναστολή. Το Ινστιτούτο στόχευε στην πολιτιστική συνεργασία των λαών της Μεσογείου και στην προβολή του μεσογειακού πολιτισμού και των αξιών του σε ολόκληρη την Ευρώπη (Δήμος Πατρέων, 2000).

5.3.3.3 ΧΟΡΟΣ

Στον τομέα της εκπαίδευσης υπάρχουν αρκετές ιδιωτικές σχολές, 15 συνολικά, οι περισσότερες από τις οποίες δημιουργήθηκαν τα τελευταία χρόνια, ανταποκρινόμενες στη ζήτηση, που αποβλέπει απλώς στη σωματική διαμόρφωση και την άθληση που προσφέρει αυτή η εκπαίδευση στα παιδιά. Δε λείπουν, βέβαια, και οι σοβαρότερες βλέψεις, όμως όλες αυτές οι σχολές είναι κατώτερες και αν κάποιος επιθυμεί να συνεχίσει τις σπουδές στο τομέα αυτό θα πρέπει να στραφεί στην Αθήνα. Στις σχολές που λειτουργούν διδάσκεται κλασικό μπαλέτο, σύγχρονοι χοροί και σε κάποιες από αυτές παραδοσιακοί ελληνικοί χοροί. Στους τελευταίους γίνεται συστηματική και συνεπής δουλειά, περισσότερο από μια 15ετία, από το χορευτικό τμήμα του Πνευματικού και Καλλιτεχνικού Κέντρου του Δήμου, ενώ τμήματα παραδοσιακών

χορών διατηρούν και αρκετοί εκπολιτιστικοί και τοπικοί σύλλογοι. Οι καλοκαιρινές ή έπ' ευκαιρία επετειακών εκδηλώσεων εμφανίσεις αυτών των τμημάτων παραδοσιακών χορών, καθώς και οι εξετάσεις-παραστάσεις των σχολών αποτελούν και τις κυριότερες χορευτικές εκδηλώσεις στη πόλη. Η σχεδόν πλήρης απουσία παραστάσεων επαγγελματικών συγκροτημάτων από την πολιτιστική ζωή της πόλης είναι αξιοσημείωτη (Δήμος Πατρέων, 2000).

5.3.3.4 ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

Στη πόλη της Πάτρας, ήδη από 19^ο αιώνα συγχρόνως με την ανάπτυξη του νεοκλασικισμού στην αρχιτεκτονική, αναπτύσσονται η ζωγραφική, η γλυπτική, η ξυλογλυπτική, η μεταλλοτεχνία, κ.λ.π. Στο χώρο της γλυπτικής και της ζωγραφικής δημιουργήθηκε επίσης μια αξιόλογη τοπική παράδοση. Η ανάπτυξη της γλυπτικής είχε σαν αποτέλεσμα να διακοσμηθούν πολλά από τα αξιόλογα νεοκλασικά εσωτερικά και εξωτερικά, αλλά και πολλοί δημόσιοι χώροι με αγάλματα. Η γλυπτική στο δημόσιο χώρο ανάγεται κυρίως σε προτομές, ανδριάντες, συνθέσεις και σε ταφικά μνημεία στο Α' νεκροταφείο στο τέλος του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Είναι η εποχή που οι ακμάζοντες έμποροι ενδιαφέρονται να ομορφύνουν το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζούνε. Στις επόμενες δεκαετίες η δραστηριότητα αυτή θα είναι σποραδική, ενώ στα χρόνια της καταναλωτικής κοινωνίας θα μεταφερθεί στο χώρο του πανεπιστημιακού ιδρύματος (Δήμος Πατρέων, 2000).

Παράλληλα με την ζωγραφική, όπου η Πάτρα έχει να επιδείξει κάποια αξιόλογα ονόματα, αναπτύχθηκαν σε μεγάλο βαθμό η μεταλλουργία, η επεξεργασία του σιδήρου με ωραιότατα δείγματα στα μπαλκόνια και τα σιδηρά προστεγάσματα των καταστημάτων, η ξυλογλυπτική και η αγιογραφία. Από τη Πάτρα δε θα μπορούσε τέλος να λείπει ένα δημοτικό εργαστήριο καρναβαλικών αρμάτων το οποίο είναι επιφορτισμένο τόσο για την έγκαιρη, προγραμματισμένη και οικονομικότερη παραγωγή των καρναβαλικών αρμάτων, όσο και για τη δημιουργία και ανανέωση τεχνιτών ικανών να συνεχίσουν την παράδοση της Πάτρας στο χώρο της παραγωγής καρναβαλικών προϊόντων (Δήμος Πατρέων, 2000).

Σημαντική προσφορά στο χώρο των εικαστικών τεχνών έχει επιτελέσει η Δημοτική Πινακοθήκη Πατρών, που ιδρύθηκε και λειτουργεί από το 1988 στο χώρο του ισογείου εκθετηρίου (220 τ.μ.) της Δημοτικής Βιβλιοθήκης. Ως πρωταρχικό της στόχο έχει θέσει την εικαστική παιδεία των πατρινών και ιδιαίτερα των νέων. Για το λόγο αυτό οι επτά ως δέκα εκθέσεις που διοργανώνει κάθε χειμερινή περίοδο είναι

κυρίως θεματικές, τεχνοτροπιών, εικαστικών σχολών και χρονικών περιόδων, είτε αναδρομικές παρουσιάσεις του έργου σημαντικών δημιουργών στη πορεία της ελληνικής ζωγραφικής, χαρακτηριστικής, γλυπτικής και φωτογραφίας. Έχει επίσης φιλοξενήσει και αρκετές εκθέσεις ξένων καλλιτεχνών (Δήμος Πατρέων, 2000).

5.3.3.5 ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Οι κινηματογραφικές αίθουσες, αν και αποτέλεσαν για δεκαετίες την κύρια ψυχαγωγία των Πατρινών, μετά την κρίση που προκάλεσε η τηλεοπτική εισβολή, έχουν περιορισθεί μόλις σε πέντε χειμερινές και δύο θερινές. Το κοινό τους είναι κυρίως νεανικό και φοιτητικό και οι ταινίες τους, πρώτης και δεύτερης προβολής. Από το φθινόπωρο του 2001 λειτουργεί στην Πάτρα πολυκινηματογράφος με 8 κινηματογραφικές αίθουσες στις πρώην εγκαταστάσεις της ΒΕΣΟ. Σε επίπεδο τοπικών φορέων, τον κινηματογράφο διακονούν η Κινηματογραφική Λέσχη και ο σύλλογος «Γυμνός Οφθαλμός» (Καραχάλιος, 2003).

5.3.3.6 ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Στην πόλη λειτουργούν οι παρακάτω βιβλιοθήκες:

- Δημοτική Βιβλιοθήκη: Ιδρύθηκε το 1908 και εγκαταστάθηκε στο σημερινό κτίριο το 1955. Έχει εκτεταμένη αίθουσα αναγνωστηρίου και δανειστικά τμήματα λογοτεχνίας και παιδικού βιβλίου. Διαθέτει 120000 τόμους από αγορές και δωρεές. Σε ειδικό τμήμα διατηρεί σπάνια παλαιά βιβλία και έγγραφα καθώς και βιβλία με τις υπογραφές προσωπικοτήτων της πολιτικής και των γραμμάτων της περιοχής
- Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου: Ιδρύθηκε το 1965. Διαθέτει 60000 τόμους, κυρίως επιστημονικών βιβλίων, που δανείζει σε φοιτητές αλλά και εξωτερικούς αναγνώστες
- Λαϊκά Αναγνωστήρια: Έχουν συνολικά 7000 τόμους λογοτεχνικών βιβλίων και λειτουργούν ως δανειστικές βιβλιοθήκες (Καραχάλιος, 2003).

5.4 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

5.4.1 ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΠΑΤΡΑΣ

Το Διεθνές Φεστιβάλ συμπληρώνει 15 χρόνια συνεχούς παρουσίας (1986-2001). Οι εκδηλώσεις του, 25 ως 30 κάθε χρόνο, είναι κυρίως μουσικές, περιλαμβάνουν όμως και θεατρικές παραστάσεις, εικαστικές παρουσιάσεις, κινηματογραφικές προβολές και συμπόσια. Πολλές από αυτές είναι δικές του παραγωγές. Διεξάγονται

κυρίως στο Ρωμαϊκό Ωδείο της πόλης αλλά και σε χώρους που το Φεστιβάλ δημιούργησε ή χρησιμοποίησε. Το Διεθνές Φεστιβάλ Πάτρας έχει φιλοξενήσει στις εκδηλώσεις του σημαντικούς και παγκόσμια γνωστούς καλλιτέχνες, έλληνες και ξένους. Διευθυντές του έχουν διατελέσει διαπρεπείς έλληνες καλλιτέχνες όπως οι Θ. Μικρούτσικος, Ν. Μαυρουδής, Α. Μυράτ, Η. Ανδριόπουλος και Σ. Ξαρχάκος (Δήμος Πατρέων, 2000).

5.4.2 ΠΑΤΡΙΝΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ

Πέρα από τη ύπαρξη του Διεθνούς Φεστιβάλ, η Πάτρα έχει αποκτήσει τη φήμη ως η πόλη εκείνη που καταφέρνει τα τελευταία χρόνια να διοργανώνει αναμφίβολα το πρώτο καρναβάλι της Ευρώπης σε ότι αφορά το πλήθος και το πάθος των συμμετεχόντων. Με αφετηρία έναν αποκριάτικο χορό το 1829, στο σπίτι του εμπόρου Μωρέτη, το πατρινό καρναβάλι θα ακολουθήσει μια ενδιαφέρουσα και ανοδική πορεία. Στη διαδρομή της θα επεκταθούν οι χοροί, θα εμφανιστούν τα καρναβαλικά άρματα (1870) και θα καθιερωθούν οι παρελάσεις. Όλα αυτά θυμίζουν έντονα Ιταλία προς την οποία είναι στραμμένοι άλλωστε οι πατρινοί αστοί της εποχής. Είναι κυρίως οι μπουζες, οι πρόχειρες μεταμφιέσεις, με ότι παράταιρο ρούχο βρίσκεται στο καθένα, που αποτελούν τη συμμετοχή του λαϊκού στοιχείου στη γιορτή, που δε παύει ωστόσο να αποτελεί μια γιορτή των αστών. Όλα αυτά θα ανατραπούν θεαματικά, όταν ο κρυμμένος θησαυρό, ένα παιχνίδι λίγων νέων στα ενδιάμεσα της γιορτής (1966), θα ενταχθεί στη παρέλαση (1976), με αποτέλεσμα η συμμετοχή σε αυτήν να ανέλθει σε πολλές χιλιάδες (τέλη δεκαετίας του '80). Έτσι το πατρινό καρναβάλι γίνεται πια μια διαστρωματική, από κοινωνική άποψη, εκδήλωση, ενώ ο ρόλος των χορών και των αρμάτων μειώνεται, καθώς αναμφισβήτητοι πλέον πρωταγωνιστές είναι οι χιλιάδες νέοι με τις μεταμφιέσεις και τις άλλες εκδηλώσεις τους (Δήμος Πατρέων, 2000).

Το πατρινό καρναβάλι σήμερα είναι μια μεγάλη και σύνθετη διοργάνωση με δεκάδες εκδηλώσεις (τελετές, χορούς, συναυλίες, παιχνίδια, πνευματικούς και καλλιτεχνικούς διαγωνισμούς, εκθέσεις, θεατρικές παραστάσεις, βραβεύσεις και παρελάσεις), που διαρκεί από τις 17 Ιανουαρίου κάθε έτους έως και την Καθαρά Δευτέρα. Διοργανωτής είναι ο Δήμος Πατρέων με την καρναβαλική του επιτροπή. Χορηγοί ο δήμος, η πολιτεία, οι διαφημιζόμενες εταιρίες και κυρίως οι δεκάδες χιλιάδες συμμετέχοντες που καταβάλλουν το κόστος μεταμφίεσης τους. Αποτελεί ακόμα, σε πανελλήνια κλίμακα, την πιο μεγάλη γιορτή των νέων και το μεγαλύτερο

πολιτισμικό και τουριστικό χειμερινό γεγονός αφού ελκύει στην Πάτρα εκατοντάδες χιλιάδες επισκέπτες. Το πατρινό καρναβάλι έχει διεθνή αναγνώριση, διατηρεί σχέσεις και έχει ανταλλάξει επισκέψεις συγκροτημάτων και εκπροσώπων με γνωστά καρναβάλια άλλων πόλεων και έχει οργανώσει το 1991, το 10^ο συνέδριο καρναβαλικών πόλεων με 45 συμμετοχές από τις τέσσερις ηπείρους (Δήμος Πατρέων, 2000).

5.4.3 ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΠΟΙΗΣΗΣ

Το συμπόσιο ποίησης αποτελεί έναν σημαντικό λογοτεχνικό θεσμό, διοργανώνεται από το Πανεπιστήμιο Πατρών από το 1981. Πρόκειται για μια ετήσια τριήμερη πανελλήνια συνάντηση ποιητών, λογοτεχνών και κριτικών, με ορισμένο κάθε φορά θέμα, τα πρακτικά της οποίας εκδίδονται σε τόμο (Δήμος Πατρέων, 2000).

5.4.4 ΠΡΩΤΟΚΛΗΤΕΙΑ

Οργανώνονται από τη Μητρόπολη Πατρών και το φυσιολατρικό σύνδεσμο κάθε Νοέμβριο προς τιμήν του Αποστόλου Ανδρέα. Διαρκούν περίπου μια εβδομάδα και περιλαμβάνουν θείες λειτουργίες, ομιλίες, συναυλίες βυζαντινής μουσικής κ.α. (Δήμος Πατρέων, 2000).

5.5 Η ΠΑΤΡΑ ΩΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΤΟ ΕΤΟΣ 2006

5.5.1 ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ

Σύμφωνα με τους διοργανωτές του θεσμού, η στρατηγική της Πάτρας ενόψει της φιλοξενίας του γεγονότος χαραχθηκε με άξονα την πεποίθηση ότι ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας μπορεί να αποτελέσει το εφαλτήριο για την πολλαπλή και κυρίως οικονομική ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής. Έτσι η φιλοσοφία του προγράμματος δράσης περιελάμβανε τα ακόλουθα βασικά στοιχεία:

- Την ενδυνάμωση της αναγνωρισιμότητας της εικόνας της πόλης καθώς και της πολιτιστικής της δραστηριότητας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο
- Τη διαρκή βελτίωση των πολιτιστικών φορέων και των καλλιτεχνικών κοινοτήτων μέσω της οργανωμένης και συντονισμένης συνεργασίας
- Την προώθηση της δημιουργικής συνεργασίας και την εδραίωση της επικοινωνίας με καλλιτέχνες από την Ελλάδα και το εξωτερικό

➤ Την αξιοποίηση και προβολή στοιχείων της ιστορικής διαδρομής, παράδοσης και αναγνωρισιμότητας της πόλης και του νομού, ως πύλη της Ελλάδος στη Δύση από της αρχαιότητα έως σήμερα (www.patras2006.gr).

Η Πάτρα ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα, λαμβάνοντας υπόψη την εμπειρία που έχουν αποφέρει οι προηγούμενες διοργανώσεις και αυτή δεν είναι άλλη από τη διογκούμενη επικοινωνιακή βιομηχανία και τις εντελώς ασύμπτωτες στρατηγικές επικοινωνίας, έθεσε τους ακόλουθους επιγραμματικούς στόχους:

- Την εύκολη, στοχευόμενη και ελκυστικά αποσβέσιμη χορηγική δράση
- Την ομαλή και στα όρια αντοχής των υποδομών έλευση τουριστικού ρεύματος
- Τη διαρκή παραγωγή λόγων επίσκεψης στην Πάτρα για όλους τους κατοίκους της Ελλάδος, οι περισσότεροι εκ των οποίων δεν έχουν άλλη ευκαιρία αυθεντικής γνωριμίας με τις χώρες-μέλη
- Την ανεκτίμητη σε όγκο και ποιότητα προβολή της περιοχής μέσω των κρατικών τηλεοράσεων των χωρών-μελών
- Τη δημιουργία δομών διαρκούς εθελοντισμού, που θα στηρίζουν εθελοντικά το Διεθνές Φεστιβάλ
- Την απόκτηση τεχνογνωσίας μεγάλων διεθνών διοργανώσεων από επαγγελματίες της πόλης
- Την ανάπτυξη συνεκτικών και σταθερών δεσμών μεταξύ της Πάτρας και των δήμων της Αχαΐας και της περιφέρειας
- Την απόκτηση συνείδησης σε επίπεδο γειτονιάς, ότι η Πολιτιστική Πρωτεύουσα αφορά κάθε πολίτη, στηρίζεται σε κάθε πολίτη και αγγίζει κάθε γωνιά της Πάτρας, της Αχαΐας και της Περιφέρειας
- Τη κληροδότηση μιας πλατφόρμας πραγματικής ευρωπαϊκής σύγκλισης σε κάθε επόμενη Πολιτιστική Πρωτεύουσα (www.patras2006.gr).

Αναλυτικότερα, η Πάτρα έθεσε σαν πρώτο στόχο να υπερβεί το συμβολικό χαρακτήρα, εκκινώντας μία πορεία ανάπτυξης όπου ο πολιτισμός θα κατέχει πρωτεύοντα ρόλο, όντας ταυτόχρονα μέσο και αυτοσκοπός. Δηλαδή, το 2006 να αποτελέσει για την Πάτρα και την ευρύτερη περιοχή το εφαλτήριο μίας πολύπλευρης, ισορροπημένης διαδικασίας διαρκούς ανάπτυξης η οποία τροφοδοτείται από τον πολιτισμό και θα τον ανατροφοδοτεί. Ο δεύτερος μεγάλος στόχος ήταν να προβληθεί η πόλη της Πάτρας τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Η Πάτρα διαθέτει πολλά πλεονεκτήματα. Το λιμάνι της, τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα που διαθέτει, η γεωγραφική της θέση είναι τα στοιχεία που προσπάθησε

να αξιοποιήσει η επικοινωνιακή καμπάνια. Μακροπρόθεσμα η Πάτρα θα μπορέσει να μετατραπεί σε πόλο έλξης ανθρώπων που θα επιθυμούν να επισκεφθούν μια κοσμοπολίτικη πόλη. Αρκεί να ενισχυθεί το διεθνές προφίλ της πόλης (www.patras2006.gr).

Η ανανέωση της πόλης ήταν ο τρίτος στόχος, ο οποίος θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσα από αρμονική συνεργασία με τη δημοτική αρχή. Στις αναπλάσεις και τα έργα, εν όψει του 2006, συμμετείχαν τόσο ο δήμος όσο και ο οργανισμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Ο τέταρτος στόχος είχε χαρακτήρα πιο ανθρώπινο. Επρόκειτο για την επιθυμία να αποτελέσει το 2006, έτος συνειδητοποίησης της σπουδαιότητας του εθελοντισμού. Σήμερα πια, όλοι γνωρίζουμε ότι ο εθελοντισμός είναι η κατ' εξοχήν έκφραση της ατομικής ελευθερίας και της προσωπικής αξιοπρέπειας. Ο εθελοντισμός με άλλα λόγια συμβάλει την ελεύθερη βούληση των ατόμων. Είναι η κύρια μορφή αντίδρασης στα πρότυπα συμπεριφοράς που θέτει η σημερινή εποχή και που θέλουν τις επιλογές μας να οροθετούνται από την ανάγκη και από την υποχρέωση (www.patras2006.gr).

Μακροπρόθεσμος, τέλος, στόχος είναι η δημιουργία ενός Παρατηρητηρίου που θα παρακολουθεί και θα αναλύει την πορεία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης. Θα πρόκειται για μόνιμο όργανο με έδρα την Πάτρα. Η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού παρατηρητηρίου της ευρωπαϊκής ενοποίησης αποτελεί μία απάντηση στην κατάσταση που αντιμετωπίζει σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση. Σήμερα, σε μια εποχή όπου οι συζητήσεις γύρω από το θέμα της ευρωπαϊκής ταυτότητας και την πορεία του ευρωπαϊκού κεκτημένου όλο και πληθαίνουν, αποφασίστηκε η δημιουργία ενός παρατηρητηρίου, που θα αποτελέσει τον πρώτο ευρωπαϊκό θεσμό πολιτικού χαρακτήρα της πόλης. Κάτι τέτοιο θα αυξήσει το κύρος της πόλης σε πανελλήνιο επίπεδο αλλά και θα προκαλέσει το ενδιαφέρον πανεπιστημίων αλλά και άλλων μη κυβερνητικών οργανώσεων που δραστηριοποιούνται με πολιτικά και κοινοτικά ζητήματα, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό (www.patras2006.gr).

5.5.2 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

Τον Μάρτιο του 2005, η διοργάνωση και διαχείριση του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας 2006, ανατέθηκε στον Οργανισμό «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, Πάτρα 2006 Α.Ε.». Ο οργανισμός αυτός δημιουργήθηκε με νόμο και επρόκειτο για ένα πολύ ευέλικτο νομικό σχήμα που εξαιρούταν από όλες τις γραφειοκρατικές διαδικασίες που σχετίζονται με την

διαχείριση δημοσίων κονδυλίων (Πίνακας 5.1). Διοικούταν από διοικητικό συμβούλιο, αποτελούμενο από δεκαπέντε προσωπικότητες υψηλού κύρους, με αρμοδιότητα κυρίως να γνωμοδοτεί και να χαράσσει την γενική στρατηγική. Πέντε από τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου, απάρτιζαν την εκτελεστική επιτροπή, η οποία είχε αρμοδιότητα και υποχρέωση να διοικεί και να εκπροσωπεί τον οργανισμό και να φροντίζει για την επίτευξη των στόχων του. Συντονιστής της εκτελεστικής επιτροπής ήταν εκπρόσωπος του ελληνικού Υπουργείου Πολιτισμού ο οποίος εκτελούσε χρέη Διευθύνοντα Συμβούλου του Οργανισμού. Επίσης, το διοικητικό συμβούλιο ήταν υπεύθυνο για τον ορισμό του Καλλιτεχνικού Διευθυντή του Οργανισμού, ο οποίος είχε αποκλειστική αρμοδιότητα και ευθύνη σε ότι αφορά στη διαμόρφωση του καλλιτεχνικού προγράμματος (www.patras2006.gr).

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ "ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ, ΠΑΤΡΑ 2006 Α.Ε."	
ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ
Γραφείο Συντονισμού Εκτελεστικής Επιτροπής	5
Καλλιτεχνική Διεύθυνση	2
Διεύθυνση Παραγωγής	11
Διεύθυνση Επικοινωνίας, Μάρκετινγκ και Χορηγιών	9
Διοικητική και Οικονομική Διεύθυνση	12
Τομέας Εθελοντισμού	3

Πίνακας 2.1: Δομή του Οργανισμού «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, Πάτρα 2006 Α.Ε.».

(Πηγή: www.patras2006.gr)

Στο φάκελο της υποψηφιότητάς της η Πάτρα υπολόγισε το κόστος του πολιτιστικού προγράμματος για το 2006 σε 36 εκατομμύρια ευρώ. Επιπλέον, άλλα 10 εκατομμύρια ευρώ είχαν υπολογιστεί ότι απαιτούνται για επένδυση σε πολιτιστική υποδομή. Αυτές οι δαπάνες αναμένονταν να καλυφθούν κυρίως από το ελληνικό Υπουργείο Πολιτισμού, όπως συνέβη και στις περιπτώσεις της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης (Palmer/ Rae Associates, 2003).

Το Υπουργείο Πολιτισμού υποσχέθηκε αρχικά 23 εκατομμύρια ευρώ. Το κόστος των εκδηλώσεων ανήλθε στα 30 με 32 εκατομμύρια ευρώ. Στις άλλες πηγές συγκαταλέγονται οι 500 χιλιάδες ευρώ από την Ευρωπαϊκή Ένωση, χορηγίες, έσοδα

από εισιτήρια κ.α. Η χρηματοδότηση θεωρήθηκε ανεπαρκέστατη, παρόλο το ότι ανάλογα ποσά διέθεσαν και ορισμένες άλλες Πολιτιστικές Πρωτεύουσες. Διότι αυτές οι πόλεις είχαν δωρεάν εκδηλώσεις από όλους τους καλλιτεχνικούς οργανισμούς που διαθέτουν, όπως όπερες, ορχήστρες, θέατρα, μπαλέτα. Η Πάτρα όλα αυτά δεν τα είχε. Και μάλιστα τους όποιους θεσμούς διαθέτει, χρειάστηκε να τους χρηματοδοτήσει για να μετάσχουν στις εκδηλώσεις (Γκοβάτσου και Παπανικολάου, 2006).

Όσον αφορά το ζήτημα των χορηγιών, το βασικό σλόγκαν των διοργανωτών ήταν πως εφόσον η Πάτρα είναι μία μικρή σχετικά πόλη, οι χορηγοί πρέπει να αναζητηθούν όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε όλη την Ευρώπη. Παρόλα αυτά ελάχιστες ήταν οι χορηγίες που εξασφαλίστηκαν τελικά και αυτές αφορούσαν επιχειρήσεις τοπικής και εθνικής, το πολύ εμβέλειας.

Στις πιο αξιόλογες χορηγίες συγκαταλέγονται αυτή της εταιρίας αναψυκτικών «ΛΟΥΞ», η οποία έδωσε σε πρώτη φάση 50000 ευρώ για να «ντυθούν» στα χρώματα της Πολιτιστικής Λεωφορείας που θα περιδιαβαίνουν το κέντρο της Πάτρας και της εταιρίας «DUR ESCAPE LAND», μιας από τις πιο γνωστές φίρμες του ελληνικού χώρου με αξιοσημείωτη εμπορική δραστηριότητα στην Ιταλία και τη Γαλλία, η οποία είχε την ευκαιρία να προβάλλει το όνομά της δεσμευμένη παράλληλα να προβεί στην παραγωγή χιλίων θερινών και χειμερινών στολών εθελοντισμού για όλους όσοι θα συμμετάσχουν στο σχετικό πρόγραμμα (Γκοβάτσου και Παπανικολάου, 2006).

5.5.3 ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

Για την επιτυχία της η Πολιτιστική Πρωτεύουσα, θα πρέπει να προβάλλεται και να διαφημίζεται με σωστό και μελετημένο τρόπο και να απευθύνεται στο σωστό κοινό. Γιατί αναλόγως με την εικόνα που θα δειχθεί, το αντίστοιχο κοινό θα υπάρξει. Στην περίπτωση της Πάτρας, το κράτος για το τομέα αυτό, που κρίνει κατά ένα μέγιστο βαθμό την πορεία που θα χαράξει η διοργάνωση, διέθεσε ένα απειροελάχιστο ποσό, που αγγίζει μόλις τα 14000 ευρώ, εκ των οποίων το μεγαλύτερο μέρος παραχωρήθηκε για τη προβολή των εκδηλώσεων μέσω ενημερωτικών τευχών, εκθέσεων και φυλλαδίων.

Η Πάτρα έχοντας και την εμπειρία της επαφής με προηγούμενες διοργανώτριες πόλεις (Γένοβα, Λιλ, Κορκ), όπου τα μεγαλύτερα διεθνή μέσα ενημέρωσης σχεδόν αδιαφόρησαν για το θεσμό και για την εκάστοτε πόλη που είχε το χρίσμα, επιδίωξε

την εναλλακτική διαφήμιση μέσα από μαζικά μηνύματα και καταχωρήσεις. Δόθηκε βαρύτητα στην επικοινωνία με έντυπο υλικό και στην ηλεκτρονική διαφήμιση με σκοπό την ευαισθητοποίηση του κοινού που αναζητά διακοπές και εναλλακτικότητα και στην προσέλκυση του ηλικιακού φάσματος που κυμαίνεται στις ηλικίες από 18 έως 45. Μοιράστηκαν έντυπα διανομής σε όλα τα σημεία άφιξης και αναχώρησης, όπως λιμάνια, αεροδρόμια και ΚΤΕΛ ενώ αποφεύχθηκαν οι διαφημίσεις στα εθνικά μέσα επικοινωνίας και στα μέσα ελληνικής εμβέλειας γιατί είναι εξαιρετικά δαπανηρές και δεν φτάνουν στη καρδιά του γεγονότος.

Δυστυχώς τελικά, το γεγονός δεν προβλήθηκε στον επιθυμητό βαθμό. Αυτό οφείλεται στο ότι το 2004 πέρασαν δύο εκλογικές αναμετρήσεις, εθνικές και ευρωπαϊκές εκλογές, και βεβαίως το μέγα στοίχημα των Ολυμπιακών Αγώνων, το οποίο λειτούργησε σε ότι αφορά τη Πολιτιστική Πρωτεύουσα και τη προετοιμασία της, ανασταλτικά. Όχι μόνο κατά τη διάρκεια του τελευταίου χρόνου αλλά από το 2004 και μετά. Υπάρχει όμως και μία δεύτερη αιτία που οφείλεται στη καθυστέρηση που προήλθε από την ίδια την πολιτεία η οποία εξαιτίας των συγκυριών που προαναφέρθηκαν αλλά και για λόγους ενδεχόμενης αδιαφορίας δεν βοήθησε καθοριστικά για τη προώθηση του πολιτιστικού προϊόντος και γενικότερα την προετοιμασία της διοργάνωσης.

5.5.4 ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Το καλλιτεχνικό πρόγραμμα της διοργάνωσης δεν περιελάμβανε σκόρπιες εκδηλώσεις, αλλά περιείχε έξι συγκεκριμένες ενότητες εκδηλώσεων, που διαδέχθηκαν η μία την άλλη κατά τη διάρκεια του 2006. Η σκέψη προέκυψε από την σύνδεση του πολιτισμού με την ανάπτυξη. Αντί δηλαδή να διεξαχθούν σκόρπιες εκδηλώσεις προσωρινού χαρακτήρα, να υπάρξει η δυνατότητα παραμονής τους, ως μόνιμοι πλέον θεσμοί της πόλης, έτσι ώστε με αφορμή το γεγονός να ξεκινήσει μια προσπάθεια ανάπτυξης συνδεδεμένης με τον πολιτισμό. Το φεστιβάλ παιδικής τέχνης για παράδειγμα, θα μπορούσε να γίνει ένα από τα τρία καλύτερα στον κόσμο. Επίσης η ενότητα εκδηλώσεων για τη θρησκευτική τέχνη θα μπορούσε να θεσμοθετηθεί και να γίνει πόλος έλξης θρησκευτικού τουρισμού, μέσα στο τετράγωνο των πόλεων Εδιμβούργο-Ρώμη-Πάτρα-Αγία Πετρούπολη, που αποτέλεσαν σημαντικούς σταθμούς στο αποστολικό έργο του αποστόλου Ανδρέα.

Η συνειδητή ανάγκη δημιουργίας ενός ορισμένου και πιο συγκεκριμένου προγράμματος, που θα μπορούσε να λειτουργήσει αποτελεσματικά όχι μόνο κατά τη

διάρκεια του χρόνου φιλοξενίας του θεσμού, αλλά και μετά το 2006, οδήγησε στον επιμερισμό του προγράμματος σε οκτώ θεματικούς κύκλους, πολλοί εκ των οποίων έχουν τη δυνατότητα να λειτουργήσουν αυθύπαρκτα ως φεστιβάλ. Ο κάθε κύκλος εξέφραζε τους προαναφερθέντες στόχους και επέτρεπε επίσης τόσο στις παραδοσιακές όσο και στις σύγχρονες εκφράσεις της τέχνης, που αντιπροσωπεύονται από καλλιτέχνες όλων των καλλιτεχνικών ρευμάτων, να επικεντρωθούν και να συνεργαστούν στο πλαίσιο ενός συγκεκριμένου και ιδιαίτερου περιεχομένου προγράμματος.

Το καλλιτεχνικό πρόγραμμα διαιρέθηκε τελικά σε οκτώ θεματικές περιόδους, η κάθε μία εκ των οποίων ήταν αφιερωμένη σε μια μορφή τέχνης. Κατά την διάρκεια κάθε περιόδου, πραγματοποιήθηκαν καλλιτεχνικές εκδηλώσεις ανάλογες με την θεματολογία της εκάστοτε περιόδου. Αναλυτικότερα, το καλλιτεχνικό πρόγραμμα διαιρέθηκε στις εξής θεματικές περιόδους:

- **Ημέρες Έναρξης (10/1-19/1):** Στις 10 Ιανουαρίου σηματοδοτήθηκε η έναρξη του προγράμματος «Πάτρα 2006, Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης». Η πόλη γιόρτασε το θεσμό της φιλοξενίας με μια σειρά λαμπερών εκδηλώσεων. Την αυλαία άνοιξαν, μεταξύ άλλων, η συναρπαστική έκθεση «Leonardo da Vinci-Εφευρέτης και Επιστήμονας», που ήρθε για πρώτη φορά στην Ελλάδα, η συναυλία της Ορχήστρας Πατρών, με το διεθνούς φήμης σολίστα Γκάρυ Μπάρτον, υπό τη διεύθυνση του Αλέξανδρου Μυράτ και μια πρωτότυπη έκθεση-εγκατάσταση που αφορούσε στο σήμερα και το χθες της πόλης
- **Καρναβάλι (21/1-5/3):** Το καρναβάλι της Πάτρας αποτελεί θεσμό για την πόλη εδώ και 170 χρόνια. Έλληνες από κάθε γωνιά της χώρας θέλουν να ζήσουν τη μαγευτική ατμόσφαιρα. Το 2006 μια σειρά από παράλληλες εκδηλώσεις ευρωπαϊκής εμβέλειας πλαισίωσαν το καρναβάλι, με σεβασμό στην παράδοσή του
- **Ποίηση και Μουσική (27/4-13/5):** Η ποίηση εμπνέει τη μουσική και η μουσική απογειώνει το στίχο. Δύο τέχνες μαζί όπως παρουσιάζονται από τη σημαντικότερη ίσως σχολή μελοποιημένης ποίησης μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, την ελληνική. Πατρινοί ποιητές και λογοτέχνες συναντήθηκαν με το έργο σημαντικών ελλήνων και ξένων ποιητών σε μία σειρά εκδηλώσεων που αιχμαλώτισαν το ενδιαφέρον. Ο λόγος συνδυάστηκε με σημαντικές στιγμές της μουσικής του 20^{ου} αιώνα
- **Νέα Σκηνή Αρχαίου Δράματος (19/5-4/6):** Ο συγκεκριμένος κύκλος εξέταζε τη διαχρονικότητα του αρχαίου ελληνικού δράματος σε σχέση με τις σύγχρονες

προσεγγίσεις σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Καλλιτέχνες κυρίως της νεότερης γενιάς, αλλά και καταξιωμένοι σκηνοθέτες κλήθηκαν να αναδείξουν της αντοχή του αρχαίου δράματος στο πέρασμα των αιώνων, μέσα από πρωτοποριακές παραστάσεις, με κυρίαρχο το πειραματικό στοιχείο σε κλειστούς χώρους

➤ Ταξιδεύοντας με...Μουσικές, Θέατρο, Χορό και Κινηματογράφο (8/6-6/9): Ένα τεράστιο κύμα ήχων και χρωμάτων πλημμύρισε την πόλη και τη δυτική Ελλάδα κατά τη διάρκεια του κύκλου αυτού. Η μουσική σε χιλιάδες αποχρώσεις. Κλασική, τζαζ, έντεχνη, ηλεκτρονική. Διακεκριμένοι έλληνες και ευρωπαίοι ταξίδεψαν τους επισκέπτες σε έναν φαντασμαγορικό κόσμο. Παράλληλα το ταξίδι στον πολιτισμό συνεχίστηκε με θεατρικά δρώμενα, παραστάσεις χορού και προβολές κινητού κινηματογράφου, σε περισσότερους από δέκα χώρους πολιτισμού σε όλη τη δυτική Ελλάδα

➤ Θρησκεία και Τέχνη (1/11-30/11): Με κεντρικό άξονα τη ζωή και τη δράση του Αγίου Ανδρέα, πολιούχου της πόλης, ο κύκλος αυτός επιχείρησε να αναδείξει την οικουμενική διάσταση του κηρύγματός του μέσω της σύνδεσης των σταθμών του βίου και της διαδρομής του, από την Πάτρα, τη Ρώμη, το Εδιμβούργο και την Αγία Πετρούπολη. Ο κύκλος περιελάμβανε συναυλίες μεσαιωνικής, αναγεννησιακής και βυζαντινής μουσικής, διάσημες χορωδίες από την Ελλάδα και την Ευρώπη, ιερατική ποίηση, εκθέσεις και κινηματογραφικά έργα, με σκοπό την ανάδειξη της δυνατής σχέσης μεταξύ θρησκείας και τέχνης

➤ Παιδική Τέχνη (1/12-31/12): Το πρώτο, μεγάλης κλίμακας φεστιβάλ παιδικής τέχνης πραγματοποιήθηκε στην Πάτρα. Μία ελληνική πρωτοβουλία με καλλιτεχνικό και εκπαιδευτικό χαρακτήρα, με τη φιλοδοξία να δημιουργήσει ένα καινούργιο θεσμό. Ο κύκλος περιελάμβανε μία πληθώρα από θεατρικές παιδικές παραστάσεις, αφηγήσεις παραμυθιών, κουκλοθέατρα, μαριονέτες, θεατρικά πολυθεάματα με ακροβάτες, μουσικούς, χορευτές και κινηματογραφικά παιδικά έργα

➤ Ημέρες Λήξης (28/12-30/12): Μία σειρά από εκδηλώσεις σηματοδότησε τη λήξη του προγράμματος «Πάτρα 2006, Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης». Η πόλη παρέδωσε τη σκυτάλη στο Λουξεμβούργο με μία μεγάλη γιορτή (Οργανισμός «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, Πάτρα 2006», 2006).

Παράλληλα με τους παραπάνω κύκλους εκδηλώσεων, πραγματοποιήθηκαν και ορισμένα ξεχωριστά προγράμματα, που περιλάμβαναν γεγονότα τα οποία είτε εντάσσονταν σε θεματικούς κύκλους είτε λειτουργούσαν αυτόνομα. Τα προγράμματα αυτά ήταν:

- Θεματικός Κύκλος Εικαστικών (10/1-31/12): Οι επισκέπτες είχαν την ευκαιρία να απολαύσουν μια σειρά από ενδιαφέρουσες εκθέσεις καθ' όλη τη διάρκεια του 2006. Λαμπερές εικαστικές πινελιές δημιούργησαν έναν πανέμορφο πίνακα. Κάποιες εκθέσεις εντάσσονταν σε θεματικούς κύκλους, ενώ άλλες παρουσιάζονταν ανεξάρτητα
- Κύκλος Εκδόσεων (1/1-31/12): Μέσα από πολυτελείς εκδόσεις, ηλεκτρονικό και οπτικοακουστικό υλικό επιχειρήθηκε να προβληθεί η ιστορία της Πάτρας, η τοπική πολιτιστική παράδοση, έργα πατρινών δημιουργών καθώς και τα ήθη και τα έθιμα της πόλης. Οι εκδόσεις παρουσιάστηκαν καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς. Οι περισσότερες ήταν δίγλωσσες ώστε να μπορούν να τις αποκτήσουν έλληνες και ευρωπαίοι για να μεταφέρουν παντού την πολύτιμη πολιτιστική κληρονομιά της Πάτρας
- Συνεδριακός Κύκλος «Τι τρέχει με την Ευρώπη;»: Στόχος του παραπάνω κύκλου ήταν να προβληματίσει και να λειτουργήσει ως μέσο έκφρασης αντικρουόμενων απόψεων. Καθένα από τα επιμέρους συνέδρια επιδίωξε να εντοπίσει συγκλίσεις και συνθέσεις, ικανές να προωθήσουν την ιδέα της ευρωπαϊκής ενοποίησης πάνω στη βάση του ανοικτού διαλόγου. Ο πολιτισμός λειτουργεί ως αφετηρία του προβληματισμού ενώ και τα τρία συνέδρια θα συνεισφέρουν ουσιαστικά στην επιτυχία του στόχου του συνεδριακού κύκλου, με τις θεματικές που έχουν επιλεγεί. Συγκεκριμένα, οι θεματικές των συνεδρίων αφορούσαν στη σχέση του πολιτισμού με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, την επιστήμη και την πολιτική. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αγάλιασε αυτή την πρωτοβουλία αναγνωρίζοντας την ουσιαστική αξία που παρέχει για προβληματισμό σε θέματα ευρωπαϊκής ενοποίησης. Μακροπρόθεσμος στόχος είναι να αποτελέσει το συγκεκριμένο πρόγραμμα τη βάση για την εξέλιξη ενός θεσμοθετημένου παρατηρητηρίου της ευρωπαϊκής ενοποίησης, το οποίο κάθε δύο χρόνια, θα συγκαλείται στην Πάτρα με θεματολογία που θα διαμορφώνεται μέσω διαδικτυακού προσυνεδριακού διαλόγου
- Πρόγραμμα «Όλη η Ευρώπη μια Πόλη» (10/9-30/9): Πρωταρχικός στόχος του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας είναι η συνάντηση των σύγχρονων πολιτιστικών ρευμάτων της Ευρώπης στη διοργανώτρια πόλη. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα θα μπορούσε από μόνο του να αποτελεί την κεντρική φιλοσοφία του καλλιτεχνικού προγράμματος. Το πρόγραμμα αποτέλεσε μια πιλοτική προσπάθεια στην οποία συμμετείχαν καλλιτέχνες και σχήματα από 16 χώρες της Ευρώπης και από τη Πάτρα. Σκοπός του ήταν να ανοίξει την όρεξη του κοινού για μεγαλύτερες

μελλοντικές διοργανώσεις και να δημιουργήσει ζήτηση για περισσότερες επενδύσεις στην πολιτιστική ανταλλαγή (www.patras2006.gr).

Συμπερασματικά, η φιλοσοφία των εκδηλώσεων ήταν να λειτουργήσει η πόλη σαν πύλη προς τη Δύση και να ενισχυθούν η εικόνα της και η πολιτιστική της δραστηριότητα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Σε ότι αφορά τις αντιδράσεις, μερικοί ντόπιοι καλλιτέχνες και σχήματα διαμαρτυρήθηκαν για τον αποκλεισμό τους από τις εκδηλώσεις. Επίσης υπήρχαν διαμαρτυρίες τόσο για την ποιότητα του προγράμματος, το οποίο, όπως υποστηρίζουν μερικοί, συρρικνώθηκε, όσο και για το κόστος ορισμένων εκδηλώσεων οι οποίες κλείστηκαν μέσω ατζέντηδων. Τέλος, το 2006 στην Πάτρα δεν έγινε ούτε μία αρχαιολογική έκθεση, ενώ κατά παράδοση το υπουργείο Πολιτισμού διοργάνωνε τέτοιες εκθέσεις στις άλλες Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης (Κρουστάλλη, 2005).

5.5.5 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Η Πάτρα παρουσιάζει αρκετά κοινά στοιχεία, με πόλεις που φιλοξένησαν το θεσμό στο παρελθόν και επωφελήθηκαν ιδιαίτερα (Γλασκόβη), όπως τη μεγάλη ύφεση που γνώρισε η βιομηχανία της, την αρνητική εικόνα προς τα έξω, την ανεργία, αλλά και κάποιες προσπάθειες, ίσως όχι σε τόσο έντονο βαθμό, για πολιτιστική ανάπτυξη. Ακολουθώντας το παράδειγμα της συγκεκριμένης πόλης, προσαρμοσμένο όμως στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, θα μπορούσε να δημιουργήσει και να εκμεταλλευτεί νέες δυνατότητες ανάπτυξης, αποκτώντας μια σειρά πλεονεκτημάτων και εμπλουτίζοντας την προσφορά της στους κατοίκους, στους τουρίστες και στις επιχειρήσεις. Παρόλα αυτά, όπως φαίνεται και από το καλλιτεχνικό πρόγραμμα της διοργάνωσης, το βάρος δόθηκε στο πολιτιστικό σκέλος του θεσμού, ενώ ο σχεδιασμός του γεγονότος περιελάμβανε δράσεις εκμετάλλευσης των αναπτυξιακών δυνατοτήτων του θεσμού σε μικρό βαθμό.

Παρά τη μεγάλη βαρύτητα του θεσμού, οι λόγοι για τους οποίους επιλέχθηκε η Πάτρα για Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, δεν ήταν τόσο η ασθενής οικονομική ή κοινωνική της εικόνα, ούτε η έλλειψη ανταγωνιστικότητάς της, αλλά κυρίως πολιτικοί παράγοντες. Σε αυτή τη βάση καταρτίστηκε ένα πολύ ποιοτικό καλλιτεχνικό πρόγραμμα, ενώ από την άλλη αγνοήθηκαν οι δράσεις που αφορούσαν την προώθηση του θεσμού με αποτέλεσμα να προκύψει ένα προϊόν εσωτερικής κατανάλωσης. Σε αυτό το χρονικό σημείο δεν έχει γίνει ο επίσημος απολογισμός του

θεσμού ούτως ώστε να προσδιοριστούν με ακρίβεια οι επιδράσεις του (Μπέλλας, 2007).

Επίσης, η κομματικοποίηση και η ταύτιση του θεσμού με τις πεποιθήσεις της εκάστοτε διοίκησης σε συνδυασμό με την παραδοσιακά ισχυρή πολιτική εκπροσώπηση του νομού στην κεντρική εξουσία, συνέβαλαν στο να δημιουργούνται εύκολα εντάσεις οι οποίες σαν στόχο είχαν να πλήξουν το αντίπαλο πολιτικό στρατόπεδο. Επομένως γίνεται προφανές πως ο σχεδιασμός ο οποίος είχε καταρτιστεί δεν ήταν άμοιρος των πολιτικών επιδράσεων, οπότε αντί να στοχεύει στο ζητούμενο, δηλαδή στη βελτίωση της εικόνας της πόλης και στην τοπική ανάπτυξη, αναλώθηκε σε πρόσκαιρες δράσεις για την τυπική υποστήριξη του γεγονότος (Μπέλλας, 2007).

Από την άλλη, ένα από τα κορυφαία προβλήματα που εμφανίστηκαν κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας αλλά και μετά, ήταν η έλλειψη διάθεσης για ομαδική επαγγελματική δουλειά και για αποτελεσματική διεκδίκηση των αιτημάτων της πόλης. Επί έξι τουλάχιστον χρόνια, από το 1999 μέχρι το 2004, μέχρι δηλαδή να πειστεί και ο τελευταίος ρομαντικός ότι το γεγονός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας δεν επρόκειτο να επιφέρει κάποια κοσμογονία στην Πάτρα, οι περισσότεροι οικονομικοί και κοινωνικοί παράγοντες της πόλης ένιωθαν ότι θα συνδέονταν με το θεσμό μόνο εφόσον θα είχαν λαμβάνειν μέρος της «πίτας» των επιχορηγήσεων που θα έφερνε στην πόλη. Ακόμα κι όταν δε συνέβαινε κάτι τέτοιο, οι πιο πολλοί ήταν επιφυλακτικοί περιμένοντας πρώτα να δράσουν οι αρχές και κατόπιν να ακολουθήσουν οι ιδιωτικές πρωτοβουλίες. Πέρασε έτσι σχεδόν μια δεκαετία παντελούς απραξίας και αναμονής των κινήσεων που θα γίνονταν από το δήμο και την κυβέρνηση. Κι όταν η «πίτα» μίκρυνε απελπιστικά και όλοι συνειδητοποίησαν πως ούτε η κυβέρνηση αλλά ούτε και ο δήμος κατάφεραν να κάνουν δουλειά υποδομής, ήταν πολύ αργά για να γίνει η παραμικρή καλά σχεδιασμένη κίνηση. Την ίδια περίοδο, όλοι οι υπεύθυνοι παράγοντες για το ζήτημα δήλωναν αδύναμοι να πάρουν αποφάσεις, χωρίς το υπουργείο να δίνει τα χρήματα που είχε υποσχεθεί. Όμως ταυτόχρονα, από την επίσημη Πάτρα αλλά και από τους ιδιωτικούς της φορείς, δεν κατατέθηκε ούτε μία ολοκληρωμένη πρόταση για τη διεκδίκηση μερικών από τα εκατομμύρια ευρώ που δίνει κάθε χρόνο η Ευρωπαϊκή Ένωση για τον πολιτισμό (Γσιλίρας, 2007).

Η επιτυχία μιας Πολιτιστικής Πρωτεύουσας δεν πρέπει να βασίζεται μόνο στη διεκδίκηση χρημάτων ή στη διαχείριση πόρων, ανθρώπων και αποφάσεων. Είναι πρωτίστως ζήτημα ενεργοποίησης μιας ολόκληρης πόλης. Στην περίπτωση της

Πάτρας, το γεγονός ότι αυτή η ενεργοποίηση δεν επιτεύχθηκε ποτέ είναι η μεγαλύτερη ήττα όσων διαχειρίστηκαν το θεσμό. Ίσως σε αυτό να συνετέλεσε και το ότι το σύνολο της κοινωνίας έπειτα από την ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 και τη μεγάλη επιτυχία που σημείωσαν, δεν έδειχνε το ίδιο «διψασμένο» για παρόμοια γεγονότα. Κατά συνέπεια η ανάληψη του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας μόλις δύο χρόνια μετά τους Ολυμπιακούς της Αθήνας δεν αντιμετωπίστηκε με τον ανάλογο ενθουσιασμό. Πάντως το αποτέλεσμα ήταν, ότι καθ' όλη τη διάρκεια της προπαρασκευής του θεσμού δε βρέθηκε ούτε ένας άνθρωπος αλλά ούτε και ένας φορέας να εμπνεύσει τους πολίτες και να τους πείσει ότι πρέπει να δράσουν. Έτσι, η μόνη σχέση της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας με τον κόσμο εξαντλήθηκε στις καλλιτεχνικές προτάσεις που κατατέθηκαν, στα εισιτήρια που κόπηκαν στις εκδηλώσεις και στις ομάδες των εθελοντών που συμμετείχαν.

Καταληκτικά, υπάρχει ένα κοινό νήμα που ενώνει όλες τις παραπάνω παρατηρήσεις. Το κοινό αυτό νήμα αφορά την έλλειψη ενός οράματος για την πόλη. Αν κάτι εν τέλει πρέπει να μείνει από τη φιλοξενία του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας από τη Πάτρα, είναι η παντελής έλλειψη σχεδίου για τα επόμενα χρόνια. Τρανές αποδείξεις η κακή εμπειρία της διεκδίκησης των Μεσογειακών Αγώνων, τα ελάχιστα κέρδη από τους Ολυμπιακούς, η ανύπαρκτη σχέση με το εν δυνάμει χρυσοφόρο για την πόλη Πανεπιστήμιο και οι δεκάδες άλλες χαμένες ευκαιρίες.

5.6 ΟΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΕΝΟΨΕΙ ΤΟΥ 2006

Η Πάτρα, εκτός του καλλιτεχνικού προγράμματος, στο φάκελο της υποψηφιότητας της για τη διοργάνωση, πρότεινε ένα αρκετά φιλόδοξο πρόγραμμα κατασκευής υποδομών και τόνισε πως αρκετά από τα προγραμματιζόμενα έργα θα έχουν ολοκληρωθεί μέχρι το 2006, καθώς η Πάτρα υπήρξε μία από τις τέσσερις περιφερειακές ολυμπιακές πόλεις στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004. Όσον αφορά την κατασκευή νέας πολιτιστική υποδομής, η πόλη έδειξε ότι στοχεύει στην κατασκευή ενός νέου ανοικτού θεάτρου 1000 θέσεων στην περιοχή Καβουκάκι, ενός επίσης νέου ανοικτού θεάτρου 3500 θέσεων στη Πλαζ και στην δημιουργία θεάτρου 900 θέσεων, συνεδριακού κέντρου και εκθεσιακού χώρου στους χώρους του παλαιού εργοστασίου Λαδόπουλος. Επιπλέον, τόνισε την ύπαρξη μεγάλων προγραμμάτων που αποτελούν μέρος σχεδίου για μια σημαντική αναμόρφωση της πόλης και περιλαμβάνουν τη βελτίωση των δρόμων, τη ζεύξη Ρίου-Αντιρρίου, την αναμόρφωση

της προκυμιάς και τον επανασχεδιασμό των οδών, των οικοδομικών τετραγώνων και των πεζοδρομίων (Palmer/ Rae Associates, 2003).

Η φιλοξενία του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης θα έδινε επίσης την ευκαιρία να βελτιωθεί σημαντικά η εικόνα της πόλης και να αναδειχθεί η αρχιτεκτονική της κληρονομιά. Παράλληλα, επεμβάσεις που προβλέπονταν από το φάκελο υποψηφιότητας της Πάτρας για τη φιλοξενία του θεσμού, επρόκειτο να δώσουν νέα όψη τόσο στο κέντρο όσο και σε περιοχές με προβλήματα από την πυκνή και αυθαίρετη δόμηση (Προσφυγικά, Ψαροφάι). Δύο από τα μειονεκτήματα της πόλης είναι αφενός το γεγονός ότι δε προσεγγίζει ουσιαστικά τη θάλασσα και αφετέρου η έλλειψη αρκετών χώρων πρασίνου. Αρκετή θετική είναι η ανάπτυξη της περιοχής της Μαρίνας, όμως απομένει μεγάλο κομμάτι που απαιτεί παρόμοιες επεμβάσεις και τώρα φιλοξενεί τις εγκαταστάσεις του λιμανιού, ενώ χωρίζεται από την υπόλοιπη πόλη με τη σιδηροδρομική γραμμή. Με τη μετεγκατάσταση του λιμανιού και την υπογειοποίηση τμήματος της σιδηροδρομικής γραμμής, όπως προέβλεπε και ο φάκελος υποψηφιότητας της Πάτρας για τη φιλοξενία του θεσμού, θα απελευθερωθεί χώρος για πολεοδομική επέμβαση. Σε αυτόν είναι δυνατόν να δημιουργηθεί πάρκο προσθέτοντας άλλη μια ζώνη πρασίνου στον αστικό ιστό (ΤΕΕ, 2003).

Παρόλη την αισιοδοξία και τις μεγάλες προσδοκίες που καλλιεργήθηκαν για ολοκληρωτική αλλαγή της εικόνας της πόλης και για παρεμβάσεις μεγάλης κλίμακας, η πραγματικότητα σήμερα είναι αρκετά διαφορετική. Πολλά από τα προγραμματιζόμενα έργα ήταν αδύνατο από άποψης χρόνου να πραγματοποιηθούν ως το 2006 ενώ για κάποια άλλα απουσίαζε είτε η επαρκής χρηματοδότηση είτε η ισχυρή πολιτική βούληση. Εντούτοις, ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας θα μπορούσε να είναι η αφορμή για να ξαναδεί η Πάτρα πιο σοβαρά τις βασικές της υποδομές και να διεκδικήσει τα χρήματα που χρειάζεται, έστω κι αν τα αντίστοιχα έργα δε θα προλάβουν να πραγματοποιηθούν ως το 2006.

Η ανανέωση της πόλης θεωρήθηκε ως βασικός στόχος από τους διοργανωτές, ο τρίτος κατά σειρά, η επιτυχία του οποίου βασιζόταν στην αρμονική συνεργασία με τη δημοτική αρχή. Στις αναπλάσεις και τα έργα, ενόψει του 2006, συμμετείχαν τόσο ο Δήμος Πατρέων όσο και ο Οργανισμός «Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης, Πάτρα 2006». Ο δήμος ανέλαβε να φέρει εις πέρας μεγάλα έργα όπως είναι η κατασκευή ανοιχτού και κλειστού θεάτρου αλλά και η αναπαλαίωση κτηρίων όπως είναι οι αποθήκες του ΑΣΟ και το παλαιό Δημοτικό Νοσοκομείο. Πέρα όμως από

τα έργα, ανέλαβε να πραγματοποιήσει και αναπλάσεις σε διάφορα σημεία της πόλης. Παράλληλα ο οργανισμός θα εκτελούσε εργασίες ανακαίνισης σε ιστορικά κτήρια της πόλης τα οποία θα μεταμορφώνονταν σε θέατρα και εκθεσιακούς χώρους. Είναι αλήθεια, ότι ορισμένα από τα μεγάλα έργα υποδομής έχουν ως ορίζοντα ολοκλήρωσης το 2007 ή το 2009. Αυτή ήταν μια απόφαση που ελήφθη από το Υπουργείο Πολιτισμού, υπό το σκεπτικό ότι εφόσον πρόκειται για έργα που γίνονται με αφορμή την Πολιτιστική Πρωτεύουσα και όχι για τους σκοπούς της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, θα ήταν σωστό να χρηματοδοτηθούν κανονικά έστω κι αν λόγω του χρόνου που χάθηκε από το 1998 έως το 2004 δεν θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν από τους διοργανωτές. Θα αξιοποιηθούν όμως από την πόλη στα επόμενα χρόνια επ' ωφελεία της προσπάθειας για πολιτιστική ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής.

Πάντως, πολλά από τα υποσχόμενα έργα και τις υποδομές ήταν ακόμα υπό κατασκευή, ακόμα και κατά τη διάρκεια του 2006, με αποτέλεσμα η Πάτρα να δίνει την εικόνα ενός εργοταξίου παρά μιας Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Από τη στιγμή που οι φορείς γνώριζαν για την επιλογή της πόλης ως Πολιτιστικής Πρωτεύουσας αρκετό καιρό νωρίτερα ήταν αδιανόητο κατά τη διάρκεια της πολιτιστικής χρονιάς να πραγματοποιούνται ακόμα έργα, με αποτέλεσμα αρκετά μέσα ενημέρωσης να κατακρίνουν την έλλειψη οργάνωσης, την ύπαρξη ανευθυνότητας και τις τάσεις προχειρότητας, σε ένα τέτοιο σημαντικής αξίας γεγονός.

Τελικά, οι παρεμβάσεις και τα έργα που πραγματοποιήθηκαν ή αναμένεται να αποπερατωθούν στο άμεσο μέλλον και χρηματοδοτήθηκαν με την ευκαιρία της φιλοξενίας του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας μπορούν να διακριθούν σε τέσσερις βασικές κατηγορίες:

- Σε έργα που αφορούν την κατασκευή νέων πολιτιστικών υποδομών ή την αξιοποίηση υπαρχόντων χώρων και κτιρίων για τους σκοπούς του καλλιτεχνικού προγράμματος ή για ευρύτερη πολιτιστική χρήση
- Σε παρεμβάσεις που αφορούν το ιστορικό κέντρο της πόλης
- Σε αναπλάσεις για την αξιοποίηση περιοχών της πόλης
- Σε διάφορες σημειακές παρεμβάσεις μη πολιτιστικού ενδιαφέροντος εντός του Σχεδίου Πόλεως (ανακατασκευές πεζοδρομίων, διαμορφώσεις πλατειών κ.α.).

5.7 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Η πόλη της Πάτρας χαρακτηρίζεται από ανυπαρξία μεγάλων πολιτιστικών υποδομών που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν αστικός εξοπλισμός. Στα πλαίσια όμως της πολιτιστικής ζωής της πόλης υπάρχει σημαντική υποδομή, η οποία είτε χρησιμοποιείται είτε είναι διαθέσιμη για αξιοποίηση. Χρησιμοποιούνται ήδη για τη φιλοξενία εκδηλώσεων διάφοροι αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία, καθώς και νεώτερα κτίρια, όπως νεοκλασικά ή παλιές δημοτικές εγκαταστάσεις (Πίνακας 2.2).

ΘΕΑΤΡΑ	Αρχαίο Ωδείο, ανοικτό 2000 θέσεων
	Βυζαντινό Φρούριο, ανοικτό 700 θέσεων
	Δημοτικό Θέατρο "Απόλλων", 500 θέσεων
	"Επίκεντρο", θεατρική σκηνή 100-140 θέσεων
	Σταφιδαποθήκες Μπάρρυ, θεατρική σκηνή 150-200 θέσεων
	Θέατρο "Αγορά", 114 θέσεων
	Θέατρο "Λιθογραφείο", 300 θέσεων
	Θέατρο Μαρίνας, ανοικτό 300 θέσεων
ΜΟΥΣΕΙΑ	Μικρό Αρχαιολογικό μουσείο
	Μικρό Ιστορικό και Εθνολογικό μουσείο
	Μουσείο Τύπου
ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΙ ΧΩΡΟΙ	Ισόγειο Βιβλιοθήκης-Πινακοθήκη
	Μέγαρο Λόγου και Τέχνης
	Σταφιδαποθήκες Μπάρρυ
	Παλαιό Νοσοκομείο
ΧΩΡΟΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ-ΔΙΑΛΕΞΕΩΝ	Μέγαρο Λόγου και Τέχνης
	Παλαιό Νοσοκομείο
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ	Δημοτική Βιβλιοθήκη
ΧΩΡΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ	Σπίτι Πολιτισμού
	Μέγαρο Μουσικής
ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ	Διακίδιος Σχολή Λαού
	Αίθουσες Επιμελητηρίων
	Αίθουσα Εθνικής Τράπεζας
	Αίθουσα Δικηγορικού Συλλόγου
	Φιλαρμονική Εταιρεία
	"Περί Τεχνών"
	"Πολύεδρο"
	"Millenium"
	Αίθουσες ενοριακών κέντρων

Πίνακας 2.2: Χώροι πολιτισμικής υποδομής Πάτρας. (Πηγή: Δήμος Πατρέων)

Στα πλαίσια του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, πραγματοποιήθηκαν αρκετές εκδηλώσεις στους παραπάνω χώρους. Επίσης τόσο ο Δήμος Πατρέων όσο και ο οργανωτικός φορέας του θεσμού επιδόθηκαν σε έργα κατασκευής νέων υποδομών και σε αναπλάσεις ήδη υπάρχοντων χώρων. Οι διοργανωτές του γεγονότος, είχαν εξ αρχής στο νου τους να αναδείξουν αρκετές δεκάδες χώρους

(σπίτια, έδρες φορέων, αναξιοποίητα κτήρια) κ.τ.λ. και να τους χρησιμοποιήσουν για μικρές ή μεγαλύτερες πολιτιστικές εκδηλώσεις (ποιητικές βραδιές, μικρές εκθέσεις, παρουσιάσεις βιβλίων κ.α.). Έτσι σε συνεργασία με το σύλλογο αρχιτεκτόνων του νομού, βρέθηκαν χώροι στους οποίους πραγματοποιήθηκαν οι κατάλληλες παρεμβάσεις ώστε να φιλοξενήσουν πολιτιστικές εκδηλώσεις αλλά και να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητά τους μετά το 2006. Αναλυτικότερα, οι χώροι αυτοί ήταν:

➤ Εκθεσιακός χώρος Λαδόπουλος: Από τις πρώτες επιλογές του Οργανισμού «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, Πάτρα 2006» ήταν η αξιοποίηση της παλαιάς χαρτοβιομηχανίας Λαδόπουλου (Εικόνα 5.4). Η μεγάλη έκθεση Da Vinci φιλοξενήθηκε σε ένα από τα ανακατασκευασμένα κτίρια της μεγαλύτερης χαρτοβιομηχανίας των Βαλκανίων που μετατράπηκε σε εκθεσιακό κέντρο. Επίσης στα κτίρια των παλαιών γραφείων της στεγάστηκαν τα γραφεία της οργανωτικής επιτροπής. Αξίζει να επισημανθεί πως η χαρτοβιομηχανία Λαδόπουλου που ιδρύθηκε το 1928, με την επωνυμία ήταν προσωποπαγής, για να εξελιχθεί το 1959 σε ανώνυμη εταιρία και να καταστεί όχι μόνο μία από τις μεγαλύτερες χαρτοβιομηχανίες των Βαλκανίων, αλλά να αποτελέσει σπάνιο δείγμα παραγωγικής μονάδας με μηχανές που κάλυπταν την εξέλιξη της τεχνολογίας από το 1920 έως σήμερα. Τη δεκαετία του 1980, με την αποβιομηχάνιση της πόλης, έκλεισε το συγκεκριμένο εργοστάσιο, γράφοντας τον επίλογο της βιομηχανικής Πάτρας αφήνοντας τα κτιριακά κελύφη της, που αποδεικνύουν με βάση την αρχιτεκτονική τους δομή, την εξέλιξη της χαρτοβιομηχανίας, αφού για κάθε νέα μηχανή παραγωγής κτιζόταν ένα κτίριο. Πέραν των γραφείων διοίκησης του οργανισμού που στεγάζονται στα ανακατασκευασμένα παλαιά γραφεία του βιομηχανίας, ένα τμήμα των παλαιών βιομηχανικών κελυφών έχει μετατραπεί, διατηρώντας το ύφος του κελύφους, σε έναν υπερσύγχρονο εκθεσιακό χώρο.

Εικόνα 5.4: Τα ανακατασκευασμένα κτίρια της χαρτοβιομηχανίας Λαδόπουλου. (Πηγή: Ιδία επεξεργασία)

➤ Πτωχοκομείο: Η επιλογή του παλαιού πτωχοκομείου έγινε για δύο λόγους: α) γιατί αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα νεοκλασικής αρχιτεκτονικής και β) γιατί δείχνει το πολιτισμικό υπόβαθρο της πόλης όσον αφορά την μέριμνα για την περίθαλψη των απόρων τον 19ο αιώνα. Συγκεκριμένα το παλαιό πτωχοκομείο (Εικόνα 5.5) κτίστηκε το 1870 την εποχή ανάπτυξης της Πάτρας μαζί με άλλα σημαντικά κτίρια αυτής της πόλης, όπως το δημοτικό θέατρο Απόλλων (δημιούργημα του Τσίλερ, αντίγραφο της Σκάλας του Μιλάνου), το βρεφοκομείο, σχολεία, ναοί, το εργοστάσιο αερίοφωτος κ.α. Το συγκεκριμένο κτίσμα δηλωτικό της σημαντικής οικονομικοκοινωνικής δομής της Πάτρας εκείνη την περίοδο, κτίστηκε με έξοδα της υπάρχουσας τότε κοινότητας των αστών που χρηματοδότησε πολλά από τα κοινωφελή ιδρύματα της πόλης. Το σημαντικό για το επίπεδο πολιτισμού της Πάτρας του 19ου αιώνα είναι πως παρότι κατασκευάστηκε για την συγκεκριμένη χρήση η αρχιτεκτονική του δεν υπολείπεται σε τίποτα από τα μεγάλα ιδιόκτητα νεοκλασικά αρχοντικά της Πάτρας. Στο πλαίσιο των επεμβάσεων του Οργανισμού «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, Πάτρα 2006», ο εσωτερικός χώρος του παλαιού πτωχοκομείου έχει μετατραπεί σε αίθουσα πολλαπλών πολιτιστικών χρήσεων και

καμαρινιών για τους καλλιτέχνες. Επίσης στο εξωτερικό κέλυφος του κτιρίου αποδόθηκε με χρωματικές επεμβάσεις η αρχική του όψη.

Εικόνα 5.5: Το παλαιό Πτωχοκομείο της Πάτρας. (Πηγή: www.patras2006.gr)

➤ Παλαιό Αρσάκειο: Στενά συνδεδεμένο με την πνευματική ζωή της Πάτρας είναι το παλαιό Αρσάκειο (Εικόνα 5.6), που κτίστηκε το 1933 για να στεγάσει το περίφημο παρθεναγωγείο που εκτός από νηπιαγωγείο, δημοτικό και γυμνάσιο λειτουργούσε και διδασκαλείο. Ιδιαίτερα επιβλητικό κτίριο της αρχιτεκτονικής του μεσοπολέμου το παλαιό Αρσάκειο, σχεδιάστηκε από τον σπουδαίο αρχιτέκτονα της εποχής Αναστάσιο Μεταξά, με όλες τις προδιαγραφές λειτουργίας ενός εκπαιδευτηρίου απόλυτα άρτιου. Φημισμένο για την παιδεία που προσέφερε στο γυναικείο πληθυσμό της πόλης το τότε παρθεναγωγείο Αρσάκειο, αποτέλεσε πόλο έλξης - ιδιαίτερα το γυμνάσιο και το διδασκαλείο - και για τις νέες από την ευρύτερη περιοχή, με αποτέλεσμα η Πάτρα να λειτουργήσει σαν μητρόπολη μόρφωσης για τις γυναίκες που η πλειονότητα τους τότε δεν φοιτούσε καν στο γυμνάσιο. Σημαντικές οι επεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν στο Παλαιό Αρσάκειο, στο οποίο η αίθουσα θεάτρου και τα γυμναστήρια έχουν μετατραπεί σε χώρους για πολλαπλές πολιτιστικές χρήσεις και οι αίθουσες διδασκαλίας μικρότερης χωρητικότητας έχουν μετατραπεί σε αίθουσες κατάλληλες για προβολές και εκθέσεις.

Εικόνα 5.6: Το παλαιό Αρσάκειο. (Πηγή: www.patras2006.gr)

➤ Κτίριο Μαραγκόπουλου: Χαρακτηρισμένο ως έργο τέχνης επειδή αποτελεί εξέχον δείγμα της βιομηχανικής αρχιτεκτονικής του μεσοπολέμου, το Μαραγκοπούλειο που υψώνεται στην συμβολή των οδών Αγίου Ανδρέου και Βότση (Εικόνα 5.7). Το όνομα του κτιρίου παραπέμπει κατευθείαν στην εποχή της βιομηχανικής Πάτρας όταν ανθούσε η μεγάλη βιομηχανία του Μαραγκόπουλου και κτίστηκε για να εξυπηρετεί τις ανάγκες του εργοστασίου, αφού η κατασκευή του πληρούσε τις προδιαγραφές λειτουργίας ενός εξαιρετικού ευρωπαϊκών προτύπων εμπορικού καταστήματος που πουλούσε είδη της συγκεκριμένης βιομηχανίας.

Εικόνα 5.7: Το κτίριο της βιομηχανίας του Μαραγκόπουλου. (Πηγή: www.patras2006.gr)

➤ Μύλοι Αγίου Γεωργίου: Το συγκεκριμένο κτίριο με αρχιτεκτονική ταυτότητα του Μεσοπολέμου (Εικόνα 5.8), αποτελεί την τελευταία προσθήκη της αλευροβιομηχανίας «Μύλοι Αγίου Γεωργίου» και αγοράστηκε το 1956 για τις ανάγκες της τότε αλευροβιομηχανίας. Μετά την αγορά του, στο ύψος του 1ου ορόφου ενοποιήθηκε με εναέρια γέφυρα με το παλαιό κτίριο που αγοράστηκε το 1936 και μετετράπησαν σε αλευρόμυλους. Η ιστορία της αλευροβιομηχανίας «Μύλοι Αγίου Γεωργίου» ξεκινά από το 1926 και αποδεικνύει την ποικιλία σε βιομηχανικές μονάδες που είχε η Πάτρα από το τέλος του 19ου αιώνα έως και το τέλος του 20ου που τεκμηριωμένα μαρτυρούν την οικονομικοκοινωνική και πολιτιστική της πορεία. Στο πλαίσιο των επεμβάσεων του Οργανισμού «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, Πάτρα 2006» ο τελευταίος όροφος του παλαιού κτιρίου έχει μετατραπεί σε αξιόλογο εκθεσιακό χώρο με όλες τις απαραίτητες υποδομές.

Εικόνα 5.8: Το ανακατασκευασμένο κτίριο της αλευροβιομηχανίας «Μύλοι Αγίου Γεωργίου». (Πηγή: www.patras2006.gr)

➤ Εργοστάσιο Τέχνης: Το κλειστό προκατασκευασμένο θέατρο (Εικόνα 5.9), χωροθετήθηκε στον υπαίθριο χώρο της χαρτοβιομηχανίας Λαδόπουλου και οι προδιαγραφές κατασκευής του ακολουθούν τη φιλοσοφία ανάδειξης του συγκεκριμένου βιομηχανικού συγκροτήματος το οποίο έχει χαρακτηριστεί διατηρητέο. Καθοριστικό παράγοντα για το ύφος και την αρχιτεκτονική γραμμή του έπαιξε η θέση του στο χώρο, ώστε η κατασκευή του να προσιδιάζει με την αρχιτεκτονική και την ατμόσφαιρα που αναδίδουν τα κτίρια της παλαιάς χαρτοβιομηχανίας. Κατασκευασμένο σύμφωνα με τις τελευταίες επιταγές της τεχνολογίας το κλειστό προκατασκευασμένο θέατρο χωρητικότητας 900 θέσεων, έχει σκηνή 168 τ.μ. με 12 μέτρα βάθος και 14 μήκος, έχει 4 εισόδους και περιλαμβάνει φουαγιέ- κυλικείο.

Εικόνα 5.9: Το προκατασκευασμένο θέατρο πλησίον της χαρτοβιομηχανίας Λαδόπουλου. (Πηγή: www.patras2006.gr)

Επίσης, ο Δήμος Πατρέων ανέλαβε την εκπόνηση μελετών για την κατασκευή νέων υποδομών ή την αξιοποίηση ήδη υπαρχόντων χώρων με σκοπό την πολιτιστική τους χρήση. Αναλυτικότερα, τα έργα που ανέλαβε ο Δήμος Πατρέων ήταν:

➤ **Ανακαίνιση-Ανακατασκευή Αγοράς Αργύρη:** Η αγορά Αργύρη είναι ένα χώρος ο οποίος θα αξιοποιηθεί ως πολυχώρος υποδοχής επισκεπτών και ως εκθεσιακός χώρος. Στόχος της συγκεκριμένης ανάπλασης είναι να αποτελέσει ο συγκεκριμένος χώρος ένα σημείο αναφοράς στην αναψυχή των επισκεπτών και των κατοίκων της πόλης. Στην αγορά Αργύρη προβλέπονται χώροι ενημέρωσης, προβολής και εκθέσεων. Επίσης προβλέπεται χώρος οπτικοακουστικών παρουσιάσεων, χώρος παρουσίασης χαρακτηριστικών για την περιοχή προϊόντων, των εθνικών δρυμών και των περιοχών προστασίας της φύσης καθώς και των περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Προβλέπονται ακόμα χώροι παρουσίασης των πολιτιστικών δρώμενων στην περιοχή, για τις τουριστικές υποδομές της ευρύτερης περιφέρειας, για τα δρομολόγια των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς, αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, χώροι εστίασης, αναψυχής και εμπορικών δραστηριοτήτων για είδη χρήσιμα για τους επισκέπτες και τους ταξιδιώτες.

➤ **Κατασκευή Ανοικτού Θεάτρου Πάτρας στην περιοχή Ρηγανόκαμπου**

➤ Μετατροπή Εγκαταστάσεων ΑΣΟ σε εκθεσιακό χώρο: Ο χώρος των παλαιών αποθηκών του ΑΣΟ (Ασφαλιστικός Σταφιδικός Οργανισμός) (Εικόνα 5.10) προβλέπεται να μετατραπεί σε πολυχώρο, ο οποίος θα φιλοξενεί εκθέσεις και άλλες δραστηριότητες. Στο κτίριο του ΑΣΟ, θα κατασκευασθούν αμφιθέατρο για μουσικές και θεατρικές εκδηλώσεις, ηλεκτρονική βιβλιοθήκη, χώρος αθλητικών δραστηριοτήτων, χώρος εστίασης και αναψυχής, ενώ στην υπαίθρια έκταση του κτιριακού συγκροτήματος, θα δημιουργηθεί πάρκο.

Εικόνα 5.10: Οι παλιές αποθήκες του ΑΣΟ. (Πηγή: Ιδία επεξεργασία)

➤ Μετατροπή Παλαιού Δημοτικού Νοσοκομείου σε Εκθεσιακό Χώρο (Εικόνα 5.11).

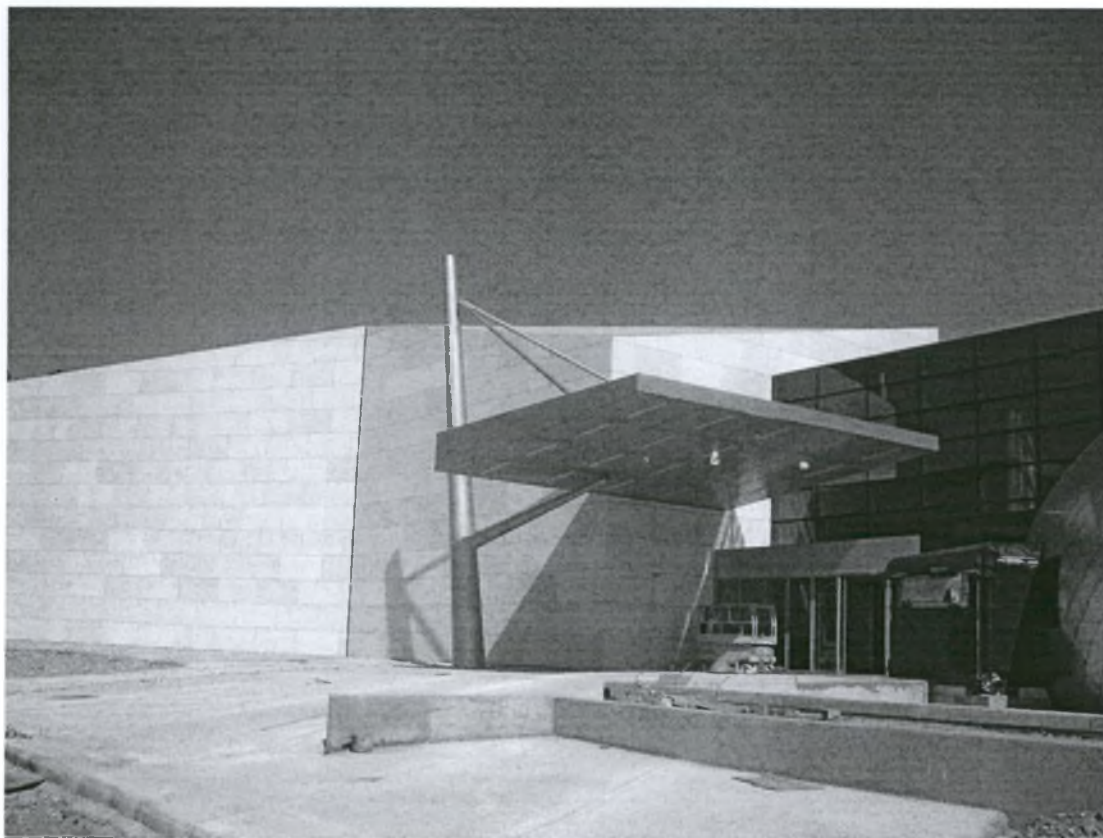

Εικόνα 5.11: Το Παλαιό Δημοτικό Νοσοκομείο της Πάτρας. (Πηγή: Ίδια επεξεργασία)

Ανάμεσα στις νέες πολιτιστικές υποδομές που δημιουργήθηκαν στην πόλη της Πάτρας ανήκει και το νέο αρχαιολογικό μουσείο της πόλης (Εικόνα 5.12). Το νέο μουσείο δε συμπεριλαμβάνεται στα έργα που η κατασκευή του δρομολογήθηκε εξαιτίας της φιλοξενίας του θεσμού. Αποτελεί μια υποδομή που συμπεριλαμβανόταν στο σχεδιασμό της πόλης από πολύ πιο πριν. Η ανάληψη όμως του θεσμού από την Πάτρα είχε σαν αποτέλεσμα να εναρμονιστεί η αποπεράτωση των εργασιών του με το σχεδιασμό για το γεγονός.

Το νέο Μουσείο Πατρών κατασκευάζεται σε οικόπεδο περίπου 28500 τ.μ. στη βόρεια είσοδο της πόλης μεταξύ της παλαιάς και της νέας Εθνικής Οδού. Λόγω της επιβλητικής μορφής του, το νέο μουσείο θα αποτελέσει σημείο αναφοράς για το ευρύτερο περιβάλλον του και κατ' επέκταση για την πόλη των Πατρών. Το νέο μουσείο είναι ένα σύμπλεγμα ημιαυτόνομων κτιρίων, συντιθέμενων από συμπαγείς πρισματικούς όγκους καλυμμένους με μάρμαρο και έναν κύριο ελλειψοειδή όγκο με επικάλυψη τιτανίου, και θα στεγάσει εκθεσιακούς χώρους, αμφιθέατρα, εργαστήρια και κάθε άλλη απαιτούμενη εγκατάσταση για την λειτουργία ενός συγχρόνου μουσείου. Το νέο μουσείο θα εκτείνεται σε μία έκταση 8000 τ.μ., ενώ οι εκθεσιακοί χώροι θα καλύπτουν περισσότερα από 3000 τ.μ. Το μέγεθος του νέου μουσείου θα δώσει την ευκαιρία να παρουσιαστούν για πρώτη φορά, σημαντικότερα εκθέματα από

τους αρχαιολογικούς θησαυρούς της Αχαΐας, όπως εκπληκτικά ψηφιδωτά της ρωμαϊκής εποχής αλλά και πολλά εκθέματα τα οποία λόγω του όγκου τους δεν μπορούν να παρουσιαστούν στο υπάρχον μουσείο.

Εικόνα 5.12: Άποψη του νέου Μουσείου της Πάτρας. (Πηγή: Ιδία επεξεργασία)

5.8 ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

Το ιστορικό κέντρο αποτελεί το κατ' εξοχήν κέντρο της πόλης στο οποίο αναπτύσσεται η πολιτιστική ζωή. Ως ιστορικό κέντρο ορίζεται όχι μόνο το διοικητικό και οικονομικό κέντρο της πόλης που καταλαμβάνει το δυτικό τμήμα της επέκτασης του σχεδίου Βούλγαρη αλλά η και παλαιά πόλη της ανατολικής Πάτρας. Η παραπάνω περιοχή αποτελεί, σε μεγάλο βαθμό, το άμεσο περιβάλλον στο οποίο αναπτύχθηκε το μεγαλύτερο μέρος του πολιτιστικού προγράμματος του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας.

Η περιοχή του ιστορικού κέντρου της πόλης, ενόψει του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, κηρύχθηκε ύστερα από απόφαση του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων έργων, ως «περιοχή αισθητικής αναβάθμισης», σύμφωνα με το νόμο 3044/2002. Σύμφωνα με τις διατάξεις του παραπάνω νόμου, μπορεί να

παρέχεται στους ιδιοκτήτες ακινήτων που εμπίπτουν στη συγκεκριμένη περιοχή, επιχορήγηση από τον οικείο Οργανισμό Τοπικής Αυτοδιοίκησης χρηματικού ποσού για την κάλυψη τμήματος της δαπάνης συντήρησης και αποκατάστασης των όψεων των κτιρίων τους.

Με αρμόδιο φορέα το Δήμο Πατρέων, εφαρμόστηκε τελικά ένα πρόγραμμα ανάπλασης όψεων κτιρίων που βρίσκονται κατά μήκος των οδών του ιστορικού κέντρου της πόλης καθώς και σε κάποιες μεμονωμένες περιοχές εκτός αυτού. Η περιοχή αισθητικής αναβάθμισης που επιλέχτηκε, περιελάμβανε βασικές οδικές αρτηρίες της πόλης όπως οι οδοί Όθωνος-Αμαλίας, Ηρώων Πολυτεχνείου, Κορίνθου, Μαιζώνος και Γούναρη. Στην περιοχή αυτή η συντήρηση και βαφή των όψεων συνδυάστηκε με την απομάκρυνση παράνομων διαφημιστικών πινακίδων, αντικατάσταση των ατομικών τηλεοπτικών κεραιών με κεντρικές και απομάκρυνση των κατόπτρων δορυφορικής λήψης από τους εξώστες των κτιρίων. Σύμφωνα με τη διαδικασία επιχορήγησης που προβλέφθηκε, δόθηκε στο Δήμο Πατρέων η δυνατότητα σχετικού ελέγχου των χρωματισμών, προκειμένου να αποφευχθούν αντιαισθητικές επεμβάσεις στα υφιστάμενα κτίρια (Εικόνες 5.13 και 5.14).

Εικόνα 5.13: Αναπλασμένη όψη κτιρίου επί της οδού Ηρώων Πολυτεχνείου. (Πηγή: Ιδία επεξεργασία)

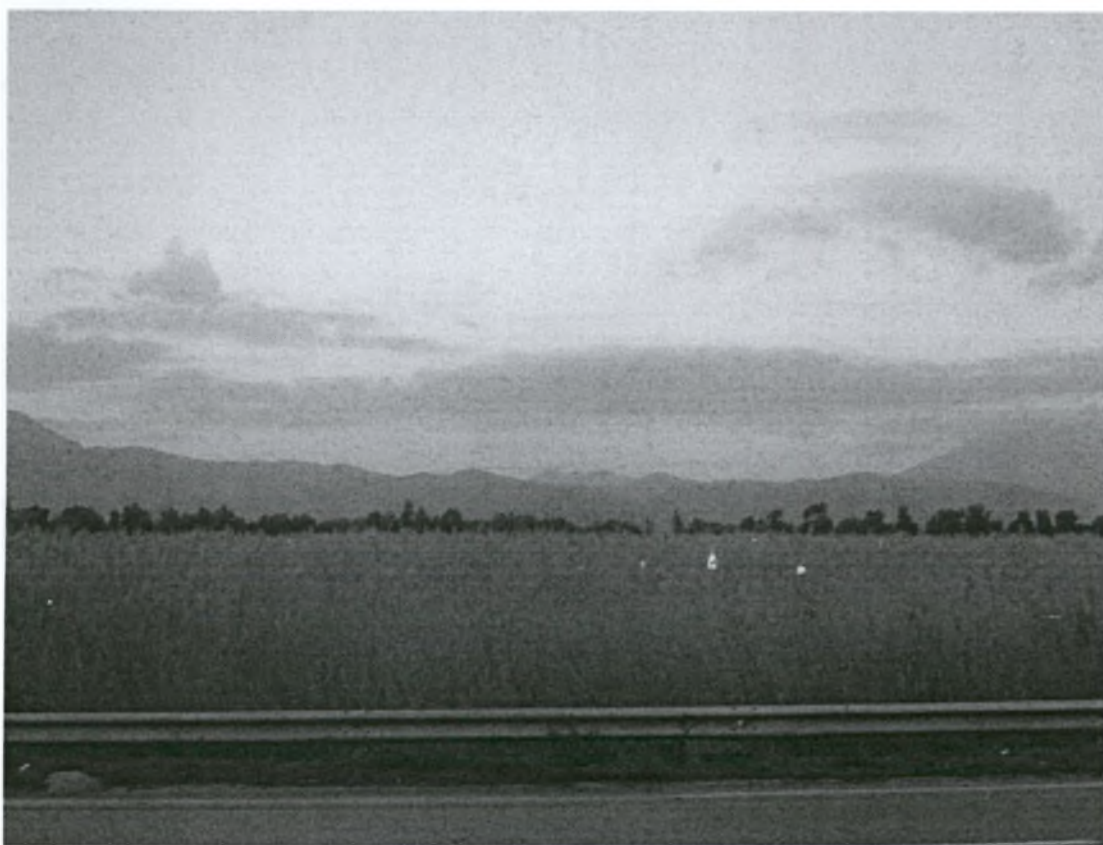
Εικόνα 5.14: Εργασίες ανάπλασης σε κτίριο της οδού 25^{ης} Μαρτίου. (Πηγή: Ιδία επεξεργασία)

5.9 ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Στο πλαίσιο του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης, το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων έργων επιχορήγησε το Δήμο Πατρέων, για τα στάδια τόσο της μελέτης όσο και της κατασκευής, για την ανάπλαση και αξιοποίηση της περιοχής έλους Αγυιάς (Εικόνα 5.15).

Το συγκεκριμένο έργο αποτελεί σημαντικό έργο πνοής για το πολεοδομικό συγκρότημα της Πάτρας. Το συγκεκριμένο έλος αποτελεί έναν υπολειμματικό παράκτιο υγροβιότοπο στο Βορειοανατολικό τμήμα της πόλης, συνολικής έκτασης 280 στρεμμάτων περίπου. Η αξία του έλους από οικολογικής άποψης, έγκειται στην ύπαρξη σε αυτό μόνιμα πλεονάσματος γλυκού νερού, το οποίο προέρχεται από τις απορροές της λεκάνης Βούντενης και Συχαινών καθώς και στην αξιοσημείωτη παρουσία ειδών ορνιθοπανίδας, η οποία ακολουθεί τον δυτικό άξονα μετανάστευσης της χώρας μας. Ο χώρος του έλους έχει περιέλθει στην κυριότητα χρήσης του Δήμου Πατρέων από το 1997, ο οποίος στοχεύει στην δημιουργία ενός ολοκληρωμένου πάρκου αναψυχής και εκπαίδευσης, ενός αστικού πάρκου δηλαδή, 5,5 περίπου στρεμμάτων, όπου θα συνυπάρχουν η αναψυχή, ο αθλητισμός και οι πολιτιστικές

δραστηριότητες, ενώ ταυτόχρονα θα προστατεύεται η υδρολογική ισορροπία του έλους και της ευρύτερης περιοχής. Με παράλληλες εργασίες αποκατάστασης και βελτίωσης της βλάστησης, περίφραξη, κατασκευή χώρου στάθμευσης, φυλακίων εισόδου, Κέντρου Περιβαλλοντικής Πληροφόρησης, Κέντρου Κυκλοφοριακής Αγωγής, εγκατάσταση ηχοπετασμάτων και παρατηρητηρίων, το συγκεκριμένο πάρκο προβλέπεται να αποτελέσει σημαντική προσπάθεια, με εκπαιδευτική σημασία, αναβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής αλλά και προστασίας της φύσης.

Εικόνα 5.15: Άποψη της σημερινής μορφής του έλους της Αγυιάς. (Πηγή: Ιδία επεξεργασία)

5.10 ΑΛΛΕΣ ΣΗΜΕΙΑΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Στην παραπάνω κατηγορία έργων συγκαταλέγονται όλες οι υπόλοιπες αστικές παρεμβάσεις που υλοποιήθηκαν από το Δήμο Πατρέων που απαιτούνταν για την ανάδειξη της πόλης ως «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 2006». Οι πιο πάνω παρεμβάσεις ήταν διεσπαρμένες σε διάφορα σημεία του πολεοδομικού συγκροτήματος και αφορούσαν κυρίως στην ανακατασκευή και τη διαμόρφωση ορισμένων κοινόχρηστων χώρων της πόλης. Συνοπτικά, ήταν οι εξής:

- Διαμόρφωση πλατείας περιοχής Γηροκομείου Πατρών νοτιοδυτικά των οδών Ι. Δαμασκηνού και Γηροκομείου
- Κατασκευή πλατείας επί της οδού Κοζάνης στα Άνω Συχαϊνά του Δήμου Πατρέων
- Διαμόρφωση πλατείας ΚΧ-Γ37 στην περιοχή Μεταμόρφωση και των περιμετρικών αυτής δρόμων και πεζοδρόμων
- Ανακατασκευή υποτιμήματος πεζοδρομίων της οδού Αγίου Ανδρέου (από οδό Καρόλου έως οδό Κοραή)
- Αποκατάσταση Παλαιών Δημοτικών Λουτρών Πατρών (Εικόνα 5.16)
- Ανακατασκευή τμήματος πεζοδρομίων της οδού Όθωνος-Αμαλίας (από οδό Νόρμαν έως οδό Τριών Ναυάρχων)
- Διαμόρφωση πλατείας στο οικοδομικό τετράγωνο 2049 στη συνοικία Ροδοπούλου (Εικόνα 5.17)
- Ανακατασκευή πεζοδρομίων της οδού Κολοκοτρώνη (από οδό Όθωνος-Αμαλίας έως οδό Κανακάρη)
- Ανακατασκευή πεζοδρομίων επί της οδού Κορίνθου από Παπαφλέσσα έως την οδό Καρόλου.

Εικόνα 5.16: Τα Παλαιά Δημοτικά Λουτρά της Πάτρας. (Πηγή: Ιδία επεξεργασία)

Εικόνα 5.17: Η διαμορφωμένη πλατεία στη συνοικία Ροδοπούλου. (Πηγή: Ιδία επεξεργασία)

5.11 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ

Η ανάληψη του θεσμού από την Πάτρα το 1998 έγινε με καθαρά πολιτικά κριτήρια και ανακοινώθηκε στους κατοίκους της πόλης κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου για τις δημοτικές εκλογές. Τα παραπάνω γεγονός είχε σαν αποτέλεσμα η νέα δημοτική αρχή να θεωρήσει την ανάληψη του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας ως «προεκλογικό πυροτέχνημα», αμφισβητώντας ουσιαστικά ότι η Πάτρα ανέλαβε το θεσμό. Κινούμενος με αυτή τη λογική, ο δήμος επί περίπου δυόμισι χρόνια δεν έκανε απολύτως τίποτε. Στο διάστημα αυτό όμως, επειδή η ανάθεση έγινε όπως έγινε, χωρίς να υποβληθεί φάκελος διεκδίκησης, η Ευρωπαϊκή Ένωση περίμενε έναν ολοκληρωμένο φάκελο με προτάσεις από τον Δήμο Πατρέων. Με τα πολλά, υποβλήθηκε ένας φάκελος στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2001, τον οποίο ο τότε πρόεδρος της Επιτροπής Πολιτισμού απέρριψε και σχεδόν αφαίρεσε τη διοργάνωση από την Ελλάδα. Ύστερα από την παρέμβαση του Υπουργείου Πολιτισμού και γνωστών προσωπικοτήτων του πνεύματος η απόφαση ανατράπηκε αλλά η Πάτρα ετέθη πλέον υπό κηδεμονία. Η νέα δημοτική αρχή που ανέλαβε το 2002, δημιούργησε ένα φορέα προκειμένου να υλοποιηθούν τα απαραίτητα έργα. Το δημοτικό συμβούλιο της πόλης υπέβαλλε για πρώτη φορά πρόταση για συγκεκριμένα

έργα την άνοιξη του 2003. Από αυτά επιλέχθηκαν 18 έργα και αναζητήθηκαν κονδύλια. Το Υπουργείο Οικονομικών ενέγραψε στον προϋπολογισμό τις σχετικές εντολές χρηματοδότησης τον Νοέμβριο του 2003 και από τότε και μετά άρχισε ένας πραγματικός αγώνας δρόμου. Τον Μάρτιο του 2004 όμως έγιναν εθνικές εκλογές και άλλαξε η κυβέρνηση. Αμέσως μετά μειώθηκαν τα έργα από 18 σε τέσσερα. Επίσης καταργήθηκε η εταιρεία του δήμου και δημιουργήθηκε ο οργανισμός που τελικά διοργάνωσε το θεσμό (Κρουστάλλη, 2005).

Οι παραπάνω ανακατατάξεις επηρέασαν την κοινωνική, επιχειρηματική, καλλιτεχνική και πολιτική ζωή της πόλης. Δημιουργήθηκε ένα κλίμα απαξίας του θεσμού και παρουσιάστηκαν αρκετές καταγγελίες για κακοδιαχείριση κονδυλίων, με αποτέλεσμα αντί να κινητοποιηθεί δημιουργικά η πόλη να δημιουργηθεί μια μίζερη κατάσταση. Η κρίση εξελίχθηκε ταυτόχρονα σε τρία επίπεδα, σε αυτό των υποδομών, στο πολιτικό και στο καλλιτεχνικό. Είναι χαρακτηριστικό ότι μέχρι και τον Οκτώβριο του 2005, ο Δήμος Πατρέων δεν είχε στα χέρια του ούτε μία ολοκληρωμένη μελέτη για τα τέσσερα μεγάλα πολιτιστικά έργα που απέμειναν στον σχεδιασμό, προϋπολογισμού 15 εκατομμυρίων ευρώ (ανοιχτό θέατρο Ρηγανόκαμπου, μετατροπή παλαιού νοσοκομείου σε εκθεσιακό χώρο, μετατροπή παλαιών αποθηκών του ΑΣΟ σε χώρο πολιτισμού και αθλητισμού, αξιοποίηση έλους Αγυιάς). Έτσι για τις ανάγκες των εκδηλώσεων, αναγκάστηκε ο οργανωτικός φορέας του θεσμού να προχωρήσει στην ανάπλαση των υπαρχόντων χώρων που προαναφέρθηκαν.

Τελικά αυτό που όλοι διέβλεπαν ως σοβαρότερο κίνδυνο για τις πολιτιστικές υποδομές έγινε πραγματικότητα. Καμία από αυτές δεν ήταν έτοιμη στην ώρα της για να φιλοξενήσει δράσεις του θεσμού. Χαρακτηριστικότερα παραδείγματα είναι οι παλαιές αποθήκες του ΑΣΟ και το ανοικτό θέατρο. Μόλις πρόσφατα τα παραπάνω έργα όπως και τα υπόλοιπα απεγκλωβίστηκαν από τις διαδικασίες ένστασης που είχαν υποβάλει μελετητικά γραφεία τα οποία δεν είχαν επιλεγεί. Σε λίγο καλύτερη θέση από τα υπόλοιπα έργα βρίσκεται η ανάπλαση της Αγοράς Αργύρη, όπου έχουν ήδη ολοκληρωθεί οι διαδικασίες καθαρισμού του χώρου, ενώ έχει υπογραφεί και η σύμβαση με τους μελετητές, οι οποίοι έχουν πιάσει δουλειά. Οι καθυστερήσεις των παραπάνω έργων είχαν ως βασικό αποτέλεσμα να προκληθούν αρκετές διαφοροποιήσεις στον αρχικό σχεδιασμό της καλλιτεχνικής διεύθυνσης.

Η ανάληψη του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας αποτέλεσε για την Πάτρα μια ευκαιρία, ώστε να διατυπώσει μια σαφή αστική πολιτική η οποία θα περιέγραφε πως η πόλη θα διαχειριζόταν το χώρο της προκειμένου να υποδεχθεί το συγκεκριμένο

γεγονός. Η διοργάνωση ειδικών γεγονότων, είναι σε θέση να κινητοποιήσει υφιστάμενους θεσμοθετημένους μηχανισμούς, να δημιουργήσει νέους και να προωθήσει προτάσεις και πολιτικές των εγκεκριμένων πολεοδομικών σχεδίων. Στην περίπτωση της Πάτρας, η φιλοξενία του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, μπορούσε να δρομολογήσει πολλές από τις παρεμβάσεις που προβλέπονται στο Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο της πόλης, όπως:

- Την πολεοδομική ανασυγκρότηση της παλιάς βιομηχανικής ζώνης Ακτής Δυμαίων
- Την επιλογή και οριστικοποίηση των θέσεων για την ανέγερση των διοικητηρίων Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης και Περιφερειακής Διοίκησης, του νέου Δικαστικού Μεγάρου, του νέου κτιρίου της Αστυνομικής Διεύθυνσης και του Μουσείου
- Τη χωροθέτηση-χάραξη της νέας σιδηροδρομικής γραμμής, την οριστικοποίηση του υπογειοποιούμενου τμήματος και τη διαμόρφωση των σημαντικής έκτασης χώρων των υφιστάμενων σταθμών που βρίσκονται σε νευραλγικά σημεία της πόλης
- Τις μελετούμενες και προτεινόμενες παρεμβάσεις στο θαλάσσιο μέτωπο της πόλης
- Την ανεύρεση κατάλληλης θέσης ανέγερσης του νέου υπεραστικού σταθμού λεωφορείων.

Αν εξαιρέσουμε την επίσπευση των εργασιών για το νέο Μουσείο Πατρών, τίποτα από όλα τα παραπάνω δεν πραγματοποιήθηκε ενόψει της φιλοξενίας του θεσμού. Επίσης ούτε και η αισθητική αναβάθμιση που επιχειρήθηκε εντός του ιστορικού κέντρου είχε σοβαρά αποτελέσματα. Αφενός γιατί η συμμετοχή των ιδιοκτητών στο πρόγραμμα ανάπλασης όψεων που πραγματοποιήθηκε ήταν σχετικά μικρή και αφετέρου διότι στα πλαίσια του γεγονότος απαιτούταν μια συνολική στρατηγική για τη διαχείριση του χώρου για το ιστορικό κέντρο της πόλης. Μια στρατηγική που να στοχεύει στον επαναπροσδιορισμό της σχέσης της πόλης με τη θάλασσα και που εκτός από την αισθητική αναβάθμιση των κτιρίων θα περιελάμβανε έργα αναπλάσεων και πεζοδρομήσεις, ώστε οι χώροι μέσα στο ιστορικό κέντρο που φιλοξένησαν εκδηλώσεις του καλλιτεχνικού προγράμματος να συνδεθούν μεταξύ τους σε συνολικά οργανωμένες ενότητες.

Στα θετικά των παρεμβάσεων συμπεριλαμβάνεται σίγουρα η επαναχρησιμοποίηση για πολιτιστικούς σκοπούς, κάποιων εγκαταλελειμμένων βιομηχανικών κτιρίων. Η αναβάθμιση του αστικού τοπίου, μέσα από την αξιοποίηση μιας σειράς από εγκαταλελειμμένες εγκαταστάσεις που άφησε πίσω της η παρακμή του βιομηχανικού τομέα, είναι ένα από τα ζητούμενα του πολεοδομικού σχεδιασμού

για την πόλη της Πάτρας. Η ανάδειξη αρκετών τέτοιων χώρων (χαρτοβιομηχανία Λαδόπουλου, «Μύλοι Αγίου Γεωργίου», Κτίριο Μαραγκόπουλου) από τον οργανωτικό φορέα του θεσμού, ήταν ένα βήμα προς αυτή τη κατεύθυνση. Αξίζει όμως να σημειωθεί, πως η επιλογή αυτή δεν ήταν αποτέλεσμα ενός στρατηγικού σχεδιασμού αλλά προέκυψε αναγκαστικά ως λύση στο πρόβλημα φιλοξενίας των εκδηλώσεων, που δημιουργήθηκε εξαιτίας της καθυστέρησης στην κατασκευή των προγραμματισμένων μεγάλων πολιτιστικών υποδομών.

Όσον αφορά τις υπόλοιπες σημειακές παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν, σαφώς και αυτές δεν αποτελούν αστικές παρεμβάσεις που απαιτούνταν για την ανάδειξη της πόλης ως «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 2006». Πρόκειται περισσότερο για μια προσπάθεια του δήμου να χρησιμοποιήσει τους οικονομικούς πόρους της Πολιτιστικής με στόχο την υλοποίηση του τακτικού Τεχνικού Προγράμματός του. Άλλωστε η πλειοψηφία αυτών των παρεμβάσεων ανήκουν στην κατηγορία των συνήθων έργων που επιτελεί ένα Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης σε ετήσια βάση. Παρατηρώντας μάλιστα κανείς, ότι οι παρεμβάσεις αυτές σχετίζονται με την εξασφάλιση κοινοχρήστων χώρων, κυρίως πλατειών, σε περιοχές εκτός κέντρου, μπορεί να συμπεράνει τη προσπάθεια των τοπικών αρχών να διαφημίσουν μια υποτιθέμενη αποκέντρωση στο πλαίσιο του θεσμού, η οποία όμως κανονικά θα έπρεπε να επιχειρηθεί με τη διασπορά των εκδηλώσεων του καλλιτεχνικού προγράμματος σε περιφερειακές πολεοδομικές ενότητες της πόλης.

Τελικά, παρόλο που η ανανέωση της πόλης ήταν ένας από τους βασικούς στόχους των διοργανωτών, οι παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν δε συνέβαλαν στην επίτευξη του αρχικού στόχου. Η κριτική έγκειται κυρίως στο γεγονός πως η φιλοξενία του θεσμού δεν κατάφερε να κινητοποιήσει τους εμπλεκόμενους φορείς ώστε να επιταχυνθεί η υλοποίηση μεγάλων έργων της πόλης που βρίσκονται στο στάδιο της κατασκευής και να ενσωματωθεί το γεγονός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας σε έναν ευρύτερο πολεοδομικό σχεδιασμό για την ανάπλαση της πόλης σύμφωνα με τις προτεραιότητες του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου. Είναι αρκετά χαρακτηριστικό πως ούτε και η χωροθέτηση τόσο των νέων κτιριακών πολιτιστικών υποδομών όσο και η αξιοποίηση υφιστάμενων που ανακαινίστηκαν για το σκοπό αυτό, δεν πραγματοποιήθηκε μέσω μιας γενικής αναθεώρησης του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου της πόλης. Τέλος, στα αρνητικά του τεχνικού προγράμματος των έργων υποδομής για τη φιλοξενία του θεσμού, συγκαταλέγονται η καθυστέρηση μελετών και έργων η οποία προκάλεσε σημαντικές αυξήσεις στον προϋπολογισμό καθώς και η

απουσία ενός συγκεκριμένου συνολικού χρονοδιαγράμματος υλοποίησης του συνόλου των υποδομών με αποτέλεσμα διαφοροποιήσεις στο καλλιτεχνικό πρόγραμμα της διοργάνωσης.

5.12 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Πάτρα ανέλαβε να φιλοξενήσει τη διοργάνωση του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης για το 2006 με βασικά εφόδια την ισχυρή εγχώρια πολιτιστική της παρουσία και την εμπειρία της Ολυμπιακής Πόλης στους Αγώνες του 2004. Όμως οι καθαρά πολιτικοί λόγοι επιλογής της πόλης και τα φαινόμενα κομματικοποίησης του θεσμού επηρέασαν το σχεδιασμό του γεγονότος, με αποτέλεσμα να αγνοηθούν δράσεις με στόχο την εκμετάλλευση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων του θεσμού. Έτσι και οι παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν στην πόλη, απέτυχαν όχι μόνο να μεταμορφώσουν τη συνολική εικόνα της πόλης αλλά και σε πολλές περιπτώσεις να ικανοποιήσουν τις ανάγκες της διοργάνωσης, παρ' όλες τις αρχικές μεγάλες προσδοκίες και υποσχέσεις.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η συχνότητα διοργάνωσης ειδικών γεγονότων αυξάνεται συνεχώς από τη στιγμή, που οι πόλεις χρησιμοποιούν τα γεγονότα ως εργαλεία για την ανάπτυξη τους. Οι αναπτυξιακές δυνατότητες που προσφέρει η διοργάνωση τέτοιων γεγονότων γίνεται πολύ συχνά η αφορμή να ανταγωνίζονται οι πόλεις για τη φιλοξενία τους. Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά των ειδικών γεγονότων είναι η ανάγκη για νέα αστική υποδομή που απαιτείται σε αρκετές περιπτώσεις για την επιτυχή διοργάνωσή τους. Το παραπάνω γεγονός καθορίζει την ειδική σχέση που συνδέει τα ειδικά γεγονότα με τον πολεοδομικό σχεδιασμό, από τη στιγμή που οι νέες αυτές υποδομές έχουν σημαντικά χωρικά αποτελέσματα. Αρκετές πόλεις ενσωμάτωσαν τα ειδικά γεγονότα στον πολεοδομικό τους σχεδιασμό είτε σε ρόλο συμπληρωματικό είτε σε ρόλο πρωταγωνιστικό. Πάντως, ο πολεοδομικός αντίκτυπος της διοργάνωσης των ειδικών γεγονότων, είναι διαφορετικός ανά περίπτωση ανάλογα με την κατηγορία του γεγονότος και τα χαρακτηριστικά του αστικού κέντρου που το φιλοξενεί.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες είναι σίγουρα το ειδικό γεγονός που παρουσιάζει το μεγαλύτερο πολεοδομικό ενδιαφέρον από τη στιγμή που οι πόλεις που αναλαμβάνουν τη διεξαγωγή των αγώνων, σχεδιάζουν και κατασκευάζουν έργα που ξεπερνούν τις ανάγκες της διοργάνωσης και αποτελούν μέρος ενός γενικότερου αναπτυξιακού σχεδίου της πόλης. Σύμφωνα με την πολεοδομική διάσταση των Αγώνων μπορούμε να διακρίνουμε τρεις κατηγορίες πόλεων που έχουν διοργανώσει Ολυμπιακούς Αγώνες: α) πόλεις στις οποίες οι πολεοδομικές, αρχιτεκτονικές ή άλλες επεμβάσεις ήταν μηδαμινές, β) πόλεις στις οποίες η διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων συνδυάστηκε με μακροχρόνια περιβαλλοντικά θέματα αναπλάσεων και παρεμβάσεων στην αστική περιοχή, με συνδυασμό κράτους και ιδιωτικού τομέα και με συμμετοχή των πανεπιστημίων και γ) πόλεις στις οποίες είχαμε σημειακού τύπου παρεμβάσεις για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, παρεμβάσεις οι οποίες δε σηματοδότησαν ριζικά την αλλαγή της όψης των πόλεων και δεν άφησαν σημαντικά ίχνη πίσω τους.

Έντονη πολεοδομική διάσταση παρουσιάζουν και άλλα ειδικά γεγονότα όπως η EXPO, όπου η φιλοξενία του γεγονότος είτε συνδυάζεται με την ανάπλαση μιας μεγάλης αστικής περιοχής με στόχο τη φιλοξενία της έκθεσης είτε αποτελεί τον καταλύτη για την πραγματοποίηση και την επιτάχυνση έργων και παρεμβάσεων που σχετίζονταν όχι τόσο με τη φιλοξενία της έκθεσης αλλά με τις γενικότερες ανάγκες και τα προβλήματα της πόλης.

Στην περίπτωση του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης οι επενδύσεις σε πολεοδομικές παρεμβάσεις δε σχετίζονται με την θέση της πόλης στην εθνική ιεραρχία των αστικών κέντρων και το μέγεθος του πληθυσμού της αλλά με παράγοντες όπως οι ανάγκες της πόλης και η δυνατότητα συλλογής των απαραίτητων οικονομικών πόρων. Σε όλη τη διάρκεια του θεσμού, υπήρξαν πόλεις που παράλληλα με το πολιτιστικό τους πρόγραμμα, πραγματοποίησαν σημαντικά έργα υποδομής ενόψει της φιλοξενίας του γεγονότος, τα οποία ξεπερνούσαν τις ανάγκες της διοργάνωσης και εντάσσονταν στο γενικότερο σχεδιασμό της πόλης. Τα πιο κοινά από αυτά τα έργα αφορούσαν σε αναπλάσεις δημοσίων χώρων και βελτιώσεις πολιτιστικών υποδομών. Σε πολλές περιπτώσεις πολλά από αυτά τα έργα δεν έγιναν συγκεκριμένα για το γεγονός αλλά ήταν ήδη προγραμματισμένα ήδη με κάποια μορφή και δρομολογήθηκαν λόγω της καταλυτικής επίδρασης του γεγονότος.

Η ανάπτυξη και βελτίωση των αστικών υποδομών συνήθως αναφέρονταν ως στόχοι χαμηλότερης προτεραιότητας σε σχέση με άλλους, όπως η τουριστική και πολιτιστική ανάπτυξη, αλλά σε αρκετές περιπτώσεις θεωρήθηκαν ως μέσα επίτευξης των παραπάνω. Σε λίγες περιπτώσεις η ανάπτυξη νέων αστικών υποδομών θεωρήθηκε βασική προτεραιότητα και ενδεχομένως σημαντικότερη από την επιτυχία του πολιτιστικού προγράμματος ενώ μια μειοψηφία πόλεων δε συμπεριέλαβε σχεδόν καθόλου στον προγραμματισμό της για το γεγονός τεχνικά έργα και παρεμβάσεις. Πάντως όλες οι πόλεις που φιλοξένησαν το θεσμό ανέλαβαν να πραγματοποιήσουν έστω και κάποιες μικρές εργασίες σχετικές με την υποδομή τους.

Οι πολεοδομικές παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν στις πόλεις που ανακηρύχθηκαν Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης, μπορούν να διακριθούν σε τρεις βασικές κατηγορίες:

- Σε παρεμβάσεις που αφορούν τις πολιτιστικές υποδομές και περιλαμβάνουν την κατασκευή και ανακαίνιση μουσείων, θεάτρων, συνεδριακών κέντρων, πολιτιστικών πάρκων, αποκαταστάσεις ιστορικών κτιρίων και μνημείων κ.λ.π.
- Σε παρεμβάσεις αστικής ανανέωσης που αφορούν αναπλάσεις αστικών περιοχών, ιστορικών κέντρων και δημοσίων χώρων, ανασχεδιασμούς οδών και οικοδομικών τετραγώνων, δημιουργία χώρων πρασίνου
- Σε παρεμβάσεις που αφορούν τις μεταφορικές υποδομές και περιλαμβάνουν έργα οδοποιίας, ανακαίνισης σιδηροδρομικών σταθμών, λιμανιών και αεροδρομίων, πεζοδρομήσεις, κατασκευή χώρων στάθμευσης και ανακατασκευές πεζοδρομίων.

Οι σημαντικότεροι από τους παράγοντες που καθόρισαν σε κάθε περίπτωση το μέγεθος και τον όγκο των παραπάνω παρεμβάσεων είναι αφενός οι ανάγκες κάθε πόλης και αφετέρου η δυνατότητά της να πείσει τις κεντρικές αρχές να συμβάλλουν οικονομικά. Ορισμένες πόλεις οι οποίες θέλησαν να ενσωματώσουν σημαντικά τεχνικά προγράμματα στα σχέδια τους δε μπόρεσαν να εξασφαλίσουν είτε τη χρηματοδότηση είτε την πολιτική υποστήριξη. Σε αρκετές περιπτώσεις πολλά από τα έργα αν και συνδέθηκαν με το πολιτιστικό έτος δε ξεκίνησαν με αφορμή αυτό. Η προοπτική της ανακήρυξης σε Πολιτιστική Πρωτεύουσα ώθησε τις υποψήφιες πόλεις να επιταχύνουν πολλά από τα εν εξελίξει προγράμματα.

Η Πάτρα ανέλαβε να φιλοξενήσει τη διοργάνωση του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης για το 2006 με βασικά εφόδια την ισχυρή εγχώρια πολιτιστική της παρουσία και την εμπειρία της Ολυμπιακής Πόλης στους Αγώνες του 2004. Η φιλοξενία των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 από την Ελλάδα, ήταν η αφορμή για μια σειρά από σημαντικές παρεμβάσεις στην πόλη της Πάτρας. Ήταν η πρώτη φορά που η Πάτρα φιλοξένησε εκδηλώσεις στο πλαίσιο ενός τέτοιου μεγάλου γεγονότος. Οι παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν βελτίωσαν το επίπεδο των αστικών υποδομών και ήρθαν να απαντήσουν σε χρόνιες και σημαντικές ανάγκες. Οι ανάγκες αυτές ήταν, σε ορισμένες περιπτώσεις σχεδόν αδύνατον να αντιμετωπιστούν τόσο άμεσα και γρήγορα στα πλαίσια των συμβατικών προγραμμάτων χρηματοδότησης. Επιπλέον, άφησαν στην πόλη μια σημαντική κληρονομιά από υποδομές και εγκαταστάσεις η οποία μπορεί είτε να αξιοποιηθεί είτε να επεκταθεί στο μέλλον. Η φιλοξενία ενός άλλου ειδικού γεγονότος, όπως η Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 2006, ήταν σίγουρα μια ευκαιρία για την Πάτρα να προσαρμόσει τον πολεοδομικό της προγραμματισμό στη διοργάνωση ειδικών γεγονότων, έτσι ώστε να βελτιώσει την αισθητική της εικόνα και να επιταχύνει την επίλυση χρόνιων πολεοδομικών προβλημάτων.

Με βάση το παραπάνω σκεπτικό η ανανέωση της πόλης θεωρήθηκε ως βασικός στόχος από τους διοργανωτές, ο τρίτος κατά σειρά, η επιτυχία του οποίου βασιζόταν στην αρμονική συνεργασία με τη δημοτική αρχή. Οι παρεμβάσεις όμως που τελικά πραγματοποιήθηκαν δε συνέβαλαν στην επίτευξη του αρχικού στόχου. Η κριτική έγκειται κυρίως στο γεγονός πως η φιλοξενία του θεσμού δεν κατάφερε να κινητοποιήσει τους εμπλεκόμενους φορείς ώστε να επιταχυνθεί η υλοποίηση μεγάλων έργων της πόλης που βρίσκονται στο στάδιο της κατασκευής και να ενσωματωθεί το γεγονός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας σε έναν ευρύτερο πολεοδομικό σχεδιασμό για

την ανάπλαση της πόλης. Στα αρνητικά επίσης του τεχνικού προγράμματος των έργων υποδομής για τη φιλοξενία του θεσμού, συγκαταλέγονται η καθυστέρηση μελετών και έργων η οποία προκάλεσε σημαντικές αυξήσεις στον προϋπολογισμό καθώς και η απουσία ενός συγκεκριμένου συνολικού χρονοδιαγράμματος υλοποίησης του συνόλου των υποδομών με αποτέλεσμα διαφοροποιήσεις στο καλλιτεχνικό πρόγραμμα της διοργάνωσης.

Τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν στην περίπτωση της Πάτρας προήλθαν κυρίως από τους καθαρά πολιτικούς λόγους επιλογής της πόλης και τα φαινόμενα κομματικοποίησης του θεσμού, που επηρέασαν το σχεδιασμό του γεγονότος. Έτσι και οι παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν στην πόλη, απέτυχαν όχι μόνο να μεταμορφώσουν τη συνολική εικόνα της πόλης αλλά και σε πολλές περιπτώσεις να ικανοποιήσουν τις ανάγκες της διοργάνωσης, παρ' όλες τις αρχικές μεγάλες προσδοκίες και υποσχέσεις.

Ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης παρουσιάζει τελικά, εκτός των άλλων, και πολεοδομικό ενδιαφέρον από τη στιγμή που οι διοργανώτριες πόλεις προγραμματίζουν και κατασκευάζουν υποδομές ενόψει της φιλοξενίας του. Η κατασκευή αστικών υποδομών αποτελεί άλλοτε βασική προτεραιότητα των πόλεων που φιλοξενούν το γεγονός και άλλοτε όχι. Συνήθως οι παρεμβάσεις που πραγματοποιούνται δε συνδέονται μονάχα με τις απαιτήσεις της διοργάνωσης και το μέγεθός τους εξαρτάται από τις ανάγκες της διοργανώτριας πόλης και την ικανότητα των τοπικών αρχών και των διοργανωτών να εξασφαλίσουν τους απαραίτητους οικονομικούς πόρους. Τελικά, οι πολεοδομικές παρεμβάσεις που πραγματοποιούνται ενόψει της φιλοξενίας του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας καθορίζονται από τους στόχους και τις επιδιώξεις που θέτει η κάθε διοργανώτρια πόλη και όχι από κάποια προστακτική αρχή ή οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως συμβαίνει στην περίπτωση άλλων ειδικών γεγονότων (π.χ. Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή-Ολυμπιακοί Αγώνες). Η επιτυχία του τεχνικού προγράμματος που σχεδιάζεται σε τέτοιες περιπτώσεις εξαρτάται κυρίως από παράγοντες όπως η σαφήνεια όσον αφορά τις ανάγκες της πόλης, ο ρεαλισμός του χρονοδιαγράμματος υλοποίησης και η ικανότητα εξεύρεσης των απαραίτητων κονδυλίων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ**1. Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία**

- ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ (1996), 'Θεσσαλονίκη: πτυχές της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας' [ντοσιέ], *Αρχιτέκτονες*, περίοδος Α, τ.5/6, Δεκ. '95/Ιαν/Φεβρ.96, σσ. 51-89.
- BOUTH P. και BOYLE R. (1994), 'Δείτε τη Γλασκόβη, δείτε πολιτισμό' στο BIANCHINI F. και PARKINSON M. (επ.) (1994), *Πολιτιστική Πολιτική και Αναζωογόνηση των Πόλεων: Η εμπειρία της Δυτικής Ευρώπης* (Αθήνα: Ελληνική Εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης), σσ. 34-59.
- ΓΑΤΟΠΟΥΛΟΥ Ε. (2005), 'Πολεοδομία-Υποδομή της Πόλης-Αρχιτεκτονική-Μνημεία (19^{ος} -20^{ος} αιώνας)' στο *Πάτρα: Από την Αρχαιότητα έως Σήμερα* (Αθήνα: Εκδόσεις Κότινος), σσ. 288-317.
- ΓΚΟΒΑΤΣΟΥ Δ. και ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. (2006), *Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης από το 1985 έως το 2005 και Πάτρα, Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 2006*, Πτυχιακή Εργασία, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Πάτρας, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, Πάτρα.
- ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Α. (2003), *Σχεδιασμός Ειδικών Γεγονότων: Η αξιοποίηση της διεθνούς εμπειρίας των EXPOS στην Ελλάδα*, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, ΤΜΧΠΠΑ- Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών, Βόλος.
- ΔΕΦΝΕΡ Α. (2002), *Σχεδιασμός για τον Ελεύθερο Χρόνο (Τουρισμός-Πολιτισμός-Αθλητισμός)* Πανεπιστημιακές Παραδόσεις (Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας).
- ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ (2000), 'Φάκελος Διεκδίκησης Πολιτιστικής Πρωτεύουσας 2006', Διεύθυνση Πολεοδομικού Σχεδιασμού και Εφαρμογών Δήμου Πατρέων, Πάτρα.
- ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ΤΕΕ (1998, 1999, 2000, 2003), Τεύχη 1998 (6/4/98), 2001 (4/5/1998), 2010 (6/7/98), 2055 (14/6/99), 2112 (31/6/00), και 2240 (24/3/2003).

- ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ (2002), *Ανάλυση των χωρικών και αναπτυξιακών επιπτώσεων του προγράμματος «Ελλάδα 2004»*, Ερευνητικό Πρόγραμμα, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος.
- ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ (2002), *Οικοδομώντας την Ευρώπη των λαών: Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο πολιτισμός* (Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων).
- ΚΑΡΑΧΑΛΙΟΣ Β. (2003), *Ο Αστικός και Πολιτιστικός Τουρισμός ως συμπληρωματική μορφή τοπικής ανάπτυξης. Η περίπτωση της Πάτρας*, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, ΤΜΧΠΠΑ, Βόλος.
- ΚΟΚΚΩΣΗΣ Χ. και ΤΣΑΡΤΑΣ Π. (2001), *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον* (Αθήνα: Κριτική).
- ΚΡΟΥΣΤΑΛΛΗ Δ. (2005), 'Πάτρα Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης: Τα έργα, οι καταγγελίες και οι...αρπαχτές' *Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ»*, 23/10/2005-Αρ. Φύλλου 14598, σσ. Α24.
- ΜΕΝΤΟΣ Σ. (1997), 'Les Conséquences des Jeux Olympiques sur le Tissu Urbain: Le Cas de la Candidature d' Athènes aux Jeux Olympiques de 2004', Mémoire de DEA, Université Paris IV-Sorbonne [ελληνική περίληψη], *Τόπος*, τ. 13, σσ. 154-159.
- ΜΕΤΑΞΑΣ Θ. και ΑΥΓΕΡΙΝΟΥ Β. (2004), *Ανταγωνιστικότητα και Μάρκετινγκ της Πόλης: Η Περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων ως 'Mega' Γεγονότα*. Σειρά Ερευνητικών Εργασιών, 10(15): 375-406, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, ΤΜΧΠΠΑ, Βόλος.
- ΜΗΛΙΩΝΗΣ Σ. (2004α), 'Στρατηγικές Αστικής Ανάπτυξης και Διοργάνωση Διεθνών Εκδηλώσεων: Η περίπτωση της EXPO '98 στη Λισσαβόνα' *ΤΟΠΟΣ Επιθεώρηση Χωρικής Ανάπτυξης, Σχεδιασμού και Περιβάλλοντος*, 22-23/2004 ISSN 1105-3267, σσ. 67-88.
- ΜΗΛΙΩΝΗΣ Σ. (2004β), 'Στρατηγικές Αστικής Ανάπτυξης και Διοργάνωση Διεθνών Αθλητικών και άλλων Εκδηλώσεων' [Περίληψη τμήματος διδακτορικής διατριβής] *Τεχνικά Χρονικά*, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2004, σσ. 1-29.
- ΜΟΥΣΗΣ Ν. (2001), *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο-Οικονομία-Πολιτική* (Αθήνα: Παπαζήσης).

- ΜΠΑΣΚΟΖΟΣ Γ. (1997), 'Θεσσαλονίκη 97: ένας πρώτος απολογισμός και μια πρόταση για τον ευρωπαϊκό θεσμό', στο *Επίλογος '97*, σσ. 15-20.
- ΜΠΕΛΛΑΣ Κ. (2007), *Μεγάλα γεγονότα και ζητήματα ανάπτυξης σχεδιασμού και διαχείρισης: Η περίπτωση της Πάτρας ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 2006*, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, ΤΜΧΠΠΑ- Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών, Βόλος.
- ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ «ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ, ΠΑΤΡΑ 2006». (2006), *Εργο Ανάπτυξης-Πράξη Πρώτη*, Ενημερωτικό Φυλλάδιο.
- ΠΑΠΑΔΑΤΟΥ-ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ Χ. (1991), *Εξέλιξη του Σχεδίου Πόλεως των Πατρών 1829-1989* (Πάτρα: Αχαϊκές Εκδόσεις).
- ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ Κ. (1999), *Ανάκτηση του θαλασσίου μετώπου της Πάτρας: Αντιμετώπιση προβλημάτων συνύπαρξης λιμένα με αστικό περιβάλλον*, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, ΤΜΧΠΠΑ, Βόλος.
- ΠΟΛΥΔΩΡΙΔΗΣ Ν. (επ.) (1986), *Μεθοδολογική Προσέγγιση στην Ανάλυση Προβληματικής, Προοπτικής και Διαδικασίας Σχεδιασμού για το Ελληνικό Αστικό Κέντρο. Ειδική Εφαρμογή: Πολεοδομική Αναβάθμιση Πάτρας*, Πανεπιστήμιο Πατρών, Ομάδα Ερευνών-Τεκμηρίωσης Πολεοδομικού Σχεδιασμού και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάτρα.
- ΣΥΝΑΔΙΝΟΣ Π. (1990), *Πάτρα: Πολιτισμός-Ανάπτυξη-Πολεοδομία* (Πάτρα: Αχαϊκές Εκδόσεις).
- ΤΣΕΓΕΝΙΔΗ Κ. (2002), *Μάρκετινγκ πόλεων και Ευρωπαϊκές Πολιτιστικές Πρωτεύουσες: Η περίπτωση της Πάτρας ως Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας του 2006*, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, ΤΜΧΠΠΑ- Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών, Βόλος.
- ΤΣΙΛΙΡΑΣ Α. (2007), 'Υπάρχει ζωή μετά την Πολιτιστική;' *Περιοδικό «ΤΟ ΔΟΝΤΙ»*, 25/09/2005.
- ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ (2001), *Τεύχος παρουσίασης: Πρόγραμμα «Ελλάδα 2004» - Έργα και παρεμβάσεις στις Ολυμπιακές πόλεις ποδοσφαίρου-Πάτρα*, Εργαστήριο Πολεοδομικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος.
- ΧΡΙΣΤΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Θ. (2005), 'Μη ζούμε με ψευδαισθήσεις για το 2006' *Εφημερίδα «ΗΜΕΡΑ»*, 12/07/2005.
- ΧΡΙΣΤΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Θ. (2005), 'Πολιτιστική Πρωτεύουσα 2006: Στον αέρα όλα τα έργα...' *Εφημερίδα «ΗΜΕΡΑ»*, 07/07/2005.

2. Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- ALBERS G., REISS-SCHMIDT S. and VANCUTSEM D. (2002), 'Making special events promote urban development on the impact of various "special events" on city planning and development in Munich', in BERIATOS E. and COLMAN J. (eds.) (2002), *The Pulsar Effect in Urban Planning – Proceedings of the 38th International IsoCaRP Congress* (Athens/Bolos: International Society of City and Regional Planners-University of Thessaly, Dept. of Spatial Planning and Regional Development), pp. 205-210.
- BISIO L. and BOBBIO R. (2002), 'The Pulsar effect in Genoa: From big events to urban strategy', in BERIATOS E. and COLMAN J. (eds.) (2002), *The Pulsar Effect in Urban Planning – Proceedings of the 38th International IsoCaRP Congress* (Athens/Bolos: International Society of City and Regional Planners-University of Thessaly, Dept. of Spatial Planning and Regional Development), pp. 78-87.
- BOWDIN G., McDONNELL I., ALLEN J. and O'TOOLE W. (2001), *Events Management* (Oxford: Butterworth-Heinemann).
- BURHANK M., ANDRANOVICH G. and HEYING C. (2002), 'Mega-events, Urban Development and Public Policy' *The Review of Policy Research*, 19(3), pp. 179-202.
- CARRIERE J-P and DEMAZIERE C. (2002), 'Urban Planning and Flagship Development Projects: Lessons from EXPO '98, Lisbon' *Planning Practice and Research*, 17(1), pp. 69-79.
- CASTILLO G. F. (2002), 'Mexico Olympics 1968: The games facilities and their spatial impacts on Mexico City', in BERIATOS E. and COLMAN J. (eds.) (2002), *The Pulsar Effect in Urban Planning – Proceedings of the 38th International IsoCaRP Congress* (Athens/Bolos: International Society of City and Regional Planners-University of Thessaly, Dept. of Spatial Planning and Regional Development), pp. 157-162.
- COGLIANDRO G. (2001), *European Cities of Culture for the Year 2000: a Wealth of Urban Cultures for celebrating the turn of the Century*, European Commission.

- DEFFNER A. and LABRIANIDIS L. (2005), 'Planning Culture and Time in a Mega-event: Thessaloniki as the European City of Culture in 1997' *International Planning Studies*, 10(3-4), pp. 241-264.
- DERRETT R. (2004), 'Festivals, events and the destination', in YEOMAN I., ROBERTSON M., ALI-KNIGHT J., DRUMMOND S. and MCMAHON-BEATTIE U. (eds.) (2004), *Festival and Events Management: An international arts and culture perspective*, pp. 32-50.
- EUROPEAN COMMISSION (2005), *Proposal for a Decision of the European Parliament and of the council establishing a community action for the European Capital of Culture Event for the years 2007 to 2019*.
- GELAN A. (2003), 'Local Economic Impacts: The British Open' *Annals of Tourism Research*, 30(2), pp. 406-425.
- GETZ D. (1997), *Event Management and Event Tourism* (New York: Cognizant Communication Corporation).
- GURSOY D., KIM K. and UYSAL M. (2004), 'Perceived impacts of festivals and special events by organizers: an extension and validation', *Tourism Management*, 25, pp. 171-181.
- HAFENORS M. (2000), 'The Locals-Local Knowledge, Participation and Identity', in MOSSBERG L.L (ed.) (2000), *Evaluation of Events: Scandinavian Experiences*, pp. 47-62.
- JONES C. (2001), 'Mega Events and Host region Impacts: Determining the true worth of the 1999 Rugby World Cup', *International Journal of Tourism Research*, 3, pp. 241-251.
- LABRIANIDIS L. and DEFFNER A. (2000), 'European Cities of Culture: Impacts in economy, culture and theory', in *Towards a Radical Cultural Agenda for European Cities and Regions* (Αθήνα/Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος 'Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε.'), pp. 23-58.
- MAGALHAES F., SERDOURA F. and XAVIER H. N. (2002), 'Rio Carnival and Lisbon Football Championship: Positive and negative impacts of major events on two cities', in BERIATOS E. and COLMAN J. (eds.) (2002), *The Pulsar Effect in Urban Planning – Proceedings of the 38th International IsoCaRP Congress* (Athens/Bolos: International Society of City and Regional

- Planners-University of Thessaly, Dept. of Spatial Planning and Regional Development), pp. 170-177.
- MALUSARDI F., MONORDO B., OCCHIPINTI G. and PASSA-QUINDICI C. (2002), 'The role of "great events" in the urban transformations of Rome', in BERIATOS E. and COLMAN J. (eds.) (2002), *The Pulsar Effect in Urban Planning – Proceedings of the 38th International IsoCaRP Congress* (Athens/Bolos: International Society of City and Regional Planners-University of Thessaly, Dept. of Spatial Planning and Regional Development), pp. 177-187.
- MAY V. (1995), 'Environmental implications of the 1992 Winter Olympic Games', *Tourism Management*, 16(4), pp. 269-275.
- MEYER-HOLTKAMP D. (2006), *Bologna and Cork: A compare and contrast analysis of the short-, medium- and long-term effects of the European Capital of Culture Program*. Undergraduate Research Dissertation, National University Ireland/University College Cork, Geography Department, Cork.
- MYERSCOUGH J. (1994), *European Cities of Culture and Cultural Months*. Final Report, Network of Cultural Cities of Europe.
- OFFICIAL JOURNAL No C 153/2, 22/06/1985 [*Resolution of the Ministers responsible for Cultural Affairs, meeting within the Council, of 13 June 1985 concerning the annual event 'European City of Culture'*].
- OFFICIAL JOURNAL No C 162/1, 3/07/1990 [*Conclusions of the Ministers of Culture meeting within the Council of 18 May 1990 on the future eligibility for the 'European City of Culture' and on a special European Cultural Month Event*].
- OFFICIAL JOURNAL No C 336/3, 19/12/1992 [*Conclusions of the Ministers of Culture meeting within the Council of November 1992 on the procedure of designation of European Cities of Culture*].
- OFFICIAL JOURNAL No L 166/1, 1/07/1999 [*Decision 1419/1999/EC of the European Parliament and of the Council of 25 May 1999 establishing a Community Action for the European Capital of Culture Event for the years 2005 to 2019*].
- OFFICIAL JOURNAL No L 117/20, 4/05/2005 [*Decision 649/2005/EC of the European Parliament and of the Council of 13 April 2005 amending Decision*

1419/1999/EC establishing a Community Action for the European Capital of Culture Event for the years 2005 to 2019].

PALMER/ RAE ASSOCIATES (2004), *European Cities and Capitals of Culture – Study Prepared for the European Commission*, Brussels.

RICHARDS G. (ed.) (1996), *Cultural Tourism in Europe* (Wallingford: CAB International).

RICHARDS G. and WILSON J. (2004), 'The Impact of Cultural Events on City Image: Rotterdam, Cultural Capital of Europe 2001', *Urban Studies*, 41(10), pp. 1931-1951.

ROCHE M. (1994), 'Mega events and urban policy', *Annals of Tourism Research*, 21(1), pp. 1-19.

SJEHOLT P. (1999), 'Culture as a strategic development device: the role of European Cities of Culture with particular reference to Bergen', *European Urban and Regional Studies*, 6(4), pp. 339-347.

3. Διαδίκτυο

www.patras2006.gr: Επίσημη Ιστοσελίδα του Οργανισμού «Πάτρα Πολιτιστική της Ευρώπης, Πάτρα 2006».

www.europa.eu.int: Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

www.el.wikipedia.org: Ιστοσελίδα της Ηλεκτρονικής Εγκυκλοπαίδειας Βικιπαιδεία.

www.statistics.gr: Ιστοσελίδα της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος.

www.google.gr: Μηχανή Αναζήτησης στο διαδίκτυο.

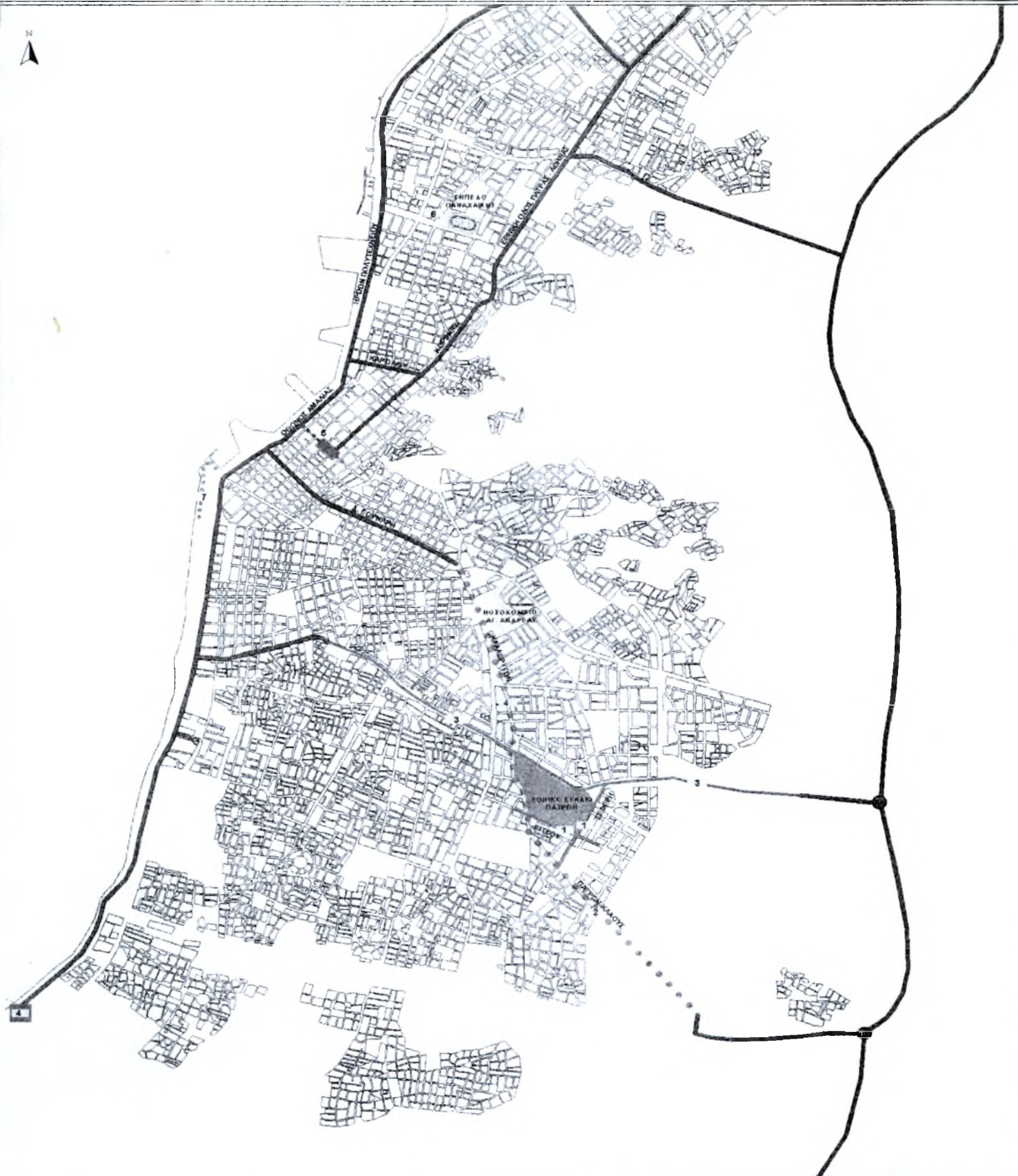
4. Συνεντεύξεις

Αλεξοπούλου Ελένη, Τοπογράφος Μηχανικός-Διεύθυνση Πολεοδομικού Σχεδιασμού και Εφαρμογών του Δήμου Πατρέων.

Δημητρακοπούλου Γεωργία, Βοηθός και Υπεύθυνη Γραμματείας Διευθυντή Επικοινωνίας, Μάρκετινγκ και Χορηγιών του Οργανισμού «Πάτρα Πολιτιστική της Ευρώπης, Πάτρα 2006».

Ρένος Βάρλας, Τεχνικός Σύμβουλος Διεύθυνσης Παραγωγής του Οργανισμού «Πάτρα Πολιτιστική της Ευρώπης, Πάτρα 2006».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Υφιστάμενα - υπό Κατασκευή Οδικά Έργα
- Ολυμπιακά Οδικά Έργα
- Ολυμπιακά Οδικά Έργα - Αναπλάσεις
- Ολυμπιακά Έργα Αναπλάσεις
- Απολλοτριώσεις περί γηπέδων
- Γήπεδα Αγώνων Ποδοσφαίρου
- Γήπεδα - Προσποντήρια Ποδοσφαίρου

- ΟΛΥΜΠΙΑΚΑ ΈΡΓΑ**
- 1 Απολλοτριώσεις και κατασκευή περιμετρικών τριών Εθνικού Σταδίου Παίδων (οδοί Ριτσού και Σαφέρη)
 - 2 Αστικές προσβάσεις στο Στάδιο και αναπλάσεις Αναβάθμιση και Βελτίωση οδών Εθνικό Στάδιο, Κλαυδίου
 - 3 Αρτηρία εισόδου Παίδων με κάλυψη χερσαίου Διακονήρη
 - 4 Αστικές προσβάσεις στο Εθνικό Στάδιο και αναπλάσεις (οδοί Κολοβρυτών, Παύλων Κλαυδίου οδικές προσβάσεις στις διαδρομές της Πάτρας και άνω απτηματική) προετοιμασία υπό Νόμο Εισόδου της Πάτρας στα διακονήρη του Δήμου Παροικίας
 - 5 Αναπλαστική κεντρική πλατεία Δημοκρατίας (βλ. Γενικού ΑΤ και μεσοδρόμηση οδού Γερμανοπαιού)
 - 6 Απολλοτριώσεις και διαμορφώσεις κοινών χώρων περί των γηπέδων Παναθηναϊκής και διαμόρφωση των προβλεπόμενων από το συγκεκριμένο σχέδιο πόλης κοινόχρηστων χώρων
 - 7 Αναπλάσεις θαλάσσιου μετώπου αναφοράς στο ποδόσφαιρο νέο κτίριο στο τμήμα Τριών Νευραρχών (εξωτερική οδό Βιλαγιάδων)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "ΕΛΛΑΔΑ 2004"

- Υποπρόγραμμα 1 Έργα υποδομής στις πόλεις που θα φιλοξενήσουν τους προκριματικούς ποδοσφαίρου
- Υποπρόγραμμα 2 Έργα υποδομής - ανάπτυξης πυλών της χώρας

ΟΛΥΜΠΙΑΚΑ ΈΡΓΑ ΚΑΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Π8 ΕΡΓΑΣΙΟΓΡΑΦΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ & ΠΟΛΕΩΔΟΜΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ
Επιτελεστικός Υπεύθυνος Καθηγητής Δημήτρης Φιλιππίδης

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΑ, ΕΚΤΕΛΟΥΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΕΝΑ ΕΡΓΑ EXISTING-PLANNED LARGE PROJECTS AND PROJECTS IN PROGRESS

- ΟΡΙΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΑΝΑΜΕΤΑΣΗΣ
BOUNDARY OF RENEWAL AREA
- ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΑ ΕΡΓΑ
EXISTING PROJECTS
- ΕΚΤΕΛΟΥΜΕΝΑ ΕΡΓΑ
PROJECTS IN PROGRESS
- ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΕΝΑ ΕΡΓΑ
PLANNED PROJECTS
- 1** ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΠΑΛΑΙΟΥ ΛΙΜΑΝΙΟΥ
RENOVATION OF THE OLD PORT
- 2** ΝΕΟΣ ΛΙΜΕΝΑΣ ΠΑΤΡΩΝ
NEW PORT AREA
- 3** ΤΡΕΝΟ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ ΝΕΟΥ ΛΙΜΑΝΙΟΥ
RAILWAY FOR SERVING NEW PORT AREA
- 4** ΑΝΑΨΑΞΗ ΑΚΤΗΣ ΔΥΜΑΙΩΝ
REDEVELOPMENT AREA - AKTI DYMION
- 5** ΖΩΝΗ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗΣ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΩΝ
CARGO PORT OPERATION
- 6** ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΠΑΤΡΑΣ
MANUFACTURING PARK

ΤΕΡΜΑΤΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ

ΝΕΟΣ ΛΙΜΕΝΑΣ ΠΑΤΡΩΝ

ΖΩΝΗ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗΣ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΩΝ

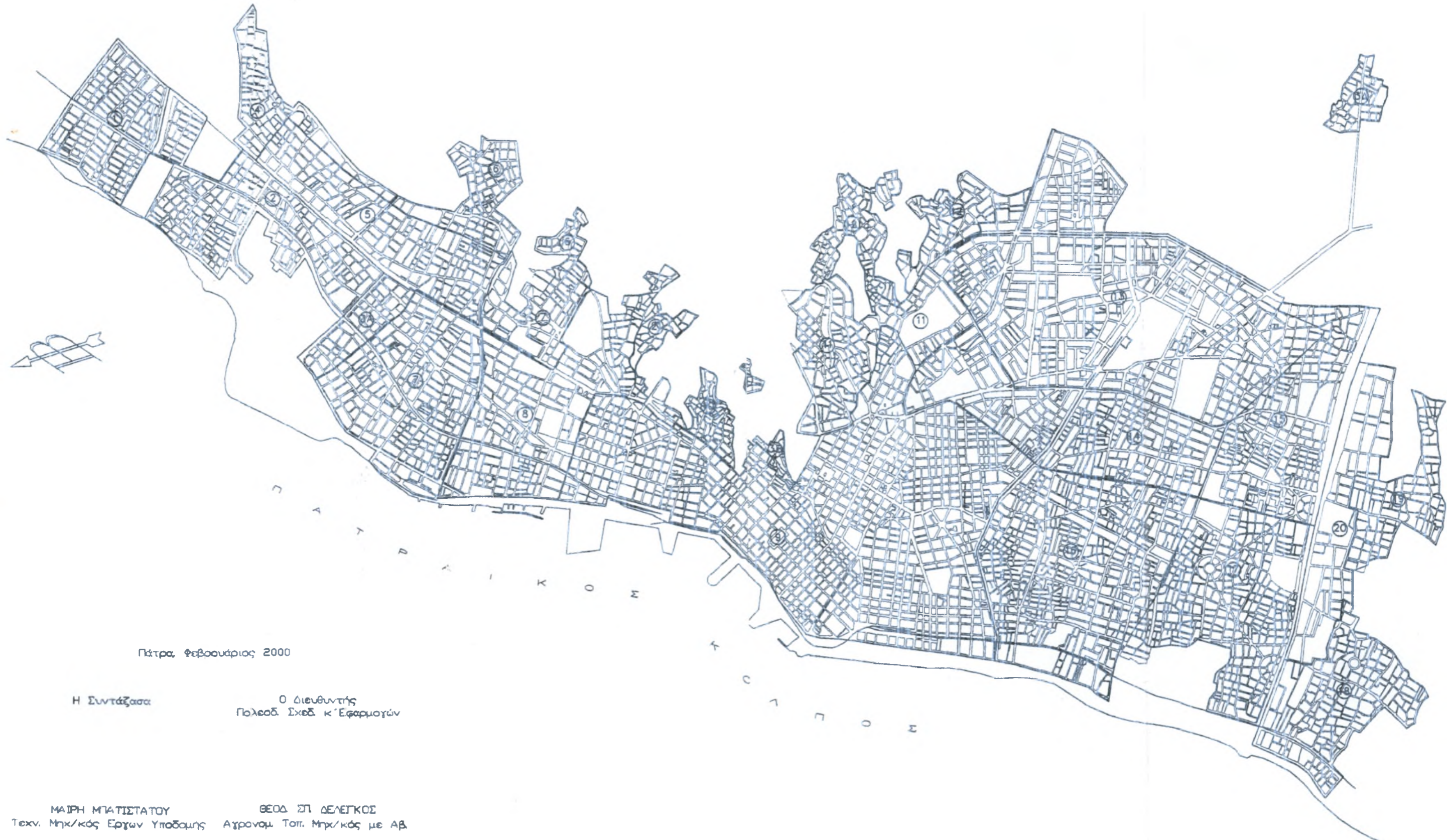
ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΗΣ

ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΥ
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ

ΠΑΤΡΑ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2000

Η Συντάξασα

Ο Διευθυντής
Πολεοδ. Σχεδ. κ' Εφαρμογών

ΜΑΙΡΗ ΜΠΑΤΙΣΤΑΤΟΥ
Τεχν. Μηχ/κός Έργων Υποδομής

ΘΕΟΔ ΣΠ ΔΕΛΕΓΚΟΣ
Αγρονομ. Τοπ. Μηχ/κός με Αβ

 <p>ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΧΩΔΕ ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΝΣΗ ΠΡΟΓΡ/ΣΜΟΥ ΕΡΓΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΤΥΠΗΜΑ ΕΠΙΣΤΡΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΩΝ</p>	
ΕΡΓΟ	ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΕΝΩΣΕΙ ΤΟΥ ΒΕΣΤΟΥ ΔΙΕΥΡΑ ΠΟΛΙΤΕΥΣΤΙΚΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΣΑ 2005»
ΣΤΑΔΙΟ ΜΕΛΕΤΗΣ	ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΕΡΓΟΥ
ΘΕΜΑ ΣΧΕΔΙΟΥ	ΧΑΡΤΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΚΩΔΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ ΟΦΕΩΝ 2 ΔΗΜΟΥ ΠΑΤΡΕΩΝ
ΥΠΟΜΟΝΗ	<p> Όσοι για τις οποίες θα εφαρμοσθεί το πρόγραμμα αισθητικής αναβάθμισης</p> <p> Όσοι για τις οποίες θα εφαρμοσθεί επ'προσέβατο το πρόγραμμα αισθητικής αναβάθμισης</p>
ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ/ΑΝΑΒΕΒΡΗΣΕΙΣ	ΚΛΙΜΑΚΑ 1 : 5.000
<p>ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2006</p>	